

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, BUCUREȘTI - 1985

Lei 18,20

ISTORIA UNIVERSALĂ MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

VII

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVAȚĂMINTULUI

ISTORIA UNIVERSALĂ MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

MANUAL PENTRU CLASA a VII-a

DUMITRU ALMAȘ
ION NICOARĂ
ALEXANDRU VIANU

INTRODUCERE

Clasificat în 1973 revizuit în 1982

ISTORIA UNIVERSALĂ MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

MANUAL PENTRU CLASA a VII-a

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ — BUCUREȘTI

Elaborat în 1973; revizuit în 1977; revizuit în 1982.

Redactor: Sandu Radu
Tehnoredactor: Ana Țimpău
Coperta: Vladimir Baranovski

Coli de tipar 12. Planșe 10.
B.T. 29.05.1985. Format 16/70×100.
Apărut 1985.

I. P. „Oltenia” — Craiova
Str. Mihai Viteazul, nr. 4
Republica Socialistă România
Plan 31.094/64/1985.

INTRODUCERE

Istoria, ca și viața oamenilor și a popoarelor, se desfășoară continuu, fără întrerupere. Ca oameni de știință, ținând seama de dezvoltarea uneltelor, a mijloacelor de producție, istoricii au împărțit-o în mai multe părți: *istoria antică* (orînduirea comunei primitive și orînduirea sclavagistă), *istoria medie* sau *medievală* (orînduirea feudală), *istoria modernă* și *contemporană* (orînduirea capitalistă și orînduirea socialistă).

În clasele a V-a și a VI-a s-au învățat istoria antică și medievală, adică orînduirea sclavagistă și cea feudală (pînă în anul 1642).

În acest an se va învăța istoria universală modernă și contemporană (de la 1642 pînă în zilele noastre).

Trecerea de la istoria medie la cea modernă. Din secolul al XVI-lea orînduirea feudală a început să se destrame, să se descompună. Mai întii, uneltele simple, manuale, au fost tot mai mult înlocuite cu mașini. În locul atelierelor s-au construit fabrici și apoi chiar uzine. Ele au produs mărfuri tot mai multe și mai variate. Comerțul s-a lărgit foarte mult, cuprinzînd întregul glob. Industria, comerțul, băncile și chiar o însemnată parte din producția agrară au ajuns în mîinile unei clase noi, burghezia; cu cît se dezvoltau industria și comerțul, cu atît burghezia își sporea puterea economică, iar feudalismul se destrăma. Apoi, prin revoluție, burghezia a cucerit și puterea politică.

Astfel, în anul 1642 a izbucnit revoluția burgheză în Anglia; noua clasă socială — *burghezia* — a luat conducerea țării și a deschis un nou drum în istorie prin dezvoltarea liberă a capitalismului. De aceea, *revoluția engleză este socotită începutul istoriei moderne*. Epoca modernă se întinde pînă în 1917, cînd s-a desfășurat *Marea Revoluție Socialistă din Rusia*.

În tot acest interval de timp s-au desfășurat mai multe revoluții burgheze. Prin ele omeniirea a înfăptuit însemnate progrese:

- s-au făcut legi noi, mai bune decît cele din vremea feudalismului;
- țărani au fost eliberați din iobăgie și mulți au devenit proprietari de pămînt;
- s-au recunoscut multe drepturi și libertăți economice, sociale și politice;
- s-a dezvoltat capitalismul.

Trecerea de la istoria modernă la cea contemporană. În industria și în agricultura capitalistă, cei mai mulți oameni nu aveau altă avere decît

brațele cu care munceau — *forța lor de muncă*. Ei se numeau *proletari* și au alcătuit o clasă nouă, *clasa muncitoare*. Ca să poată trăi, proletarii au fost nevoiți să-și vândă forța lor de muncă, adică să se angajeze muncitori salariați în fabrici ori argați pe pământul moșierilor. Astfel, în locul exploatarei feudale a apărut exploatarea capitalistă. Această exploatare a impus o nouă formă de luptă socială: lupta dintre proletariat și burghezie. Desfășurată în tot veacul al XIX-lea, această luptă a atins momentul culminant cu Marea Revoluție Socialistă din Octombrie (1917). Atunci, în Rusia, proletariatul, condus de Partidul Comunist, a îndepărtat burghezia și moșierimea de la putere, a luat conducerea statului rus și a început construirea socialismului în una din țările mari ale lumii.

Odată cu victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, în 1917, începe *istoria contemporană*. Ea durează și astăzi. De aceea se și numește contemporană, adică din timpul, din zilele noastre. În istoria universală contemporană s-au petrecut și se petrec evenimente de foarte mare importanță pentru întreaga omenire. Mai întâi, lupta eroică a clasei muncitoare împotriva exploatarei capitaliste, eliberarea multor popoare și țări care azi formează lumea socialistă. Între aceste țări se numără și România. Apoi, prin luptă, majoritatea popoarelor din Asia, Africa și America Latină au scuturat jugul colonialiștilor, de pildă: China, India, Egiptul etc.

De ce studiem istoria universală modernă și contemporană? O studiem ca să înțelegem cum a apărut orînduirea capitalistă și cea socialistă, ca să știm cum s-au creat statele moderne de astăzi, ca să ne dăm seama cum a luptat omenirea pentru libertate, pentru drepturi economice, cetățenești, politice și culturale și cum a cîștigat aceste drepturi. Studiul ei ne ajută să vedem că istoria omenirii merge înainte, se dezvoltă, progresează; că orînduirea cea mai înaintată este orînduirea socialistă; că țelul omenirii este să realizeze *societatea comunistă*, orînduirea viitorului.

PRIVIRE DE ANSAMBLU ASUPRA LUMII LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XVII-lea

Lumea se afla pe diverse trepte de civilizație. La jumătatea secolului al XVII-lea, la începutul istoriei moderne, omenirea se afla încă pe trepte de dezvoltare mult deosebite între ele. Europeanii făceau ocolul Pământului, descopereau, ocupau, colonizau teritorii și supuneau popoarele băștinașe de pe celelalte continente: America, Asia, Africa, Australia. Totodată, au descoperit străvechile și originalele civilizații ale popoarelor din India și China, ale Americii Centrale și de Sud (aztecii și incașii) și chiar civilizația popoarelor africane.

Europeanii și mai ales spaniolii, portughezii, olandezii, englezii, francezii s-au confruntat cu civilizația popoarelor descoperite de ei, încercînd să le supună, să cumpere sau să le jefuiască bogățiile, să împrumute ceea

ce era mai valoros din civilizația lor. Acumularea, strîngerea averilor din colonii, jaful unor teritorii, comerțul cu popoarele de pe celelalte continente au ajutat mult dezvoltarea economiei capitaliste și a burgheziei europene.

Harta politică a lumii la jumătatea secolului al XVII-lea. La începutul istoriei moderne, harta politică a lumii era, pe scurt, următoarea:

În Europa se termina războiul de 30 de ani (1618—1648) și se încheia pacea din Westfalia (1648). Înfrîntă, Spania decădea și își pierdea înflăcărata între statele din Europa; mai păstra însă un vast imperiu colonial în America Centrală. Conducerea o aveau nobilii și Dinastia Habsburg, de origine germană.

Imperiul romano-german era fărîmițat în numeroase state și stătuțe, cu teritoriul secătuit din pricina războiului de 30 de ani. Împărații se alegeau tot din Dinastia Habsburg.

Franța era un regat destul de puternic, condus de dinastia Bourbon. Cîștigase importante victorii în războiul de 30 de ani și tindea să se extindă pînă la „granițele naturale“, adică pînă la Pirinei, Alpi și Rin.

Anglia, deși avea un teritoriu mic, dezvolta totuși o intensă viață economică și începuse șirul de războaie cu Spania și Portugalia pentru colonii. Din anul 1603, în Anglia guvernau regi din Dinastia Stuărt.

Italia era fărîmițată: Statul papal, regatul Neapolelui și al Siciliei, ducatele Savoia (Piemont), Milano, Toscana și republicile Veneția și Genova.

Polonia cuprindea vaste teritorii în răsărit, dar dădea semne de gravă decădere.

Olanda realizase revoluția burgheză și, la începutul veacului al XVII-lea, se dezvolta economic ca o republică de negustori bogați.

Suedia, în urma victoriilor dobîndite în războiul de 30 de ani, ocupa întinse ținuturi în jurul Mării Baltice, devenită un adevărat „lac suedez“.

Rusia începea să-și extindă teritoriile spre apus, spre răsărit (Siberia) și miazăzi, căutînd, îndeosebi, să dobîndească ieșire la Marea Baltică și la Marea Neagră. Țarii care au condus din anul 1613 au fost din Dinastia Romanov.

Imperiul otoman cuprindea Peninsula Balcanică, Asia Mică, nordul Mării Negre, Arabia, Egiptul, nordul Africii pînă la Gibraltar; în secolul al XVII-lea, sultanii au făcut ultimele încercări de cucerire a întregii Europe.

În Asia, *China* forma un imperiu uriaș, condus de Dinastia Țin; feudalitatea chineză închisese granițele statului, refuzînd orice legături cu restul lumii. Datorită acestei politici, poporul chinez progresează foarte încet.

Japonia trăia în insulele ei și mai izolată chiar decît China.

India, vast imperiu, cu o veche civilizație, acum era în decădere; puterile coloniale, Portugalia, Franța, Olanda, începeau să pună mîna pe imensele ei bogății și să o transforme în colonie.

America sau Lumea Nouă, descoperită cu un veac și jumătate în urmă, se afla tocmai în faza în care europenii (spanioli, portughezi, olandezi, englezi, francezi, suedezi) o colonizau în dauna populațiilor băștinașe, care, în mare parte, erau nimicite. Astfel:

America Centrală și de Sud devenise colonie spaniolă (Mexic, Peru, Argentina etc.) și portugheză (Brazilia). Această parte va fi numită și America Latină.

În America de Nord, pe țărmul Atlanticului, se formau cele 13 colonii-stați, stăpânite de englezi, de aceea acestea i s-a spus și America anglo-saxonă.

În secolul al XVII-lea, spaniolii, portughezii și englezii luau din Africa mai ales oameni, adică sclavi negri, cu care făceau un intens comerț în America.

La sfârșitul evului mediu și începutul epocii moderne, europenii au început și lărgit descoperirile geografice, explorând întregul glob pământesc. Cei dinții, portughezii și spaniolii au ocupat vaste teritorii în America și mici ținuturi pe coastele Africii și ale Asiei. În secolul al XVII-lea și Olanda a format un vast imperiu colonial în Indonezia; Anglia a ocupat și colonizat țărmul de răsărit al Americii de Nord; Franța a ocupat valea lui Mississippi. Astfel s-a desfășurat colonizarea în epoca modernă. Acest fapt a avut o mare importanță pentru economia Europei și pentru răspândirea europenilor în alte ținuturi de pe glob și mai ales în America de Nord.

Totuși, globul pământesc avea pe atunci încă multe teritorii neexplorate, adică necunoscute: de exemplu, Australia, insulele Oceanului Pacific, centrul Africii, nordul Americii de Nord, Siberia, regiunile Arctice și Antarctice (Polul Nord și Polul Sud). Oameni îndrăzneți continuau să cerceteze și să descopere noi regiuni. Printre aceștia a fost și englezul James Cook, care a explorat regiunea maritimă din jurul Australiei, și românul Nicolae Mănescu Spătarul, care, plecând de la Moscova la Beijing, a străbătut Siberia și a descris, cu amănunțime și cu pricepere tot ce a întâlnit în cale.

În istoria modernă oamenii au ajuns să cunoască globul pământesc, iar acum, în istoria contemporană, ei pornesc la cunoașterea altor planete. Primul popas l-au făcut pe Lună, în iulie 1969.

ÎNTREBĂRI

- Cine și în ce an a descoperit America?
- Cum se numea navigatorul care a ajuns în India, ocolind Africa?
- Vă amintiți numele primului marinar care a ocolit globul pământesc?
- Cum se numește cel mai de seamă conducător al revoluției în Țările de Jos?
- Care au fost cauzele războiului de 30 de ani?

ISTORIA UNIVERSALĂ MODERNĂ

1642—1917

REVOLUȚIA BURGHEZĂ DIN ANGLIA (1642—1658)

Cel mai de seamă eveniment din istoria modernă a Angliei a fost revoluția burgheză.

Cauzele revoluției. Cauzele revoluției engleze au fost: economice, sociale și politice. În Anglia, la jumătatea veacului al XVII-lea, se dezvoltase mult economia capitalistă, adică industria, comerțul, băncile. Ele se aflau în stăpânirea burgheziei și a noii nobilimi, adică a nobilimii interesată în dezvoltarea capitalismului.

Stăpânind chiar și o parte din pământuri, burghezia avea o putere economică mai mare decât vechea nobilime. Dar economia capitalistă nu se putea dezvolta din pricina numeroaselor impozite și restricții aplicate de reprezentanții feudalității (regele, vechea nobilime sau aristocrația, biserica). Puternică din punct de vedere economic, burghezia pretindea, cu tot mai multă energie, dreptul de a conduce țara. Nemulțumiți erau și țărani, cărora li se luau mereu pământurile și adesea erau lăsați pe drumuri. Agitațiile țăranilor se îmbinau cu ale burgheziei și făceau să crească nemulțumirea generală împotriva aristocrației și a regelui.

În loc să acorde libertăți, regii din familia Stuart guvernau tot mai despotice. De pildă, regele Carol I a dizolvat Parlamentul (1629) și un-

CAROL I STUART, în costum de mușchetar, pictură de Van Dyck.

sprezece ani a condus singur. El a angajat țara în războaie grele. Cheltuielile pentru războaie și pentru luxul de la curte au secătuit tezaurul. Ca să scoată banii necesari, regele a pus impozite noi. Populația a refuzat să le plătească. Atunci regele a convocat *Parlamentul* (1640) și i-a cerut să voteze impozitele. Reprezentanții burgheziei și ai noii nobilimi, care formau majoritatea în Parlament, s-au împotrivit voinței regelui, au anulat impozitele „ilegale”, au judecat și condamnat la moarte oamenii politici care l-au ajutat pe Carol I să guverneze despotic.

Pentru că a funcționat 13 ani, în istoria Angliei, acest parlament s-a numit *Parlamentul cel lung*.

Războiul civil între Parlament și rege, formă specifică a desfășurării revoluției engleze. La începutul anului 1642, regele a dat ordin armatei să împrăstie cu forța Parlamentul, pentru că i se împotriva și refuza să voteze impozitele. Dar mulțimea din Londra l-a apărut cu armele. Speriat, Carol I și aristocrația au părăsit capitala, s-au adăpostit în nordul Angliei și au mobilizat armata.

Ajutat de masele populare, Parlamentul a rămas stăpîn în Londra. În jurul lui s-au strîns burghezia și noua nobilime, care se ridicaseră împotriva guvernării tiranice a regelui și partizanilor săi. Așa s-a declanșat un îndîrjit și lung război civil între Parlament și rege (1642—1649).

Printre cei mai înverșunați adversari ai regelui s-a ridicat *Oliver Cromwell*. Era un om dîrz, aspru, sever, necruțător cu dușmanii. În desfășurarea războiului s-a dovedit un excepțional organizator, un foarte bun general și un îndemînat om politic.

Cu ajutorul lui Oliver Cromwell, Parlamentul a reorganizat armata, chemînd sub arme îndeosebi oameni de rînd: țărani, meșteșugari, săracime. Ofițerii au fost aleși dintre soldații cei mai vrednici. Așa s-a format *Armata noului model*, o armată cu caracter popular și revoluționar. Ca să acopere cheltuielile pentru război, Parlamentul a confiscat pămînturile partizanilor regelui și le-a vîndut burgheziei și noii nobilimi. Astfel, acestea au ajuns stăpîne pe mari suprafețe de pămînt. În trei mari bătălii, Cromwell cu armata lui l-a înfrînt pe rege. În ultima, la *Preston* (1648), Carol I a fost luat prizonier. Judecat ca trădător, a fost condamnat la moarte și decapitat (ianuarie 1649).

Republica și Protectoratul lui Cromwell. Cu ajutorul soldaților, Cromwell a scos din Parlament pe toți adversarii lui și a proclamat *Republica*.

Vînd să întărească tot mai mult puterea burgheziei și a noii nobilimi, el a luat aspre măsuri, atît împotriva regaliștilor care căutau să readucă vechiul regim, cît și împotriva maselor populare, care urmăreau să adîncească revoluția și să capete și ele drepturi și libertăți. Cînd a văzut că, din pricina dificultăților economice, nemulțumirile poporului cresc, Cromwell a instaurat *dictatura militară*. În posturile de conducere a pus mai ales ofițeri. A dizolvat Parlamentul cel lung (1649) și a ales altul. Acesta i-a dat lui Cromwell titlul de *lord protector*.

OLIVER CROMWELL. Figură aspră și severă, caracter dîrz, hotărît, energic.

Cît a condus statul englez, Cromwell a dat multe legi, care au ajutat dezvoltarea economiei capitaliste în Anglia. Cea mai de seamă a fost *Actul de navigație* (1651), prin care corăbiile străine aveau voie să aducă în porturile engleze numai mărfuri fabricate în țările lor. Toate celelalte trebuiau aduse numai pe corăbii engleze. Actul de navigație lovea în flota spaniolă, portugheză, franceză, dar mai ales în cea olandeză, pe atunci „cărăușa mărilor”. Ca să-și întărească puterea, Cromwell a purtat două războaie sîngeroase cu Irlanda și cu Scoția, pe care le-a cucerit. De asemenea, flota engleză a susținut grele lupte navale cu Olanda și Spania.

Însemnătatea revoluției burgheze din Anglia. *Revoluția burgheză din Anglia s-a desfășurat sub forma unui război civil între rege, ca reprezentant al aristocrației, și Parlament, reprezentant al burgheziei și al noii nobilimi. În timpul ei, la conducere a venit o clasă nouă — burghezia; pămînturile aristocraților au fost confiscate; s-au dat multe libertăți economice, sociale și politice pentru burghezie; regalitatea a fost desființată și s-a proclamat Republica.*

Revoluția burgheză din Anglia a însemnat un important pas înainte în lupta omenirii, pentru cucerirea libertăților sociale, politice, spirituale.

LECTURĂ

Împotrivindu-se la votarea unui impozit, un membru al Parlamentului englez spunea: „Cu cît regele este mai sărac, cu atît noi sîntem mai puternici”.

Unul dintre ofițerii ridicați din rîndul soldaților Armatei noului model spunea: „Păreră mea e că toți englezii trebuie să beneficieze de legile țării și eu sînt ferm convins că nimeni

nu va tăgădui faptul că izvorul legilor se găsește în popor. Și dacă lucrurile stau așa, atunci cum justificăm restrângerea drepturilor electorale? Faptul că eu sînt sărac dă oare cuiva dreptul să mă asuprească?"

ÎNTREBĂRI

- Care au fost cauzele revoluției burgheze din Anglia?
- Ce reforme s-au înfăptuit în timpul revoluției și ce importanță au avut ele?
- De ce a instaurat Cromwell dictatura militară și în folosul cui?

DEZVOLTAREA ANGLIEI PÎNĂ LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XIX-lea

Moartea neașteptată a lui Oliver Cromwell (1658) a neliniștit burghezia Rămasă fără „protector”, ea se temea de revolta maselor populare. De aceea, în înțelegere cu aristocrația, a desființat republica și a restaurat monarhia și dinastia Stuartilor.

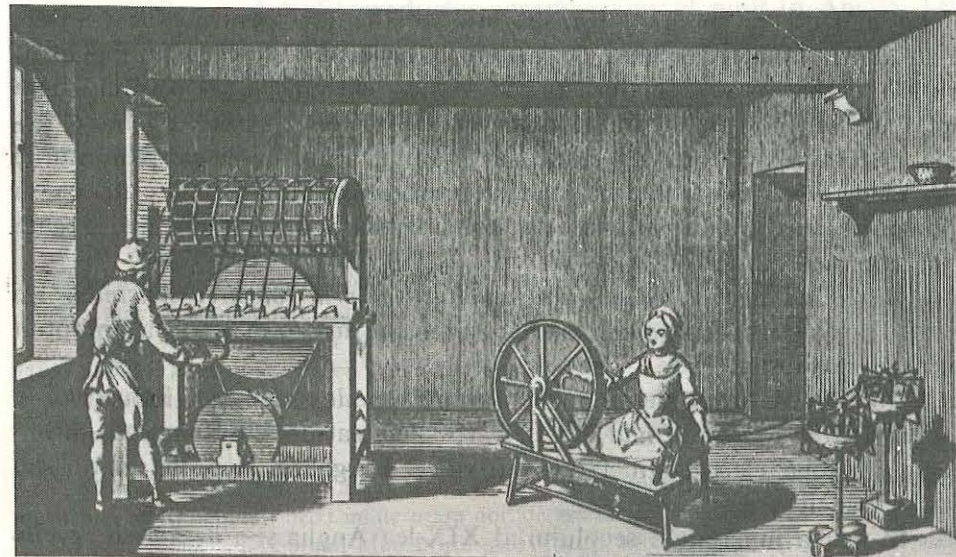
Reîntoarcerea și guvernarea Stuartilor s-a numit în istoria Angliei — *Restaurație*. Restaurația în Anglia a durat din 1660 pînă în 1688. Cu toate că făgăduise să nu ia nici o măsură împotriva celor care conduseseră revoluția, dinastia Stuartilor a persecutat pe mulți dintre revoluționari și a încercat să introducă absolutismul monarhic.

„*Revoluția glorioasă*”. Nemulțumit de guvernarea absolutistă a lui Iacob al II-lea Stuart, Parlamentul l-a silit pe rege să abdice și a adus în locul său pe *Wilhelm de Orania* — conducătorul Olandei, înrudit cu Stuartii. Încoronat sub numele de Wilhelm al III-lea, acesta a jurat să respecte *Declarația Drepturilor*, o constituție prin care se stabileau drepturile și îndatoririle poporului și ale regelui.

Îndepărtarea Stuartilor și crearea unei noi monarhii, pe placul burgheziei, s-a numit în istoria Angliei „*revoluția glorioasă*” (1688).

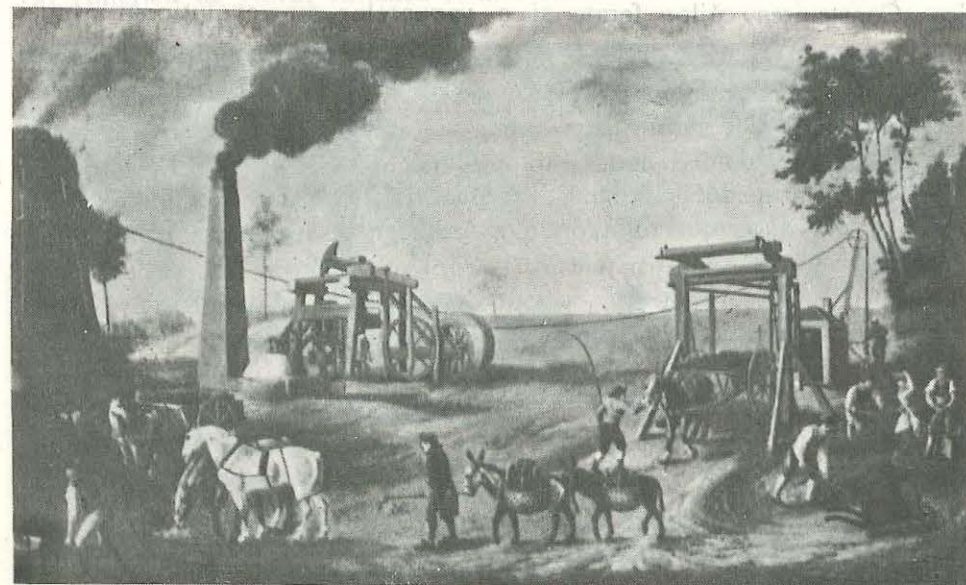
Parlamentul făcea legile; reprezenta deci puterea legislativă. Regele nu putea nici face, nici suspenda legile; era însă obligat doar să le aplice; reprezenta deci puterea executivă; de asemenea, nu putea încasa impozite și nici întreține armată fără consimțămîntul Parlamentului. Socotindu-se reprezentant al poporului, Parlamentul îngrădea și controla puterea regelui; era mai puternic decît regele.

În secolul al XVIII-lea, guvernul a început să fie format dintre membrii Parlamentului; prin aceasta el a ajuns adevăratul conducător al statului englez. Aceasta făcea să se spună că în Anglia poporul era suveran. Dar, deputații se alegeau doar dintre bogați: din burghezie și noua nobilime. Săracii, muncitorii nici nu aveau drept de vot. Astfel, Anglia a devenit o *monarhie constituțională parlamentară*, în care stăpîneau și conduceau doar cei bogați, grupați în două partide: *tory* și *whigy*.

Torsul și depănatul lîinii într-o manufactură.

Dezvoltarea capitalismului; revoluția industrială. Ca urmare a revoluției, economia Angliei s-a transformat. În primul rînd s-a dezvoltat industria, îndeosebi industria textilă, prin folosirea mașinilor de țesut și de tors. Tot acum, *James Watt* a inventat mașina cu abur. Cu ajutorul mașinilor englezii au putut fabrica mărfuri mai multe, mai repede și mai ieftine. În locul manufacturilor s-au construit fabrici și uzine. Avînd tot mai

Extragerea cărbunelui la sfîrșitul secolului al XVIII-lea în Anglia; sînt folosite mașinile cu aburi.

multe mărfuri ce trebuiau transportate în alte țări pentru a fi vândute, și-au sporit flota. Asemenea dezvoltare industrială a fost cu puțință pentru că Anglia avea: a) materii prime — fier, cărbune, lână; b) mulți bani proveniți din comerț și din exploatarea coloniilor; c) mână de lucru ieftină, rezultată din forța de muncă a țăranilor alungați de pe pământurile lor; d) o bună piață internă și e) o numeroasă flotă comercială ca să transporte mărfurile ei oriunde pe glob. Anglia a devenit cea mai bogată țară din acel timp.

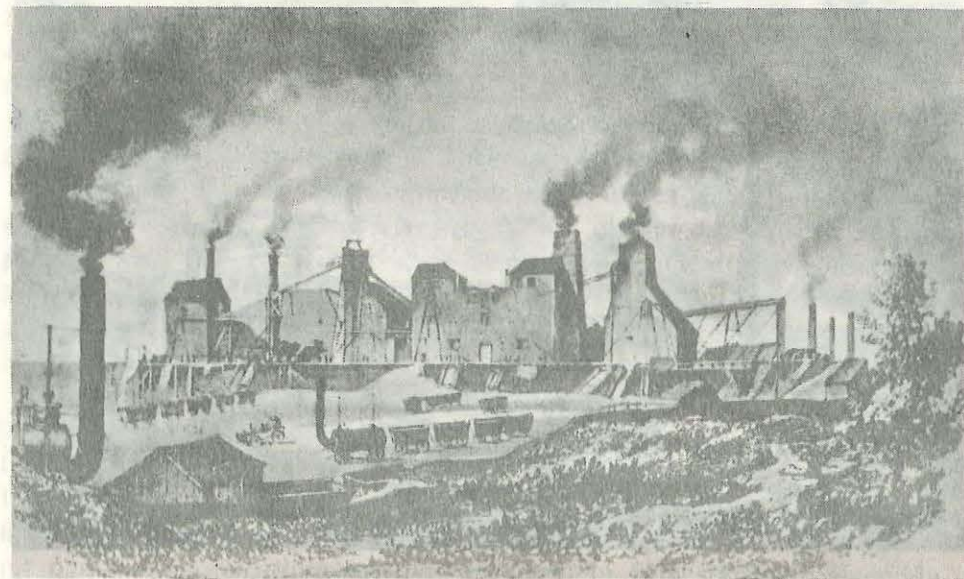
Marea prefacere și dezvoltare a industriei prin folosirea mașinilor s-a numit revoluția industrială. Anglia a fost prima țară care a înfăptuit această revoluție.

Una dintre urmările cele mai însemnate ale revoluției industriale a fost formarea *proletariatului industrial*. Societatea modernă engleză s-a împărțit în două clase distincte și potrivnice: burghezia și proletariatul sau clasa muncitoare.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea Anglia și-a desăvârșit *revoluția industrială*. Mașinile jucau un rol tot mai mare în producția industrială. Ca să poată construi mașini tot mai numeroase, englezii au dezvoltat foarte mult industria metalurgică. Mărfurile engleze se cumpărau pe tot globul. De aceea i s-a zis «atelierul lumii».

Începând din 1829, Anglia a construit prima cale ferată din lume; în 1848 ajunsese să aibă aproape 6 000 km de cale ferată, mai mult ca orice țară.

Tot acum, în flota engleză, în locul pînzelor s-a introdus motorul cu aburi. Folosirea motoarelor a impus construirea vapoarelor mari, metalice. Construirea căilor ferate și a vapoarelor au revoluționat atunci

O fabrică pentru prelucrarea cărbunelui în secolul al XIX-lea.

transporturile pe glob. Și producția agrară a crescut mult în Anglia. Dar pentru că populația, mereu mai numeroasă, era ocupată mai ales în industrie, englezii aduceau din colonii cantități din ce în ce mai mari de cereale pentru hrana populației. Odată cu dezvoltarea industriei s-a întărit burghezia și a sporit foarte mult numărul muncitorilor.

Viața politică. Din 1707, unindu-se cu Scoția, Anglia s-a numit *Regatul Unit al Marii Britanii*.

Cei, mai de seamă oameni politici englezi din secolul al XVIII-lea au fost *William-Pitt-senior* și *William-Pitt-junior*. Primul a organizat mai bine Anglia, iar al doilea a condus țara în timpul unui lung și greu război cu Franța și cu alte state din Europa.

Dintre regii Angliei din această vreme, cea mai însemnată a fost regina Victoria (1837—1901). În istoria Angliei, domnia ei foarte lungă și bogată în evenimente s-a numit «era victoriană». Dar conducerea statului se afla în mîna guvernului și a Parlamentului. Și cum în Parlament își trimitea reprezentanți numai burghezia bogată, aceasta conducea și stăpînea de fapt țara.

Muncitorii și săracii nu aveau drept de vot. Unele localități mici trimiteau în Parlament mai mulți deputați decît multe orașe noi, de zeci de ori mai mari. De aceea, poporul englez cerea *reforma electorală*. Muncitorii, prost plătiți, rău hrăniți, fără locuințe, amenințați de șomaj, luptau cu energie pentru îmbunătățirea condițiilor de trai și pentru drepturi politice. Ei organizau mari demonstrații împotriva patronilor și, împreună cu mica burghezie, luptau pentru modificarea legii electorale. Cu mare greutate, Parlamentul englez a votat *legea electorală din 1832*. Prin această lege se lărgea dreptul la vot, acordîndu-li-se locuri de deputat tuturor orașelor cu populație numeroasă.

Formarea imperiului colonial englez. Aplicînd actul de navigație, Anglia și-a construit un număr mare de vase maritime. Cu timpul, învingînd flota Spaniei, a Franței și a Olandei, a devenit stăpîna mărilor. Totodată, a ocupat numeroase și bogate colonii: 13 state-colonii pe țărmul atlantic al Americii de Nord, Jamaica și alte insule din Golful Mexic, apoi Gibraltarul (1713), Canada (1763) etc. Tot în secolul al XVIII-lea, Anglia a început cucerirea Indiei, care a devenit cea mai valoroasă colonie engleză, i se spunea «perla coroanei britanice». Sute de milioane de indieni munciau pentru stăpînii englezi. Tot acum, guvernul și burghezia engleză au început pătrunderea în China. Din colonii, englezii luau materii prime ieftine și vindeau mărfuri fabricate în Anglia. Realizau astfel cîștiguri imense din exploatarea singeroasă a popoarelor supuse în aceste colonii.

Desăvîrșirea revoluției industriale, formarea întinsului imperiu colonial, extinderea comerțului, a flotei și a băncilor peste tot globul au făcut din Anglia cea mai mare putere economică și politică a lumii de la jumătatea secolului al XIX-lea.

LECTURĂ

Din „Declarația drepturilor” (1689): Camera Lorzilor și a Comunelor (Parlamentul), reprezentînd națiunea, declară că susțin „vechile lor drepturi și libertăți”:

1. Că puterea de a suspenda executarea legilor de către autoritatea regală, fără consimțămîntul Parlamentului, e potrivnică legilor (...)

4. Că orice încasare de bani pentru folosul Coroanei, fără ca ea să fie acordată de Parlament, e potrivnică legii (...).

6. Că a recruta și a întreține o armată în regat, în timp de pace, fără consimțământul Parlamentului, e un fapt potrivnic legii (...).

8. Că alegerile de deputați în Parlament trebuie să fie libere.

Filozoful francez Montesquieu (1689—1755), comparând regimul politic francez cu cel englez, scria: „Anglia este în prezent cea mai liberă țară din câte sînt pe lume...: o numesc liberă, pentru că regele n-are putere de a face absolut nici un fel de nedreptate, întrucît puterea lui e controlată și mărginită de lege”.

Istoricul francez Jules Michelet arăta că: „Anglia e construită pe un munte de cărbune și de fier”.

Ce legătură are această constatare cu lecția noastră?

ÎNTREBĂRI

- Ce se înțelege prin restaurație?
- Dar prin „revoluția glorioasă”?
- Ce este revoluția industrială și ce urmări a avut ea?
- De ce Anglia s-a numit în această perioadă „atelierul lumii”?

MONARHIILE ABSOLUTISTE DIN EUROPA ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVII-lea ȘI ÎN SECOLUL AL XVIII-lea

FRANȚA; LUDOVIC AL XIV-lea

Victorioasă în războiul de 30 de ani, Franța a exercitat în tot veacul al XVII-lea o adevărată hegemonie în Europa. Aceasta se datora puterii economice, organizării militare și unor valoroși oameni politici ca: *Jules Mazarin*, *Jean Baptiste Colbert* și regele *Ludovic al XIV-lea*.

Apogeul monarhiei absolutiste franceze. După moartea lui Ludovic al XIII-lea, fiul său fiind minor, conducerea a luat-o cardinalul *Mazarin* (1643). Acesta a înfrînt răscoalele aristocraților (așa-numitele „fronde”) și a pregătit pentru tînărul rege condițiile unei domnii absolutiste.

Ludovic al XIV-lea și-a început domnia în 1661, după moartea lui *Mazarin* și a condus pînă în 1715. Bun organizator, cult, talentat om politic, ambițios, iubitor de lux și de glorie a urmărit să mărească Franța și să-i sporească puterea și gloria. Se credea „rege de drept divin”. Dispunea, după voie, de viața supușilor săi. Gîndirea lui politică se cuprindea în formula: „Statul sînt eu”.

De fapt, nesocotind voința poporului, regele conducea în numele nobilimii. Statul francez era o monarhie feudală absolutistă.

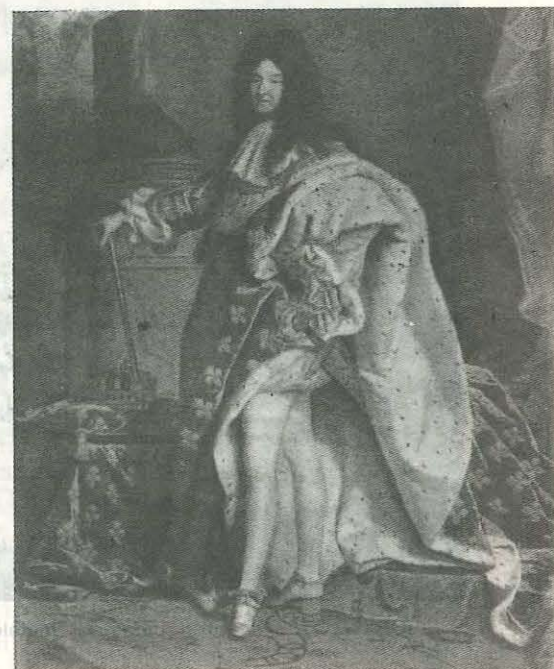
Urmărind să ajungă cel mai strălucit monarh al vremii, Ludovic al XIV-lea a pus să se construiască la *Versailles* un adevărat oraș de palate și castele. Aici a adunat marea nobilime, căreia i-a dat slujbe fără importanță: să asiste la „scularea”, la „masa”, la „plimba-

rea” sau la „culcarea” regelui. Aceste momente obișnuite din viața oricărui om se săvîrșeau la *Versailles* cu un ceremonial precis, obligatoriu, cu măreție, fast și lux. Astfel s-a format „cultul majestății regale”. Curtea din *Versailles* era cea mai strălucită curte regală din Europa.

Reforme lui Colbert. Ca să poată domni după dorința sa, Ludovic al XIV-lea și-a ales ajutoare dintre oamenii care îi îndeplineau poruncile fără cîrtire. Cu ajutorul lor a întărit mult monarhia franceză.

Cel mai de seamă colaborator al lui Ludovic al XIV-lea a fost *Colbert*, fiul unui negustor de postav. Foarte priceput, stăruitor, credincios și supus, „*boul de muncă al regelui*”, cum îi spuneau aristocrații, s-a ocupat de finanțe, de industrie, de comerț, de colonii, de marină, de dezvoltarea artelor.

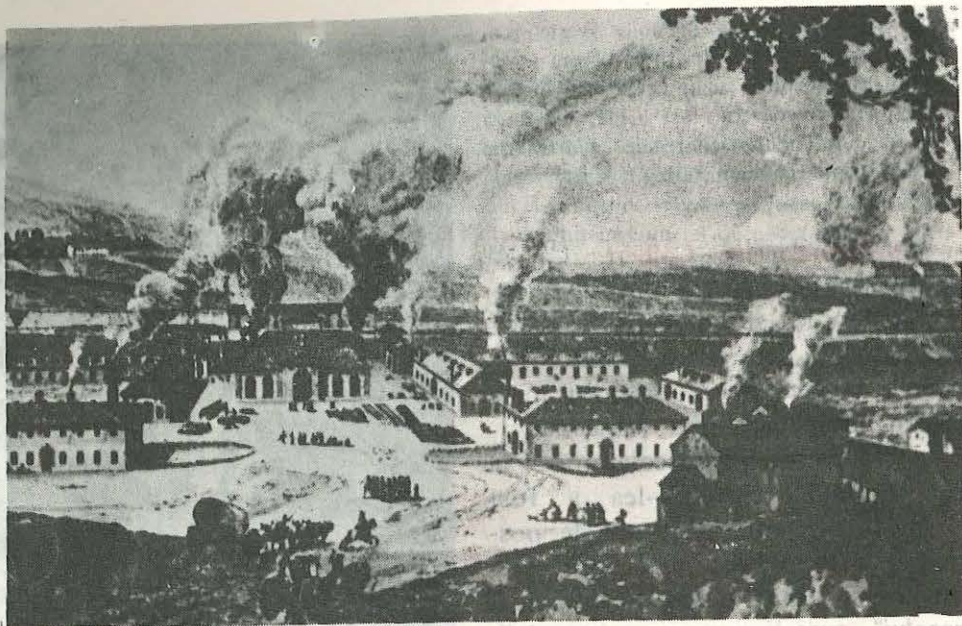
Ca să procure banii necesari pentru curte și pentru armată, ca să întărească statul feudal, *Colbert* a făcut, cu învoirea lui Ludovic al XIV-lea, o serie de reforme: a stabilit un buget, cuprinzînd veniturile și cheltuielile statului; a dezvoltat industria, înființînd multe manufacturi unde se fabricau îndeosebi obiecte de lux pentru curtea regală și pentru nobilime: postavuri fine, catifele, mătăsuri, tapiserii (goblenuri), oglinzi, mobile de lux,

LUDOVIC AL XIV-lea, supranumit „regele soare”.

Aratul și semănatul în Franța (secolul al XVIII-lea).

CREUZOT — centrul industriei metalurgice din Franța (secolul al XVIII-lea).

obiecte de artă; s-a dezvoltat comerțul; s-au îmbunătățit căile de comunicație; a construit numeroase corăbii și a modernizat porturile: Marsilia, Toulon, Brest, Bordeaux; a întemeiat mai multe companii comerciale maritime, care transportau mărfurile franceze și aduceau din alte țări, și mai ales din colonii, mirodenii, zahăr, fructe, metale prețioase.

PALATUL DIN VERSAILLES, construit în timpul lui Ludovic al XIV-lea.

Afît industria cît și comerțul au fost foarte amănunțit și sever organizate. Cine nu respecta regulile de fabricație ori de vînzare era aspru pedepsit.

În agricultură, pe lîngă cereale și pășuni, s-au extins culturile de in, cîneapă, tutun, viță-de-vie, așa după cum cultivau dudul necesar pentru creșterea viermilor de mătase.

Reformele lui Colbert au făcut din Franța una din țările bogate ale lumii de atunci.

Viața poporului. Dar de fapt aceste reforme au contribuit prea puțin la îmbunătățirea vieții poporului. Ludovic al XIV-lea a folosit bogăția țării pentru întreținerea armatei, pentru a înfrumuseța construcțiile din Versailles, pentru luxul de la Curte, pentru întărirea puterii regale. După moartea lui Colbert, ca să poată scoate și mai mulți bani, el a sporit mereu impozitele. Cu toate că munceau din zori pînă în noapte, oamenii din popor trăiau greu. Locuiau în case proaste. Se îmbrăcau în straie mizerabile, iar foamea îi chinua zilnic. Regele Ludovic al XIV-lea a făcut o mare greșală persecutînd pe protestanți. Aceștia au fugit din Franța, lipsind țara de zeci de mii de oameni harnici, buni meșteșugari și soldați. Era firesc ca afît țăranii, cît și orășenii săraci să se răscoale. Cea mai mare răscoală a fost cea a țăranilor din centrul Franței, numită *răscoala cămășarilor* (1702—1705).

Războaiele pentru dominația europeană și pentru colonii. Ludovic al XIV-lea a căutat să cucerească noi teritorii, să întindă Franța la „granițele naturale”, adică pînă la țărmul mărilor, la munții Pirinei și Alpi, iar spre răsărit, pînă la fluviul Rin. Pentru aceasta a purtat, între 1667 și 1714, războaie cu Spania, Olanda, Anglia și cu Imperiul german. Prin *pacea de la Utrecht* (1713), Filip de Anjou, nepotul lui Ludovic al XIV-lea, a fost recunoscut rege al Spaniei. Dinastia de Bourbon a înlocuit în această țară dinastia de Habsburg.

Totodată, căutînd să ocupe și colonii, Franța a luat în stăpînire valea fluviului Mississippi din America de Nord, teritoriu numit *Louisiana*.

Unii istorici l-au numit pe Ludovic al XIV-lea „regele soare”, iar epoca lui „*epoca de aur*”. Dar cheltuielile mari, luxul de la curte și mai ales războaiele lungi și grele au sărăcit țara și au sporit nemulțumirile maselor populare.

Criza regimului feudal absolutist în Franța. Urmasul său, Ludovic al XV-lea (1715—1774), a fost un monarh leneș, dornic doar de petreceri și lux. Celor care îi atrăgeau atenția că duce țara de rîpă, le răspundea: „după mine, potopul”. În timpul său, Franța s-a amestecat în trei războaie, purtate pe uscat și pe mare. Înfrîntă, ea a pierdut prestigiul și o colonie foarte importantă, Canada, pe care au ocupat-o englezii, în urma *păcii de la Paris* (1763).

Risipa de la curtea regală, corupția clasei conducătoare, exploatarea nemiloasă a poporului, rămînerea în urmă a economiei au făcut ca regi-

mul feudal absolutist din Franța să intre într-o perioadă de criză, care-l va duce la prăbușire.

În secolul al XVIII-lea, în Franța au trăit scriitori și filozofi vestiți. Cei mai străluciți au fost: *Voltaire*, *Montesquieu* și *Jean Jacques Rousseau*. În operele lor, ei criticau orînduirea feudală, condamnau absolutismul regal și propuneau îndreptarea lucrurilor prin legi bune ori prin revoluție.

Scrierile lor au revoluționat gîndirea vremii și au influențat pe despoții luminați în politica lor de reformare a țărilor. Dar, mai ales, au înfrînit gîndirea tinerețului revoluționar. De aceea, vremea lor se mai numește și *iluminism* sau *epoca luminilor*.

LECTURĂ

Îndată după moartea lui Colbert, criza economică a reapărut. În 1686 scriitorul La Bruyère nota: „Se văd unele animale sălbatică..., răspîndite pe cîmp, negre, livide și arse de soare, aplecate asupra pămîntului pe care-l sapă și pe care-l lucrează cu o stăruință de neînfrînt; au glas articulat, și cînd se ridică în picioare arată că au înfățișare omenească, și în adevăr sînt oameni. Noaptea se retrag în colibe, unde se hrănesc cu pîine neagră, cu apă și rădăcini; ei scutesc pe ceilalți oameni de osteneala de a semăna, de a ara și de a culege ca să trăiască și merită să nu fie lipsiți de pîinea pe care au semănat-o”.

În 1694, un alt scriitor arăta lui Ludovic al XIV-lea: „Popoarele voastre, pe care s-ar cuveni să le iubiți ca pe copiii voștri, și care pînă acum au dovedit ațita dragoste pentru dumneavoastră, mor de foame. Cultivarea pămîntului a fost aproape părăsită, orașele, cîmpiile se depopulează; toate meșteșugurile lîncezesc și nu mai hrănesc pe cei care le îndeplinesc. Întregul comerț este nimicit. Prin urmare, domnia voastră a distrus producția din interiorul statului vostru, ca să faceți și ca să apărați zadarnice cuceriri din afară. În loc să smulgeți bani de la acest popor sărman, ar trebui să-l miluiți și să-l hrăniți. Franța nu-i dăcît un mare spital trist și fără hrană”.

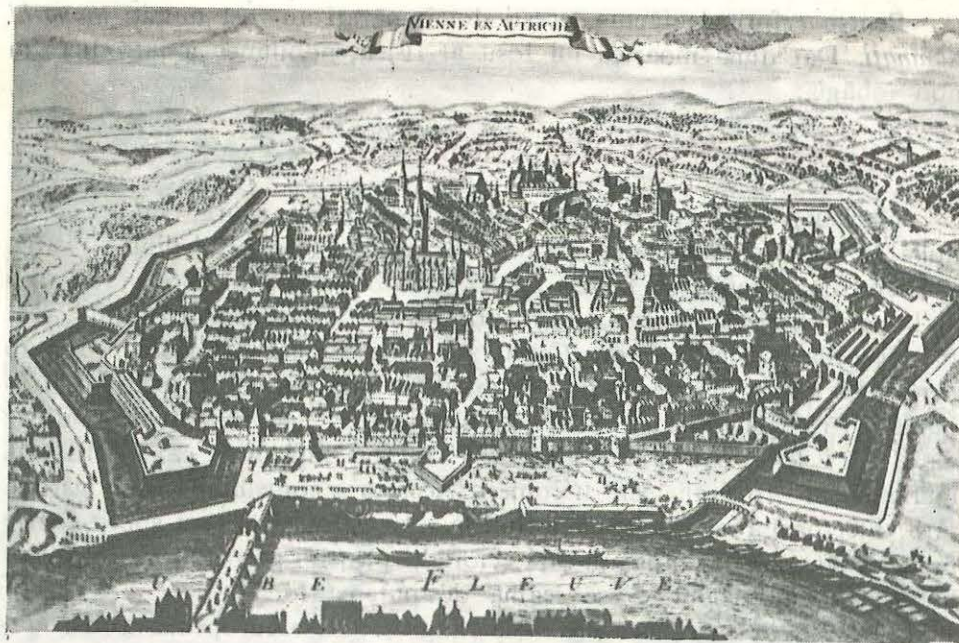
ÎNTREBĂRI

- Care sînt caracteristicile monarhiei absolutiste franceze?
- Ce urmări au avut reformele înfăptuite de Colbert?
- Citiți cu atenție lectura și textul lecției și spuneți: care sînt cauzele decăderii Franței feudale?

MONARHIA HABSBURGICĂ ÎN VREMEA MARIEI TEREZA ȘI A LUI IOSIF AL II-lea

Războiul de 30 de ani a pustiit teritoriul Imperiului romano-german și l-a dezmembrat în numeroase state. Dintre acestea, două: *Austria* și *Prusia* s-au refăcut mai repede și s-au ridicat deasupra celorlalte.

Austria era condusă de împărați din dinastia de *Habsburg*, care erau și regi în Cehia și suzerani peste mai multe state germane și chiar italiene. De aceea teritoriile stăpînite de ei le numim *Monarhia habsburgică* sau *Imperiul habsburgic*.

VIENA ÎN SECOLUL al XVIII-lea — era o cetate puternică, înconjurată de ziduri și șanțuri cu apă.

Expansiunea Monarhiei habsburgice. În veacul al XVII-lea, împărații habsburgi și-au întins stăpînirea prin războaie. Cele mai lungi și mai grele au fost cu Turcia și cu Franța. În 1529, sultanul Soliman cel Mare a încercat să cucerească Viena, dar a fost înfrînt. Peste un veac și jumătate, o mare oaste otomană a impresurat-o din nou. Dar Habsburgii, aliați cu polonii conduși de regele *Ian Sobieski*, i-au înfrînt și de data aceasta pe turci (1683).

Aliindu-se și cu Veneția, formînd *Liga Sfîntă*, a continuat încă multă vreme războiul cu Turcia. Biruitori, Habsburgii au impus sultanului *pacea de la Karlowitz* (1699) și cea de la *Belgrad* (1739). Ei și-au întins mult hotarele ocupînd Ungaria, Transilvania și o parte din Iugoslavia de azi. Astfel, Imperiul habsburgic a ajuns să stăpînească peste zece națiuni: cehi, slovaci, italieni, croați, maghiari, români etc. Era un *imperiul multinațional*.

Maria Tereza (1740—1780) și *Iosif al II-lea* (1780—1790) au fost cei mai de seamă conducători ai Monarhiei habsburgice în secolul al XVIII-lea. Urmînd exemplul Franței, ei au reorganizat economia, administrația, justiția și armata. S-au îngrijit de industrie, de comerț, de mijloacele de transport. Dar toate acestea au contribuit într-o prea mică măsură la îmbunătățirea vieții poporului. De aceea, în mai multe rînduri, țăranii cehi, unguri și români s-au răscolat, obligînd pe Iosif al II-lea să desființeze iobăgia.

Pentru reformele făcute, acești doi împărați au fost numiți *monarhi luminați*. Dar după moartea lui Iosif al II-lea, nobilimea a introdus din nou iobăgia.

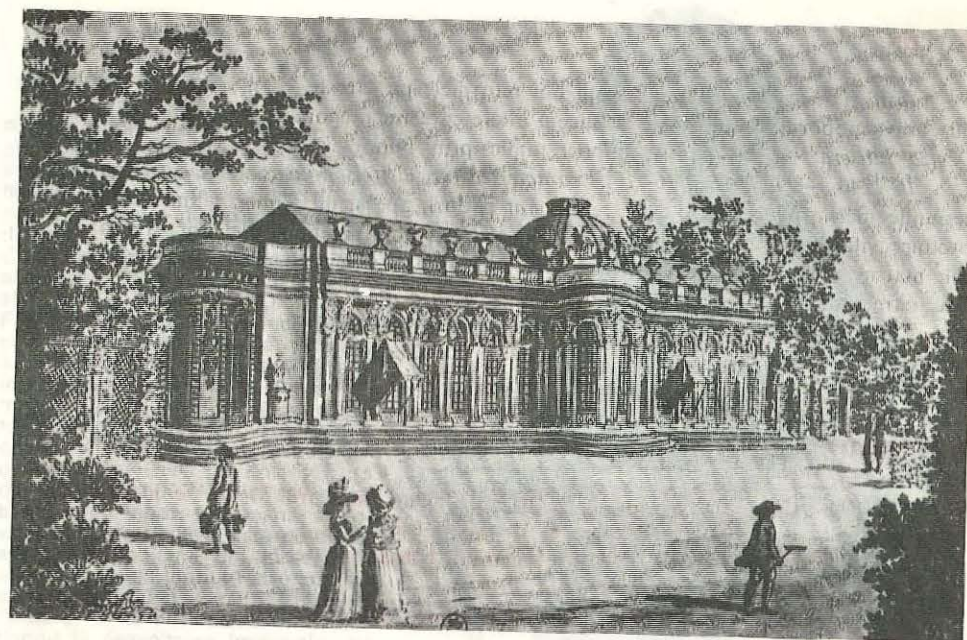
FORMAREA REGATULUI PRUSIEI

Nucleul acestui stat a fost electoratul de Brandenburg, condus de familia *Hohenzollern*. După ce electorul a anexat și teritoriul dintre Vistula și Niemen, acestei țări i s-a zis *Prusia*. Electorii Hohenzollern erau vasali ai Imperiului romano-german; ei participau la alegerea împăratului, alături de ceilalți prinți electori. Capitala Prusiei s-a stabilit în orașul Berlin. Pentru că teritoriul ei era sărac și populația rară, Hohenzollernii au atras numeroși refugiați din alte țări, mai ales francezi, persecutați de Ludovic al XIV-lea, le-au dat pământ gratuit și bani, cu împrumut, ca să înființeze manufacturi și prăvălii pentru comerț. Aceasta a contribuit la îmbogățirea țării. Electorul Frederic a luat titlul de rege. Urmașii lui au sporit foarte mult armata și s-au impus în fața celorlalți principii germani, iar împărații habsburgi au început să se teamă de puterea lor.

Dar cel care a ridicat Prusia la rang de putere europeană a fost *Frederic al II-lea* (1740—1786).

FREDERIC AL II-LEA în fața unor unități militare. A fost om cult, cu mare talent organizatoric, bun general, iubitor de filozofie, literatură și muzică; el este socotit cel mai de seamă rege al Prusiei și unul dintre cei mai străluciți oameni politici din Europa acelei vremi.

PALATUL SANS-SOUICI (Fără grijă), construit la Potsdam în timpul lui Frederic al II-lea.

Ca să îmbogățească țara, a pus să se asaneze multe terenuri mlăștinoase, să se planteze pe cele nisipoase, iar regiunile cu populație rară au fost colonizate cu emigranți. A desființat iobăgia pe domeniile regale. Pentru înzestrarea armatei a protejat industria de armament și industria textilă. A deschis școli pentru fiii oamenilor bogați.

După moda franceză a construit la *Potsdam*, lângă Berlin, palatul numit *Sans-Souci* (Fără grijă). Ca să dea curții sale mai multă strălucire, Frederic al II-lea a chemat oameni de știință și artiști ca, de pildă, filozoful și scriitorul francez *Voltaire*.

Pentru toate acestea, Frederic al II-lea este socotit printre cei mai de seamă monarhi luminați.

Războaiele dintre Prusia și Monarhia habsburgică. Urmărind să ridice prestigiul Prusiei, atât în rîndul statelor germane cît și în rîndul țărilor europene, Frederic al II-lea a purtat două lungi războaie: cel pentru moștenirea tronului Monarhiei habsburgice (1740—1748) și cel de șapte ani (1756—1763). Pretextul războiului l-a constituit refuzul Prusiei de a recunoaște pe Maria Tereza ca împărăteasă a Imperiului romano-german. În aceste războaie s-au amestecat: Franța și Rusia, ca aliate ale Monarhiei habsburgice, iar Anglia, ca aliată a Prusiei. Biruitoare, Prusia a cîștigat Silezia și un mare prestigiu militar și politic. Maria Tereza și-a păstrat tronul.

La moartea lui Iosif al II-lea și a lui Frederic al II-lea, atât Monarhia habsburgică cît și Prusia erau două state feudale puternice: prima, prin întinderea și bogățiile ei, a doua, prin armata și prestigiul ei militar.

LECTURĂ

Iosif al II-lea spunea: „Să facem noi reformele pe care le vrem și care ne convin, ca nu cumva poporul să ne oblige să facem altele care nu ne convin și pe care nu le vrem”. Deviza lui era: „Totul pentru popor, nimic prin popor”.

În 1740 — Frederic al II-lea își caracteriza țara astfel: „Mai mult de o treime din posesiunile mele sînt sterpe, o altă treime sînt păduri, ape și mlaștini. Treimea cultivată nu produce viță-de-vie, nici măsline, nici duzi. Nici un pom fructifer, nici un zarzavat nu dă cele mai modeste roade fără mari eforturi... Nu am decît cîteva districte, unde grîul și orzul dau oarecare roadă”.

La 1762, în timpul războiului de 7 ani, același monarh scria: „Întreaga țară să fie militarizată... Berlinul să fie ca un magazin al lui Marte”.

ÎNTREBĂRI

- Care sînt cele mai de seamă evenimente din istoria Monarhiei habsburgice în veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea?
- Ce teritorii au ocupat împărații habsburgi?
- Cum s-a format regatul Prusiei?
- Care sînt cauzele războaielor dintre Prusia și Monarhia habsburgică?

RUSIA, MARE PUTERE ÎN EUROPA: PETRU I ȘI ECATERINA A II-a

În secolul al XVII-lea Rusia era o țară înapoiată. Poporul era crunt asuprit. Legăturile cu Europa erau sporadice. Datorită muncii poporului și priceperii unora dintre conducătorii săi, în veacul al XVIII-lea, Rusia s-a ridicat în rîndul celor mai mari țări europene.

Domnia lui Petru I (1689—1725). Unul dintre cei mai de seamă conducători ai Rusiei a fost țarul (împăratul) *Petru I*. Făcea parte din Dinastia Romanov.

În politica sa a urmărit două mari idei: să modernizeze Rusia și să obțină ieșire la Marea Baltică și la Marea Neagră.

Mai întîi el a căutat să dezvolte economia Rusiei, prin crearea a numeroase întreprinderi industriale și comerciale. A reorganizat armata, a construit porturi bune și o puternică flotă, a înființat școli superioare tehnice, militare și navale. A întreținut legături strînse cu apusul Europei.

Reformele lui Petru I au stîrnit opoziția bisericii și a boierilor conservatori. Ei l-au atras de partea lor chiar pe fiul țarului.

Extinderea teritorială. Ca să extindă hotarele Rusiei, Petru I a purtat războaie cu turcii și suedezii. Luptînd cu armatele turcești, la nordul Mării Negre, Petru a ocupat cetatea Azov. De asemenea, între Rusia și Suedia s-a dus un război lung, numit *războiul nordic*, pentru ținuturile de la Marea Baltică. La început, Rusia a fost învinsă. În 1709 însă, țarul Petru I a cîștigat victoria de la *Poltava*. Regele Suediei, Carol al XII-lea, a fugit

PETRU I era un om deosebit de dornic să cunoască și să știe tot. A învățat mai multe meserii: lemnăria, fierăria, cizmăria, dar mai ales îi plăcea să se ocupe de probleme de artilerie și de construcția corăbiilor. Ca să vadă cum trăiesc oamenii din alte țări a călătorit mult în apus. A stat în Germania, în Olanda, în Franța și în Anglia; a muncit pe un șantier naval din Olanda. Apoi, a adus din aceste țări oameni de știință, ingineri, arhitecți, marinari, meșteri. Cu ajutorul lor a pornit să transforme Rusia. Țarul Petru I a căutat să schimbe și moravurile locuitorilor, mai ales ale boierilor. I-a obligat să-și radă bărbile, să se îmbrace după moda europeană, să învețe carte, să ducă o viață de curte, asemenea nobilimii din țările apusene. La curtea țarului Petru au trăit cărturarii români Nicolae Milescu Spătarul și Dimitrie Cantemir, ajutîndu-l la dezvoltarea învățămîntului și culturii în Rusia.

la Constantinopol și a cerut protecția sultanului. Turcia a intrat în război.

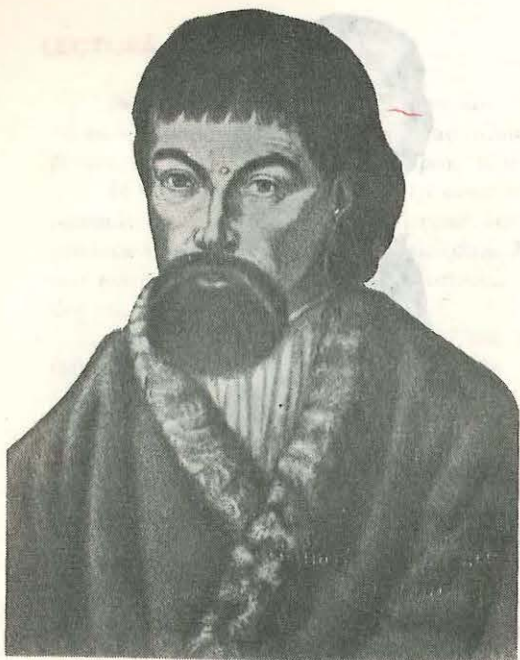
Războiul nordic s-a terminat abia în 1721. În cursul războiului, Rusia țaristă a cucerit provinciile baltice: Estonia, Ingria, Carelia, Livonia. În aceste ținuturi nou cucerite, Petru I a întemeiat orașul *Petersburg*, care va deveni capitala Imperiului rus.

În lupta împotriva Imperiului otoman, Petru I s-a aliat cu Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei. A fost însă înfrînt la *Stănilești*, pe Prut (1711).

Dezvoltată economic și extinsă mult teritorial, Rusia a devenit una din țările mari ale Europei.

Cea care a continuat politica lui Petru I a fost *Ecaterina a II-a* (1762—1796). În timpul ei, Rusia a reluat războiul cu turcii, a ocupat Crimeea și și-a extins hotarele pînă la Nistru. O parte din aceste războaie s-au purtat pe teritoriul țării noastre. Așa, de pildă, în anul 1789, o armată rusă condusă de generalul *A.V. Suvorov* a înfrînt, în apropiere de Rîmnicu Sărat, o mare armată otomană. În armata lui Suvorov au luptat și numeroși voluntari români.

Războiul țărănesc condus de Pugaciov. În tot acest timp, puterea boierilor ruși s-a întărit foarte mult. Ei asupreau nespus țărănimea rusă. În 1773, un număr mare de țărani din Ural s-au răscolat, sub conducerea lui *Emilian Pugaciov*. Împotriva țărănilor au fost trimise armate puternice. Răscolății au rezistat mai bine de un an și n-au încetat lupta decît după ce Pugaciov a fost prins și spînzurat.

EMILIAN PUGACIOV, dușman necruțător al boierilor care asupreau țărănimea rusă.

Ca să evite alte răscoale țărănești, Ecaterina a II-a a reorganizat administrația și armata.

Împărțirea Poloniei. În timp ce Anglia și Franța își formau imperii coloniale, Imperiul habsburgic și cel țarist au ocupat întinse teritorii și au ajuns să stăpânească multe popoare devenind imperii multinaționale. Printre popoarele subjugate de aceste noi imperii a fost și poporul polonez. În evul mediu, Polonia a fost una din țările mari ale Europei. Ea se întindea de la Marea Baltică până la Marea Neagră. Regele Ian Sobieski, un bun conducător politic și militar, a luptat împotriva turcilor la Viena (1683), contribuind la despresurarea ei. Polonia, ca membră în Liga Sfântă, a dus războiul cu Turcia până la pacea de la Karlowitz.

Dar în veacul al XVIII-lea Polonia a decăzut mult. Cauzele decăderii erau: exploatarea maselor populare, certurile neîntrerupte dintre feudali, alegerea unor regi incapabili, atacurile vecinilor: turci, tătari, suedezi, germani, ruși.

PETERSBURG în secolul al XVIII-lea, clădit pe malul Nevei, cu un efort uriaș.

Socotind că „anarhia” din Polonia — cum numeau monarhii vecini mișcările revoluționare ale poporului — era o primejdie pentru propriile lor state, Frederic al II-lea și Ecaterina a II-a au hotărât, în 1772, să împartă Polonia; acestora li s-a alăturat și Maria Tereza.

Văzându-și teritoriul foarte mult micșorat, patrioții polonezi au încercat să reorganizeze statul: au căutat să dea legi noi, să dezvolte economia și cultura, să întărească armata. Un rol deosebit l-a avut Constituția din 1791, una dintre primele legi fundamentale cu caracter progresist din Europa. Dar marile puteri vecine nu vedeau cu ochi buni întărirea Poloniei. Continuau să se amestece în viața ei internă, impunând pe conducătorii care le conveneau.

În 1793, Rusia și Prusia au trecut la cea de-a doua împărțire a Poloniei. Patrioții polonezi, conduși de *Tadeus Kosciuszko*, au organizat o rezistență eroică. Ei luptau pentru „libertate, integritate, independență”.

În 1795, Rusia, Monarhia habsburgică și Prusia au făcut a treia împărțire a Poloniei. Mulți patrioți au pierit în luptă ori au emigrat în străinătate.

Poporul a continuat însă, în tot veacul al XIX-lea, o eroică luptă pentru dezvoltarea culturii poloneze, pentru libertate și unitate națională.

LECTURĂ

Un istoric rus scria că, în timpul lui Petru I „Cheltuielile statului se măriră în scurt timp de câteva ori... În cîțiva ani impozitele au ajuns de cinci ori mai mari ca înainte. S-au pus impozite pe prisăci, pe băi, pe sare, pe vînzarea castraveților, a sicriilor de stejar etc. S-a înființat chiar o funcțiune a „născocitorilor de venituri”, care inventau noi impozite. Petru a interzis portul bărbilor și mustăților în orașe, dar acorda dispense celor care plăteau o taxă”.

Un filozof rus, Radicev, care a trăit în vremea Ecaterinei a II-a, descria astfel situația țărănimii: „Am privit în jurul meu și inima mi s-a strîns la priveliștea suferințelor ome-nești... Fiare sălbătice, lipitori nesăturate: ce lăsăm noi țăranului? Ceea ce nu-i mai putem lua — aerul! Da, numai aerul”.

În ziarul guvernamental din Rusia apăreau, pe la 1790, anunțuri privind vînzarea sau schimbul de iobagi odată cu cel pentru animale, ca, de pildă: „Se vînd doi oameni de curte, din care unul de 30 de ani, e îngrijitor de ogari, tot el e cizmar, căsătorit; soția lui, de 25 de ani, e spălătoreasă și știe să îngrijească vitele... De asemenea, se vinde un cal cenușiu de 3 ani, de talie mare, de rasă engleză, necălărit încă. Cu privire la preț, informații în strada Arbat, casa nr. 17—1, apartamentul 1”.

ÎNTREBĂRI

- Pe baza textului și a lecturii, arătați care era viața poporului rus în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea?
- Care sînt reformele lui Petru I și ale Ecaterinei a II-a?
- Urmăriți pe hartă hotarele Rusiei în veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea.
- Cum au încercat patrioții polonezi să reorganizeze statul?

TĂRILE ROMÂNE ÎN CONTEXTUL ISTORIEI EUROPENE ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVII-lea ȘI ÎN SECOLUL AL XVIII-lea

În secolele al XVII-lea și al XVIII-lea Țările Române se aflau încă sub dominația otomană. Sub diverse forme ele continuau lupta pentru libertate și unitate, avînd mereu trează înfăptuirea de la 1600, cînd Mihai Viteazul a eliberat și a unit Țările Române.

În timpul războaielor dintre Imperiul otoman, Monarhia habsburgică și Imperiul rus, teritoriul românesc a fost adesea teatru de război.

Existența în vecinătatea noastră a unor imperii a întîrziat într-o perioadă sau alta dezvoltarea economico-socială a poporului, formarea națiunii române, a statului național unitar.

Dorința mare a poporului român era să scuture dominația otomană; dar el nu voia să intre sub o nouă stăpînire, cea a împăratului habsburg ori a țarului rus. De aceea, cei mai de seamă domnitori au început să ducă o politică de echilibru. Astfel au procedat domnitorii *Matei Basarab*, *Vasile Lupu*, *Gheorghe Rákóczi* din Transilvania, *Șerban Cantacuzino* și, mai ales, *Constantin Brîncoveanu*. Năzuind spre libertate, ei au căutat să nu fie distrusă țara de către cele trei mari puteri aflate într-un război aproape neînterupt, vreme de două veacuri (1683—1878).

Lupta poporului român împotriva regimului otoman. În 1683, sultanul a obligat pe domnitorii din București și din Iași să participe la asediul Vienei cu cîte un corp de oaste. Dar, împotriva poruncii sultanului, ei au întreținut legături tainice cu austriei și cu polonii conduși de regele Ian Sobieski.

Înfrînți, turcii au încheiat *pacea de la Karlowitz* (1699), prin care Ungaria și Transilvania intrau sub stăpînirea habsburgilor.

În aceste vremuri grele, românii au fost conduși de doi voievozi vrednici și patrioți: *Constantin Brîncoveanu* și *Dimitrie Cantemir*.

Constantin Brîncoveanu (1688—1714) a căutat să dezvolte economia și cultura Țării Românești. Iar ca să ușureze situația țării, a menținut legături de prietenie cu Rusia și cu Monarhia habsburgică.

În Moldova, *Dimitrie Cantemir* (1710—1711), mare cărturar și patriot, dorind să scuture jugul otoman, s-a aliat cu țarul Petru I. Dar, la *Stănilești* (1711), turcii au înfrînt oștile rusești și române. Cantemir s-a văzut nevoit să se adăpostească la curtea țarului Petru I.

La cîțiva ani după aceasta (1714), *Constantin Brîncoveanu* a fost ucis, din porunca sultanului, împreună cu cei patru fii ai săi.

Temîndu-se de răscoala românilor și nemaiavînd încredere în domnii de țară, sultanul a trimis la Iași și la București domni dintre grecii din *Fanar* (o mahala din Istanbul). De aceea, vremea cît au condus acești domni, peste 100 de ani, s-a numit *epoca fanarioților*. Ea a durat pînă la

CONSTANTIN
BRÎNCOVEANU

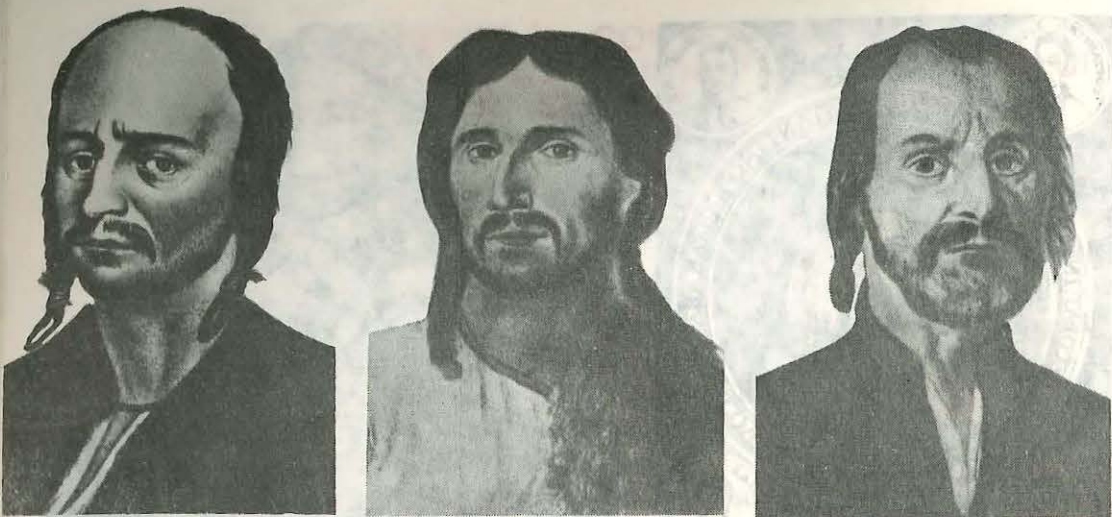

DIMITRIE CANTEMIR, unul dintre
cărturarii de seamă ai lumii.

revoluția condusă de Tudor Vladimirescu din 1821. În timpul fanarioților, subjugarea otomană a atins în Țările Române punctul culminant. În aceste vremuri grele pentru Țările Române, Monarhia habsburgică a ocupat *Olenia* (1718—1739) și partea de nord a Moldovei, *Bucovina* (1775); iar în 1812, *Basarabia* — partea Moldovei dintre Prut și Nistru — a fost încorporată la Imperiul țarist.

Lupta poporului român împotriva regimului habsburgic. Din 1699, Transilvania a intrat sub stăpînirea Habsburgilor. La început, românii au crezut că noua stăpînire îi va ajuta să ducă o viață mai bună. Într-adevăr, un număr de tineri români au putut studia la școlile înalte din Viena sau din Roma. Ajungînd mari cărturari, ei au răspîndit în rîndul românilor gîndirea filozofilor iluminiști și au întezit lupta pentru libertate.

În același timp, nobilii maghiari și cei germani au întărit exploatarea economică și asuprirea națională; au smuls multe din loturile de pămînt ale iobagilor; au sporit numărul zilelor de muncă (robota) pentru castel; s-au împotrivit ca românii să facă parte din regimentele grănicerești, înființate de Maria Tereza. Toate acestea au produs nemulțumiri, iar nemulțumirile s-au revărsat în valul răscoalei țaranilor transilvăneni, condusă de *Horea*, *Cloșca* și *Crișan*. Pornită din Munții Apuseni, în toamna anului 1784, răscoala a cuprins aproape toată Transilvania. Răsculații cereau desființarea iobăgiei, egalitatea impozitelor, dreptul de a se înrola în regi-

HOREA, CLOȘCA, CRIȘAN, eroi ai luptei pentru dreptate și libertate.

mentele grănicerești, judecată dreaptă, pedepsirea nobililor. *Răscoala a avut un caracter social și național.*

Deși împăratul Iosif al II-lea făgăduise lui Horea că va face dreptate, totuși a trimis armată și a înăbușit răscoala cu tunul. Mii de țărani au fost uciși. Pe Horea și Cloșca i-au strivit de vii, cu roata, pe câmpul zis „La Furci”, lângă Alba Iulia. Mare mulțime de țărani a fost adusă cu de-a sila să vadă crîncena pedeapsă dată celor care se ridicaseră pentru binele poporului.

Speriat de puterea răscoalei conduse de Horea, Iosif al II-lea a desființat iobăgia, în 1785.

Dominația otomană în Țara Românească și în Moldova, ca și stăpînirea habsburgică în Transilvania au împiedicat dezvoltarea firească a poporului român; au făcut să se prelungească orînduirea feudală și au frînat progresul țării.

LECTURĂ

Dimitrie Cantemir scria în lucrarea sa „Istoria Imperiului otoman”: „Vai, nu cred să fie astăzi vreun învățat care să nu cunoască tirania mizerabilă sub care geme Moldova”.

Un nobil maghiar cerea lui Iosif al II-lea să trimită cît mai mulți soldați împotriva răscoalelor, „deoarece cîte sate românești, atîția Horea sînt”.

Profesorul Iosif Gabri din Alba Iulia, într-o scrisoare din 2 martie 1785, privind execuția lui Horea, spune: „Cloșca a primit cel puțin 20 de lovituri înainte de a-și da sufletul, iar pe Horea îl țineau legat de picioare doi ucenici ai gîdelui — cîtă vreme Cloșca se zvîrcolea în roată, — ca să vadă cu ce moarte îngrozitoare trebuie să sfîrșească tovarășul său... Isprăvind cu Cloșca și aruncîndu-l la o parte, au așezat în locul lui pe Horea și legîndu-l au început zgomotos a-i zdrobi picioarele cu roata, iar după a patra lovitură, din porunca domnului Eckhard, începură a-l izbi în piept, și astfel după 8—9 lovituri a crăpat (murit).

Despicarea lui în bucăți n-am voit s-o privesc, de aceea întorcîndu-mi calul m-am întors în cetate. Se spune că toți cei din jur au auzit ultimele cuvinte rostite de Horea: „Mor pentru popor!”.

Referindu-se la situația Țărilor Române în condițiile existenței imperiilor vecine, în Programul P.C.R. se arată:

„...Exploatarea feudală a fost agravată de dominația marilor imperii vecine, otoman, habsburgic, țarist — îndeosebi de dominația otomană — care prin războaie, prăzi și biruri au secătuit, veacuri de-a rîndul, averea Țărilor Românești. Dominația străină a dus, totodată, la prelungirea în timp a orînduirii feudale, la întîrzierea procesului dezvoltării societății românești, care a rămas în urmă față de țările din centrul și apusul continentului...”

ÎNTREBĂRI

- De ce a fost decapitat Constantin Brîncoveanu?
- Care au fost cauzele răscoalei conduse de Horea, Cloșca și Crișan?
- Ce răscoale țărănești mai cunoașteți în istoria modernă?
- De ce dominația străină a reprezentat o frînă în dezvoltarea Țărilor Române?

RĂZBOIUL REVOLUȚIONAR PENTRU INDEPENDENȚA COLONIILOR ENGLEZE DIN AMERICA DE NORD; FORMAREA STATELOR UNITE ALE AMERICII

În secolul al XVII-lea, în America de Nord, de la țărmul Atlanticului pînă la Munții Alegani, s-au așezat mulți europeni: englezi, irlandezi, francezi, olandezi și suedezi. Cei mai mulți dintre ei erau fugiți din țările lor din cauza mizeriei sau a persecuțiilor politice și religioase. Cînd au ocupat teritoriile din America, europenii au găsit pe băștinași — *amerindienii*. Ei se aflau pe o treaptă de dezvoltare inferioară: trăiau în colibe și se ocupau cu vînașoarea. La început, raporturile dintre coloniști și amerindieni au fost bune. Cu timpul însă, ocupîndu-le pămînturile, relațiile au ajuns tot mai încordate. Dispunînd de arme de foc și de mijloace moderne de luptă, coloniștii i-au împins tot mai spre vest.

Coloniștii au format 13 state. La începutul veacului al XVIII-lea aceste 13 state au ajuns colonii ale Angliei. Aici s-au dezvoltat mult agricultura și industria bazată pe zăcămintele miniere. În statele din sud se cultivau îndeosebi trestie de zahăr, bumbac și tutun. De asemenea, locuitorii acestor colonii întrețineau un comerț activ, mai ales cu metropola, cu Anglia.

Cauzele și desfășurarea războiului revoluționar pentru independență.

Guvernul englez acordase acestor state-colonii unele drepturi politice: fiecare stat își avea un Parlament ales, care vota legile și impozitele. Nu aveau însă voie să facă negoț decît cu Anglia. Le interzicea să deschidă în-

treprinderi ale căror produse ar fi putut concura pe cele engleze. Nu le îngăduia să ocupe teritoriile nelocuite de la vest de Munții Alegani, deci le ținea sub o severă dependență economică.

Pentru că războiul de 7 ani, purtat în Europa și în colonii, a secătuit bugetul țării, guvernul englez a pus taxe noi asupra locuitorilor din aceste state-colonii, fără să-i consulte. Îndemnați de oameni luminați, ca *Benjamin Franklin* și *George Washington*, acești locuitori cereau: dreptul de a înființa întreprinderi industriale, libertatea comerțului, independența politică.

Văzând energia cu care coloniștii se împotriveau stăpînirii engleze, guvernul din Londra a retras taxele cele mai grele. A lăsat doar taxa pe ceai, mai mult ca, prin plata ei, statele coloniste să știe că depind de Anglia. Dar tocmai de aceea ei au respins și această taxă. Voiau să fie liberi, să-și hotărască singuri soarta.

În 1773, un grup de locuitori din *Boston*, deghizați în indieni, au pătruns pe o corabie din port și au aruncat toată încărcătura de ceai în mare. Fapta aceasta s-a numit „*partida de ceai*” de la *Boston*. Drept urmare, regele și guvernul Angliei i-au declarat *insurgenți*, au ordonat închiderea portului *Boston* și au trimis trupe să-i pedepsească și să-i readucă sub ascultare.

Așa a început războiul revoluționar pentru independență sau revoluția americană (1774—1783). S-a format un *Congres* din reprezentanții celor 13 state, care a preluat conducerea luptei.

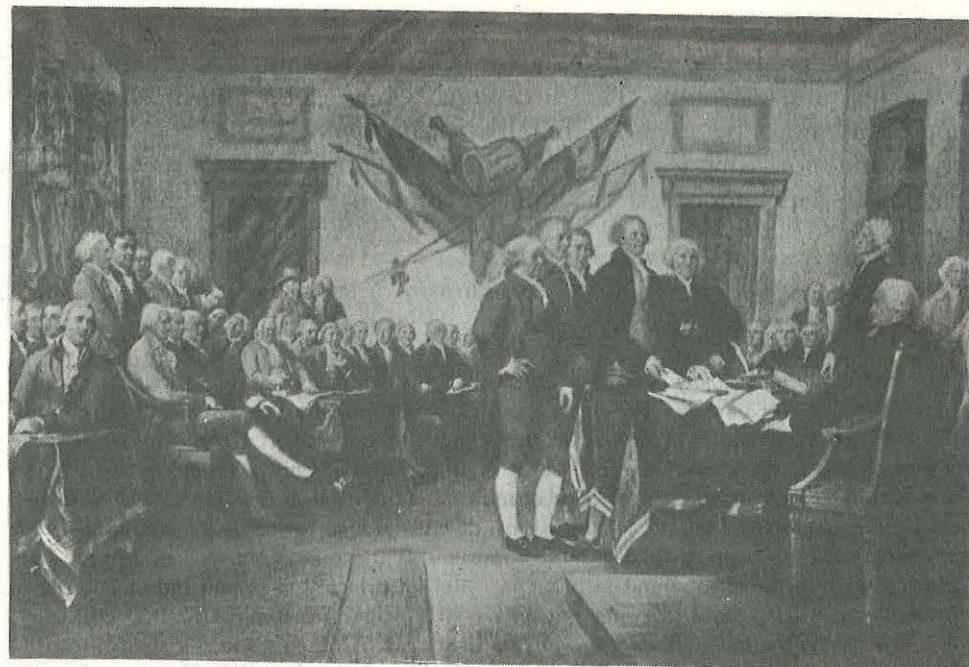
Deși nu aveau nici armată, nici arme, nici ofițeri, coloniștii americani au înfruntat totuși curajoși armatele engleze. *George Washington* a fost numit general și, împreună cu *Benjamin Franklin*, au însușit poporul la luptă, au organizat armata, au încheiat alianță cu Franța.

În ajutorul americanilor au venit, de asemenea, mulți voluntari din Europa. De pildă, francezul *La Fayette* și polonezul *Tadeus Kosciuszko*.

Declarația de independență. Într-un moment greu al războiului, *Congresul* s-a adunat la *Filadelfia* și, în numele dreptului tuturor oamenilor la libertate și la egalitate, al tuturor popoarelor de a se conduce singure, a adoptat, la 4 iulie 1776, *Declarația de independență*. Astfel s-a format un nou stat: *Statele Unite ale Americii*, o republică alcătuită din unirea mai multor state. Ziua de 4 iulie a devenit sărbătoarea națională a nord-americanilor.

Într-adevăr, după 9 ani de război, americanii au alungat trupele engleze de pe pământul lor. Ultima mare bătălie s-a dat la *Yorktown* (1781).

Prin pacea de la *Versailles* (1783), Anglia a recunoscut independența Statelor Unite și le-a cedat tot teritoriul pînă la fluviul *Mississippi*. Pentru că în timpul lui s-a îndepărtat stăpînirea engleză și s-a format un nou stat, independent, și o nouă națiune — *națiunea americană* — de limbă engleză, s-au dat libertăți și pământ celor care au luptat împotriva englezi-

Semnarea Declarației de independență a S.U.A. (4 iulie 1776).

lor, spunem că acest război a avut un caracter revoluționar; a fost prima revoluție burgheză americană.

Urmările războiului. După cîțiva ani de frămîntări sociale și politice, în 1787, *Congresul* a elaborat o *Constituție*, prin care se organizau Statele Unite ale Americii ca o *Republică federală*, compusă din 13 state. S.U.A. erau conduse de președintele Republicii (ales pe timp de 4 ani), de *Congres* și de *Curtea de justiție*.

Reprezentanții în *Congres* erau aleși prin „vot universal”, la care însă nu participau nici femeile, nici cei săraci, nici locuitorii de rasă neagră. Adevărata conducătoare a țării era burghezia bogată.

În acea vreme, *Constituția* S.U.A. era cea mai liberală și cea mai progresistă din lume; o întrecea pe cea din Anglia. Marele ei neajuns a fost că îngăduia existența sclavilor negri.

În anii următori revoluției, S.U.A. și-a extins mult hotarele, populația a sporit, economia și cultura s-au dezvoltat cu repeziciune.

GEORGE WASHINGTON, unul dintre cei mai de seamă generali nord-americani.

Primul președinte al S.U.A. a fost George Washington, generalul care a condus țara la izbândă. Pentru capitală, Congresul a hotărât construirea unui oraș nou, pe care l-a numit *Washington*.

Victoria nord-americanilor a avut un puternic ecou în întreaga lume. Ea a însuflețit popoarele la lupta revoluționară pentru libertate.

LECTURĂ

În Declarația de independență se afirma: „Considerăm ca adevăruri de la sine grăitoare acelea că toți oamenii sînt creați egali, că ei sînt înzestrați de Creatorul lor cu anumite drepturi inalienabile, că printre acestea se numără viața, libertatea și căutarea fericirii, că pentru asigurarea acestor drepturi se instituie printre oameni guverne, ale căror puteri juste izvorăsc din consimțămîntul celor cîrmuiți...” *Se fundamenta și dreptul poporului de a îndepărta o conducere dacă era abuzivă:*... „ori de cîte ori vreo formă de guvernămînt devine dăunătoare acestor scopuri, este dreptul poporului să o schimbe sau să o desființeze și să instituie un nou guvern, punînd la baza lui astfel de principii și organizîndu-i puterile în forma în care îi va părea cea mai potrivită pentru asigurarea securității și fericirii sale”.

Din înțelepciunea lui Benjamin Franklin: „Nu risipiți timpul, căci el e stofa din care-i făcută viața”.

ÎNTREBĂRI

- Care au fost cauzele războiului pentru independența coloniilor din America de Nord?
- De ce acest război poate fi socotit o revoluție burgheză?
- Care sînt caracteristicile Constituției americane?
- Comparați „Declarația de independență” cu „Declarația drepturilor”.

MAREA REVOLUȚIE BURGHEZĂ DIN FRANȚA

DEZLÂNTUIREA ȘI DESFĂȘURAREA REVOLUȚIEI

Prin amploarea desfășurării și prin urmări, revoluția burgheză din Franța este socotită cea mai mare revoluție burgheză din istorie.

Cauzele revoluției. Din pricină că la conducerea țării se menținea încă nobilimea decăzută, leneșă, delăsătoare, economia franceză nu progresa așa cum cereau nevoile țării și cum dorea burghezia. Cu toate că Franța era bogată, totuși foametea bîntuia adesea în rîndurile poporului. Agricultură nu producea cît trebuia, iar industria se dezvoltă mult mai încet decît în Anglia. Predominau încă manufacturile și se mențineau breslele. Existența multor vămi interne, păstrate din evul mediu, împiedica comerțul care trebuia să devină tot mai activ și mai intens. La acestea se mai înscrisă și pierderea coloniilor în timpul lui Ludovic al XV-lea.

În societatea franceză, oamenii nu erau egali în fața legii; se împărțeau în trei „stări”: *nobilimea, clerul și starea a treia*. Nobilimea și clerul formau stările privilegiate; adică erau scutite de impozite și se bucurau de toate drepturile economice și politice. Nobilii și clerul cu ranguri înalte, care numărau vreo 50 000 de persoane, duceau o viață de lux și petreceri la Versailles. Le păsa prea puțin de soarta poporului și a Franței. Starea a treia o alcătuiau burghezia și țăranii. Deși starea a treia era cea mai numeroasă, deși ducea toate poverile statului, totuși nu participa la conducere. Țăranii, de pildă, plăteau dijme și făceau tot felul de corvezi. Nu li se îngăduia măcar să culegă fructe ori vreascuri din pădure. Încărcați cu poveri fiscale și umiliți peste măsură, țăranii n-aveau nici o tragere de inimă pentru muncă. Foarte mulți părăseau pămînturile și căutau de lucru în orașe ori în alte țări, vagabondau și cerșeau.

Prin cheltuieli fără rost, regele și curtea de la Versailles risipeau mare parte din bugetul țării, împingînd-o în prăpastia sărăciei.

În afară de aceasta, în Franța regele era un monarh absolut: el alcătuia legile, el le aplica, el judeca după bunul lui plac. Printr-un simplu ordin de arestare putea închide pe oricine în cetatea Bastilia. În mintea poporului această închisoare simboliza însuși absolutismul regal.

Pregătirea ideologică a revoluției.

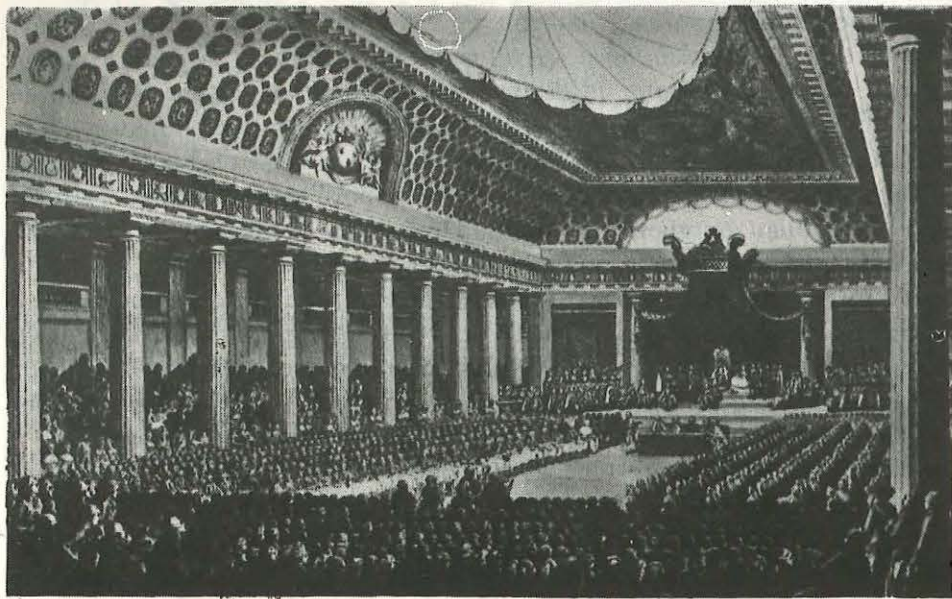
Clasa nouă care se ridica, burghezia, deținea și în Franța puterea economică și, îndeosebi, industria și comerțul. Era bogată și cultă. Voia să fie și mai bogată și, mai ales, să ia conducerea țării. Pentru aceasta, s-a pregătit să îndepărteze nobilimea de la putere, să distrugă absolutismul regal.

Gînditorii vremii, numiți iluminiști: Voltaire, Montesquieu, Rousseau au demască absolutismul regal, abuzurile nobililor și au luat apărarea poporului asuprit. Ei dădeau ca exemplu regimul economic, social și politic din Anglia sau din S.U.A. și cereau ca Franța să devină monarhie constituțională sau chiar republică. Astfel, prin ideile lor au pregătit revoluția din 1789.

Adunarea stărilor generale. După 1780, criza financiară s-a adîncit așa de mult în Franța, încît regele nu mai avea cu ce plăti nici armata, nici

Țăranul muncea din zori pînă în noapte ca să poată plăti dările către rege, nobili și biserică. Cocoșul de pe capul țăranului arată că el nu are dreptul la odihnă.

Deschiderea ADUNĂRII STĂRILOR GENERALE: în dreapta reprezentanții clerului, în stînga ai nobilimii, în spatele sălii ai stării a III-a.

funcționarii. Se cheltuiseră chiar și banii spitalelor. Totuși, curtea și nobilimea din Versailles nu renunțau la lux și petreceri.

Nemulțumirea și mînia cuprindeau întreaga țară. Poporul începea să se răzvrătească.

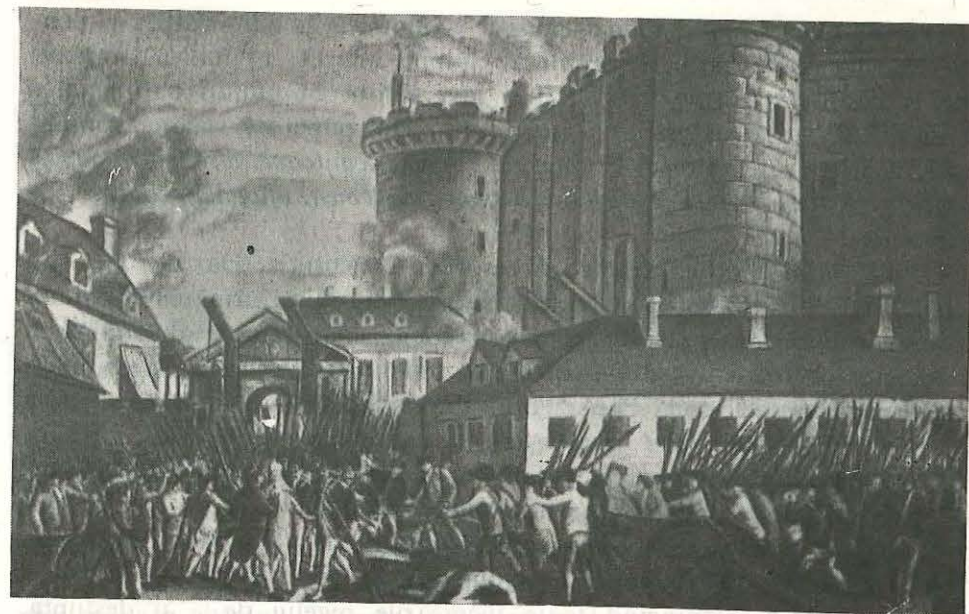
Ca să procure bani, regele Ludovic al XVI-lea voia să pună noi impozite pe care să le plătească și nobilii. Nobilii însă s-au împotrivit. Ca să aibă un ajutor în sporirea impozitelor, regele a convocat *Adunarea stărilor generale*.

Ea era formată din reprezentanții celor trei stări sau ordine: clerul, nobilimea și starea a III-a. Alegerea deputaților pentru această adunare a prilejuit mari frămîntări în toată Franța. Reprezentanții burgheziei cereau Constituție și drepturi egale pentru toți cetățenii. Reprezentanții nobilimii, dimpotrivă, pretindeau întărirea privilegiilor lor.

Adunarea stărilor generale s-a deschis la *Versailles*, în 5 mai 1789. Văzînd că regele și nobilii voiau să impună impozite fără a face reforme, reprezentanții burgheziei s-au despărțit de reprezentanții nobilimii. Ei s-au declarat *Adunarea Națională Constituantă* și au jurat să nu se despartă pînă cînd nu vor da Franței o Constituție.

Așa a început revoluția din 1789.

Cucerirea Bastiliei. Ascultînd de sfatul nobililor, regele a încercat să aresteze pe deputații Adunării Naționale Constituante. Dar, în ziua de 14 iulie 1789, la semnalul dat prin sunetele clopotelor, poporul din Paris s-a înarmat, a cucerit închisoarea Bastilia și a dărîmat-o din temelii. Cucerirea

Poporul cucerește BASTILIA — simbolul absolutismului (14 iulie 1789).

rea Bastiliei a simbolizat victoria libertății asupra tiraniei. Ziua de 14 iulie a devenit sărbătoarea națională a Franței.

Regele n-a mai îndrăznit să folosească armata împotriva Adunării și a poporului. Ca să domolească mînia populară, el a venit la Paris, a primit cocarda tricoloră: albastru, alb și roșu — emblema revoluției. A îngăduit ca Adunarea Națională Constituantă să-și continue lucrările pentru Constituție.

„Declarația drepturilor omului și cetățeanului” și Constituția din 1791

La vestea cuceririi Bastiliei s-a răsculat și țărănimea franceză, incendiînd multe castele. Lozinca revoluționarilor era: „*Libertate, egalitate, fraternitate*”. Speriată de valul revoluționar, Adunarea Națională Constituantă a desființat privilegiile nobilimii. Temîndu-se de răzbunarea poporului, mulți nobili, în frunte cu frații regelui, au fugit din țară. Continuînd reformele, Adunarea Națională a dat „*Declarația drepturilor omului și cetățeanului*”, prin care: se proclama suveranitatea poporului; cetățenii erau liberi și egali în fața legii; aveau dreptul să se împotrivescă oricărui abuz, oricărei nedreptăți, oricărui despotism; se bucurau de toate drepturile politice; luau parte la conducerea statului.

Socotind că proprietatea este un drept sfînt, declarația sprijinea mai ales pe cei cu avere, adică burghezia. Această „Declarație” a servit ca prefață la Constituția din 1791, alcătuită de Adunarea Națională Constituantă. Dar, deși în „Declarație” se stabilea egalitatea în fața legii, Constituția acorda drept de vot numai oamenilor bogați. În continuare, Adunarea

Națională Constituantă a luat măsuri economice și administrative pentru transformarea țării. A desființat vămile interne, a unificat impozitele, a confiscat averile bisericesti și le-a vândut ca bunuri naționale, a căutat să dezvolte industria și agricultura. Din punct de vedere administrativ a organizat teritoriul Franței în: *comune, cantoane, districte și departamente*. Astfel, Franța a devenit o *monarhie constituțională*, condusă de burghezie.

Ludovic al XVI-lea a jurat să respecte Constituția. Dar n-a fost sincer. Ținea o strânsă legătură cu aristocrații emigrați și urmărea ca, ajutat de monarhii Europei, să înfrângă revoluția și să reinstaureze absolutismul. A încercat chiar să fugă din Paris, deghizat în valet. Aproape de graniță a fost însă prins și adus la Paris. Poporul și-a dat seama că-i trădător și a cerut alungarea lui. Dar burghezia l-a apărut.

Adunarea Națională Constituantă a îndeplinit un mare rol istoric revoluționar. În trei ani, ea a transformat Franța feudală într-o țară modernă, burgheză, în care capitalismul s-a putut dezvolta fără nici o piedică. Dar toate acestea nu le-ar fi putut îndeplini dacă poporul francez n-ar fi ajutat-o, respingând toate încercările regelui de a o desființa.

Socotindu-și misiunea îndeplinită, Adunarea Națională Constituantă s-a dizolvat. În locul ei s-a ales *Adunarea legislativă*.

Revoluția din Franța a condus-o burghezia; ea a preluat puterea în stat, dar greul revoluției l-a dus poporul.

LECTURĂ

Cînd i s-a obiectat că săvîrșește un lucru ilegal, Ludovic al XVI-lea a răspuns: „Este legal pentru că vreau eu”.

Această afirmație amintește cuvintele lui Ludovic al XIV-lea, că: „Statul sînt eu”. Ele arată concepția absolutistă, despotică a regilor Franței.

În timpul propagandei pentru alegerea Adunării stărilor generale, abatele Sieyès a scos o broșură intitulată: „Ce este starea a III-a?”. Punea trei întrebări și da trei răspunsuri: 1. „Ce este starea a III-a? Totul. 2. Ce-a fost ea pînă acum din punct de vedere politic? Nimic. 3. Ce cere ea? Să devină ceva”.

„...Starea a III-a singură, se va spune, nu poate forma stările generale. Ei, cu atît mai bine! Ea va forma o Adunare Națională”.

Din „Declarația drepturilor omului și cetățeanului”:

Articolul I. „Oamenii se nasc și rămîn liberi și egali în drepturi; distincțiile sociale nu se pot întemeia decît pe folosul comun.

Articolul II. Scopul oricărei asociații politice este păstrarea drepturilor naturale și imprescriptibile ale omului. Aceste drepturi sînt: libertatea, siguranța și rezistența la opresiune.

Articolul III. Principiul oricărei suveranități se află îndeosebi în națiune. Nici un corp, nici un individ nu poate să exercite o autoritate care nu izvorăște din națiune, în chip expres.

Articolul IV. Libertatea înseamnă a putea face tot ceea ce nu dăunează altuia”.

ÎNTREBĂRI

- Ce legătură este între Adunarea stărilor generale și Adunarea Națională Constituantă?
- De ce „Declarația drepturilor” este o operă foarte însemnată?
- De ce francezii au proclamat ziua de 14 iulie ca sărbătoare națională?

DICTATURA IACOBINĂ

Regimul creat de revoluție în Franța avea mulți dușmani înăuntru și în afară. Regele și curtea regală întrețineau legături secrete cu nobilii emigrați, cu monarhii europeni. Toți aceștia urmăreau să înlăture noul regim, să distrugă tot ce au înfăptuit poporul și Adunarea Națională Constituantă. În acest scop, regele Prusiei și împăratul Austriei au adunat trupe la granița franceză. Armatele lor s-au unit cu armata nobililor emigrați.

Declaraarea războiului. În primăvara anului 1792, Adunarea legislativă credea că, prin război, va consolida cuceririle revoluției. Regele Ludovic al XVI-lea, dimpotrivă: dorea ca monarhii Europei să-l ajute să devină iarăși monarh absolut. De aceea adunarea a declarat război Austriei și Prusiei.

Chiar în primele zile ale războiului, generalii și ofițerii nobili au trădat, deschizînd granițele Franței în calea invadatorilor.

Războiul revoluționar și patriotic. Văzînd primejdia care amenința țara și revoluția, poporul s-a ridicat la luptă. Adunarea legislativă a declarat „Patria în primejdie” (11 iulie 1792). Zeci de mii de voluntari s-au în-

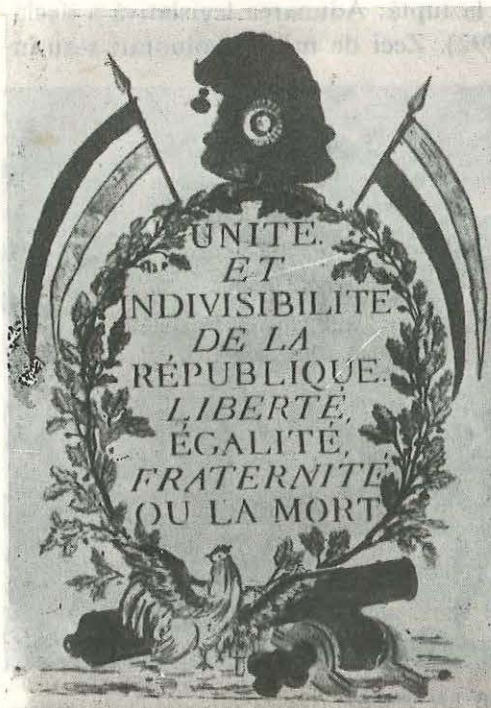
BĂTĂLIA DE LA VALMY

JEAN PAUL MARAT, mare gazetar și înflăcărat revoluționar, necrutător dușman al regelui și al aristocrației. A fost asasinat de o regalistă fanatică.

MAXIMILIEN ROBESPIERRE, avocat de profesie, bun orator, înflăcărat revoluționar. În Adunarea constituantă s-a făcut cunoscut prin energia lui revoluționară. Avea o fire tristă, melancolică, singuratică. Era neînduplecat în hotărârile luate și necrutător cu dușmanii. Lăsa impresia că nu știe ce-i mila. Urmărea un singur gând, să triumfe revoluția. Timp de aproape un an el a fost sufletul Comitetului Salvării și omul cel mai însemnat din Convenție. A stăruit ca toți dușmanii republicii și ai revoluției, toți trădătorii să fie judecați și ghilotinați. Nu l-a iertat de ghilotină nici pe prietenul său Danton, din momentul în care l-a bănuit de trădare. A fost adeptul gândirii lui Rousseau. După concepția lui, toți cetățenii trebuie să fie egali, virtuosi și patrioți. De aceea, revoluționarii l-au numit „INCORUPTIBILUL”.

Afiș din timpul dictaturii iacobine.

rolat sub drapel și grăbeau spre graniță, cîntînd „La Marseillaise”.

Războiul a devenit *revoluționar și patriotic*.

La 10 august, cînd a aflat că regele era înțeles cu dușmanii Franței și urmărea distrugerea Parisului, populația s-a răsculat din nou. Revoluționarii au cucerit Palatul regal, l-au detronat pe Ludovic al XVI-lea și l-au închis.

Revoluția din 10 august 1792 a fost condusă de *Comuna insurecțională din Paris*, în frunte cu Jacques Danton, Jean Paul Mărat și Maximilien Robespierre. Aceștia erau membri ai Clubului iacobin (se numea așa, întrucît membrii săi își aveau sediul în biblioteca Mănăstirii Sf. Iacob din Paris), cea mai puternică și mai populară organizație politică din vremea revoluției.

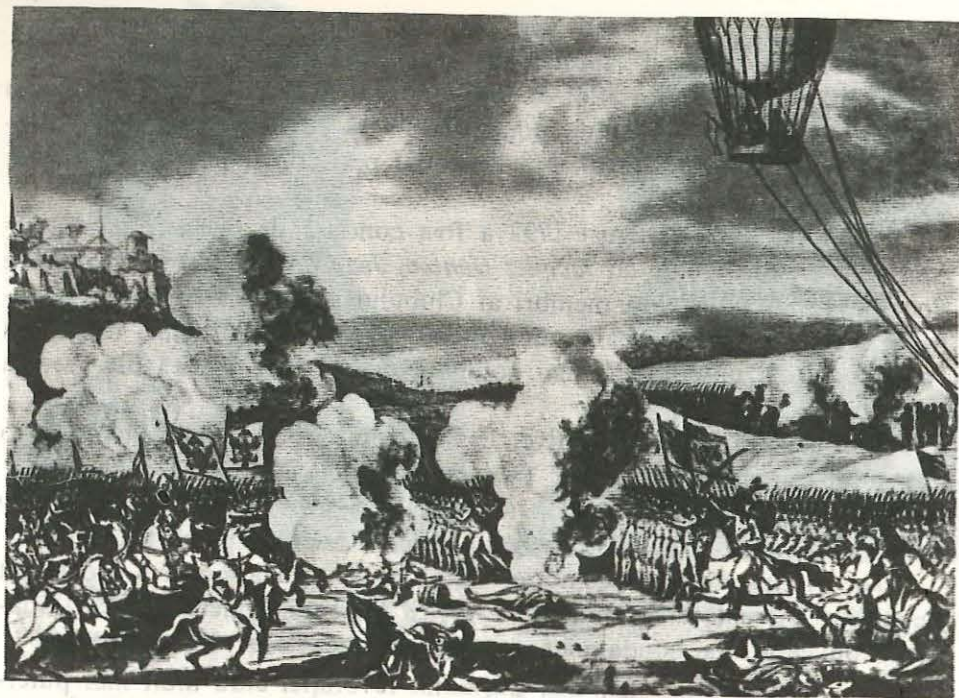
În locul Adunării legislative, în septembrie 1792, poporul a ales o altă adunare, care s-a numit *Convenția Națională*.

Luptînd cu eroism, armata franceză a cîștigat victoria de la Valmy (21 septembrie 1792) și a alungat dușmanii de pe pămîntul patriei.

Tot în ziua de 21 septembrie 1792, Convenția Națională a proclamat Republica. Aceasta a fost *prima Republică franceză*. Judecîndu-l ca trădător, Convenția l-a condamnat pe rege la moarte și l-a ghilotinat.

Republica în primejdie. Dar dușmanii revoluției erau mult mai puternici și mai îndrîjiți decît își închipuiau revoluționarii francezi. Îndată după ghilotinarea regelui, Monarhia habsburgică, Prusia, Anglia, Spania, Piemontul s-au înțeles între ele, au format o mare coaliție împotriva Franței revoluționare și au atacat-o dinspre toate granițele. Armatele franceze au suferit grave înfrîngerii. Îndemnați de preoți și de aristocrați, țaranii din Vendeea s-au răsculat împotriva Republicii. În multe părți din sudul și vestul Franței regalității au ajuns iar stăpîni. Convenția Națională mai controla doar o treime din teritoriul țării. Armata se retrăgea în dezordine. Prăbușirea completă a Republicii și a revoluției părea de neînlăturat.

Dictatura iacobină salvează revoluția. În asemenea împrejurări, iacobinii, în frunte cu Robespierre, și-au luat răspunderea de a salva republica și revoluția. În acest scop s-a înființat *Comitetul Salvării Publice*, care a luat cele mai energice măsuri economice, politice și militare. S-a creat *Tribunalul revoluționar* care a aplicat teroarea, pedepsind repede și fără milă, pe toți dușmanii republicii, trădători, șovăielnici, leneși, hoți, speculanți. Îndrumată de iacobini, Convenția Națională s-a decretat guvern „revoluționar pînă la pace”. A confiscat averile nobililor, ale celor fugiți peste graniță, ale tuturor dușmanilor țării. A fixat prețuri maxime ca să oprească specula. A împărțit pămînt țăranilor. Ca să adune o armată numeroasă și s-o organizeze mai bine, a decretat înrolarea în masă și a schimbat toți vechii ofițeri aristocrați cu ofițeri tineri, ridicați din rîndul poporului. Întregul efort, toată munca și viața cetățenilor erau puse în slujba patriei. Poporul a dovedit o înflăcărată dragoste de patrie și de li-

BĂTĂLIA DE LA FLEURUS. Armata franceză a folosit mijloace moderne în conducerea bătăliei: baloane din care urmăreau desfășurarea atacurilor.

bertate. Lozinca sub care lupta Franța revoluționară era: „*Libertate, egalitate, fraternitate sau moartea*”.

Regimul instaurat la începutul lui iunie 1793 s-a numit *dictatura iacobină*. Iacobinii au condus cu ajutorul poporului și în folosul poporului. Datorită acestui regim revoluționar, tinăra Republică franceză a înfrînt dușmanii dinăuntru și a alungat cotropitorii veniți din afară.

Cel mai energic dintre conducătorii iacobini a fost *Maximilien Robespierre*.

Luptînd eroic pentru Republică și pentru revoluție, armata franceză a înfrînt armatele coaliției la *Fleurus* (iunie 1794). Republica era salvată.

Sfîrșitul revoluției. Războiul fusese deosebit de greu. Dar știind că luptau pentru Republică și pentru revoluție, francezii n-au precupețit nici o jertfă. Unii revoluționari au săvîrșit însă greșeli în aplicarea teroarei și prin aceasta au îndepărtat poporul de guvernul iacobin. Mulți dintre ei s-au îmbogățit pe seama statului sau, ca speculanți, pe seama poporului; ei au format grupul „*noilor îmbogățți*”, care au zăgăzuit calea revoluției. Profitînd de victoria cîștigată de poporul patriot și revoluționar, condus de iacobini, burghezia „*noilor îmbogățți*” a căutat să scape de dictatură, de Robespierre și, mai ales, de amestecul maselor populare în viața politică. Izbutind să ajungă la conducerea Convenției, deputații din rîndurile „*noilor îmbogățți*” l-au ghilotinat pe Robespierre, fără judecată (27 iulie

1794). Apoi au anulat o bună parte din reformele iacobinilor și au pedepsit cu moartea pe toți adepții dictaturii iacobine. Se poate spune că, o dată cu căderea lui Robespierre și a iacobinilor, a sfîrșit și revoluția franceză.

Însemnătatea revoluției burgheze din Franța. Prin revoluție poporul francez: a sfărîmat feudalismul; a îndepărtat monarhia; a creat republica; a învins dușmanii din interior și din afară, salvînd revoluția și patria.

Puterea în stat a fost luată de burghezie. Ea nu va respecta toate drepturile cîștigate de popor în timpul revoluției.

Oricum, revoluția franceză din 1789—1794 a fost cea mai mare revoluție burgheză din istorie. Ea a avut ecou în întreaga lume. După exemplul poporului francez, în multe țări din Europa, popoarele au început să se ridice împotriva tiranilor.

LECTURĂ

Din decretul privind „*Patria în primejdie*”: „Trupe numeroase se năpustesc spre frontierele noastre... Cetățeni, patria este în primejdie. Cei care vor să aibă cinstea de a porni primii, ca să apere ceea ce au mai scump, să-și amintească totdeauna că sînt francezi liberi”.

Robespierre spunea, într-un discurs din 1794: „Virtutea nu-i altceva decît dragostea de patrie și de legile ei... Dar dacă resortul guvernului popular în timp de pace este virtutea, resortul guvernului popular în revoluție este, în același timp, virtutea și teroarea; virtutea fără teroare este o nenorocire; teroarea fără virtute este neputincioasă. Teroarea nu este altceva decît justiția promptă, severă și inflexibilă; este deci o emanație a virtuții. Guvernul revoluționar reprezintă despotismul libertății împotriva tiraniei... Pînă cînd furia despoților să fie numită dreptate, iar dreptatea poporului barbarie sau rebeliune?”

ÎNTREBĂRI

- Ce a fost dictatura iacobină și ce rol a jucat în istoria revoluției franceze?
- Cum se explică victoria armatelor franceze împotriva coaliției monarho-feudale?
- Ce însemnătate a avut revoluția franceză?

FRANȚA LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XVIII-lea ȘI ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-lea

DIRECTORATUL ȘI CONSULATUL

După moartea lui Robespierre, Convenția Națională a condus Franța încă un an. Ea era dominată de „*noii îmbogățți*”, cei care înlăturaseră dictatura iacobină. Convenția a dat o nouă Constituție, care încredința puterea legislativă *Consiliului celor 500* și *Consiliului bătrînilor* (senatul),

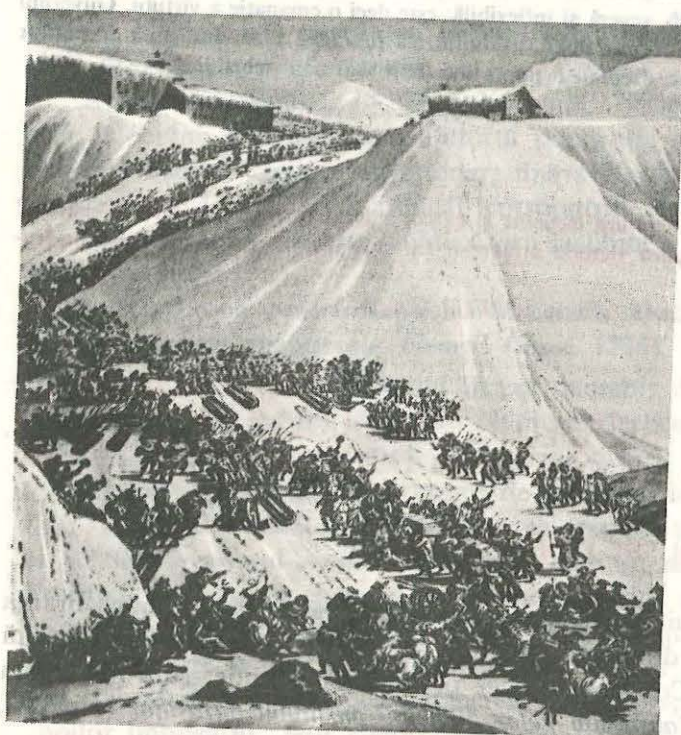
iar puterea executivă unui *Directorat*, alcătuit din 5 membri. În acest timp, Republica franceză a încheiat pace cu Prusia și cu Spania.

Directoratul (1795—1799). În cei patru ani cât a durat, Directoratul a căutat să întărească autoritatea politică a burgheziei. Pentru aceasta a luptat atât împotriva iacobinilor și a maselor populare, cât și împotriva regaliștilor din interior și din afară.

Grija principală a burgheziei era să aibă liniște și să se îmbogățească pe orice cale. Dar bogăția ei contrasta cu mizeria muncitorilor, a locuitorilor de la periferiile orașelor. De aceea în timpul Directoratului masele populare și-au arătat de multe ori nemulțumirea. Așa a fost *Conspirația egalilor*, condusă de *Gracchus Babeuf*. El voia să desființeze exploatarea omului de către om, să îndepărteze inegalitatea din societate și să organizeze o Republică a egalilor, unde să se asigure fericirea obștească. Dar directorii au aflat de Conspirația egalilor, l-au prins pe Babeuf și l-au condamnat la moarte (1796).

Totuși, frământările social-politice au continuat. De mai multe ori, directorii au trimis armata atât împotriva poporului care încerca să se răscoale, cât și a regaliștilor, care urmăreau să vină iar la putere. Folosind forța, burghezia și-a consolidat pozițiile economice și și-a asigurat conducerea țării.

Războaiele din timpul Directoratului. În vremea Directoratului, Franța a continuat războiul cu Austria și cu Anglia. În acest război s-a distins

Armata franceză comandată de generalul Bonaparte trecind Munții Alpi spre Italia, prin trecătoarea Saint-Bernard.

generalul *Napoleon Bonaparte*. El a condus armata franceză în lupta cu cea habsburgică în Italia de nord (1796—1797). Cu acest prilej Bonaparte s-a dovedit un iscusit general. Deși avea puțini soldați, a știut să-i conducă astfel încât a câștigat victorii răsunătoare, uimind lumea.

Când armata lui Bonaparte s-a îndreptat spre Viena, guvernul austriac s-a grăbit să încheie pacea (1797). Franța ocupa Belgia și nordul Italiei.

După 1797 putem spune că burghezia franceză n-a mai purtat războaie revoluționare, drepte, de apărare a patriei, ca în timpul dictaturii iacobine, ci războaie de cucerire, adică războaie nedrepte.

Dintre toate țările Europei numai Anglia nu voia să încheie pace cu Franța. Ca să lovească în puterea ei maritimă, Directoratul a organizat, sub conducerea generalului Napoleon Bonaparte, *campania din Egipt* (1798—1799). La început, francezii au dobândit mari succese. Dar mult mai puternică, flota engleză condusă de amiralul *Nelson* a distrus flota franceză și a blocat, în Egipt, armata generalului Bonaparte.

În vremea aceasta, Anglia, Austria, Rusia și Turcia au alcătuit o nouă coaliție împotriva Franței. Regaliștii căpătaseră mare curaj și așteptau să ia puterea cu ajutorul coaliției. Totodată, iacobinii sprijiniți de masele populare se pregăteau să preia ei puterea. Burghezia se temea și de regaliști și de o revenire a dictaturii iacobine. De aceea căuta să încredințeze conducerea țării unui general glorios, care s-o scape de armatele străine, de regaliști și de iacobini.

Consulatul (1799—1804). Informat că Franța se află într-o situație grea, generalul Napoleon Bonaparte a lăsat armata în Egipt și, cu o singură corabie, a ajuns în țară. Burghezia l-a primit ca pe un salvator. Ajutat de armată, Bonaparte a dat lovitură de stat de la 18 Brumar (9 noiembrie 1799), a înlăturat Directoratul de la putere și l-a înlocuit cu un *Consulat* format din trei consuli. Bonaparte s-a numit *prim consul*. Puterea lui era tot așa de mare ca și a unui monarh: numea miniștrii și funcționarii, dicta legile și comanda armata.

Astfel s-a instaurat în Franța, în folosul burgheziei, *dictatura militară* a generalului Bonaparte. Ca să întărească noul stat burghez, Bonaparte a dat o serie de legi (strânse în *Codul napoleonian*), a reorganizat economia, administrația și justiția Franței. De asemenea, Bonaparte a înfrânt armatele coaliției în bătălia de la *Marengo* (1800), silind Monarhia habsburgică și Anglia să încheie pacea.

Victoriile pe câmpul de luptă, succesele în organizarea și administrarea țării, încheierea păcii mult dorită de poporul francez, progresele economice, toate au sporit faima, popularitatea și puterea generalului Bonaparte.

LECTURĂ

La pornirea campaniei din Italia, generalul Napoleon Bonaparte a adresat soldaților, o proclamație, care începea așa: „Soldați, sînteți goi și flămînzi. Guvernul vă datorează mult, dar nu vă poate da nimic... Eu vă voi duce în cele mai fertile cîmpii din lume. Provinci bogate, orașe mari vor intra în stăpînirea voastră; acolo veți găsi onoare, glorie și bogăție. Soldați ai armatei din Italia, vă va lipsi oare curajul?”

Vorbînd soldaților pe care-i pregătea ca să-l ajute în lovitura de la 18 Brumar, generalul Bonaparte, abia întors din Egipt, a spus: „...V-am lăsat pace și acum găsesc război. V-am lăsat cuceriri și acum dușmanul e la graniță! V-am lăsat arsenale pline și acum nu mai găsesc nici o armă! V-am lăsat milioanele luate din Italia și acum găsesc pretutindeni... mizerie! Așa nu mai poate continua...”

ÎNTREBĂRI

- Care au fost cauzele conspirației pregătite de Babeuf?
- De ce după 1794 războaiele duse de Franța n-au mai avut un caracter revoluționar?
- Amintiți-vă de dictatura lui Cromwell și comparați-o cu a generalului Bonaparte. Ce concluzii desprindeți?

PRIMUL IMPERIU FRANCEZ (1804—1815)

La 2 decembrie 1804, sprijinit de burghezie, Bonaparte s-a încoronat împărat al francezilor. Încoronarea s-a făcut cu un fast și un lux puțin obișnuite. S-a numit *Napoleon I*. Astfel, Franța s-a transformat din Republică în Imperiu.

Principalele războaie. La încoronare, Napoleon a spus: „Imperiul înseamnă pace”. Dar, în fapt, domnia lui a însemnat un lung șir de războaie. Cauza lor se afla în rivalitatea de neîmpăcat dintre burghezia franceză și cea engleză pentru dominația lumii, în încercările statelor feudale de a împiedica răspîndirea revoluției franceze, în ambițiile lui Napoleon și ale generalilor săi de a cucerii bogății și glorie.

Napoleon a încercat să debarce în Anglia. Dar guvernul englez a încheiat repede o alianță cu Monarhia habsburgică și Rusia. Napoleon s-a întors fulgerător, cu toate forțele, spre centrul Europei: a intrat în Viena și a înfrînt trupele austro-ruse, în vestita bătălie de la *Austerlitz* (2 decembrie 1805). În istorie s-a numit și „*Bătălia celor trei împărați*”: al Franței, al Austriei și al Rusiei.

Dar, în același timp, flota engleză, comandată de amiralul *Nelson*, a zdrobit flota franceză în lupta navală de la *Trafalgar*. Prin pacea încheiată, Napoleon a ocupat o parte din teritoriile germane. Franța domina Europa, dar Anglia rămînea stăpîna mărilor.

NAPOLÉON I, pictură de David. Napoleon a fost una dintre cele mai de seamă personalități ale istoriei moderne. Avea mare putere de muncă și o memorie excepțională. A fost om politic talentat, organizator neîntrecut și mai ales general genial. Deși disprețuia oamenii, a știut totuși să se facă respectat și chiar iubit. Asupra soldaților exercita o adevărată vrajă; le insufla o mare încredere și o voință de fier în luptă. De aceea țineau foarte mult la el. Îl numeau „*Micul caporal*” și spuneau că acolo unde-i el, acolo-i și patria. Cu vîrsta, firea lui autoritară, egoistă, nespuns de ambițioasă, s-a transformat, ajungînd tiranică. Credea că el singur știe și poate face totul. Nu suferea nici un fel de contrazicere. Din această pricină a săvîrșit greșeli de neiertat, care i-au grăbit căderea.

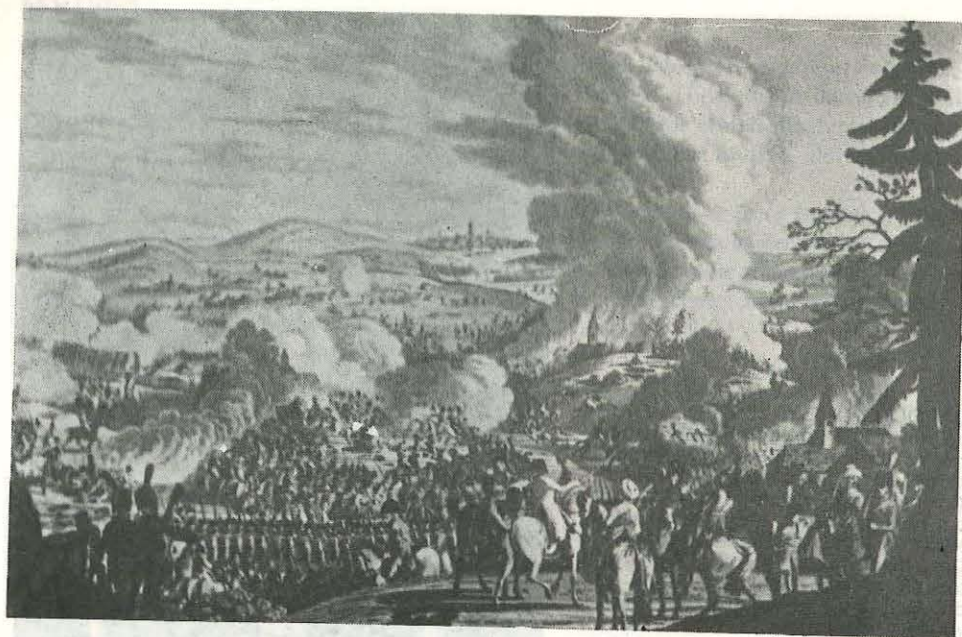

În anul următor (1806), Napoleon a continuat războiul împotriva Prusiei, pe care a învins-o la *Iena*, și a intrat în Berlin. Aici a dat „*blocada continentală*”, prin care interzicea tuturor țărilor să facă comerț cu Anglia.

Continuînd războiul împotriva armatei ruse, a înfrînt-o în două mari bătălii. Țarul Alexandru I s-a întîlnit cu Napoleon la *Tilsit* (1807). Aici au încheiat o pace și o alianță, împărțind Europa între dînsii. Între altele, țarul a făgăduit că Rusia nu va mai cumpăra nici un fel de mărfuri din Anglia.

„Marele imperiu”. Înfrîngînd într-o nouă și grea bătălie, la *Wagram* (1809) pe împăratul habsburg, Napoleon a ajuns în culmea puterii și gloriei. A desființat sute de stătuțe mici germane. A ocupat Spania și Portugalia, formînd „*Marele imperiu*”. Se intitula: *împărat al francezilor, protector al Confederației Rinului, rege al Italiei, mediator al Confederației elvețiene*. Ducatul Varșoviei asculta de dînsul, iar în Spania și în Olanda a pus regi pe doi din frații săi. Imperiul lui se baza pe Marea armată, comandată de ofițeri de valoare: Ioachim Murat, Michel Ney, André Massena.

Dar începînd din 1811, Imperiul lui Napoleon a început să dea semne

BĂTĂLIA DE LA AUSTERLITZ, unde Napoleon a câștigat o strălucită victorie.

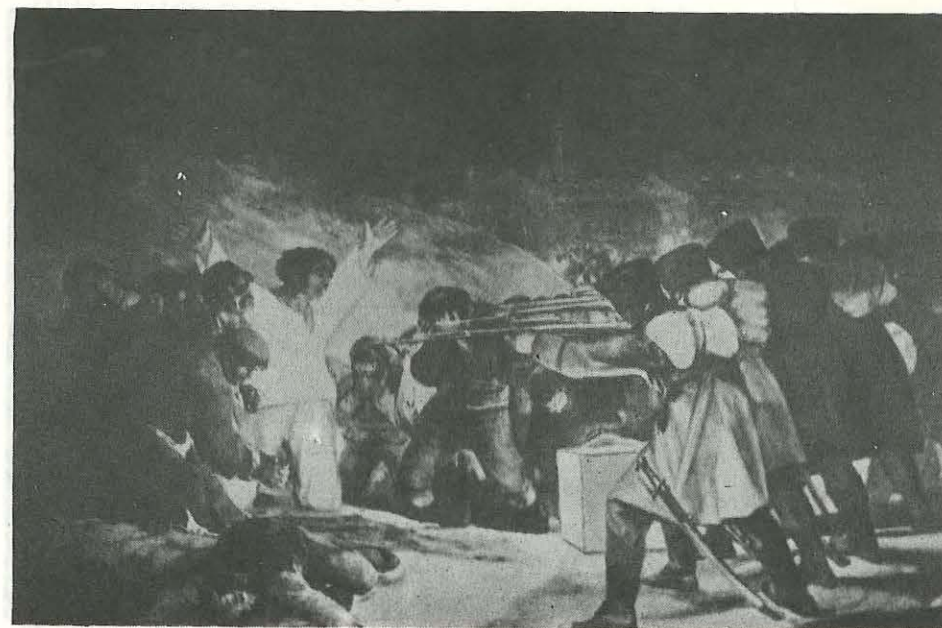
de slăbiciune. Blocada continentală, în loc să silească Anglia să încheie pace, a provocat o criză economică în întreaga Europă și chiar în Franța. Apoi, poporul spaniol s-a răsculat și a pornit un sîngeros război de partizani. În marea lor dorință de a-l înfrînge pe Napoleon, englezii i-au ajutat pe spanioli cu arme și trupe. Așa, în Spania, Napoleon a pierdut foarte mulți soldați.

Campania din Rusia; prăbușirea Imperiului. Cînd țarul Alexandru nu a mai respectat blocada continentală, Napoleon a pregătit o mare campanie împotriva Rusiei, în care în afară de francezi intrau și italieni, polonezi, germani, austrieci. A câștigat mai multe bătălii, a intrat în Moscova, dar n-a putut zdrobi armata țarului. A fost silit să se retragă din Rusia, pe vreme de iarnă. Pe drum, în grele lupte cu partizanii și cu armata rusă, comandată de generalul Kutuzov, împăratul a pierdut toți soldații și s-a întors singur în țară.

Campania din Rusia a însemnat începutul dezastrului pentru Napoleon I și pentru Imperiul francez.

Rusia, Anglia, Prusia, Imperiul habsburgic s-au coalizat și au îndemnat popoarele să lupte pentru eliberarea de sub stăpînirea franceză. Napoleon și-a refăcut armata, dar a fost înfrînt în marea bătălie de la *Leipzig* (1813), numită și „bătălia națiunilor”.

Retras în Franța, Napoleon a continuat lupta, cu multă îndrîjire, împotriva adversarilor care invadau Franța. Dar, văzînd că adversarii erau mult mai puternici, mulți oameni politici și o parte din mareașali l-au pă-

Represaliile trupelor franceze împotriva populației din Madrid. Întrucît acestea s-au petrecut la 3 mai (1808), pictura care aparține pictorului Goya a fost intitulată *Tres des Mayo*.

răsit. Rămas singur, Napoleon a abdicat, în aprilie 1814, și s-a retras în insula Elba. Biruitorii lui au adus pe tronul Franței pe Ludovic al XVIII-lea și au ținut țara sub ocupație.

„Cele 100 de zile”; caracterul și urmările războaielor napoleoniene. Poporul francez se temea de rege care era fratele celui ghilotinat și de răzbu-narea aristocraților. Aflînd despre frămîntările din Franța, Napoleon a venit iar în țară.

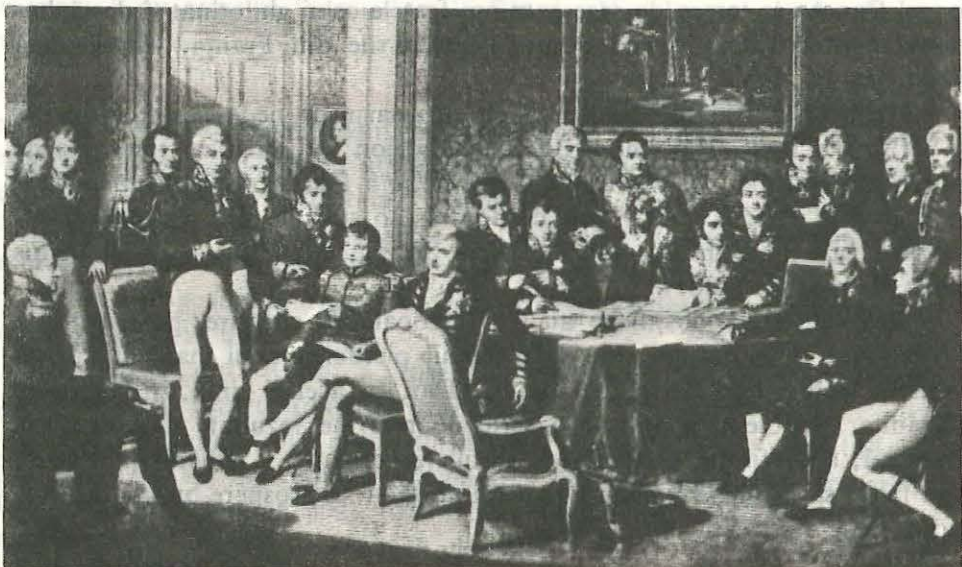
Poporul și armata l-au primit cu entuziasm de nedescris. Ludovic al XVIII-lea a fugit. Dar împotriva lui Napoleon s-au coalizat toate marile puteri ale Europei. În bătălia de la *Waterloo* a fost înfrînt (18 iunie 1815) și a abdicat a doua oară, după ce domnise o sută de zile. S-a predat englezilor care l-au transportat în Insula Sf. Elena, unde l-au ținut închis pînă la moarte (1821).

Războaiele napoleoniene au fost războaie de cucerire, pentru gloria împăratului și a Franței. Ele au pricinuit pierderea unui mare număr de oameni și distrugerea multor bunuri. Dar, în același timp, în teritoriile stăpînite, Napoleon a aplicat o serie de reforme rezultate din revoluția franceză, a desființat puzderia de stătuțe germane, a eliberat țărînimea și a făcut să progreseze economia capitalistă și să prospere burgheziile naționale.

Congresul de la Viena; formarea Sfintei Alianțe. Ca să rezolve problemele deschise de revoluția franceză și de Imperiul napoleonian, monarhii aliați, biruitori împotriva lui Napoleon, au ținut *Congresul de la Viena*

Bătălia de la Waterloo (18 iunie 1815), care a însemnat sfârșitul domniei lui Napoleon.

Congresul de la Viena unde s-au întrunit mari oameni politici ai vremii (Wellington — Anglia; Metternich — Austria; Nesselrode — Rusia; Talleyrand — Franța etc.).

(1814—1815). Cel mai activ în acest congres a fost *Metternich*, cancelarul Austriei. „Cei patru mari”, adică țarul Rusiei, împăratul Austriei, regele Angliei și regele Prusiei, au redus Franța la granițele din 1792, au recunoscut Rusiei — Finlanda și cea mai mare parte din Polonia, cu titlul de *Regatul Varșoviei*; au dat Lombardia Austriei. Împăratul Austriei a devenit președintele Confederației germane; partea de apus a Poloniei a obținut-o Prusia; din Polonia au lăsat liber numai un mic teritoriu în jurul Cracoviei; Anglia păstra toate coloniile cucerite în această vreme și i s-a confirmat stăpânirea mărilor. Belgia era unită cu Olanda și formau Regatul Țărilor de Jos. În Spania și în Italia de sud, ca și în Franța, a fost restaurată, la conducere, aristocrația și dinastia Bourbon.

Congresul de la Viena a căutat să restabilească situația de dinaintea revoluției. A fost introdus iarăși absolutismul, călcându-se în picioare aspirațiile de suveranitate și unitate națională, precum și dorința de libertate a popoarelor. Regimul social-politic impus în Europa de biruitoarii lui Napoleon s-a numit *restaurație*.

Pentru aplicarea hotărîrilor luate la Viena s-a creat *Sfînta Alianță*, în care intrau: țarul Rusiei, împăratul Austriei, regele Prusiei și apoi al Franței. Monarhii și-au arogat dreptul de a interveni oriunde apărea o mișcare socială, națională ori liberală împotriva absolutismului. Această alianță a monarhilor împotriva popoarelor a dominat Europa pînă în anul 1848.

LECTURĂ

Blocada continentală:

„Art. 1. Insulele britanice sînt declarate în stare de blocus.

Art. 2. Orice comerț și orice corespondență cu insulele britanice sînt interzise (...).

Art. 7. Nici un vas direct din Anglia sau din coloniile engleze..., nu va fi primit în nici un port”.

Rostopcin, guvernatorul Moscovei, scria țarului *Alexandru I*:

„...Și dacă împrejurări nenorocite vă vor sili să vă retrageți înaintea unui dușman victorios, împăratul Rusiei va rămîne totdeauna formidabil la Moscova, teribil la Kazan și invincibil la Tobolsk”.

Preocupîndu-se de epoca napoleoniană, *Engels* scria: „Popoarele erau cumpărate și vîndute, împărțite și unite exact în măsura în care acest lucru corespundea înaintea de toate intereselor și scopurilor celor care le guvernau”.

La ce parte din lecție se referă acest citat?

ÎNTREBĂRI

— Ce scopuri urmărea Napoleon prin blocada continentală?

— De ce bătălia de la Leipzig se numește și „bătălia națiunilor”?

— Care au fost hotărîrile Congresului de la Viena?

LUPTA PENTRU LIBERTATE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ A POPOARELOR LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-lea

Hotărârile Congresului de la Viena și Sfînta Alianță n-au adus liniște și ordine în Europa cum credeau monarhii. Revenirea la putere a regilor și nobililor a nemulțumit foarte mult popoarele. De aceea, mai în fiecare an au izbucnit mișcări sociale și naționale, în diferite părți ale lumii. Și de fiecare dată, Sfînta Alianță a ținut cîte un congres care a hotărît ce armată să intervină și să zdrobească revoluția. Cel mai aprig dușman al revoluțiilor și al libertății popoarelor a fost ministrul austriac *Metternich*.

MIȘCĂRILE REVOLUȚIONARE DIN APUSUL EUROPEI ÎN ANII 1815—1830

Mișcarea revoluționară din Italia. Italia era fărîmițată în mai multe state, între care: Sardinia, Toscana, regatul Neapolelui, Statul papal. Poporul italian suferea mult din pricina stăpînirilor străine. Intelectualii, tineretul, o parte dintre burghezi s-au organizat în societăți secrete de luptă împotriva principilor și a străinilor stăpîni în Italia. Cea mai de seamă a fost *Societatea carbonarilor*. În 1820, pornind revoluția în toată peninsula, carbonarii au silit pe monarhii din Italia să dea constituții.

Dar Sfînta Alianță a trimis trupe austriece să stingă focul revoluției. Slab organizați, carbonarii au fost înfrinți, închiși sau uciși.

Revoluția din Spania. În Spania, regele sprijinit de aristocrație a suprimat toate legile introduse de Napoleon și a pus impozite grele. Intelectualii, burghezia și chiar soldații se împotriveau guvernării lui tiranice. În ianuarie 1820 s-au revoltat soldații unui regiment spaniol, în frunte cu colonelul *Rafael de Riego*. Revoluția a cuprins toată Spania. Preluînd puterea, revoluționarii au făcut o serie de reforme economice și au alcătuit o Constituție. Regele a trebuit să accepte Constituția. Dar la porunca Sfîntei Alianțe o armată franceză a intervenit și a strivit revoluția spaniolă. Ferdinand al VII-lea s-a răzbunat cumpînit împotriva revoluționarilor. Trupul lui Riego a fost tăiat în bucăți și expus în mai multe orașe. O fată a fost condamnată la moarte, pentru că a cusut pe un steag cuvîntul „*libertate*”.

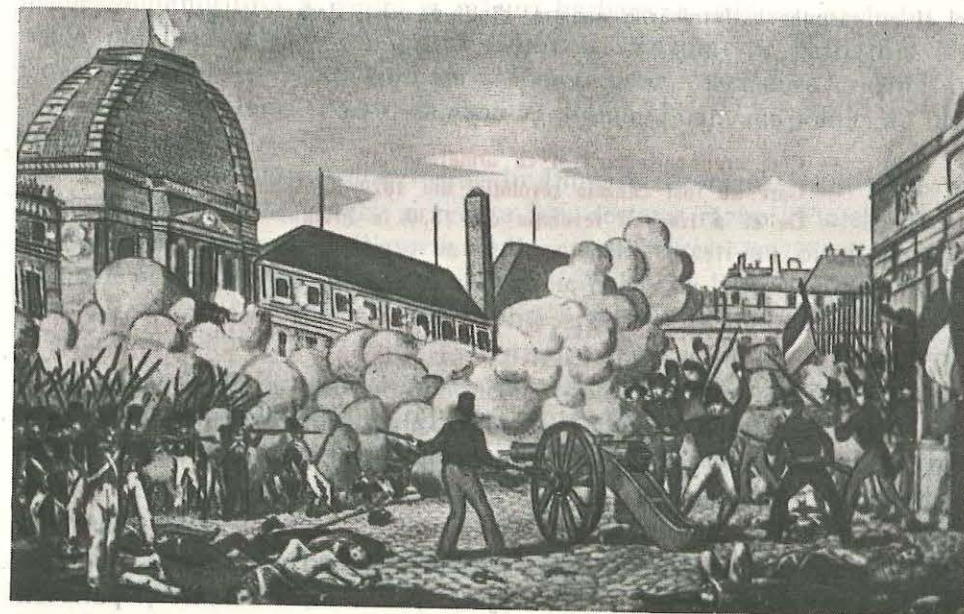
Revoluția burgheză din 1830 în Franța. După arestarea lui Napoleon, în Franța s-a restaurat regalitatea. Dar regele conducea pe baza unei Charte constituționale. În 1830, urmărind să restaureze absolutismul, așa cum fusese înainte de revoluție, regele a suprimat Charta constituțională. Poporul din Paris s-a răsculat. A ridicat baricade pe străzi. Pe baricade au luptat muncitorii și tineretul studentesc. Revoluția se desfășura sub steagul tricolor și cu lozincă din 1789: „*Libertate, egalitate, fraternitate*”. Speriat de mînia poporului, Carol al X-lea a fugit. Astfel, revoluția a

Scenă din timpul revoluției spaniole (1820).

triumfat din nou, chiar în una din țările care făceau parte din Sfînta Alianță.

La rîndul ei, marea burghezie — bancherii — temîndu-se ca nu cumva poporul să proclame Republica, s-a grăbit să-l pună rege pe *Ludovic Filip de Orléans*. El a modificat Charta constituțională, dînd mai

Revoluționari parizieni atacă Palatul regal (iulie 1830).

multe libertăți și drepturi pentru burghezie, dar a ignorat drepturile celor săraci. De aceea a fost numit „regele bancherilor”.

Oricum, în această țară s-a îndepărtat restaurația și s-a instaurat Monarhia constituțională.

În timpul domniei lui Ludovic Filip (1830—1848), numită și „monarhia din iulie”, în Franța s-a dezvoltat mult industria; s-au construit căi ferate; s-a intensificat comerțul și a sporit numărul băncilor. Tot acum burghezia franceză și-a extins cuceririle coloniale. Franța a ajuns o țară capitalistă puternică și bogată, a doua în lume, după Anglia.

Mișcări revoluționare au izbucnit în 1830 și în alte părți ale Europei. Belgienii au izbutit să se desprindă de statul Țărilor de Jos, unde conducerea o aveau olandezii, și să formeze un stat național: *Belgia*, cu capitala la Bruxelles. Limba oficială este franceza.

LECTURĂ

Un istoric îl caracteriza astfel pe Metternich: «acest orgolios este dușmanul jurat al revoluției, împotriva căreia era... hotărât să lupte pînă la ultimul suspin»... Cînd vorbește de revoluție folosește o inepuizabilă varietate de metafore violente: «maladie», «vulcan», «incendiu», care amenință să mistuie totul».

Silvio Pellico, participant la revoluția din Italia, a stat mulți ani în închisorile Imperiului habsburgic. Cruzimea conducătorilor l-ar fi ucis dacă n-ar fi fost omenia celor mici. Cînd pe condamnați îi surprindeau vorbind între dînsii «uneori sentinelele se arătau atît de miloase încît ne spuneau: Puțin mai încet, domnilor, altfel ne pedepsește pe noi. Alteori, se făceau că nu văd că stăm de vorbă, iar cînd îl zăreau pe sergent, ne rugau să tăcem pînă pleacă. Cîteodată unii dintre soldații aceia s-au arătat atît de îndrăzneți încît au stat de vorbă cu noi și au răspuns la întrebările noastre, dîndu-ne vești despre Italia».

ÎNTREBĂRI

- Cine erau carbonarii și ce urmăreau ei?
- Care au fost cauzele revoluției din 1820 în Spania?
- De ce a izbucnit revoluția din 1830 în Franța?

LUPTA DE ELIBERARE A POPOARELOR DIN SUD-ESTUL EUROPEI ÎN ANII 1815—1830

În timpul Sfintei Alianțe și în răsăritul Europei s-au desfășurat mișcări revoluționare mai ales în statele absolutiste și multinaționale ca Rusia și Imperiul otoman.

Războiul de eliberare națională al sîrbilor și grecilor. Încă din 1804, sîrbii conduși de *Kara-George* s-au răscolat împotriva stăpînirii otomane. Ei au luptat cu mult eroism. I-au ajutat și vecinii, între care și pandurii olteni, în frunte cu Tudor Vladimirescu. Așa au alungat pe pașa din Bel-

grad și au eliberat o parte din țară. În 1813 însă, turcii au zdrobit răscoala și au măcelărit foarte mulți dintre luptătorii sîrbi. Totuși, în anii următori, războiul a izbucnit din nou, îmbinîndu-se cu revoluția românilor și cu războiul grecilor.

Burghezia, intelectualii greci, ca și întregul popor doreau foarte mult să se elibereze de stăpînirea otomană. În acest scop au întemeiat o societate secretă revoluționară, numită *Eteria*. Eteria era ajutată de grecii bogați, de mulți patrioți și de oameni progresiști din Europa. O conducea *Alexandru Ipsilanti*, fiul unui fost domnitor din Țările Române. În 1821, Eteria a pornit răscoala, trecînd din Rusia în Țările Române, ca să înainteze spre miazăzi și să se unească pe pămîntul Greciei cu revoluționarii de acolo. Dar armata Eteriei, slab condusă, a întîrziat prea mult la nord de Dunăre. În schimb, revoluționarii organizați în Grecia au izbutit să cîștige însemnate victorii împotriva armatelor turcești. Au eliberat Atena, Moreea și multe insule. Sultanul însă a recurs la măsuri barbare: a ucis sau a vîndut ca sclavi populația greacă din insula Chios; a spînzurat pe patriarhul din Constantinopol, pe mulți episcopi și preoți greci. Asemenea cruzimi au zguduit întreaga lume. Poetii, oamenii de știință și oamenii politici au luat apărarea grecilor.

Voind să-și întărească influența în Imperiul otoman și să-i ajute pe greci, în 1827, Rusia, Anglia și Franța i-au declarat război. Flotele lor au distrus flota otomană la *Navarin*, iar armatele rusești au biruit pe cele otomane și l-au obligat pe sultan să încheie pacea de la *Adrianopol* (1829), prin care Grecia devenea independentă, iar Serbia autonomă.

Revoluția din Țara Românească. La începutul veacului al XIX-lea, Țările Române se aflau încă sub conducerea domnilor fanarioți. Ei făceau ca stăpînirea otomană să fie și mai greu de îndurat. Totodată, boierimea sporea numărul zilelor de clacă, asupra țărănimii. În 1821 a izbucnit *revoluția condusă de Tudor Vladimirescu*. El participase la răscoala sîrbilor și avea legături cu Eteria. Însuflețit de o fierbinte dragoste pentru țară și popor, el voia să înlăture stăpînirea și să scuture jugul otoman. Pornită de la *Padeș*, unde Tudor a lansat o proclamație, revoluția a cuprins repede întreaga Oltenie. Țăranii nu mai voiau să muncească pentru boieri, nu-i mai recunoșteau ca stăpîni și cereau să se împartă moșiile boieresti.

Din lupta poporului grec pentru eliberare națională (1815—1830).

TUDOR VLADIMIRESCU

crezând intrigile boierilor, l-au arestat la Pitești și l-au ucis mișelește în Tîrgoviște (27 mai 1821).

Eteristii s-au găsit singuri în fața armatei otomane și au fost înfrinți în bătălia de la *Drăgășani*. Așa că n-au mai putut ajuta războiul național din Grecia.

Deși înfrîntă, revoluția condusă de Tudor l-a silit pe sultan să renunțe la numirea domnilor fanarioți. Din 1822, în Țara Românească și în Moldova au condus iar domnii pămînteni.

Răscoala decembriștilor; mișcarea de eliberare a polonezilor. Deși țarul era conducătorul reacțiunii în Europa, totuși în Rusia intelectualii progresiști, organizați în societăți secrete, urmăreau desființarea rînduieiilor feudale și înlăturarea absolutismului prin organizarea unei *răscoale militare*. În noiembrie 1825 a murit, pe neașteptate, țarul Alexandru I. Urmașul lui era Nicolae I, mai reacționar, și mai despot. Cîteva regimente, în frunte cu ofițerii, membri ai societății secrete, s-au răscurat și au refuzat să depună jurămîntul pentru noul țar. Răscuralii voiau să-l aresteze pe Nicolae I, să convoace o adunare populară și să dea o Constituție. Dar țarul a izbutit să aresteze pe revoluționari, să-i spînzure sau să-i surghiunească în Siberia.

Pentru că s-a desfășurat în luna decembrie, această acțiune împotriva țarului s-a numit *mișcarea decembriștilor*.

În 1830, la vestea revoluției din Franța, s-au răscurat și *polonezii* împotriva stăpînirii țariste. Varșovia a devenit centrul luptei. Pentru zdrobirea revoltei poloneze, țarul Nicolae I a folosit 250 000 de soldați. Zeci de

Tudor a format o adevărată armată, în frunte cu pandurii lui. Apoi a trecut Oltul, a învins cetele domnești trimise împotriva-i și a intrat în București. Poporul l-a primit cu bucurie și încredere.

Mai bine de două luni, Tudor Vladimirescu a condus țara în folosul celor mulți. Speriați, marii boieri au stăruit pe lîngă sultan să trimită grabnic armată împotriva poporului răscurat. Totodată l-au pîrît pe Tudor Vladimirescu conducătorilor Eteriei, sub pretext că s-ar fi înțeles cu turcii. Aflînd că vine armata otomană împotriva țării, Tudor a hotărît să se retragă în Oltenia, unde avea arme și provizii și deci putea susține lupta mai bine. Dar eteriștii,

mii de polonezi au fost transportați în Siberia și alte mii au emigrat în apus. Țarul a desființat regatul Varșoviei și a introdus un aspru regim de control.

LECTURĂ

Un delegat sîrb la Congresul de la Viena descria astfel represaliile turcilor: „Sosind la poarta Belgradului, de o parte și de alta a străzii se aflau 60—70 de sirbi trași în țeapă... corpurile lor erau mîncate de cîini... Se spune că în districtul Rușevăț n-a rămas decît un bărbat din zece; toți ceilalți au fost masacrați sau trași în țeapă”.

Din Proclamația de la Padeș: „Fraților locuitori ai Țării Românești, veri de ce neam veți fi, nici o pravilă nu oprește pe om de a întîmpina răul cu rău! Șarpele cînd îți iese înaintea dai cu ciomagul de-l lovești, ca să-ți aperi viața, care de mai multe ori se primejduiește din mușcarea lui. Dar pe balaure care ne înghit de vii, căpeteniile noastre, zic, atît cele bisericești cît și cele politicești, pînă cînd să-i suferim a ne suge sîngele din noi, pînă cînd să fim robi?”

Poetul Pușkin a „salutat” urcarea pe tron a țarului Nicolae I cu următoarea epigramă:

„De-abia urcat pe tron

Pe toți i-a minunat:

În Siberia trimis-a 125 plocon

Și pe alți cinci i-a spînzurat”.

V.I. Lenin arăta că decembriștii au fost: „cei mai buni oameni din rîndul nobilimii”, care „au contribuit la trezirea poporului”.

ÎNTREBĂRI

- Cum explicați masacrul de la Chios?
- Care sînt cauzele revoluției conduse de Tudor Vladimirescu?
- Ce scopuri urmăreau decembriștii?

RĂZBOIUL DE ELIBERARE AL POPOARELOR DIN AMERICA LATINĂ

Încă din evul mediu, Spania stăpînea în America un vast imperiu colonial. Din aceste colonii, **spaniolii scoteau** mult aur și argint, precum și banane, cafea, trestie-de-zahăr etc. Coloniștii asupreau și jefuiau populația stabilită aici, iar pe localnici sau amerindieni, ca și pe negrii aduși aici îi făcuseră sclavi.

Nemaiputînd îndura jugul spaniol, locuitorii acestor colonii au pornit lupta pentru libertate, încă din vremea cînd Napoleon stăpînea Spania.

În fruntea luptei s-a ridicat *Simon Bolivar*, un om bogat, cult, cu idei revoluționare și dornic să unească popoarele tuturor coloniilor din America Latină într-o *Federație a Anzilor*. De mare ajutor pentru coloniști a fost revoluția spaniolă din 1820—1823. Ocupat cu situația internă, regele

SIMON BOLIVAR — conducător al luptei de eliberare a popoarelor din America Latină.

n-a mai putut trimite trupe în America. În schimb, luptătorii de aici au primit ajutor economic de la englezi.

Din pricina întinderilor uriașe și a obstacolelor greu de trecut: Munții Anzi, pustiuri, fluvii mari, a lipsei de comunicații, războiul s-a desfășurat în condiții extrem de grele. Un centru de luptă a fost *Venezuela*, unde a condus Simon Bolivar. Altul a fost *Argentina*; aici a luptat *José de San Martin*, un general foarte capabil. După eliberarea acestei țări, a trecut și a ajutat la eliberarea regiunii *Chile* și *Peru*. Aici s-a întâlnit cu Bolivar, căruia i-a lăsat conducerea armatei, iar el s-a retras în Europa.

Eroică și mai democratică a fost lupta de eliberare a poporului din *Mexic*. Cei doi conducători *Miguel Hidalgo* și *José Maria Morelos* au an-

trenat la luptă masele de amerindieni și, o dată cu eliberarea de sub stăpînirea spaniolă, au făcut și importante reforme democratice: au împărțit pământ țăranilor, au dat drepturi egale tuturor cetățenilor fără deosebire de rasă. Spaniolii au izbutit să-i prindă și să-i ucidă pe cei doi conducători. Mexicanii au continuat însă lupta și în 1823 au proclamat Republica.

Datorită piedicilor puse de guvernul Angliei și al S.U.A., coloniile eliberate nu s-au putut uni să formeze un singur stat, o republică federală, așa cum propusese Bolivar. S-au organizat mai multe republici, între care: *Mexic*, *Venezuela*, *Columbia*, *Chile*, *Peru*, *Argentina* etc.

În același timp, *Brazilia* s-a desprins de sub stăpînirea Portugaliei și a format un imperiu de sine stătător.

Însemnătatea mișcărilor revoluționare de la începutul secolului al XIX-lea.

Toate mișcările și revoluțiile popoarelor de la începutul secolului al XIX-lea au avut un caracter social, politic și național. Luptînd împotriva absolutismului monarhilor, împotriva ocupanților otomani, habsburgi, țariști, și apoi împotriva despoților din Sfînta Alianță, popoarele au făcut și din ideea națională o idee revoluționară. Eliberarea națională a devenit o mare necesitate pentru spaniolii care voiau să îndepărteze absolutismul regilor, pentru italienii care încercau să se elibereze de sub stăpînirea Habsburgilor, pentru grecii, sîrbii, bulgarii și românii care rîvneau să scuture jugul otoman, pen-

tru cehii care suportau greu conducerea guvernului din Viena, pentru polonezii care doreau, ca și românii, să se unească iar într-un singur stat și să scape de asuprirea țarului, a împăratului habsburg și a regelui Prusiei.

La toate aceste popoare s-a format și dezvoltat conștiința și cultura națională. Aceasta a făcut ca în istoria popoarelor din prima jumătate a secolului al XIX-lea conștiința națională să joace un important rol revoluționar, eliberator.

DESTRĂMAREA SFINTEI ALIANȚE

Revoluțiile și războaiele de eliberare ivite în aproape întreaga lume arătau că popoarele nu mai puteau răbda nici asupririle sociale, nici absolutismul monarhic, nici intervențiile brutale ale Sfintei Alianțe, nici fărîmițarea și subjugarea națională. Popoarele voiau dreptate și libertate. Lupta lor a avut din ce în ce mai mult succes, iar forțele Sfintei Alianțe n-au mai putut interveni nici împotriva revoluției de la 1830 din Franța, nici împotriva belgienilor, nici împotriva popoarelor din America Latină. Mai mult, guvernul englez a susținut economic războiul de eliberare a popoarelor din America Latină. Iar cît privește eliberarea poporului grec, a avut chiar ajutorul Rusiei, Angliei și Franței, interesate să pună stăpînire pe economia Imperiului otoman.

Toate acestea au dus la destrămarea Sfintei Alianțe; prăbușirea definitivă a sistemului ei s-a produs însă în timpul revoluțiilor din 1848.

Dar dacă sud-americanii și grecii au fost ajutați în lupta lor de eliberare, marile puteri au căutat să profite, acaparîndu-le economia și împiedicîndu-i de a se uni ca să formeze state puternice.

LECTURĂ

Pe Simon Bolivar l-a impresionat mult Roma, cu vestigiile ei istorice. Pe Muntele Sacru el a rostit un solemn jurămînt, gîndindu-se la popor și la patria lui: „Pentru patrie și onoarea mea, jur să nu am liniște pînă nu voi elibera America de sub jugul tiranilor săi”.

ÎNTREBĂRI

- Ce însemnătate are Simon Bolivar?
- De ce lupta de eliberare din Mexic a fost mai democratică?
- Ce urmări a avut lupta de eliberare în America Latină?
- De ce s-a destrămat Sfînta Alianță?
- Ce însemnătate au avut mișcările de eliberare de la începutul secolului al XIX-lea?

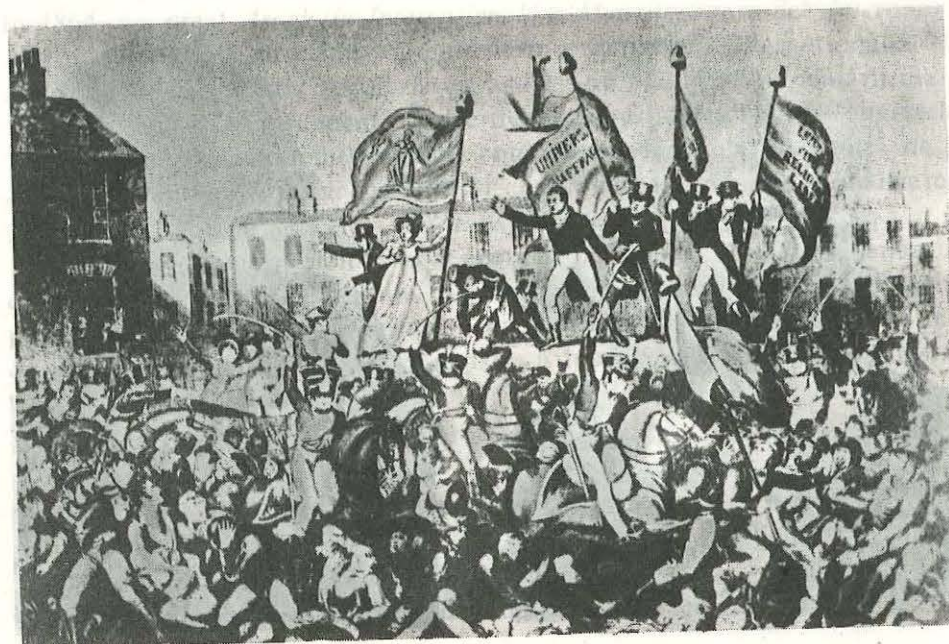
ÎNCEPUTUL MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI INTERNAȚIONALE. CREAREA SOCIALISMULUI ȘTIINȚIFIC

Formarea proletariatului. Revoluția industrială în Europa, în America de Nord și în Asia de răsărit a dus la crearea proletariatului industrial, la dezvoltarea clasei muncitoare.

În Anglia, de pildă, la începutul secolului al XIX-lea, s-a dezvoltat mult industria textilă și cea metalurgică. În această țară se fabricau atunci cele mai multe mașini. În perioada 1815—1848, Anglia a ajuns cea mai dezvoltată țară din punct de vedere economic, a cucerit cel mai întins imperiu colonial și și-a construit cea mai puternică flotă din lume. Franța și apoi Statele Unite și Germania au căutat să ajungă din urmă Anglia. Forța umană care producea această transformare a lumii moderne era proletariatul. Numărul lui creștea o dată cu dezvoltarea, tot mai accelerată, a industriei și cu modernizarea mijloacelor de transport. La jumătatea secolului al XIX-lea existau milioane de muncitori în principalele țări capitaliste. Dar în vreme ce burghezia stăpânea întreaga bogăție în societatea modernă, proletarii nu dispuneau de altă avere decât forța lor de muncă. Astfel, societatea modernă s-a împărțit în două clase: *burghezia* și *proletariatul*. Burghezia exploata fără milă, storcea forța de muncă a proletarilor, iar aceștia voiau trai omenesc, drepturi și libertăți în societatea al cărei progres se întemeia, în primul rând, pe munca lor. Lipsiți de drepturi politice, ei nu participau la conducerea țării. Era firesc deci ca între muncitori și burghezie să izbucnească dese conflicte.

Primele forme de luptă. La început, muncitorii n-au știut care era adevărata cauză a mizeriei în care trăiau. O vreme au învinuit mașinile, despre care credeau că le iau posibilitățile de muncă și de câștig și căutau să le distrugă. Apoi au început să se organizeze în societăți secrete și să se pregătească de luptă revoluționară. Astfel, în 1831 și 1834 s-au răsculat „mătăsarii”, muncitorii de la *fabricile de mătase din Lyon*. Ei au stăpinit orașul mai multe zile și au cerut să se instaureze republica în Franța. În cele din urmă mișcarea a fost înecată în sânge. În 1844 s-au răsculat și muncitorii *textiliști din Silezia*.

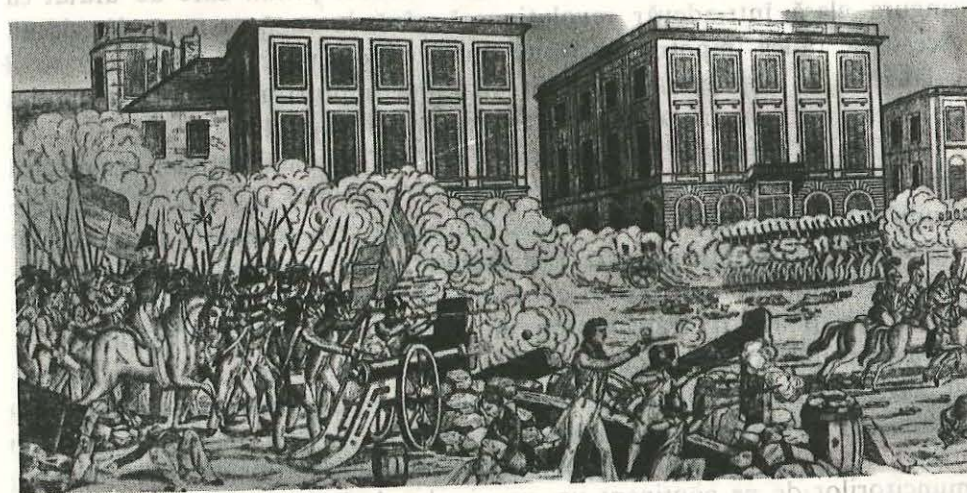
În Anglia, în anul 1837, *Asociația muncitorilor din Londra* a alcătuit o petiție (Chartă) către Parlament, cerînd să fie aleși deputați și din rîndul muncitorilor. Deși au semnat-o 1 250 000 de muncitori, totuși Parlamentul a respins această chartă. În anii 1842 și 1848, muncitorii au mai prezentat încă două charte. Dar nici acum Parlamentul nu le-a luat în seamă. Această mișcare muncitorească s-a numit *Mișcarea chartistă*. Ea a frămîntat societatea engleză mai mult de douăzeci de ani. Deși a antrenat milioane de muncitori, totuși a fost înfrîntă, pentru că burghezia engleză avea conducerea statului. Muncitorii, dimpotrivă, erau slab organizați și

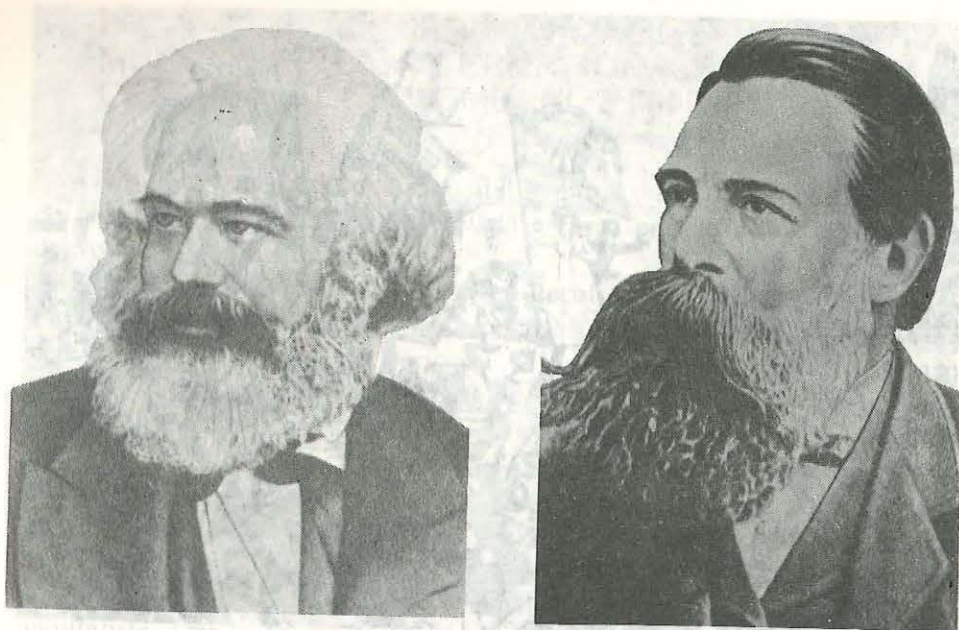
Înăbușirea mitingului de lângă orașul Manchester cunoscut sub numele de „masacrul de la Peterloo”.

nu aveau nici experiență de luptă, nici conducători pricepuți. Totuși, prin mișcarea chartistă, muncitorii englezi au obținut reducerea zilei de lucru la 10 ore și jumătate, precum și o însemnată experiență de luptă politică.

Crearea socialismului științific, concepție revoluționară despre dezvoltarea societății omenеști. Prin lupta mătăsărilor din Lyon, a țesătorilor din Silezia și mai ales a chartiștilor, proletariatul a acumulat o experiență importantă care a făcut posibilă nașterea unei teorii științifice, corespunzătoare

Răscoala țesătorilor din Lyon (1831); armata regală trage în muncitori.

K. MARX

FR. ENGELS

toare nevoilor și misiunii istorice a proletariatului. Fondatorii acestor teorii au fost *Karl Marx* și *Friedrich Engels*.

Bazându-se pe experiența luptei revoluționare a proletariatului francez, englez, german, supunând unui examen critic toate teoriile despre societate, despre guvernarea și transformarea ei, Marx și Engels au descoperit legile de dezvoltare a societății și au făurit *teoria socialismului științific și tactica de luptă revoluționară a proletariatului pentru eliberarea lui și a întregii societăți umane*. Marx și Engels au fost primii care au arătat că singura clasă într-adevăr revoluționară pînă la capăt este proletariatul. Acesta se ridică împotriva oricărei forme de oprimare și de exploatare și călăuzește pe toți cei nemulțumiți în lupta împotriva exploatării omului de către om, pentru îndepărtarea regimului capitalist.

Marx și Engels au participat, în 1847, la fondarea primei organizații internaționale a clasei muncitoare: *Liga Comuniștilor*. Congresul Ligii Comuniștilor a încredințat lui Marx și Engels sarcina redactării programului mișcării muncitorești; acesta a fost *Manifestul Partidului Comunist*. Sub lozincă revoluționară: „*Proletari din toate țările, uniți-vă!*” ei au arătat că patronul nu poate fi frate cu un muncitor pe care-l exploatează, așa după cum un moșier nu poate fi frate cu un țaran. Noua lozincă adoptată de Liga Comuniștilor era un îndemn la lupta politică unită, solidară, științifică a tuturor muncitorilor.

Internaționala I. În 1863, un comitet al muncitorilor englezi a adresat muncitorilor de pe continent un mesaj, chemîndu-i la luptă comună pentru salarii mai bune și pentru dobîndirea drepturilor politice. La Londra,

în 1864, s-a creat *Asociația Internațională a Muncitorilor*, adică *Internaționala I*. Muncitorii au primit cu entuziasm organizarea Internaționalei. În multe țări s-au înființat secții ale ei; astfel s-au pus bazele orientării marxiste a luptei proletare pentru cucerirea drepturilor politice. Congresele Internaționalei au adoptat rezoluții comune privind ziua de muncă de 8 ore, reglementarea muncii femeilor și copiilor în industrie, naționalizarea pămîntului și a mijloacelor de transport.

O secție a Internaționalei s-a creat și la Timișoara; de asemenea în diferite reviste au fost publicate fragmente din operele lui Marx și Engels, precum și o traducere prescurtată a lucrării lui Marx, „*Capitalul*”. Astfel, de timpuriu pe teritoriul patriei noastre a început să pătrundă marxismul în rîndul mișcării muncitorești.

LECTURĂ

Într-o scrisoare adresată ziarului „*Naționalul*” (Franța) din august 1833, un grup de muncitori se exprima: „Jos cu inegalitățile sociale!... Poporul este cel care creează toate bunurile. Numai el are dreptul de a organiza proprietatea, de a face o repartitie echitabilă a datoriei și a drepturilor”.

Un fruntaș chartist spune: „În imperiul colonial britanic soarele nu apune niciodată, iar sîngele nu se usucă niciodată”.

În prima „petiție” (Charta poporului), muncitorii englezi cereau șase puncte:

1. Vot universal;
2. Vot secret;
3. Indemnizație (plată) pentru deputați;
4. Desființarea censului pentru alegători și aleși;
5. Parlament anual;
6. Organizarea țării în circumscripții electorale egale.

Unii fruntași au propus și acordarea dreptului de vot pentru femei, dar propunerea n-a întrunit majoritatea.

ÎNTREBĂRI

- Cum s-a format și cum a început lupta proletariatului?
- Ce importanță a avut crearea socialismului științific?
- De ce s-a creat Internaționala I și ce urmări a avut?
- Ce importanță a avut pătrunderea marxismului în România?

ANUL REVOLUȚIONAR 1848 ÎN EUROPA

Cauzele și obiectivele revoluțiilor din 1848. Anul 1848 a fost un an cu totul deosebit în istoria modernă a Europei. Dezvoltarea economiei capitaliste, a industriei, a băncilor a întărit mult puterea burgheziei. Cultura a pătruns mai adînc în rîndurile popoarelor și s-a trezit conștiința națională. Acestea au făcut ca majoritatea popoarelor să se ridice la luptă pen-

tru drepturi politice, pentru eliberarea socială și națională. Națiunile care trăiau despărțite: italienii, românii, polonezii, germanii etc. luptau și pentru *unire*, pentru formarea unui *stat național unitar*. Ridicându-se pentru aceste drepturi, popoarele au aprins flacăra revoluției pe aproape întreg continentul european. Un rol tot mai important începea să joace clasa muncitoare, clasa cea mai revoluționară din societatea secolului al XIX-lea. Dar rolul conducător în revoluțiile de la 1848 l-a avut tot *burghezia*.

REVOLUȚIA DIN FRANȚA

În timpul monarhiei din iulie, în Franța, puterea era în mîna marii burghezii financiare, a bancherilor. Burghezia mică și mijlocie, muncitorimea și țărănimia nu aveau drept de vot, nu participau la conducerea țării. Împotriva guvernului lui Ludovic Filip s-a organizat o puternică opoziție. Ea cerea reforme economice, vot universal și chiar înlocuirea monarhiei cu republica.

În anii 1846—1847, în Franța, din pricina secetei, recolta a fost foarte slabă. De asemenea, multe întreprinderi industriale, multe șantiere de construcție și-au întrerupt activitatea. Numărul șomerilor a ajuns foarte mare. Nemulțumirile creșteau din zi în zi. Poporul îl învinuia pe rege și pe Guizot, ministrul său, pentru guvernarea lor abuzivă și despotică.

Desfășurarea revoluției. Revoluția a izbucnit în Paris, la sfîrșitul lunii februarie 1848. Opoziția a organizat o mare adunare de protest împotriva guvernului. Guvernul a căutat s-o împrăstie cu armata. Dar revoluționarii: muncitori, studenți, orășeni, intelectuali, s-au baricadat pe străzi, au luptat cu armata, au cerut abdicarea regelui, au ocupat Palatul regal și au ars tronul. Speriat, Ludovic Filip a fugit.

Revoluționarii au ales un guvern provizoriu și au proclamat republica. În istoria Franței, aceasta s-a numit **Republica a II-a**. Din guvernul provizoriu făceau parte poetul *Lamartine*, socialistul *Louis Blanc* și muncitorul *Albert*.

Guvernul provizoriu a dat o serie de decrete revoluționare ca, de pildă, cel privitor la *dreptul de muncă*, la *libertatea presei și a întrunirilor*. A stabilit *votul universal*. Ca să dea de lucru muncitorilor, a înființat *Atelierele Naționale*. Muncitorii care lucrau în Atelierele Naționale erau plătiți de stat. Ei credeau că guvernul provizoriu va forma un stat al oamenilor muncii.

S-a ales o *Adunare Constituantă*, în care au intrat mai ales republicani burghezi.

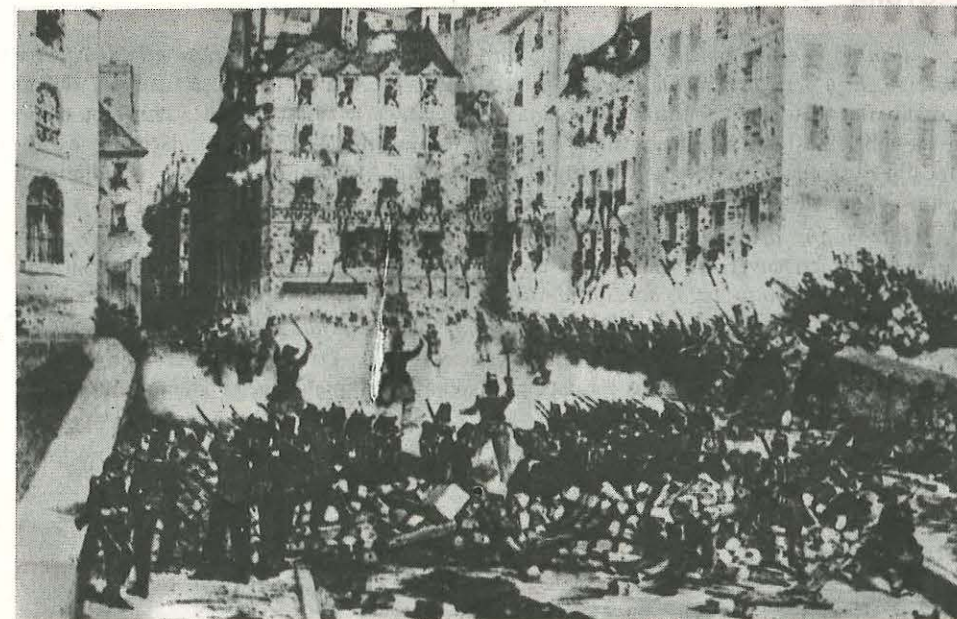
Insurecția muncitorilor din Paris. Luînd conducerea, Adunarea Constituantă a desființat cluburile muncitorești și Atelierele Naționale. A arestat mulți conducători ai clasei muncitoare. A refuzat să dea ajutor ce-

Muncitori din Atelierele Naționale lucrind la terasamentul unei căi ferate.

lorlalte popoare europene care erau în revoluție, adică a dus o politică din ce în ce mai reacționară.

Văzîndu-se trădați, muncitorii parizieni au pornit din nou lupta. Cereau să se dea Franței o Constituție democratică, să se respecte decretul privitor la dreptul de muncă, să fie eliberați conducătorii muncitorilor.

Insurecția proletariatului din Paris în iunie 1848.

În loc să îndeplinească revendicările muncitorilor, guvernul a adus multe trupe în Paris și a dat puterea în mâinile generalului *Cavaignac*. În ziua de 22 iunie, muncitorii s-au baricadat în cartierele lor. Patru zile au luptat cu trupele lui *Cavaignac*. Numai cu tunul au putut fi distruse baricadele muncitorilor. În luptă au căzut 11 000 de muncitori; mulți au fost arestați, judecați și condamnați la închisoare.

Insurecția din iunie a proletariatului din Paris a fost cea dintâi mare bătălie dintre cele două clase ale istoriei moderne: proletariatul și burghezia.

După înfrângerea muncitorilor, politica burgheziei a devenit și mai reacționară.

Al doilea imperiu. În toamna anului 1848, Adunarea Constituantă a votat Constituția Republicii a II-a. Constituția avea un caracter burghez conservator. Ea acorda puteri mari președintelui. În alegerile de președinte al Republicii Franceze a reușit prințul *Ludovic Napoleon Bonaparte*, nepotul lui *Napoleon I*.

Temându-se ca nu cumva muncitorii să se răscoale din nou, burghezia căuta să aducă un guvern „autoritar”, adică *dictatorial*. *Ludovic Napoleon Bonaparte* urmărea același țel. Ajutat de marii bancheri și de un grup de ofițeri, la 2 decembrie 1852, *Ludovic Napoleon* s-a proclamat împărat, cu numele de *Napoleon al III-lea*.

Astfel, după patru ani de guvern republican — Republica a II-a — în Franța s-a instaurat Imperiul al II-lea, condus de un membru al Dinastiei Bonaparte.

LECTURĂ

Printre studenții români de la Paris, care au participat la revoluție, se afla și Nicolae Bălcescu. El a scris atunci prietenului său V. Alecsandri: „Află că nația cea mare s-a ridicat și că libertatea lumii s-a mîntuit. Minunata Revoluție, ce te căiesc că n-ai văzut-o cu ochii, va schimba fața lumii. Regele a fugit. Republica e proclamată de toți. Îți alătur aci o ruptură din catifeaua ce acoperea tronul lui Ludovic Filip... Însumi am smuls-o în Tuileries și m-am gîndit să-ți fac și ție o părticică...”

Într-un afiș, apărut în timpul insurecției din iunie la Paris, se arăta muncitorilor: „Gîndiți-vă că sînteți suverani. Amintiți-vă deviza voastră: Libertate, Egalitate, Fraternitate”. Cînd s-a lansat înțîia oară această deviză?

Un muncitor care luptase în iunie pe baricade declara în fața judecătorului: „Sînt soldat al republicii democrate și sociale. Faceți ce vreți cu mine... Dar chiar dacă aș fi amenințat că voi fi pisat într-o piuliță, n-aș renunța la răspunderea faptelor mele. Tremur aici tot așa de puțin ca și pe baricadă”.

ÎNTREBĂRI

- Amintiți-vă: în 1848 poporul francez proclama Republica a II-a; cînd a fost prima Republică franceză?
- Ce reforme a făcut guvernul provizoriu?
- De ce s-au răscolat muncitorii în iunie 1848?

REVOLUȚIA ÎN STATELE GERMANE

Revoluția de la 1848 din Franța a sunat ca un clopot de alarmă pentru popoarele din întreaga Europă. În multe țări poporul s-a ridicat la luptă pentru libertate și drepturi sociale, politice și naționale.

Cauzele și scopul revoluției în statele germane. După îndepărtarea ocupației franceze, în statele germane s-a dezvoltat mult economia și s-a întărit și burghezia. Revoluționarii germani voiau libertăți economice, sociale, politice, participare la conducerea țării și unificarea Germaniei.

Criza economică a înrăutățit așa de mult situația maselor populare din statele germane, încît revoluția a izbucnit în primăvara anului 1848.

Revoluția în Prusia. Pornit din statele din sud, valul revoluționar a cuprins întreaga Germanie.

În Berlin, capitala Prusiei, demonstrațiile populare au început la 15 martie. Cînd regele *Frederic Wilhelm al IV-lea* a adus armata, poporul s-a apărat pe baricade. După trei zile de luptă, regele a cedat. A arborat steagul tricolor pe Palatul regal, s-a înclinat în fața victimelor represiunii și a acceptat un guvern liberal. S-a ales apoi o *Adunare Națională Constituantă*. Pentru că burghezia nu l-a îndepărtat pe rege, în această adunare, alături de reprezentanții burgheziei bogate, au pătruns și mulți nobili. În același timp s-a produs și revoluția polonezilor din regiunea *Poznan* care se afla sub stăpînirea Prusiei.

Văzînd că burghezia se înțelege cu monarhia și aristocrația, muncitorii din Berlin, în iunie 1848, au pornit din nou lupta. Dar guvernul bur-

Populația din Berlin manifestînd în fața Palatului regal (18 martie 1848).

ghez și regele au adus multe trupe la Berlin, au înăbușit în sânge insurecția muncitorilor, au dizolvat Adunarea Constituantă.

Victorios în Berlin, regele Prusiei a trimis trupe și împotriva orașelor și a satelor răsculate din restul țării. De asemenea, trupele prusace, împreună cu trupele țariste, au înăbușit revoluția poporului polonez.

Parlamentul de la Frankfurt. Ca să realizeze unificarea Germaniei, s-a convocat o adunare a reprezentanților poporului german. După numele orașului unde și-a desfășurat lucrările, această adunare s-a numit *Parlamentul de la Frankfurt*. El a votat o Constituție pentru întreaga Germanie și a oferit coroană lui Frederic Wilhelm al IV-lea, regele Prusiei. Acesta însă a refuzat. Nu pentru că n-ar fi râvnit să fie conducătorul întregii Germanii, ci pentru că disprețuia tot ce era democrat și nu voia să guverneze pe baza unei Constituții.

Activitatea revoluționară a lui Marx și Engels. Îndată după izbucnirea revoluției, Marx și Engels au tipărit *Noua gazetă renană*, publicație democratică și revoluționară. Ei luptau pentru unificarea Germaniei într-o republică democratică; desființarea tuturor îndatoririlor feudale; trecerea averilor aristocrației în proprietatea statului; vot universal; înființarea Partidului Comunist.

Totodată ei au arătat greșelile Parlamentului de la Frankfurt care, în loc să proclame Republica, a oferit coroana unui rege cu vederi reacționare și despotice.

Înfrângerea revoluției. Într-adevăr, regele Prusiei nu s-a mulțumit numai cu respingerea coroanei oferite de Parlamentul de la Frankfurt, ci a trimis armata împotriva centrelor revoluționare din Germania.

În primăvara anului 1849, Marx, Engels și alți revoluționari comuniști sau democrați au căutat să reaprindă flacăra revoluției. După lupte grele pe baricade, în mai multe orașe, și această încercare a fost înfrântă. Parlamentarii de la Frankfurt au fost împrăștiați cu forța. Burghezia s-a mulțumit cu dreptul de a participa la guvern și cu unele avantaje economice, cucerite în timpul revoluției. Dar problema unificării Germaniei a deschis conflictul dintre Prusia și Imperiul habsburgic, între Hohenzollerni și Habsburgi, fiecare vrînd să înfăptuiască această unificare în folosul propriu.

LECTURĂ

Din revendicările Partidului Comunist din Germania:

- „1. Germania întreagă va fi declarată republică unică și indivizibilă...
6. Toate servituțiile feudale, dările, clăcile, dijmele etc. care apasă asupra țărănimii vor fi desființate fără nici o despăgubire.
7. Domeniile princiare și celelalte domenii feudale, toate minele, întregul subsol etc. vor deveni proprietate de stat”.

Cînd parlamentarii de la Frankfurt i-au oferit coroana Germaniei unite, regele Frederic Wilhem al IV-lea a spus că n-o poate primi pentru că „vine din noroi”.

Ce semnificație are această expresie?

ÎNTREBĂRI

— De ce poporul dorea unificarea Germaniei?

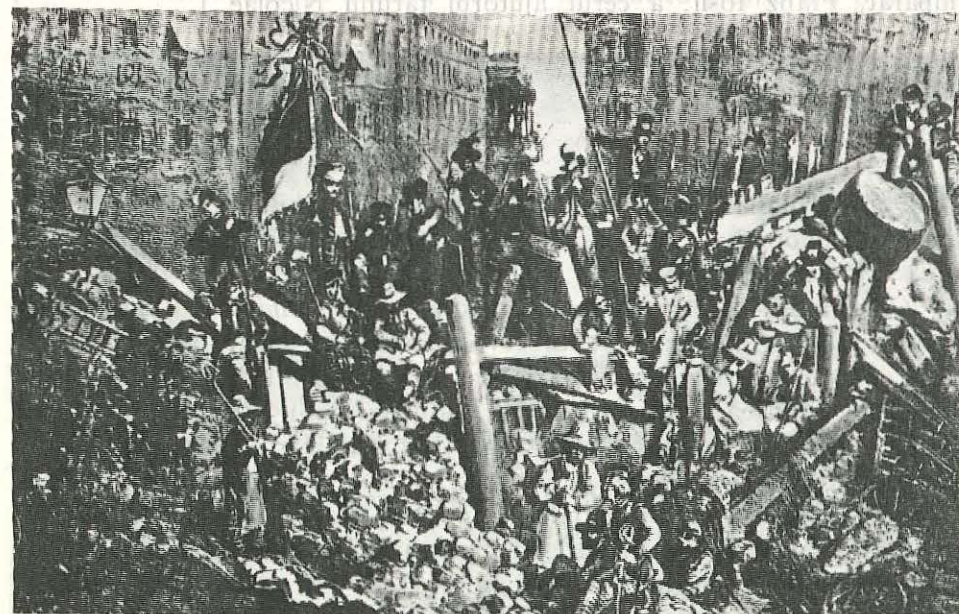
— Ce deosebire este între calea spre unificare a Germaniei propusă de Parlamentul de la Frankfurt și cea propusă de Marx și Engels?

REVOLUȚIA ÎN IMPERIUL HABSBURGIC

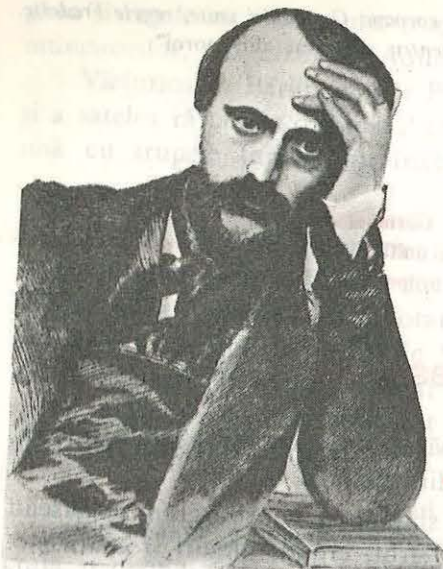
Imperiul habsburgic condus de împărați cu concepții absolutiste era, în 1848, centrul crizei revoluționare din Europa.

Asuprirea socială și națională. Sub stăpînirea habsburgilor se găseau italieni, cehi, slovaci, poloni, ucraineni, sîrbi, croați, unguri, români etc. Economia se dezvoltă încet în Imperiul habsburgic. Mulți țărani nu aveau nici pămînt, nici libertate. Popoarele îndurau tot mai greu jugul social și economic al nobilimii, asuprirea națională a habsburgilor și a nobilimii austriece sau maghiare. Toate se pregăteau de luptă pentru îndepărtarea guvernului absolutist, condus de cancelarul Metternich.

Revoluția din Viena. Revoluția a izbucnit întîi în Viena, capitala imperiului, în 13 martie 1848. Metternich a trebuit să fugă din fața mulțimii

Baricade în Viena în timpul Revoluției din 1848.

GIUSEPPE MAZZINI — revoluționar italian —
întemeietorul societății secrete Tînăra Italie.

furioase. Îndată după aceasta s-a dezlănțuit revoluția și în alte părți ale Imperiului habsburgic: în Ungaria, Italia, Praga, Cracovia, Lwow, Transilvania. În câteva zile, întregul imperiu ardea sub flăcările răzvrătiților populare.

Înspăimîntat de tot ce se întîmpla, împăratul a făgăduit libertăți și Constituție. A părăsit însă Viena și s-a retras în orașul Innsbruck. De aici a pregătit, cu multă dibăcie, contrarevoluția. Mai întîi a așîtat o națiune împotriva celeilalte, cu scopul de a le slăbi forța revoluționară. Apoi a pregătit armatele și le-a trimis împotriva revoluționarilor. În iunie 1848, armatele imperiale au bombardat Praga și au strivit revolu-

ția cehilor. Mulți revoluționari au fost închiși sau expulzați.

În octombrie, numeroase trupe au asediat Viena. Revoluționarii, mai ales muncitorii și tineretul, au luptat eroic. Armata împăratului, dotată cu artilerie și arme bune, a izbutit să-i înfrîngă.

Ca să zdrobească și revoluția celorlalte popoare din imperiu, noul împărat, Franz Iosif, a cerut ajutorul țarului Nicolae I.

REVOLUȚIA ÎN ITALIA

Poporul italian dorea să scape de asuprirea nobililor; să dobîndească libertăți economice și sociale; să obțină drepturi politice; să scuture stăpînirea străină; să înfăptuiască unitatea țării.

Cei dintîi s-au răscolat locuitorii din orașele *Milano* și *Veneția* și au alungat trupele imperiale. Apoi revoluționarii au creat o *Republică la Roma*, condusă de *Giuseppe Mazzini*, cel mai democrat dintre revoluționarii italieni din acea vreme. Regele din statul Piemont, urmărind unificarea Italiei, a pornit războiul cu armata habsburgică. Dar el se temea de adevărații revoluționari, pentru că aceștia, în frunte cu Mazzini și *Giuseppe Garibaldi*, voiau să facă din Italia, Republică. Șovăitor, lipsit de ajutorul poporului, regele a fost înfrînt și a preferat să se înțeleagă cu împăratul Franz Iosif decît cu poporul italian.

În curînd, armatele habsburgice au cucerit și Republica Veneția. Totodată, împotriva Republicii romane au intervenit armatele habsburgice,

franceze și ale regelui din sudul Italiei. Deși apărată vitejește de revoluționarii lui Garibaldi, Roma a fost cucerită.

Revoluționarii italieni au fost înfrînți. Dar ei nu au renunțat la ideea de libertate și unitate a Italiei.

REVOLUȚIA ÎN UNGARIA

Revoluția din Ungaria a fost condusă de nobilimea mijlocie și de intelectualii patrioți. Printre conducători s-a remarcat îndeosebi *Ludovic Kossuth*. Revoluționarii unguri au desființat iobăgia și astfel au atras de partea lor țărănimea. Cu ajutorul ei au format o puternică armată revoluționară cu care au îndepărtat stăpînirea habsburgică și au format un stat independent maghiar, o Republică liberală. Revoluționarii unguri au luptat cu forțele contrarevoluționare, habsburgice și țariste.

Dar conducătorii revoluției maghiare nu au eliberat celelalte națiuni, ca: români, slovaci, sîrbi. Aceasta a permis împăratului Franz Iosif să așîte o națiune împotriva celeilalte și, pînă la urmă, să le înfrîngă pe toate.

Mulți revoluționari maghiari, ca și revoluționarul român Nicolae Bălcescu, au arătat că stăpînirea habsburgică nu poate fi doborîită decît printr-o unire revoluționară a tuturor popoarelor subjugate. Atunci cînd armata revoluționară maghiară a trebuit să lupte cu armatele habsburgice și cu cele intervenționiste rusești, Kossuth a văzut că greșise și a primit să

Luptă între armata italiană și cea austriacă (mai 1848).

LUDOVIC KOSSUTH — orator înflăcărat și cel mai de seamă conducător al revoluției din Ungaria.

LECTURĂ

Un document din 1851 din Milano dovedește teroarea pe care guvernul austriac a instaurat-o după înfrângerea revoluției din 1848. „În noaptea de 30 spre 31 iulie, numitul Sciesa Antonio, tapițer, a fost arestat de o patrulă pentru că lipea afișe incendiare. După constatarea legală a faptelor, a fost tradus, azi 2 august, în fața unei comisii militare, condamnat la moarte prin spânzurătoare și împușcat la ora două din lipsă de călău”.

Un fruntaș revoluționar italian declara: „Nu va fi pace în Europa pînă cînd toate naționalitățile oprite nu-și vor fi recucerit independența”.

Omul de cultură maghiar, Wesselenyi, spunea, în legătură cu asuprirea socială și națională: „Dacă nu vrei să fii asuprit de tiranie, nici tu să nu asuprești pe nimeni cu tirania ta”.

Alt revoluționar, Vasvári, scria: „Dacă poporul maghiar, italian, ceh, polonez, precum și austriac se unesc și se îndreaptă spre același țel, aș vrea să știu pe cine trimite Metternich împotriva lor? Dacă popoarele se îmbrățișează frățeste vreau să văd unde e puterea care să le înfrîngă? De aceea să trăiască frăția între națiuni. Să întindem dreapta noastră sinceră popoarelor vecine și laolaltă să ne străduim spre țelul sfînt, deoarece scopul luptelor noastre este comun și comun e și dușmanul împotriva căruia trebuie să ducem un război necruțător”.

ÎNTREBĂRI

- Care sînt cauzele generale ale înfrîngerii revoluției din Imperiul habsburgic?
- Ce înseamnă imperiu multinațional?
- Care au fost centrele revoluționare din 1848 din Imperiul habsburgic?

REVOLUȚIA DE LA 1848 ÎN ȚĂRILE ROMÂNE

În 1848, în Țările Române, revoluția a avut un program de luptă pentru dreptate socială, pentru unitate și libertate națională. A condus-o burghezia și intelectualii democrați.

În *Moldova* domnea Mihail Sturdza. O domnie aspră, care nemulțumea masele populare, burghezia și chiar o parte din boierime. La vestea că în Europa s-a aprins flacăra revoluției, intelectualii progresiști și boierii cu vederi liberale au convocat o adunare, la Iași, în 27 martie 1848. În această adunare, fruntași ca poetul *Vasile Alecsandri* sau *Alexandru Cuza* au prezentat o petiție-proclamație, în care se cerea: îmbunătățirea vieții poporului, desființarea cenzurii, libertatea presei, etc.

Dar domnitorul a respins petiția, a arestat pe fruntașii revoluției și a împrăștiat mulțimea cu armata. Unii revoluționari s-au refugiat în Transilvania. Aici, la *Brașov*, au întocmit un *program revoluționar*, prin care cereau eliberarea și împrăștierea țăranilor, desființarea rangurilor boierești și unirea Țărilor Române.

Nemaiputîndu-se întoarce în *Moldova*, o parte din revoluționarii moldoveni au activat în revoluția din Transilvania și din Țara Românească.

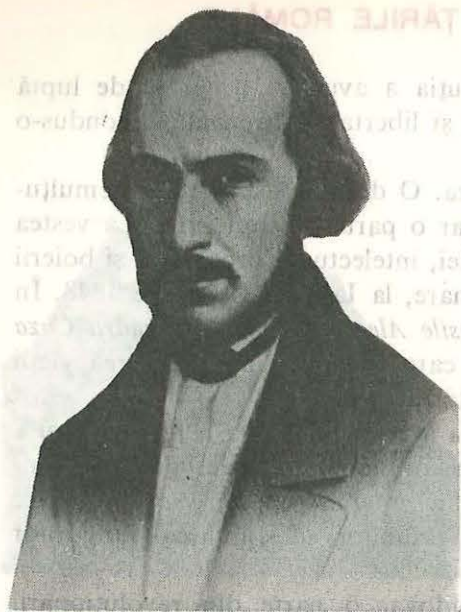
Poporul român din Transilvania se bucura că prin revoluție ungurii se eliberau de sub stăpînirea Habsburgilor, dar el nu voia să fie înglobat în noul stat pe care revoluționarii maghiari luptau să-l formeze. Poporul român voia să devină o națiune liberă și să se unească cu frații din *Moldova* și Țara Românească.

La chemarea fruntașilor revoluționari: *Avram Iancu*, *Gheorghe Barițiu*, *Simion Bărnuțiu*, peste 40 000 de români s-au adunat la *Blaj*, în ziua de 3/15 mai 1848. Aici s-a stabilit *programul revoluției*: recunoașterea națiunii române, desființarea iobăgiei, libertate economică, învățămînt superior în limba română etc. Zeci de mii de glasuri au cerut atunci și unirea Țărilor Române.

Dar conducerea revoluției maghiare, influențată de unii nobili care aveau moșii în Transilvania, a refuzat să recunoască dreptul românilor la libertate și independență națională. Nici chiar legea care desființa iobăgia nu se aplica în Transilvania. Ca și înainte de revoluție, nobilii maghiari pedepseau crunt pe țăranii care nu-și îndeplineau obligațiile față de feudali.

De mai multe ori, revoluționarii români au cerut să colaboreze cu revoluționarii maghiari și să ducă o luptă comună împotriva absolutismului guvernului habsburgic. Dar revoluționarii maghiari au refuzat.

În Țara Românească, revoluția a izbucnit la 9 iunie 1848. În această zi, în cadrul unei mari adunări ținută la *Izlaz*, conducătorii revoluției au lansat o proclamație și un proiect de Constituție, care prevedea: egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor, desființarea iobăgiei și împrăștierea

NICOLAE BĂLCESCU, strălucit gânditor politic, democrat-revoluționar și mare patriot.

AVRAM IANCU, luptător pentru libertatea și drepturile poporului român din Transilvania.

țăranilor, convocarea unei adunări constituante etc. Presa și conducătorii cereau, cu energie, unirea românilor într-o singură țară.

La 11 iunie s-a răsculat și poporul din *București*. Domnitorul Gheorghe Bibescu a abdicat și a fugit din țară.

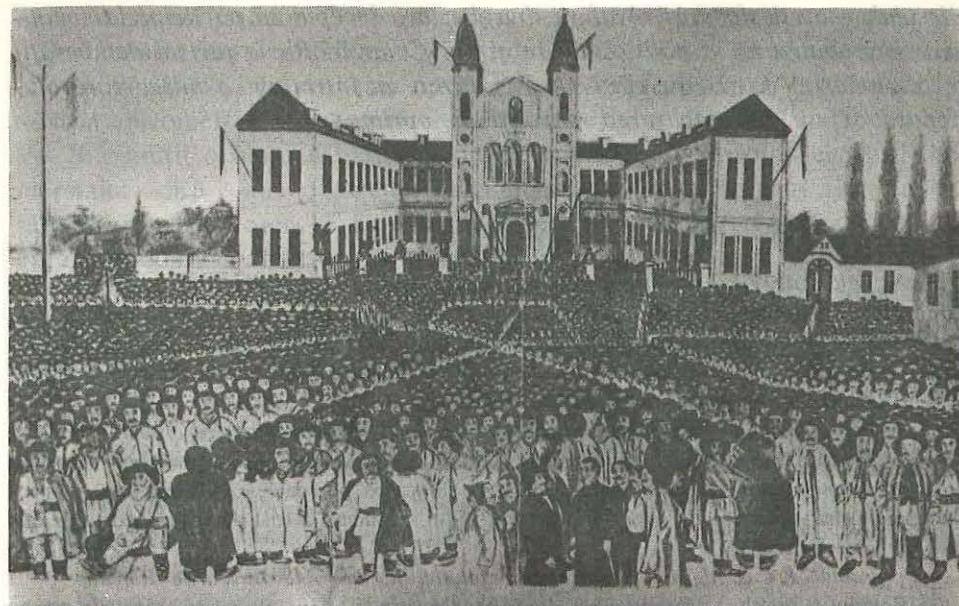
Revoluționarii au format un *guvern provizoriu*. Cei mai vrednici dintre fruntașii revoluționari munteni au fost: *N. Bălcescu, Al. G. Golescu, C. A. Rosetti, I. Heliade Rădulescu*.

Guvernul provizoriu a condus țara aproape trei luni. El pregătea împroprietărirea țăranilor, alegerea adunării constituante, alcătuirea unei armate populare, proclamarea republicii și unirea Țărilor Române.

Dar boierimea reacționară a cerut ajutorul sultanului. O armată otomană a trecut Dunărea. Revoluționarii au încercat să se apere în *București* și în *Oltenia*. O luptă eroică au susținut pompierii în *Dealul Spirii* din *București* (13 septembrie 1848).

Astfel, prin înțelegerea reacțiunii interne cu contrarevoluția externă, revoluția din Țara Românească a fost înfrântă. Cei mai mulți fruntași au fost arestați sau siliți să se exileze. Unii, scăpând din închisoare, au continuat lupta revoluționară în Transilvania.

În Transilvania, Avram Iancu, văzând că maghiarii nu recunosc drepturile românilor, s-a retras în Munții Apuseni și împreună cu alți tineri revoluționari a alcătuit o puternică armată. Cu aceasta a respins atacurile nobilimii maghiare, potrivit politiciei de eliberare socială și națională a

Marea adunare de la Blaj.

românilor. Ciocnirile dintre cele două revoluții au folosit doar guvernului habsburgic.

Acest lucru l-au înțeles toți oamenii progresiști și iubitori de libertate români și maghiari. N. Bălcescu, înfruntând multe primejdii, riscându-și viața, a răzbătut cu mari eforturi în Ungaria, pînă la Kossuth și nu s-a lăsat pînă nu l-a convins să încheie o înțelegere cu Avram Iancu, recunoscînd drepturile națiunii române. Se deschidea calea unei colaborări în lupta revoluționară. Din nefericire nu au mai avut cînd colabora: forțele revoluționare maghiare, copleșite de armatele austriece și ruse au capitulat la Șiria (13 august 1849).

Astfel, ambele revoluții au fost înfrînte. Habsburgii și-au înstaurat din nou stăpînirea asupra Ungariei și asupra Transilvaniei.

Pornită din cauze și condiții asemănătoare, desfășurîndu-se în aceeași perioadă, avînd țeluri comune, revoluția de la 1848, din Țările Române, a avut un caracter unitar. Ea a dat o lovitură puternică orînduirii feudale, a ajutat mult la întărirea burgheziei și la dezvoltarea conștiinței naționale a poporului român.

Însemnătatea și urmările revoluțiilor de la 1848. *Revoluțiile de la 1848 au zguduit întreaga Europă. În mai multe țări: Franța, Italia, Ungaria, România s-au format guverne revoluționare care au îndepărtat, pentru o vreme, vechea conducere. Pentru o clipă popoarele subjagate au văzut lucind soarele libertății și al unității naționale. Dar forțele reacționare interne s-au înțeles cu cele externe și au intervenit zdrobind revoluția. Totuși, în toate ță-*

...rile unde s-au desfășurat revoluții, burghezia a început să participe la conducere și a inaugurat o politică de reforme. Chiar în Rusia țaristă democrații revoluționari V.G. Belinski și A.J. Herzen au întreținut o mișcare revoluționară și au luat apărarea popoarelor oprite.

LECTURĂ

N. Bălcescu scria: «Astfel am văzut eu, cetățeni, revoluția română din Ardeal cu simțăminte ei naționale, cu faptele ei mărețe și eroice, cu greșelile și vinele ei. Dar ziua de 3/15 mai 1848 rămîne frumoasă și luminoasă, curată de orice exces și greșală. Dați-mi voie, cetățeni, a închina această zi, în care poporul român adunat la Blaj în cîmpul Libertății strigă: „Noi vrem să ne unim cu Țara!“».

Un istoric maghiar povestește că îndată ce a auzit de izbucnirea revoluției maghiare, „Avram Iancu a plecat imediat în munți la Abrud. Era fiul unui iobag, eliberarea poporului era ținta vieții sale. Tatăl său îi spunea că o să sfîrșească pe roată, ca Horea, care — precum se zvonea — fusese de departe străunchi al lui... Iancu n-a fost decît purtătorul de cuvînt al maselor“.

Programul P.C.R. despre importanța revoluției de la 1848 în Țările Române:

„Revoluția burghezo-democratică de la 1848 a constituit un moment crucial în trecerea României de la feudalism la capitalism, a dat un puternic impuls creșterii conștiinței de sine a poporului român, a exprimat hotărîrea moldovenilor, muntenilor și transilvănenilor de a sfărîma vechile relații feudale, de a deschide calea noii orînduirii, de a făuri unitatea națională în cadrul frontierelor unui și aceluiași stat, de a înainta neabătut pe drumul progresului și democrației.“

ÎNTREBĂRI

- Care popoare din Europa luptau în 1848 pentru unificarea statului și libertatea națională?
- Care au fost frunții revoluției de la 1848 din Țările Române?
- Comparați prevederile din Proclamația de la Izlaz cu cererile formulate de revoluționari pe Cîmpia Libertății de la Blaj în 3/5 mai 1848. Ce concluzii desprindeți?

FORMAREA STATELOR NAȚIONALE MODERNE: ROMÂNIA, ITALIA, GERMANIA

NECESITATEA FORMĂRII STATELOR NAȚIONALE

În evul mediu și la începutul epocii moderne au existat în Europa mai multe imperii formate prin cuceriri. Pe teritoriul lor se aflau multe națiuni sau popoare. Astfel, sultanul stăpînea, numai în Europa, mai mult de cinci națiuni: românii, bulgarii, sîrbii, albanezii și încă un număr mare de greci. Habsburgii stăpîneau pe unguri, cehi, slovaci, o parte din polo-

nezi, români și italieni. Germanii trăiau împărțiți în 34 de state: unele mari (Prusia, Bavaria, Saxonia), altele mai mici și fără putere economică.

După 1848, în toate țările Europei s-a dezvoltat mult economia; industria și comerțul au căpătat o foarte mare importanță în viața oamenilor. S-a simțit o tot mai mare nevoie de a se extinde și ușura legăturile comerciale; adică s-au construit șosele moderne, canale și, mai ales, căi ferate. Burghezia dorea să aibă o piață internă cît mai largă și cît mai sigură. Totodată s-a dezvoltat și cultura națională proprie fiecărui popor. S-a cristalizat conștiința națională, sentimentul libertății naționale. Se ajunsese ca fiecare popor să dorească a avea statul lui național, întins peste tot teritoriul unde se vorbea limba lui, națională. Fiecare popor înțelegea acum că nu-și mai poate păstra ființa națională, dacă nu sînt uniți și liberi toți frații de aceeași origine, cu aceeași limbă, cu aceleași obiceiuri și cu aceeași nădejde de viitor.

Unificarea politică a statului, crearea statelor naționale a fost, pentru toate popoarele care trăiau despărțite și subjugate, unul din obiectivele mari ale revoluțiilor din 1848.

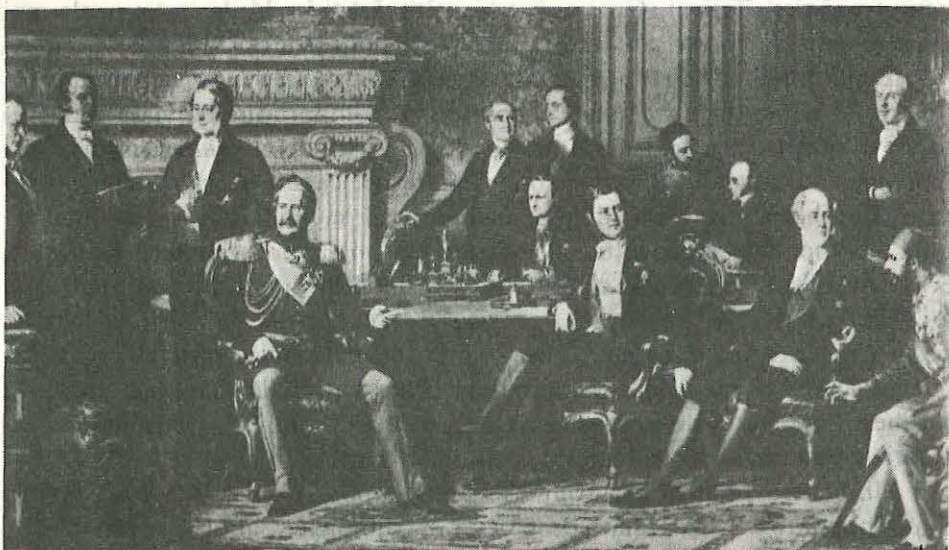
După înfrîngerea revoluțiilor, românii, maghiarii, italienii, germanii, polonezii, sîrbii, grecii au continuat lupta pentru îndeplinirea acestui vis. Căile de înfăptuire a unirii acestor popoare au fost diferite: românii pe cale diplomatică și politică, precum și prin acțiunea întregului popor; italienii prin război, printr-o mișcare revoluționară și acțiuni diplomatice; germanii, prin război.

Pentru a-și îndeplini acest ideal de unire, popoarele au fost silite să aștepte momentele cele mai propice, cînd marile puteri se aflau în conflict între ele.

Un astfel de moment a fost *războiul Crimeei*.

Războiul Crimeei. Deși se număra printre statele mari ale acelei vremi, Imperiul otoman era totuși foarte slăbit. Națiunile subjugate luptau tot mai hotărît să obțină libertatea națională. Armata otomană se dezorganiza. Marile puteri se amestecau mereu în viața internă a statului. Țarul Nicolae I al Rusiei voia să ocupe Constantinopolul și strîmtorile Bosfor și Dardanele. Aceeași dorință nutrea și împăratul Franz Iosif al Austriei. În schimb, Victoria, regina Angliei, și Napoleon al III-lea, împăratul Franței, aveau interes ca Imperiul otoman să fie păstrat cît mai multă vreme. Aceasta pentru că, economicște, el depindea de Anglia și de Franța. Urmărindu-și interesele lor, marile puteri nu țineau seama de dorința popoarelor subjugate de turci: români, bulgari, sîrbi, greci și de dreptul lor la libertate.

În 1853, țarul Nicolae I, socotind că a sosit momentul prăbușirii „omului bolnav“, adică Imperiul otoman, a ordonat armatei să-l atace. Franța și Anglia s-au aliat și au sărit în ajutorul sultanului. Astfel a izbucnit războiul dintre Rusia și coaliția anglo-franco-turcă. I s-a zis *războiul Crimeei* (1853—1856), numit așa pentru că principalele bătălii s-au

Congresul de la Paris, 1856 (în față reprezentanții marilor puteri: Anglia, Franța, Rusia, Austria, Turcia).

dat în această peninsulă din Marea Neagră. Soldații ruși au rezistat eroic în apărarea *Sevastopolului*, dar războiul a arătat slăbiciunile și înapoierea economică a Rusiei. Ea n-a putut rezista în fața armatelor franceze și engleze, înzestrate cu armament nou, modern, și cu o tehnică de luptă mai bună.

În timpul războiului Crimeei, popoarele din peninsula Balcanică, prin proteste, prin răscoale, prin petiții către guvernele marilor puteri au încercat să facă auzit glasul lor de libertate și independență națională.

Congresul de la Paris (1856). Țarul Nicolae I a murit în anul 1855. Urmasul său a renunțat la pretenția de a împărți Imperiul otoman și a cerut pace. Aceasta s-a încheiat prin *Congresul de pace de la Paris (1856)*, unde au participat reprezentanții tuturor țărilor mari din Europa. S-a hotărât ca Rusia să accepte libertatea navigației pe Dunăre și Marea Neagră pentru orice vas comercial, independența și integritatea Turciei, iar sudul Basarabiei să reentre în componența Moldovei.

Războiul Crimeei a dovedit țarului că trebuie să reformeze statul rus, dacă voia să se mențină printre marile țări ale lumii.

Congresul de la Paris are mare importanță și pentru poporul român. Principatele române rămăneau sub suzeranitatea Turciei, dar intrau și sub garanția marilor puteri, ceea ce însemna un important câștig în lupta pentru libertate și unitate națională. Totodată Congresul de la Paris a deschis problema eliberării și unificării statelor. O cereau italienii, românii, grecii, germanii, polonezii, sîrbii.

LECTURĂ

V.I. Lenin arăta că: „Rusia țaristă, cu armata ei supusă, cu diplomația ei, era jandar-mul Europei și sperietoarea mișcărilor revoluționare și de eliberare națională în Europa. În timpul domniei lui Nicolae I, această influență a Rusiei își atinge apogeul”.

În 1853, discutînd cu un ambasador englez despre Imperiul otoman, țarul Nicolae I spu-ne: „Avem în brațe un om foarte bolnav; ar fi bine să ne înțelegem din vreme ca să nu lă-săm moștenirea lui în seama întîmplării și mai ales a revoluției”.

Ambasadorul i-a răspuns: „Guvernul englez nu se gîndește la moștenirea bolnavului, ci, dimpotrivă, că va trebui să se străduiască a-l face să trăiască mult, cît mai mult cu pu-tință”.

ÎNTREBĂRI

- De ce se punea problema formării unor state naționale?
- Ce țări aveau interes să păstreze integritatea Imperiului otoman și de ce?
- Arătați pe hartă: Londra, Paris, Moscova, Constantinopol, Bosfor, Darda-nele, Crimeea și Sevastopol și spuneți ce știți în legătură cu ele în anii 1853—1856?
- De ce Rusia și Austria urmăreau destrămarea Imperiului otoman?

FORMAREA STATULUI NAȚIONAL ROMÂN

Înfăptuirea Unirii. Mulți români, surghiuniți în 1848, printre care și poetul Vasile Alecsandri, au stăruit din răspuseri să convingă guvernele marilor puteri: Franța, Anglia, Prusia să se preocupe de soarta poporului român.

La Congresul de la Paris, din 1856, marile puteri au discutat și pro-blema Unirii Țărilor Române. Dar, pentru că adversarii unirii se arătau foarte îndărătnici, Congresul de la Paris a hotărât să fie întrebat poporul român dacă dorește sau nu unirea. Pentru aceasta s-au ales *Adunările ad-hoc*, formate din toate păturile sociale.

Cu mare entuziasm, reprezentanții națiunii române au votat pentru unire. Deputații țărani au cerut și rezolvarea problemei pămîntului și a drepturilor civile și politice ale țăranimii.

Pentru că s-au opus Turcia, Austria și Anglia, Convenția de la Paris a admis numai ca statul român să se numească *Principatele Unite ale Mol-dovei și Țării Românești*, dar cu doi domni, două guverne și două armate separate.

Poporul n-a respectat întru totul hotărîrile Convenției de la Paris. El a ales, la 5 ianuarie 1859, ca domn al Moldovei pe *Alexandru Ioan Cuza*, cunoscut încă din 1848 ca neînfocat partizan al unirii și al întăririi țării prin reforme economice, sociale și politice. La 24 ianuarie 1859, unioniștii și poporul din Țara Românească au impus alegerea aceluiași domn, Ale-xandru Ioan Cuza.

ALEXANDRU IOAN CUZA — primul domnitor al României, om drept, cinstit, iubitor de popor. El a intrat în istorie ca unul din cei mai iubiți conducători ai românilor.

MIHAIL KOGĂLNICEANU — unul dintre cei mai de seamă cărturari și oameni politici ai României moderne.

Avînd un singur conducător, cele două Țări Române erau, în fapt, unite orin voința poporului.

Reforme lui Cuza; însemnătatea Unirii. Alexandru Ioan Cuza a cîrmuit țara doar șapte ani (1859—1866). Cu marea lui dragoste de țară și popor, cu priceperea lui politică și diplomatică, Cuza l-a convins pe sultan să-l recunoască domn și deci unirea. Ajutorul său cel mai de seamă a fost cărturarul și omul politic Mihail Kogălniceanu. Sub conducerea lor s-au înfăptuit importante reforme care au consolidat unirea: s-au unificat administrația, guvernul și armata; s-au secularizat averile mănăstirești; s-a dat legea rurală prin care s-a desființat clăcășia și s-au împroprietărit mare parte din țărani fără pămînt.

Cu banii încasați pe pămînt de la țărani împroprietăriți, moșierii au construit fabrici și au întemeiat bănci, contribuind astfel la întărirea capitalismului în România.

Ca să dezvolte cultura poporului, Alexandru I. Cuza a dat o lege prin care învățămîntul elementar devenea obligatoriu și gratuit.

De asemenea, Cuza a sprijinit lupta de eliberare a popoarelor vecine.

Cu vremea, puterile garante au acceptat ca țara să se numească *România*. Toate acestea au fost cu puțință pentru că Unirea și modernizarea României reprezentau voința întregii națiuni române.

Formarea statului național român, eveniment deosebit de important în istoria modernă a poporului român și chiar în cea a Europei, a deschis calea dezvoltării mai puternice a forțelor de producție, a trecerii pe calea capitalistă a țării noastre.

LECTURĂ

Din jalba țăranilor în Adunările ad-hoc: „...Voim să ne răscumpărăm, să nu mai fim ai nimănui, să fim numai ai țării și să avem și noi o țară”.

Sfîrșitul discursului înflăcărat rostit de C.A. Rosetti, în numele comisiei muntene, venită la Iași să-i prezinte omagii lui Cuza:

„Primește, deci, ales al României, odată cu coroana Munteniei, pe care am venit să ți-o aducem, și inimile a două milioane jumătate de români, care ne-au însărcinat să ți le oferim cu dragoste și cu respect și să te-ncredințăm că atîta vreme cît vei purta steagul Unirii, al dreptății și al libertății, muntenii ca și moldovenii te vor urma ca un singur om”.

Un ziarist francez scria în februarie 1859: „Trebuie să recunoaștem că această dublă alegere constituie un mare pas înainte către unirea completă a Principatelor Unite. Este mai ales un protest răsunător împotriva dezunirii; este o dovadă solemnă a perseverenței românilor în dorința lor națională... Iată în sfîrșit că ei acționează singuri, iată că nu mai întreabă Europa: ce trebuie să facem?”

Ei fac prin ei înșiși, fără să consulte Europa, ceea ce socotesc că trebuie făcut”.

În Programul P.C.R. Unirea din 1859 este astfel caracterizată:

„Un moment deosebit de importantă istorică l-a constituit înfăptuirea în 1859 a statului național, prin unirea Munteniei și Moldovei sub domnia luminoasă a lui Alexandru Ioan Cuza. Această a marcat intrarea țării noastre în noua etapă a evoluției ei capitaliste, a ridicat pe o treaptă superioară lupta de eliberare națională, mișcarea revoluționară a maselor muncitoare pentru drepturi și libertăți sociale.”

ÎNTREBĂRI

— Care a fost rolul Adunărilor ad-hoc?

— Care este înțelesul fragmentului din jalba țăranilor în Adunările ad-hoc, citat în lectură?

— Care a fost însemnătatea istorică a Unirii?

UNIFICAREA ITALIEI

Unificarea Italiei s-a înfăptuit între anii 1859 și 1871. A început ca un război de eliberare împotriva Imperiului habsburgic, a continuat cu o revoluție populară pentru unitate și s-a desăvîrșit prin acțiuni diplomatice.

Pentru că trăia împărțit în mai multe state aflate sub jug străin, unirea era năzuința întregului popor italian. El socotea că numai într-o Italie unită, mare și liberă va dobîndi mai multe drepturi și libertăți. Mișcarea populară politică și culturală pentru unitatea Italiei s-a numit „*Risorgimento*”.

Războiul și revoluția de eliberare și unitatea Italiei. În fruntea luptei pentru unitate s-au ridicat mai mulți oameni politici de seamă.

Astfel *Giuseppe Garibaldi*, adeptul cel mai fidel al lui *Mazzini*, voia ca Italia să se unească într-o republică democratică. Altul, *Camillo Cavour*, ministru al regelui Victor Emanuel din Piemont, dorea ca unificarea Italiei să se facă în jurul Piemontului și a Dinastiei Savoia. În sfîrșit, alții propuneau ca unificarea să se facă în jurul Papei și al Statului papal.

GIUSEPPE GARIBALDI — eroul revolu-
ției din 1848 și al unificării Italiei.

CAMILLO CAVOUR — luptător pentru uni-
ficarea Italiei în jurul Piemontului.

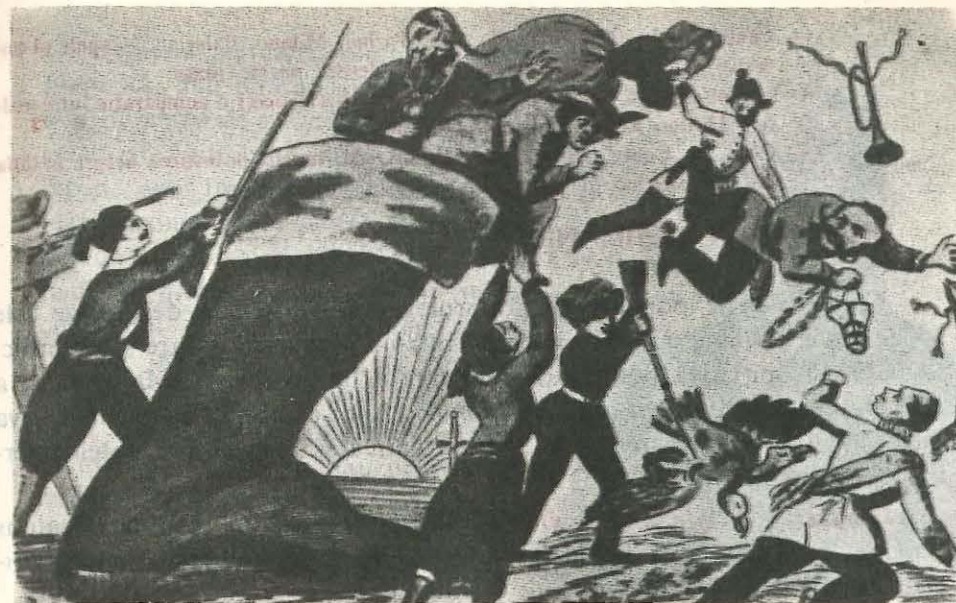
Cea mai activă în „Risorgimento” a fost burghezia și guvernul din Piemont. Aliindu-se în anul 1859 cu Napoleon al III-lea, împăratul Franței, regele Piemontului, sfătuit de Cavour, a declarat război Imperiului habsburgic ca să elibereze provinciile pe care le stăpânea în Italia. În urma victoriei de la *Solferino* (1859), armatele franco-piemonteze au eliberat partea de nord a Italiei.

La vestea victoriei armatelor franco-piemonteze, poporul din *centrul Italiei* s-a răsculat, a alungat principii străini și s-a alipit la Piemont.

Într-o atmosferă de fierbinte entuziasm, Garibaldi a întreprins în sudul Italiei expediția „*Celor o mie de cămăși roșii*” (1860). Antrenând poporul la luptă, cu un admirabil eroism, a eliberat Sicilia și toată partea de miazăzi a Italiei. Garibaldi a devenit un neîntricit și legendar erou popular. El ar fi putut proclama Republica italiană, dar s-a temut că se va ivi un război civil între republicani și regaliști. Pentru a evita acest conflict, s-a încrezut în făgăduiala lui Victor Emanuel, care a promis crearea unui regim democratic și eliberarea Romei de sub dominația papei, ca să facă din „cetatea eternă” capitala Italiei.

Ca să rămână singur stăpîn în Italia eliberată și ca să zăgăzuiască mișcarea republicană, Victor Emanuel l-a îndepărtat pe Garibaldi din fruntea armatei din sud și l-a surghiunit în insula Capri.

Desăvîrșirea unificării. Pentru că se temea ca nu cumva, continuînd războiul pentru desăvîrșirea unificării, masele populare să se ridice și să proclame republica, regele a hotărît să aștepte împrejurări mai prielnice pentru el.

Caricatură — Italia este înfățișată ca o cizmă din care sînt izgoniți austriecii.

În anii următori, după un război cu Imperiul habsburgic (fiind aliați ai Prusiei), a fost alipită și *Veneția* (1866). Apoi în vara anului 1871, după ce Franța și-a retras trupele din Statul papal, guvernul italian a mutat capitala la *Roma*.

Papa a refuzat să recunoască statul italian. El s-a retras într-o mică parte a orașului Roma, la Vatican, și a excomunicat pe conducătorii noului stat italian.

LECTURĂ

Ziarele franceze în preajma unirii Italiei scriau:

„Monarhia piemonteză este nu numai singurul guvern național al Italiei, dar ea este de asemenea singura forță națională”.

„Independența este sentimentul, strigătul general în Italia... Această nevoie de independență, speranța pe care o au și pe care o hrănesc, încă, produc starea de înverșunare înînlînită pretutindeni... împotriva Austriei, dușmanul firesc”.

Intrarea lui Giuseppe Garibaldi în orașul Neapole, capitala statului din sudul Italiei, condus de un rege bourbon, povestită de el însuși: „Intrarea în marea capitală are ceva mai mult de basm decît de realitate. Însușit de cîțiva aghiotanți, am trecut printre trupele bourbonice încă stăpîne pe oraș, care hotărît că-mi prezentau armele cu mai mult respect decît arătau atunci față de generalii lor... Eram aclamat și susținut de cei cinci sute de mii de locuitori, a căror fierbinte și irezistibilă voință, paralizînd o armată întreagă îl împingea spre dărîmarea unei tiranii, spre dobîndirea sfintelor drepturi ale lor”.

- Căutați pe hartă: Roma, Florența, Torino, Milano, Palermo, Neapole și poveștiți tot ce ați învățat la istorie despre aceste orașe.
- Ce rol a jucat Garibaldi în unificarea Italiei? Faceți o comparație între unirea Țărilor Române și cea a Italiei.
- Citiți în „Cuore”, cartea lui Edmondo de Amicis, povestirea despre bătălia de la Solferino și poveștiți-o.

UNIFICAREA GERMANIEI

Ca și celelalte popoare, și poporul german dorea să desființeze cele 34 de state germane și să se unească într-un singur stat mare și puternic. După 1848, inițiativa politicii de unificare a luat-o Prusia. Mai întâi ea a unit statele germane într-o *uniune vamală*. Apoi a început lupta împotriva influenței Imperiului habsburgic, care urmărea să facă unirea statelor germane în jurul său.

Bismarck și pregătirea unirii. În 1861, rege al Prusiei a ajuns *Wilhelm I*. Guvernarea lui a fost ajutată de omul politic *Otto von Bismarck*, adevăratul unificator al Germaniei.

După experiența lui Cavour, care a inițiat unificarea statelor italiene în jurul Piemontului și al Dinastiei Savoia, Bismarck a vrut să realizeze unificarea Germaniei în jurul Prusiei și în folosul Dinastiei Hohenzollern. Ca să înlăture Imperiul habsburgic din Confederația germană și să silească pe toți principii germani să adere la unirea în jurul Prusiei, Bismarck a recurs la calea armelor.

Etapele unificării. Unificarea Germaniei s-a făcut în trei etape: 1864, 1866, 1870—1871. Fiecare etapă a cuprins câte un război.

În prima etapă, Prusia, aliată cu Imperiul habsburgic, a purtat război cu Danemarca, a învins-o și i-a smuls trei provincii germane.

Doi ani după aceea, ca să atragă burghezia și să liniștească muncitorimea, Bismarck a făgăduit votul universal, s-a asigurat de neutralitatea Franței, a pregătit și a dezlănțuit războiul cu Imperiul habsburgic. Biruindu-l în bătălia de la *Sadowa* (1866), l-a silit să încheie pace, să iasă din Confederația germană și a alipit încă o parte din statele germane, sporind și mai mult puterea Prusiei.

În același timp, Bismarck n-a lăsat Monarhia habsburgică să se prăbușească. A ajutat guvernul din Viena să se înțeleagă cu nobilimea maghiară și să formeze dualismul austro-ungar. Din 1867 Imperiul habsburgic s-a numit *Imperiul austro-ungar* sau *Austro-Ungaria*.

În afara teritoriului unificat de Prusia mai rămâneau patru state germane, la sud de râul Main, care se bazuiau pe sprijinul Franței lui Napoleon al III-lea care se temea de o Germanie unită, puternică. Ca să le alipească și pe acestea, Bismarck s-a folosit de o abilă diplomatie, silind Franța să declare război Prusiei, în 1870. Napoleon al III-lea voia război cu Prusia, ca s-o împiedice de a desăvârși unificarea în jurul ei. Dar Bismarck a făcut ca toate statele germane să sară în ajutorul Prusiei, „atacată” de vecinul de la apus.

Armata germană, mult mai bine pregătită, mai bine înarmată și chiar mai numeroasă, a câștigat victorii răsunătoare, zdrobind, surprinzător de repede, pe francezi. La *Sedan* l-a luat prizonier chiar pe împăratul Napoleon al III-lea. Apoi a asediat Parisul, forțându-l să capituleze, după cinci luni de eroică rezistență.

La 18 ianuarie 1871, la *Versailles*, toți principii germani (și cei ai celor patru state de la sud de râul Main) s-au adunat și l-au proclamat pe *Wilhelm I* împărat al Germaniei. Au ales Versailles-ul ca loc al proclamării Imperiului german anume ca să-i umilească pe francezi. Franța a suferit cea mai dezastruoasă înfrângere și a încheiat cea mai umilitoare pace din istoria ei de pînă atunci: *pacea de la Frankfurt* (1871). Prin această pace, noul Imperiu german a anexat două provincii bogate — Alsacia și Lorena, și a primit de la Franța și o imensă despăgubire de război. Cancelarul Otto von Bismarck, făuritorul unirii, a fost răsplătit cu titlul de prinț. Pentru politica lui aspră, dură, războinică i s-a spus „*Cancelarul de Fier*”.

Așa s-a încheiat procesul de unificare a Germaniei. Statul condus de Wilhelm I și de cancelarul Otto von Bismarck a devenit imperiu: *Imperiul german*.

Importanța apariției noilor state pe harta Europei. Unificarea statelor a fost un fapt necesar, drept și progresist. Ea a avut mare înfrîurire asupra istoriei popoarelor: român, italian, german, a Europei și chiar a lumii întregi.

Poporul român, primul între popoarele Europei care a început să-și înfrățuiască unitatea politică a statului, a devenit mult mai cunoscut și mai apreciat. Țara fiind acum mai mare și deci mai puternică, se putea elibera mai ușor de sub suzeranitatea Turciei. Românii din Transilvania au privit cu mare bucurie unirea Moldovei cu Țara Românească. Ei nădăjduiau că momentul unirii tuturor fraților în același stat național nu va întârzia mult. Prin unire au sporit, deci, șansele pentru cucerirea independenței și pentru desăvârșirea unității politice a statului român. În Italia, după doisprezece ani de lupte, mișcarea populară, politică și culturală „*Risorgimento*” a triumfat. Poporul italian și-a creat o țară unificată, mare și puternică, așa cum visa

OTTO VON BISMARCK — cancelar al Germaniei. Era un junker (moșier) prusac, cu mari calități de conducător, foarte bun diplomat, devotat dinastiei Hohenzollern; foarte trufaș, foarte voluntar, dornic de mărire, era întru totul convins că prin forță se poate face orice

de multe veacuri. Conducerea însă a rămas în mâinile burgheziei și ale Dinastiei de Savoia. Mazziniștii n-au izbutit să creeze republica.

Totuși, Italia a putut acum să-și dezvolte economia și cultura, devenind una din țările importante ale Europei.

Prin economia lui tot mai dezvoltată, prin armata lui numeroasă, bine organizată și înarmată, prin ambiția conducătorilor lui, Imperiul german a devenit unul din statele cele mai puternice ale Europei. Conducerea era în mâinile moșierilor, a burgheziei și a militarilor. Pe plan extern, Germania a dus o politică agresivă, războinică.

De asemenea, umilirea Franței și anexarea celor două provincii — Alsacia și Lorena — au făcut ca, între 1871-1914, războiul între aceste două țări să amenințe, mereu ca o furtună, liniștea și pacea lumii.

LECTURĂ

În „Amintirile” sale, Bismarck scria: „De când am luat puterea mi-am stabilit un singur scop: unificarea Germaniei sub hegemonia Prusiei... Tot restul este accesoriu (secundar)”...

„Unitatea Germaniei va fi realizată nu prin discursuri, nici prin deciziile majorității, ci prin fier și sînge”.

Ca să explice cauzele înfrîngerilor Franței în războiul din 1870-1871, un ofițer superior din armata franceză scria: „N-avem nici o pregătire, nici cai pentru artilerie, nici echipament pentru poduri, nici unelte pentru tranșee; mitralierele soseau direct din fabrici și servanții nu știau să le folosească; artileria era inferioară ca număr și putere balistică; formațiile de luptă erau vechi chiar din 1859, demodate și rutinate. Comandamentul, deși brav, totuși ignorant, fără inițiativă, iată cauzele înfrîngerii noastre”.

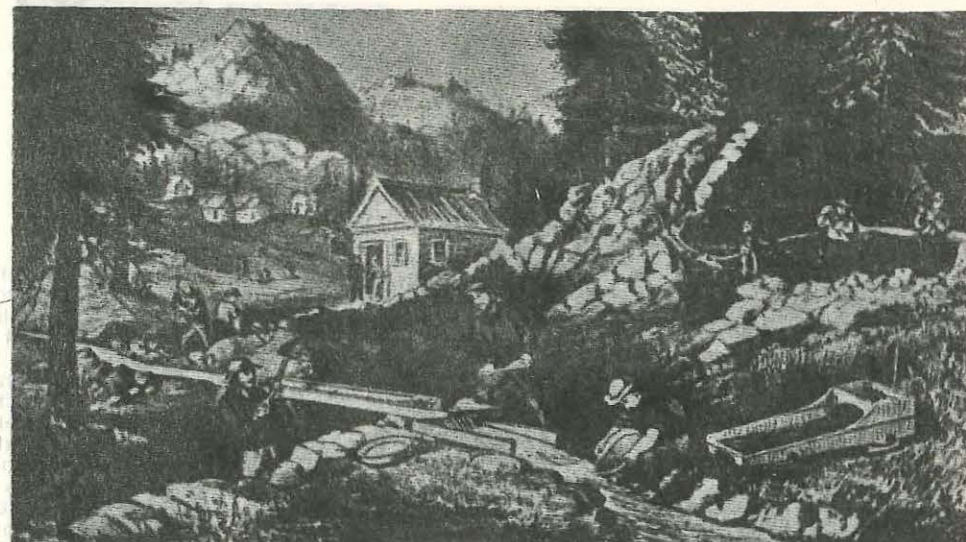
ÎNTREBĂRI

- De ce a căutat Bismarck să realizeze unificarea prin „fier și sînge”?
- Cum se explică victoriile armatei prusace în războiul cu Danemarca, Imperiul habsburgic și Franța?
- Ce teritorii franceze a ocupat Germania prin pacea de la Frankfurt?
- Arătați importanța unificării pentru România, Italia, Germania.

RĂZBOIUL CIVIL DIN STATELE UNITE ALE AMERICII ȘI REFACEREA UNIUNII NORD-AMERICANE

Istoria Statelor Unite ale Americii, după războiul revoluționar de independență, se caracterizează prin expansiunea spre vest, pînă la Oceanul Pacific, printr-o rapidă creștere a populației și printr-o mare dezvoltare economică.

Extinderea spre vest. La încheierea păcii cu Anglia în 1783, Statele Unite formau o *republică federativă*. Ele primeau, tot de la englezi, teritoriul pînă la fluviul Mississippi.

Căutători de aur în California.

După 1800, guvernul Statelor Unite a cumpărat Florida de la Spania și Louisiana de la Franța, extinzînd astfel hotarul pînă la Golful Mexic și pînă în Munții Sîncuși.

După un război cu Mexicul (1846-1848) au cucerit Texas, Noul Mexic, California și alte teritorii din *Far West* (Vestul îndepărtat), întinzînd astfel S.U.A. de la țărmul Atlanticului la cel al Pacificului și din hotarul Canadei (de la marile lacuri) la Golful Mexic și la Rio Grande. Întregul și uriașul bazin al fluviului Mississippi intra în componența Statelor Unite. În 1867 guvernul S.U.A. a mai cumpărat și Alaska, de la Rusia. Un număr mare de locuitori din Europa, mai ales după 1848, cînd s-au descoperit în California mari cantități de aur, s-au așezat în vestul S.U.A., colonizîndu-l. Sute de mii de oameni: englezi, irlandezi, suedezi, germani, francezi, veneau anual în S.U.A. și întemeiau ferme, orașe, state. Astfel, populația S.U.A. a crescut foarte repede.

Cei care pătrundeau înția oară și defrișau pămînturile din Vestul îndepărtat se numeau *pionieri*. Ei au avut mult de luptat cu forțele naturii, cu sălbăticia pădurilor și a preeriilor. Dar, pînă la urmă, au biruit. Cu o repeziciune impresionantă, ei au transformat imensele cîmpii în ogoare pentru cereale și bumbac, în imașuri pentru vite, au exploatat uriașele bogății miniere, au amenajat navigația pe fluvii, au construit șosele și căi ferate, precum și o puternică flotă fluvială și maritimă.

Mișcarea abolitionistă. Această mare operă de civilizare a unui nou continent a fost umbrită de nimicirea aproape totală a populației băștinașe (amerindiene) și de existența sclavilor negri.

În 1860 erau în S.U.A. peste 4 milioane de negri. În statele din sud, unde se cultiva bumbacul pe mari plantații, toate muncile grele le făceau

Vânzarea la licitație a unui grup de negri în orașul Richmond, înainte de războiul civil.

sclavii negri. Stăpînii îi sileau, cu biciul și cu pistolul, să muncească pînă la completa istovire, apoi îi aruncau pe drumuri. Din pricină că se folosea munca sclavilor negri, în statele din sud capitalismul se dezvoltă greu. Aceste state rămîneau mai mult agrare. Pentru că aici se cultiva mai ales bumbac, locuitorii îi ziceau «regatul bumbacului».

În schimb, în statele din nord se dezvoltau repede industria și agricultura în ferme.

Locuitorii din sud — *sudiștii* — proprietari de latifundii și de sclavi negri, disprețuiau libertățile și drepturile democratice.

În schimb, muncitorii și chiar burghezia din nord — *nordiştii* — urmăreau ca Republica S.U.A. să desființeze sclavia negrilor și regimul politic să aibă un caracter democrat.

Încă din 1830, în Statele Unite a început o puternică mișcare pentru desființarea sclaviei și eliberarea negrilor, numită *abolitionism*. În fruntea mișcării abolitioniste se aflau cei mai de seamă oameni politici, filozofi, scriitori și artiști nord-americani.

Războiul civil (1861-1865). Sudiștii nu voiau să renunțe la sclavi. Iar atunci cînd președinte al S.U.A. a fost ales *Abraham Lincoln*, adept al desființării sclaviei, sudiștii s-au despărțit de nordiști și au întemeiat un alt stat, cu capitala la *Richmond*.

Cum era și firesc, Lincoln n-a recunoscut această despărțire — *secesiune*. Sudiștii au vrut s-o impună cu arma. Astfel s-a declanșat un lung și

ABRAHAM LINCOLN — președintele Statelor Unite ale Americii în timpul războiului civil. Lincoln era un om înalt, subțirețec, cu fața prelungă, cu ochii mari, melancolici. Provenit din părinți foarte săraci, a muncit în fermă, a fost tăietor de lemne și plutaș pe Mississippi. A învățat singur carte. A studiat dreptul, întreținându-se dintr-un modest salariu. Ajungînd avocat, a apărut mai ales pe cei săraci și nedreptățiți. Avea mare talent de orator. Deși trist și gînditor, între oameni era comunicativ. A condus S.U.A. patru ani și jumătate (1861—1865), într-unul din cele mai grele și mai tragice momente din istoria poporului nord-american: războiul civil dintre nord și sud.

foarte greu *război civil* — *de secesiune* — între nordiști și sudiști. Acesta a fost un război al libertății și al omeniei, împotriva tiraniei și cruzimii sudiștilor dar și un război pentru păstrarea și întărirea unității Statelor Unite.

Ca să atragă întreg poporul în această luptă dreaptă, Lincoln a *desființat sclavia* și a dat *pămînt gratuit* tuturor albilor care voiau să se așeze în sud sau în vestul îndepărtat și să întemeieze ferme.

După grele lupte și mari pierderi, armata sudiștilor a capitulat (primăvara anului 1865).

La cinci zile după aceasta, președintele Lincoln a fost asasinat de un sudist fanatic. Întreaga omenire progresistă l-a regretat ca pe un mare binefăcător al omenirii.

Importanța victoriei nordiștilor; refacerea Uniunii. Asasinarea președintelui n-a schimbat nimic, victoria nordiștilor a rămas definitivă. Uniunea a fost restabilită și refăcută. Negrii au devenit liberi. În primii ani au participat chiar la conducerea statului. Cu timpul însă li s-au luat multe din drepturile lor politice și cetățenești. În unele state li s-a retras dreptul de vot. În altele nu li se îngăduia să învețe în aceleași școli, să meargă în aceleași vagoane de tren sau să mănînce în aceleași restaurante cu albi. Problema drepturilor negrilor în S.U.A. nu s-a rezolvat complet nici azi.

Totuși, războiul civil a jucat un mare rol în istoria poporului nord-american. Eliberînd peste 4 milioane de oameni, el este socotit ca o mare *revoluție burghezo-democrată*. Iar pentru că a întărit Uniunea, poate fi pus alături de unificarea Italiei, Germaniei, României. Lincoln are meritul de a fi condus, cu înțelepciune și hotărîre, pe nordiști pînă au cîștigat victoria.

După 1865, economia S.U.A. s-a dezvoltat vertiginos. În douăzeci de ani a ajuns din urmă Franța, Anglia și Germania, întrecându-le apoi tot mai mult.

LECTURĂ

Pionierii, descriși de un student aflat în prima jumătate a secolului al XIX-lea în S.U.A.: „Am întâlnit oameni care arătau foarte săraci dar n-am văzut niciodată un grup de bărbați, femei și copii așa harnici. Mulți doborau copacii și defrișau pământul, alții trăgeau șindrila la rîndea. Femeile despicau butucii pentru șindrila, iar copiii o împachetau. Bătrînii pregăteau masa...”

Poetul american Walt Whitman scria: „Este inadmisibil ca în Statele Unite să existe o singură palmă de pământ unde să fie îngăduită sclavia”.

K. Marx a schițat un emoționant portret lui Abraham Lincoln: „a fost un om care nu putea fi doborât de greutăți sau amețit de succese, care a urmărit cu perseverență realizarea mărețului țel, fără să-l compromită vreodată prin vreo pripeală oarbă...”, care a temperat asprimă unor măsuri prin căldura unei inimi generoase, a luminat cu zîmbetul umorului evenimentele întunecate de pasiune și și-a desfășurat activitatea sa titanică cu o modestie și o simplitate care contrastau atât de mult cu fastul, emfaza și grandilocvența cu care îndeplineau cele mai mărunte treburi dîrmuitorii prin mila lui Dumnezeu; într-un cuvînt, a fost unul dintre acei oameni rari, care au ajuns să fie mari fără să înceteze de a fi buni. Atît de modest a fost acest om mare și bun, încît lumea a descoperit în el pe erou abia după ce a căzut ca un martir”.

ÎNTREBĂRI

— Urmăriți pe hartă granițele S.U.A. descrise în lecție. Cîte state compun azi S.U.A.?

Scriitoarea americană Harriet Beecher Stowe, în „Coliba unchiului Tom”, descrie viața sclavilor negri. Ați citit cartea? Povestiți o întâmplare care v-a impresionat, pentru că această carte a jucat un mare rol în cunoașterea vieții negrilor și în trezirea dragostei pentru oameni.

COMUNA DIN PARIS

Războiul franco-prusac și prăbușirea celui de-al doilea imperiu. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea Franța și-a dezvoltat mult economia. O dată cu aceasta, a sporit și exploatarea muncitorilor, iar contradicțiile dintre burghezia și proletariatul francez s-au ascuțit. Numeroasele războaie purtate de Napoleon al III-lea au secătuit bugetul Franței și i-au știrbit apoi prestigiul extern. Pentru toate acestea poporul acuza guvernul imperial.

În anul 1870 a început un nou război, **războiul franco-prusac** (1870-1871). Chiar de la început, acest război a fost dezastruos pentru

Împăratul NAPOLEON al III-lea capitulînd la Sedan se întâlnește cu WILHELM I al Prusiei.

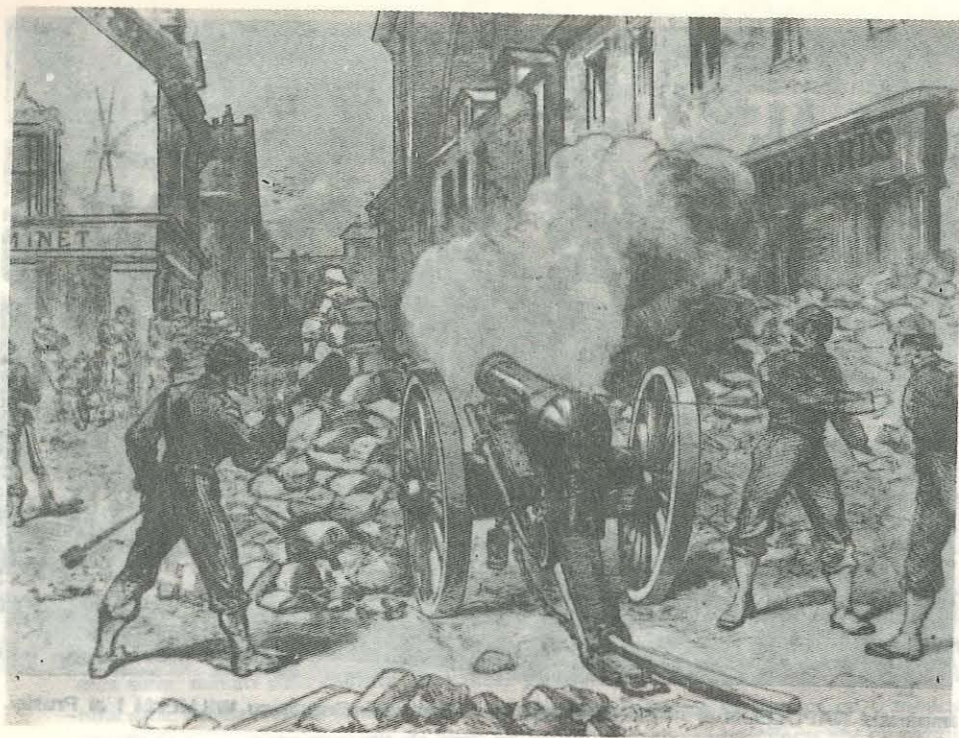
Franța. Înfrînt la Sedan, împăratul a căzut prizonier. O mare armată franceză era încercuită la Metz. Războiul a mărit mizeria și nemulțumirile maselor populare. Contradicțiile existente în societatea franceză s-au agravat pregătind prima revoluție proletară din istorie.

Astfel, la vestea capitulării de la Sedan, populația Parisului s-a răsculat, a răsturnat Imperiul și a **proclamat Republica** (4 sept. 1870), cunoscută sub numele de **Republica a III-a**.

Pentru conducerea Republicii s-a constituit un **guvern provizoriu**, condus de un general. În același timp, poporul parizian, animat de un cald patriotism, a cerut guvernului arme, ca să apere Parisul împotriva armatei prusace invadatoare. Muncitorii, mai ales, au format sute de batalioane ale **Gărzilor naționale**. Timp de cinci luni, în condiții neînchipuit de grele, înfruntînd mari lipsuri, masele populare pariziene au rezistat atacurilor armatei prusace. Sub bombardamentul artileriei dușmance, bărbații turnau tunuri, iar femeile făceau cartușe.

De asemenea, în satele și orașele ocupate de germani s-au înființat unități de partizani (francitirori). Franța populară se apăra. Războiul său devenea un război drept, național, popular.

Dar, burghezia franceză se temea mai mult de poporul înarmat decît de prusaci. De aceea, guvernul provizoriu n-a încurajat eroica luptă de apărare a patriei, ci a încheiat cu Bismarck, la începutul anului 1871, un armistițiu rușinos. Garda națională și poporul Parisului n-au recunoscut acest armistițiu.

Baricade ale comunarzilor pe una din străzile Parisului.

Curînd după aceea s-a ales o *Adunare Națională*. În ea au intrat numai reprezentanți ai burgheziei. Temîndu-se de poporul din Paris, aceștia și-au ales sediul la Versailles, ceea ce le-a atras denumirea de versaillezi.

Văzînd aceasta, proletariatul din Paris și-a strîns rîndurile în jurul *Comitetului Central al Gărzii Naționale*. În acest fel, cele două clase antagoniste, burghezia și proletariatul, se aflau față în față.

Revoluția proletară din martie 1871; proclamarea Comunei. Lupta dintre burghezie și proletariat a început în noaptea de 17/18 martie, cînd guvernul a încercat să dezarmeze Gărzile Naționale. Ordonase să le ia tunurile, deși erau cumpărate din banii muncitorilor. Poporul s-a opus, iar soldații au fraternizat cu el. Începînd de la 20 martie, revoluționarii au ocupat primăria, ministerele, poșta, arborînd deasupra lor steagul roșu. *Așa a început prima revoluție proletară din lume. În Paris, puterea a trecut din mîna burgheziei în mîna proletariatului, reprezentat prin Comitetul Central al Gărzii Naționale. Acesta a fost primul guvern proletar din istorie.*

Imediat după cucerirea puterii, Comitetul Central a organizat *alegerea Consiliului Comunei*, iar la 28 martie 1871, proletariatul parizian a proclamat Comuna. În Consiliul Comunei majoritatea membrilor erau muncitori și intelectuali devotați clasei muncitoare. Mulți dintre ei erau membri ai *Internaționalei I*. Consiliul era organul suprem al puterii. Garda Națională înlocuia vechea armată. Comuna controla poliția, iar judecătorii

erau aleși. *Republica numită Comună era un nou tip de stat, prima încercare de a instaura dictatura proletariatului, cel dintîi stat al muncitorilor creat în istorie.* Comuna se sprijinea pe secțiile Internaționalei I, pe cluburile muncitorești, pe organizațiile sindicale și pe organizațiile de femei.

Înfăptuirile social-economice ale Comunei Deși a durat doar 72 de zile, Comuna a luat totuși importante măsuri revoluționare, pentru ridicarea nivelului de trai al poporului muncitor și pentru desființarea exploatării: fabricile burghezilor fugiți au fost preluate de către muncitori, care au organizat producția fără patroni; în locuințele celor fugiți au fost găzduiți muncitorii rămași fără

adăposturi din cauza bombardamentelor; în locul ministerelor s-au alcătuit comisii; învățămîntul a fost declarat gratuit și obligatoriu, iar salariile profesorilor mărite; s-au înființat primele grădinițe de copii.

Lupta dintre comunarzi și versaillezi; înfrîngerea Comunei. Prin acțiunile sale, Comuna, ca stat al proletariatului, urmărea desființarea exploatării omului de către om și crearea unei societăți noi. Speriați, guvernul și Adunarea Națională s-au grăbit să încheie pace cu Germania (mai 1871). Franța se obliga să cedeze acestuia două provincii, Alsacia și Lorena, bogate în minereuri, și să plătească o contribuție de război de cinci miliarde franci aur.

În schimb, Bismarck a eliberat imediat 100 000 prizonieri francezi, ca să fie folosiți la înăbușirea Comunei, de care el însuși se temea.

Versaillezii au început asaltul Parisului comunard la 21 mai. Comunarzii s-au văzut siliți să lupte cu propria lor burghezie. Au dus o luptă eroică. Cu multă îndrîjire și cu dispreț față de moarte au rezistat o săptămînă în fața unei armate superioare și ca număr și ca armament. Au luptat și femeii și copiii, uimind lumea. Cu piepturile lor au apărut fiecare stradă, fiecare baricadă, fiecare casă. N-au cedat. Din posturile de luptă nu i-a scos nici moartea. Au rezistat pînă la 28 mai, cînd i-au copleșit forțele versaillezilor. În acea „săptămînă sîngeroasă” au căzut peste 30 000 de comunarzi, în marea lor majoritate muncitori. Alte zeci de mii au fost arestați, torturați și deportați departe de patria pe care o voiau liberă și democratică.

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE
LIBERTÉ - ÉGALITÉ - FRATERNITÉ

COMMUNE DE PARIS

LE PEUPLE DE PARIS

AUX SOLDATS DE VERSAILLES

FRÈRES!

L'heure du grand combat des Peuples contre leurs oppresseurs est arrivée!
N'abandonnez pas la cause des Travailleurs!
Faites comme vos frères du 18 mars!
Unissez-vous au Peuple, dont vous faites partie!
Laissez les aristocrates, les privilégiés, les bourreaux de l'humanité se défendre eux-mêmes, et le règne de la Justice sera facile à établir.

Quittez vos rangs!
Entrez dans nos demeures.
Venez à nous, au milieu de nos familles. Vous serez accueillis fraternellement et avec joie.

Le Peuple de Paris a confiance en votre patriotisme.

VIVE LA RÉPUBLIQUE!
VIVE LA COMMUNE!

3 probins au 19.

LA COMMUNE DE PARIS.

Afiș din perioada Comunei.

Soldații versaillezi împușcă pe comunarzi în timpul „săptămânii sîngeroase”.

Ecoul Comunei și însemnătatea ei. Ecoul Comunei și al cauzei sale nemuritoare au străbătut lumea. Ei i s-au alăturat de la început numeroși muncitori și studenți italieni, polonezi, români, ruși, maghiari, contribuind la înfăptuirile și apoi la apărarea ei eroică. Dintre sutele de români participanți menționăm pe I. Cernătescu și C. Haralambie.

Muncitorii din Lyon, Marsilia, Bordeaux au încercat să pună mîna pe putere și să facă împreună cu Parisul o singură Comună. În multe țări s-au desfășurat acțiuni de solidarizare cu lupta Comunei. La București, populația și-a manifestat simpatia pentru Franța revoluționară printr-o demonstrație de stradă. Scriitori și artiști au immortalizat cu pana și penelul pe comunarzi și jeluile lor nobile. K. Marx, entuziasmat, i-a asemuit cu „asaltatorii de ceruri”.

Comuna din Paris a constituit un exemplu pentru muncitorii din lumea întreagă în lupta lor pentru desființarea exploatării. Ea a arătat că pentru a ieși biruitori, muncitorii au nevoie de un partid revoluționar care să-i conducă la victorie în revoluția socialistă.

LECTURĂ

Daual, muncitor de statură uriașă, curajos dar blînd, a fost membru marcant al Comunei și, în timpul luptelor cu versaillezii — general.

A căzut însă prizonier și a fost împușcat din ordinul unui general versaillez care capitulase în lupta cu prusacii. Pe locul execuției, un trecător a pus, în timpul nopții, o cruce cu inscripția: „Aici a fost împușcat un viteaz din ordinul unui laș”.

Marx scria: „Cea mai măreață realizare a Comunei este însăși existența ei, munca și activitatea ei în condiții neînchipuit de grele!... adevăratul caracter „social” al Republicii lor constă numai în faptul că cei care conduc Comuna din Paris sînt muncitorii!”

Ziarul francez „Le temp” scria că după „săptămîna sîngeroasă” unii dintre comunarzii răniți erau îngropați înainte de a fi murit. Mare parte au fost îngropați în piața Sf. Jacques-Boucherie, unii acoperiți doar cu puțin pămînt. În timpul zilei, zgomotul străzii acoperea totul, dar în liniștea nopții locuitorii din casele învecinate erau treziți de gemete îndepărtate, iar dimineața se vedea o mîna strînsă pumn, ieșind din pămînt. În urma acestor întîmplări a fost ordonată deshumarea cadavrelor... Nu mă indoiesc cîtuși de puțin că mulți răniți au fost îngropați de vii.”

ÎNTREBĂRI

- De ce revoluția Comunei este o revoluție proletară?
- Care au fost realizările social-economice ale Comunei?
- De unde vedem că revoluția Comunei a avut un caracter internaționalist?

MARILE PUTERI IMPERIALISTE LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XIX-lea ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-lea

TRECEREA LA IMPERIALISM A STATELOR CAPITALISTE DEZVOLTATE

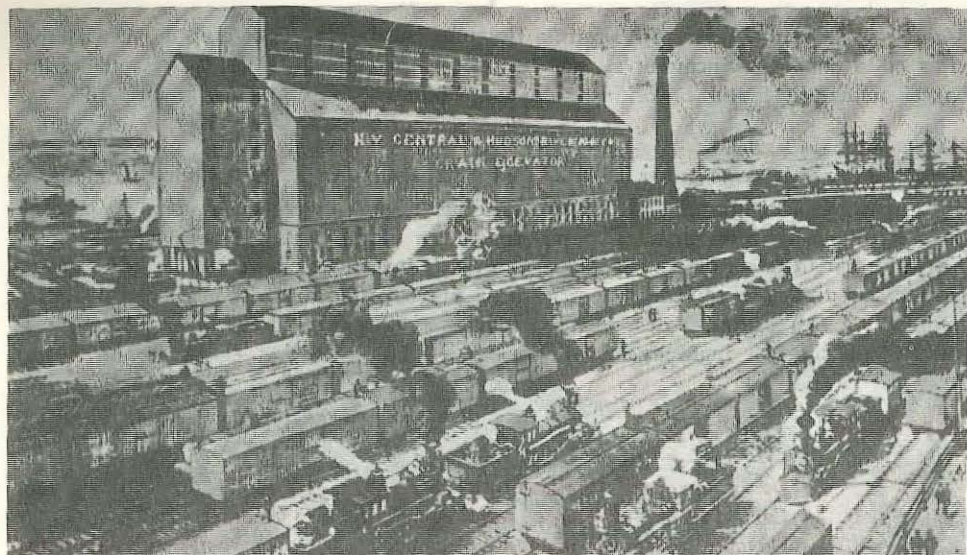
Spre sfîrșitul secolului al XIX-lea, capitalismul din statele dezvoltate, Statele Unite ale Americii, Germania, Anglia, Franța etc., a trecut la o nouă fază de dezvoltare, numită *imperialism*.

În imperialism, întreprinderile mari se unesc între ele formînd *monopoluri* și *uniuni monopoliste*. Stăpînii marilor uzine și marilor bănci alcătuiesc *oligarhii financiare*, care de fapt stăpînesc și conduc marile țări: S.U.A., Germania, Anglia, Franța.

STATELE UNITE ALE AMERICII

În urma războiului civil și a victoriei nordiștilor asupra sudiștilor, Statele Unite ale Americii au cunoscut o dezvoltare economică atît de rapidă încît, la sfîrșitul secolului al XIX-lea, au ajuns cea mai mare putere economică.

Ritmul rapid al acestei dezvoltări se datorează eliberării negrilor, împroprietăririi fermierilor, folosirii uriașelor resurse naturale — miniere și de materii prime — de care dispunea teritoriul Statelor Unite, ca și folosirea în producție a celor mai noi descoperiri ale științei și tehnicii. Toto-

Silozuri la New York.

dată, în S.U.A. a venit un mare număr de emigranți din toată lumea, care au pus în valoare aceste bogății.

Extinderea continuă a suprafețelor cultivate și folosirea pe scară largă a mașinilor au făcut ca producția agricolă să crească foarte mult. Cerealele americane au invadat toate piețele lumii, concurend producția țărilor mai mici.

Și mai vertiginos s-a dezvoltat și a crescut producția industrială, Statele Unite ocupând locul întâi în producția mondială. În același timp, se formau monopoluri și uniuni monopoliste mai mari decât în orice țară. Deținătorii lor au devenit adevărați „regi” ai oțelului, ai petrolului etc., cum ar fi *Corporația oțelului* sau *trustul Morgan*, cu peste 170 000 de salariați.

În același fel creșteau și se concentrău și capitalurile bancare. Datorită acestei concentrări s-a ajuns ca 60 de familii americane să dețină jumătate din întreprinderile țării și să controleze politica ei internă și externă.

La conducerea Statelor Unite se perindau cele două partide: *democrat* și *republican*. Amândouă apărau interesele burgheziei și ale marilor plantatori; amândouă erau finanțate de către marile trusturi. Marii monopolști influențau chiar alegerea președinților din Statele Unite.

O caracteristică a vieții interne a Statelor Unite era politica rasistă, de persecutare a negrilor. Deși prin Constituție li se acordau drepturi egale cu albi, în multe state negrii nu erau primiți în restaurante sau în sălile de spectacole unde intrau albi, copiii lor nu puteau învăța la un loc cu copiii albi, căsătoriile mixte erau interzise. Împotriva negrilor se organizau adesea atacuri banditești, bătăi și chiar asasinat (linșări).

Grevă a muncitorilor feroviari în S.U.A. la 1877.

Lupta clasei muncitoare: greva de la 1 mai 1886. În statele Unite se dezvoltă un proletariat foarte numeros. Totuși, mișcarea muncitorească nu a fost așa de intensă ca în Europa. Mai întâi, pentru că muncitorimea din Statele Unite era formată din muncitori veniți din diferite țări din Europa, Africa, Asia, albi și negri, iar patronii îi asmuțeau pe unii împotriva altora. În al doilea rând, muncitorul american, nemulțumit de condițiile de muncă, în loc să ia calea revoluției, ocupa o bucată de pământ în vest și devenea fermier.

Cu toate acestea, de timpuriu s-au înființat și în S.U.A. organizații sindicale. Ele au desfășurat o importantă luptă grevistă, cu scopul de a obține ziua de lucru de 8 ore. Cele mai puternice greve au fost în ziua de **1 mai 1886, la Chicago**. În timpul lor au fost uciși mai mulți muncitori. Prin lupte grele și mari jertfe, greviștii au obținut în acel an ziua de lucru de 8 ore. Aceasta a fost o mare victorie a clasei muncitoare americane și internaționale.

GERMANIA

După unificarea deplină, Germania a cunoscut o impetuoasă dezvoltare economică. În special s-a dezvoltat industria extractivă, metalurgică, electrotehnică și chimică. Pentru aceasta, s-au folosit, pe lângă propriile sale resurse, și minereurile Alsaciei și Lorenei. De un mare ajutor i-au fost cele cinci miliarde franci aur smulse de la Franța. În construirea industriei a aplicat tehnica modernă și cele mai noi cuceriri ale științei. În mai puțin de 20 de ani Germania s-a transformat dintr-o țară agrară într-o țară industrială; ea a ajuns și întrecut Anglia și Franța, devenind

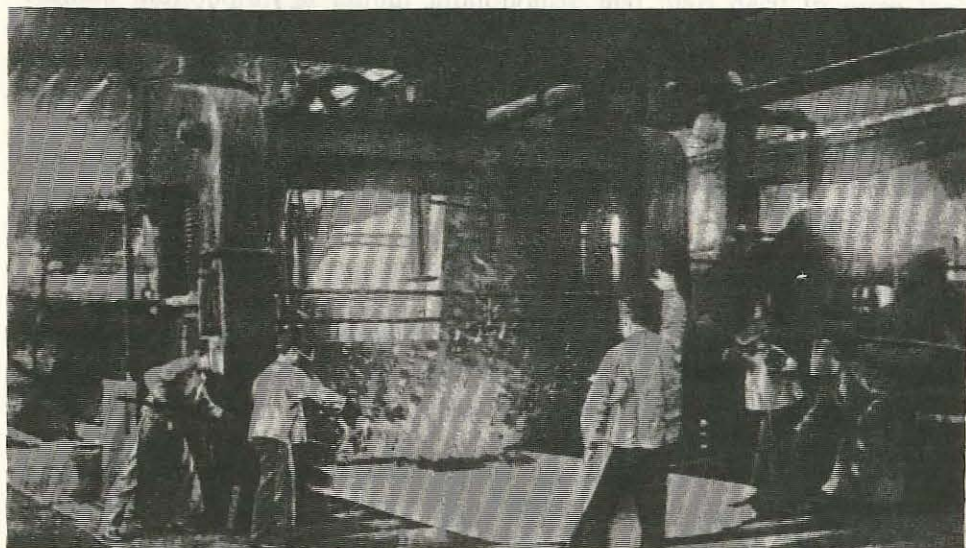
prima țară industrială din Europa și a doua în lume după S.U.A. Mărfurile germane, de calitate mai bună și mai ieftine, concureau pe cele engleze și franceze.

Ajutată de industrie, s-a dezvoltat și agricultura. Pe marile moșii se foloseau mașini perfecționate, îngrășăminte chimice, semințe selecționate etc.

Și în Germania s-au format monopoluri și o puternică oligarhie financiară. Cel mai mare trust german era *trustul metalurgic Krupp* din orașul Essen, cu 45 000 de muncitori. Bancherii germani făceau export de capital, adică împrumutau cu bani țările balcanice, America Latină și China.

Politica internă și mișcarea muncitorească din Germania. Constituit prin unirea statelor germanice, în urma războaielor purtate de Dinastia Hohenzollern, Imperiul german era un stat în care militarii aveau un rol important. Parlamentul avea puteri limitate și formale. Aproape întreaga putere în stat se afla în mîna împăratului și a cancelarului, ca exponenți ai marii burghezii și ai marilor moșieri; Wilhelm I a lăsat toate treburile statului în seama cancelarului *Bismarck* (1862—1890). În guvernarea lui, Bismarck s-a sprijinit pe marea burghezie și pe moșierime; a apărut interesele lor lovind, în schimb, în masele populare și mai ales în clasa muncitoare, de care se temea.

O dată cu creșterea industriei a sporit și numărul muncitorilor. Forța proletariatului german și influența lui în rîndul poporului, în viața politică au crescut mult după 1875, cînd s-a format *Partidul Socialist German*. Bismarck a încercat să reprime mișcarea muncitorească, interzicînd, prin lege, activitatea Partidului Socialist. Partidul Socialist și-a continuat însă activitatea în ilegalitate, pînă în anul 1890, cînd noul împărat, *Wilhelm al*

Hală din Uzinele Krupp, orașul Essen, la 1900.

II-lea, a anulat legea împotriva socialiștilor. Printre conducătorii de frunte ai socialiștilor germani s-au distins: *August Bebel*, *Roza Luxemburg* și *Karl Liebknecht*. Partidul Socialist German a obținut succese în alegerile parlamentare. În 1910 avea majoritatea în Parlament (110 deputați). Totuși, Partidul Socialist din Germania n-a reușit să împiedice militarismul german de a declanșa primul război mondial.

LECTURĂ

Fruntașul politic american, Pettigrew despre Statele Unite:

„Statele Unite este o țară condusă de bogați pentru bogați, cu alte cuvinte, țara plutocrației. Un grup de bogați stăpînește Statele Unite. Grupul de bogați care stăpînește țara conduce și politica ei de stat”.

Scritorul român Ion Ghica arăta că pentru Bismarck, poreclit „cancelarul de fier”, unitatea Germaniei „este mijlocul de a pune Germania sub puterea prusiană. Pentru dînsul, patria este o cazarmă și națiunea un roi de albine, făcută pentru a hrăni soldatul împărătesc; consideră știința politică un joc de cărți în mîna unui dibaci... Toată credința lui diplomatică se rezuma la cuvintele: „Puterea primează dreptul”, de aceea perfecționează puștile, toarnă mereu la tunuri și zidește cetăți”.

ÎNTREBĂRI

- Faceți o paralelă între dezvoltarea economică a Statelor Unite și Germania.
- Care este specificul mișcării muncitorești din S.U.A.?
- Caracterizați Imperiul german folosindu-vă și de citatul din Ion Ghica.

ANGLIA

Spre sfîrșitul secolului al XIX-lea, economia Angliei se dezvoltă într-un ritm mai lent decît cea a Statelor Unite și a Germaniei. Întreprinderile sale industriale nu puteau să-și reînnoiască tehnica tot așa de repede cum o reînnoiau concurențele ei. În loc să modernizeze industria și să construiască uzine noi, burghezia exporta capitalul în colonii și în țările înapoiate, pentru că îi aducea profituri mai mari. Aceasta făcea ca economia Angliei, deși era încă foarte puternică, să rămînă totuși în urma Statelor Unite ale Americii și chiar a Germaniei; astfel Anglia pierdea înțietatea industrială, dar își păstra înțietatea în domeniul bancar, al comerțului maritim și colonial.

Burghezia engleză acumulasă prin exploatarea țăranilor, muncitorilor englezi, și mai ales prin exploatarea popoarelor din colonii, bogății și capitaluri uriașe. Băncile din Londra acordau împrumuturi țărilor și capitaliștilor din lumea întreagă, obținînd profituri enorme. Anglia a devenit astfel *bancherul lumii*.

În același timp, Anglia și-a sporit neconținut flota maritimă, comercială și de război, monopolizînd comerțul și transporturile maritime. A

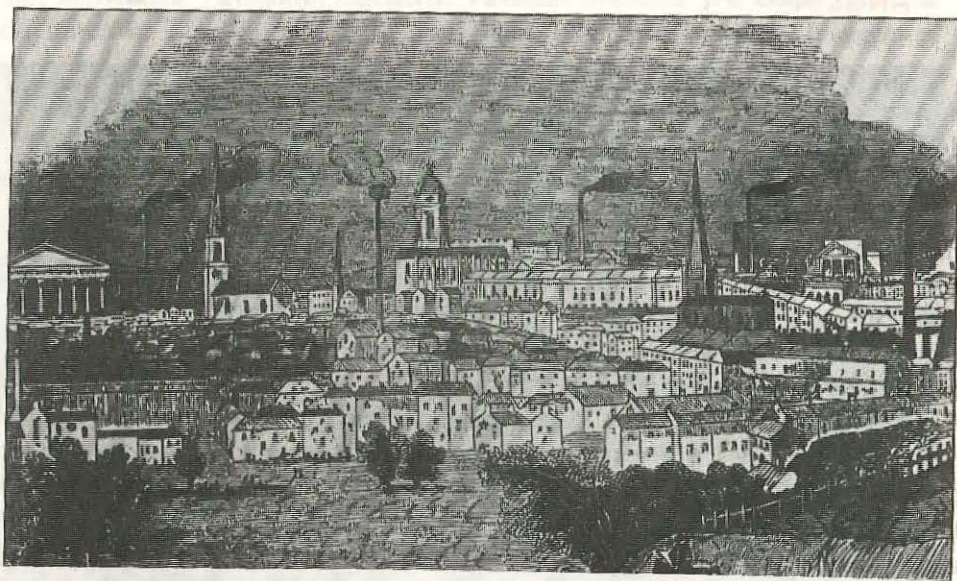

Caricaturi reprezentând expansionismul imperialismului englez.

ocupat principalele puncte strategice de pe glob: Gibraltar, Suez, Ceylon și Singapore, transformându-le în puternice baze maritime. Cu ajutorul lor domina și controla toate mările și oceanele. Astfel, Anglia a devenit cea mai mare putere maritimă din lume. Cu ajutorul flotei și-a lărgit imperiul colonial, ocupând noi teritorii în Africa și Asia. Astfel, Anglia, la începutul secolului al XX-lea, era și cea mai mare putere colonială.

Politica internă a Angliei era dominată de cele două partide de guvernământ: *liberal* și *conservator*. Amândouă apărau interesele burgheziei și moșierimii, în interior, iar în afară duceau o politică de expansiune colonială. Acestei politici i se

opuneau masele populare, în frunte cu clasa muncitoare. Ea era organizată în sindicate, iar din 1906, avea un partid, *Partidul Laburist* (al muncii). Muncitorii au organizat numeroase greve și au silit guvernul la unele concesi. Deși nu era un partid consecvent revoluționar, influența politică a Partidului Laburist în viața politică a Angliei creștea.

BIRMINGHAM — unul dintre cele mai mari centre metalurgice din Anglia.

FRANȚA

Economia Franței s-a resimțit mult după războiul cu Germania din 1870—1871. Aceasta, din pricină că a pierdut două provincii bogate în minereuri de fier, Alsacia și Lorena, și a trebuit să plătească Germaniei o uriașă despăgubire de război.

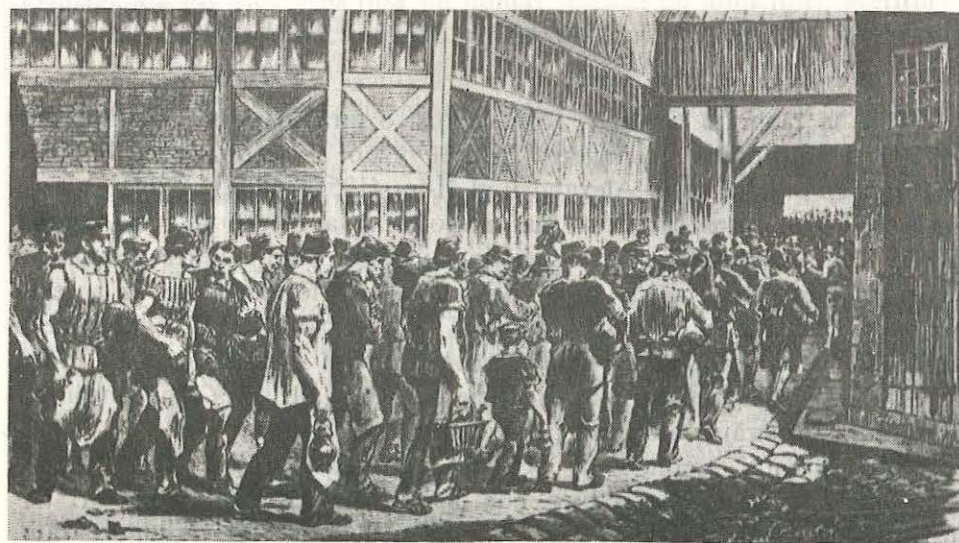
Totuși, în anii următori s-a refăcut datorită muncii poporului francez, dornic să șteargă cât mai repede urmele războiului.

Către 1900, producția sa industrială a sporit, rețeaua de căi ferate s-a lărgit și capitalurile băncilor s-au mărit. Marii bancheri și industriași francezi făceau un intens export de capital, în colonii și în țările mai puțin dezvoltate: Rusia, țările balcanice, China.

Ca și în celelalte țări, bancherii și industriașii se amestecau tot mai mult în viața politică internă și externă a Franței.

Pentru că majoritatea deputaților din Adunarea Națională erau regaliști și voiau restaurarea monarhiei, cea de-a treia Republică franceză s-a consolidat cu mare greutate. Numai presiunea crescândă a maselor populare și teama de o nouă Comună proletară a silit Adunarea să adopte, în anul 1875, o Constituție republicană. În fruntea Republicii se afla un președinte (ales pe 7 ani), care exercita puterea executivă, precum și un Parlament (format din două adunări, alese prin vot universal), care avea putere legislativă.

Guvernele care s-au succedat la putere au înfăptuit o serie de reforme, dar fără a satisface dorințele poporului. Pentru apărarea Republicii și a drepturilor poporului francez, s-a ridicat cu hotărâre clasa muncii-

Grevă la o uzină din Paris.

toare din Franța. Refăcându-se de pe urma reprimării sîngeroase din timpul Comunei, în anul 1879 muncitorimea franceză a creat *Partidul Socialist Muncitoresc*. Printre fruntașii partidului se afla *Jean Jaurès*, socialist convins, dar care credea că la socialism se ajunge prin reforme, și nu prin revoluție. Orator înflăcărat, el a combătut cu vehemență și a demascat pregătirile de război făcute de monopolistii din toate țările. A fost asasinat chiar în ajunul declarării războiului, în iulie 1914.

LECTURĂ

Lloyd George, cel mai de seamă om politic al Angliei în preajma primului război mondial, spunea într-un discurs:

„Eu aş putea numi 12 persoane ale căror venituri, în cea mai rea zi a crizei, ar ajunge să întrețină, timp de o iună, 50 000 de muncitori, cu familiile lor”

J. Jaurès spunea: „Capitalismul poartă în el războiul, așa cum norul liniștit poartă în el furtuna. Războiul, ca și exploatarea directă a muncii omului, este una din formele capitalismului”.

INTREBĂRI

- Află dezvoltarea economiei Angliei, cît și a Franței, cunoaște la sfîrșitul secolului al XIX-lea un ritm lent față de S.U.A. și Germania. De ce?
- Cine conduce Anglia, regele sau Parlamentul? Ce legătură este între Parlament și guvern?
- Care sînt cele trei republici franceze și între ce date au existat?
- Deduceți, din primul citat, condițiile de viață ale muncitorilor englezi.

RUSIA

Pînă la războiul Crimeei, Rusia a fost o țară înapoiată, o monarhie feudală și absolutistă. Înfîrîngerea în acel război și neconținutele răscoale țărănești au silit pe țarul Alexandru al II-lea (1855—1881) să înfăptuiască unele reforme, între care cea mai importantă a fost o reformă agrară (1861). Prin această reformă se desființa iobăgia. Mulți dintre țaranii deveniți liberi părăseau satele și se angajau ca lucrători în orașe. În această perioadă, în Rusia se înființează fabrici, uzine și bănci. Se deschid mine și sonde noi, se construiesc căi ferate, printre care și „Transsiberianul”, lung de 7 000 km. Neavînd capitaluri suficiente, Rusia țaristă a făcut mari împrumuturi în străinătate, ca, de exemplu, în Franța.

Spre sfîrșitul secolului al XIX-lea, capitalismul din Rusia capătă chiar unele trăsături imperialiste, cum ar fi formarea monopolurilor. Totuși, fiindcă păstra unele rămășițe feudale și depindea de capitalul străin, capitalismul rus se dezvolta mai încet decît în statele occidentale.

Autocrația țaristă; dominația moșierilor în viața politică. Rusia era un stat autocrat. Poporul era cu totul lipsit de drepturi. Ajutat de marii moșieri, țarul conducea după bunul lui plac. Față de popoarele neruse ducea o politică de asuprire națională. În afară, Rusia țaristă ducea o politică expansionistă; astfel, în urma războiului cu Turcia din 1877—1878 a ocupat teritorii în Iran. În Extremul Orient a ocupat de la China, *Port-Arthur*. Țelurile sale expansioniste din această zonă s-au ciocnit cu cele ale Japoniei, ceea ce a dus la războiul ruso-japonez din 1904—1905. Înfrîntă pe uscat și mare, Rusia a pierdut jumătate din insula Sahalin și influența în China.

VLADIMIR ILICI LENIN

Dezvoltarea mișcării muncitorești. Rolul lui V.I. Lenin. O dată cu dezvoltarea capitalismului, a crescut și s-a dezvoltat proletariatul rus; el a devenit forța conducătoare a poporului în lupta împotriva absolutismului țarist și a exploatării de orice fel.

Primele organizații muncitorești înființate la Petrograd și Moscova (1875) erau lipsite de o ideologie revoluționară. Ideile marxiste au pătruns în Rusia pe ascuns, după 1883, prin activitatea grupului *Eliberarea muncii*. Propaganda lor a cuprins însă un număr restrîns de muncitori. Meritul de a fi unit mișcarea muncitorească cu socialismul a revenit lui *V.I. Lenin*.

V.I. Lenin s-a născut în anul 1870 în orașul Simbirsk (azi Ulianovsk), dintr-o familie de intelectuali. De copil a dovedit aptitudini strălucite la învățătură. Excluz din Universitatea de la Cazan, pentru că participase la mișcarea revoluționară, Lenin s-a mutat la Samara și de aici, în 1893, la Petrograd. Încă de pe atunci, el îi uimea pe toți prin cunoașterea profundă a marxismului și prin credința sa nestrămutată în victoria clasei muncitoare.

Venit la Petrograd, Lenin a unit într-o singură organizație, în anul 1895, cercurile muncitorești existente. Prin aceasta a răspîndit învățătura marxistă în masa muncitorilor. În anul 1898, prin unirea organizațiilor muncitorești din toată Rusia, s-a format *Partidul Muncitoresc Social-Democrat din Rusia* (P.M.S.D.R.). În 1903, la Congresul P.M.S.D.R., majoritatea delegaților au adoptat concepția lui Lenin despre partid și programul propus de el, de aceea s-au numit *bolșevici* (majoritatea); adversarii, fiind în minoritate, au fost numiți *menșevici* (minoritate). Așa a luat naștere partidul revoluționar al clasei muncitoare — *Partidul Comunist (bolșevic)*, numit mai apoi *Partidul Comunist*.

Demonstrație în Petersburg (ianuarie 1905).

Revoluția populară din anul 1905—1907. La începutul secolului al XX-lea, contradicțiile dintre muncitori și patroni, dintre țărani și moșieri, dintre poporul rus și autocrația țaristă, dintre popoarele neruse și clasele stăpînitoare rusești, s-au ascuțit la maximum. Totodată, războiul cu Japonia a agravat situația poporului. Toate acestea au determinat izbucnirea *revoluției populare*. Începută la Petrograd, la 9 ianuarie 1905, revoluția a cuprins în scurtă vreme întreaga Rusie. Muncitorilor și țăranilor li s-a alăturat o parte din armată. În unele locuri, revoluționarii au format *soviete*; în multe părți s-au produs ciocniri cu armata țaristă. La Moscova, în decembrie 1905, pentru a cuceri puterea, sovietul a organizat *insurecția armată*. Acesta a fost momentul culminant al revoluției. Folosind armata, țarul a înfrînt insurecția și apoi — treptat — a înăbușit, în 1907, revoluția.

Revoluția populară din 1905 a fost o adevărată școală de luptă politică și revoluționară pentru poporul rus. Învățămintele sale vor fi valorificate de Partidul Comunist (bolșevic) în revoluția din 1917.

JAPONIA

Revoluția burgheză din 1868 și urmările sale. La jumătatea secolului al XIX-lea, Japonia era o țară înapoiată, izolată de restul lumii, în care conducerea o aveau încă marii feudali. Sub presiunea răscoalelor populare și de teama capitaliștilor străini, care încercau prin presiune armată să pătrundă în Japonia, împăratul, ajutat de burghezia în formare și nobilimea comercială, în anul 1868, a înlăturat de la conducere pe marii feudali și a

Șarjă într-o turnătorie din Japonia la care asistă împăratul.

înfăptuit o serie de reforme, inaugurînd „*era luminii*”. Aceste reforme au jucat rolul unei *revoluții burgheze*. Pe baza Constituției adoptate mai apoi, puterea în stat revenea împăratului și coaliției burghezo-moșierești.

În urma revoluției, în Japonia s-a dezvoltat repede capitalismul. Au înflorit industria metalurgică, construcțiile navale și cele de armament, industria mătăsii naturale etc. S-au construit numeroase căi ferate, poduri, școli. Folosind tehnica și știința înaintată a vremii, ea a întrecut ca dezvoltare chiar unele țări mari ale Europei. S-au format monopoluri și o oligarhie financiară, capitalismul japonez căpătînd și el trăsături imperialiste. Imperialismul japonez păstra însă unele rămășițe feudale, iar împăratul și militarii jucau un rol important în stat, de aceea era un *imperialism militarist*.

Politica expansionistă a Japoniei. În căutarea de piețe de desfacere pentru mărfurile lor, japonezii și-au ațintit ochii asupra Chinei, provocînd războiul din 1894—1895. Biruitoare, ea a obținut de la China insula Taiwan și o mare contribuție de război. În urma războiului ruso-japonez din 1904—1905, a obținut jumătate din insula Sahalin. Mai apoi a ocupat și Coreea. Astfel, Japonia rivaliza cu marile puteri imperialiste în lupta pentru piețe de desfacere și pentru împărțirea coloniilor.

Dezvoltarea inegală și în salturi a țărilor capitaliste la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. O trăsătură caracteristică a dezvoltării economice a statelor capitaliste este dezvoltarea inegală și în salturi, trăsătură accentuată în faza imperialistă a capitalismului. În primul rînd, remarcăm un avans de dezvoltare la un grup de țări capitaliste, ca: Anglia, Franța, S.U.A., Germania, Japonia, față de celelalte țări care de-

pindeau mai mult sau mai puțin de cele industrializate. În același timp, un decalaj de dezvoltare avea loc și între țările înaintate, industrializate. Astfel, pînă către 1880, Anglia și Franța erau mai avansate ca S.U.A., Germania, Japonia etc. După această dată însă ele cunosc un ritm mai lent de dezvoltare, deoarece uzinele lor erau vechi, cu un utilaj depășit de noua tehnică și știință de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Reutilizarea cu utilajul industrial și minier nou era costisitoare și cerea timp. În aceste condiții, în S.U.A., Germania, Japonia, care utilizau în uzine noi tehnici, ritmul de dezvoltare era mult mai rapid, iar mărfurile lor erau superioare calitativ și mai ieftine decît cele engleze și franceze. Astfel că în producția industrială mondială, locul întâi era ocupat de S.U.A. și locul doi de Germania. În dezvoltarea mai lentă sau mai rapidă a acestor state au existat și cauze specifice, proprii fiecărei țări.

Dezvoltarea inegală și în salturi a dus și duce inevitabil la schimbarea neconținută a raporturilor de forță între marile puteri, și ca urmare, și la războaie pentru dominația lumii.

LECTURĂ

V.I. Lenin spunea despre conducătorii clasei muncitoare:

„Noi sintem cei care ne-am luat asupra-ne munca, datoria colosală de a ridica poporul în picioare, de a spune poporului tot adevărul despre viață, noi arătăm poporului drumul drept spre o viață omenească, drumul care salvează din robie, calicie, umilință”.

Fruntașul socialist japonez Sen Katayama a elaborat Programul Partidului Socialist care cuprindea următoarele puncte:

„1) Toți oamenii sînt frați, indiferent de rasă și de convingerile politice; 2) instaurarea păcii generale și nimicirea totală în acest scop a oricărui armament; 3) lichidarea deplină a societății împărțită pe clase; 4) socializarea pămîntului și capitalului, care reprezintă principalele mijloace de producție; 5) socializarea căilor de comunicație și de transport (căile ferate, canalele, podurile și vasele); 6) repartizarea egală a bogățiilor; 7) acordarea de drepturi politice egale poporului; 8) învățămîntul general și egal pentru popor, toate cheltuielile fiind suportate de stat” (Dr. Goro Hani, *Istoria poporului japonez*, p. 93—94).

INTREBĂRI

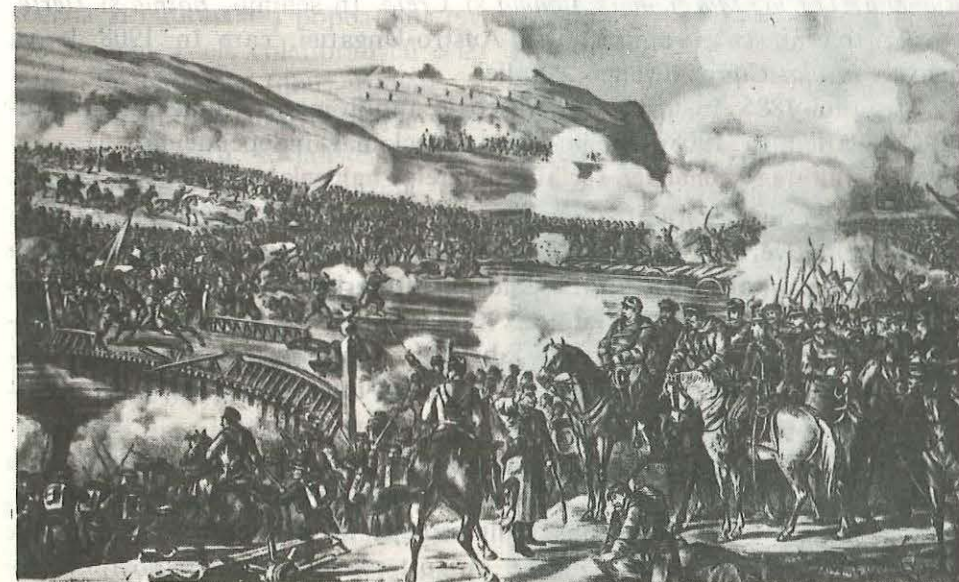
- Care au fost urmările reformei agrare din Rusia din 1861?
- Prin ce s-a remarcat activitatea lui V.I. Lenin înainte de 1905?
- Care au fost cauzele și importanța revoluției populare din 1905—1907?
- Arătați particularitățile capitalismului în Japonia.
- Cum se dezvoltă capitalismul în stadiul imperialist și cu ce urmări?

STATELE DIN SUD-ESTUL EUROPEI LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XIX-lea ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-lea

Războiul din 1877—1878. Situația politică a statelor din Peninsula Balcanică după Congresul de la Berlin din 1878. În anii 1875—1876, în Peninsula Balcanică au izbucnit răscoale ale bulgarilor și sîrbilor împotriva Turciei. Urmărind să obțină supremația în această parte a Europei, Rusia a căutat să vină în ajutorul răsculaților. Dar ca să ajungă în Balcani, armata rusă trebuia să treacă prin România. Între România și Rusia s-a încheiat o *convenție*: guvernul român îngăduia trecerea trupelor rusești prin țara noastră, cu condiția de a i se respecta integritatea și independența. Aflînd de această convenție, turcii au bombardat orașele românești de pe malul Dunării. Artileria română din *Calafat* a răspuns, *bombardînd Vidinul*. Așa a început războiul ruso-româno-turc din 1877—1878.

În aceste condiții, într-un entuziasm general, la 9 Mai 1877 guvernul țării a proclamat independența de stat a României.

Luptînd pe plaiurile Bulgariei, alături de armata rusă, armata română a consolidat independența țării și a adus o contribuție importantă la eliberarea poporului bulgar. În bătăliile de la *Plevna*, *Grivița*, *Rahova*, *Smîrdan* și *Vidin*, ostașii români și ruși, cărora li s-au alăturat și voluntarii bulgari, au săvîrșit acte de mare și neuitat eroism. Armata rusă a trecut Munții Balcani, apropiindu-se de Istanbul. Sultanul a fost nevoit să încheie pace.

Capitularea armatelor turcești la Plevna.

HRISTO BOTEV și VASIL LEVSKI, eroi ai luptei pentru libertatea și independența poporului bulgar.

Prin tratatul de la *Berlin* din anul 1878, marile puteri au recunoscut independența României și i s-au restabilit drepturile asupra Dobrogei, vechi teritoriu românesc. Prin aceasta i s-a asigurat ieșirea directă la Marea Neagră. De asemenea, Congresul de la Berlin a recunoscut independența Serbiei și Muntenegrului. Bulgaria devenea autonomă dar o parte a poporului bulgar continua să rămână sub stăpânire otomană. Deși înfrânt, *Imperiul otoman* a rămas în continuare cu întinse posesiuni în Balcani, ca: *Rumelia, Tracia, Macedonia, Albania și Creta*. În schimb, *Bosnia și Herțegovina* treceau sub administrația Austro-Ungariei, care în 1908 le va anexa. *Insula Cipru* revenea Angliei.

În anul 1885, în urma unei răscoale antiotomane, Rumelia s-a alăturat Bulgariei; în 1908, Bulgaria s-a proclamat independentă.

Dezvoltarea economico-socială a statelor balcanice. Cucerirea independenței a permis dezvoltarea mai rapidă a economiei capitaliste în țările balcanice. Guvernele acestor țări au adoptat legi prin care acordau credite și avantaje capitaliștilor care deschideau întreprinderi noi și care împiedicau pătrunderea mărfurilor străine. Ca urmare, s-a intensificat exploatarea minieră și a crescut numărul fabricilor; s-au construit primele căi ferate, noi șosele, porturi și s-a lărgit comerțul intern și extern. S-au înființat bănci care finanțau economia.

În România, datorită legilor protecționiste adoptate în acest timp, a crescut considerabil numărul fabricilor în industria alimentară, forestieră, textilă și petrolieră. S-a extins mult rețeaua de căi ferate, iar porturile Constanța, Brăila, Galați, Giurgiu au fost modernizate. În preajma primului război mondial, România era cea mai avansată țară din sud-estul Europei.

În Bulgaria și Serbia s-a dezvoltat extracția minieră și unele întreprinderi metalurgice, dar mai ales fabrici de prelucrare a produselor agricole. În Grecia s-au construit șantiere navale și a înflorit navigația maritimă comercială.

Turcia a rămas feudală și absolutistă până în anul 1908, când a avut loc o *revoluție burgheză a „junilor turci”*, cum se numea partidul tinerei burghezii turce. Ei au dat Turciei o Constituție și au făcut unele reforme burgheze, care au favorizat dezvoltarea capitalismului și în economia Turciei.

Cu toate acestea, la începutul secolului al XX-lea, țările balcanice se aflau încă în prima fază de dezvoltare a capitalismului. Mai mult, industria, transporturile, băncile erau dependente de capitalul străin: englez, german, austro-ungar, francez, iar unele teritorii naționale ale popoarelor balcanice se aflau încă sub stăpâniri străine.

Momente mai însemnate ale dezvoltării mișcării muncitorești și ale luptei țărănești.

ghezia acestor țări și a restrâns pozițiile moșierimii în viața economică și politică, fără ca s-o înlăture. În același timp se forma proletariatul, care, deși în număr mic, era foarte activ și se afirma prin lupta sa, ca cea mai înaintată forță a societății. Venind în legătură cu învățătura marxistă, proletariatul s-a organizat în *cercuri muncitorești marxiste*, care au desfășurat o intensă activitate profesională și politică.

Cercurile s-au unit apoi în *partide socialiste*: în 1891, în Bulgaria; în 1893, în România; în 1901, în Serbia. Partidele socialiste muncitorești din Balcani întrețineau legături strânse și colaborau în lupta pentru eliberarea socială și națională a popoarelor lor. De asemenea, ele colaborau cu celelalte partide ale Internaționalei a II-a, aducându-și contribuția la dezvoltarea mișcării socialiste internaționale. Când va izbucni primul război mondial aceste partide se vor plasa pe poziții juste, antirăzboinice.

Țările agrare, în care se mențineau rămășițe feudale, țările balcanice au fost confruntate cu numeroase frământări țărănești. Cea mai puternică din ele a fost *răscoala țăranilor din 1907* din România. Lipsiți de pământ, majoritatea țăranilor români lucrau în arendă pământul moșieresc. Arenzile erau foarte mari. Impozitele mari către stat și nedreptățile la care-i supuneau primarii și

1907 — pictură de Octav Băncilă.

jandarmii înrăutăteau și mai mult starea țăranilor. Începută în nordul Moldovei, rășcoala s-a întins cu repeziciune peste toată țara.

Burghezia și moșierimea au trimis armata împotriva țăranilor. Sate întregi au fost distruse cu tunurile. Mii de țărani au fost arestați, torturați, împușcați.

Rășcoala a fost înfrântă, dar ea a arătat forța revoluționară a țăranimii și necesitatea alianței muncitorești-țăărănești; totodată a obligat guvernul să facă o serie de reforme.

Politica externă: războaiele balcanice și urmările lor. În 1912, lupta de eliberare națională a sîrbilor, bulgarilor, grecilor și muntenegrenilor a dus la izbucnirea primului război balcanic pentru înlăturarea definitivă a dominației turcești din această parte a Europei. Bulgaria, Serbia, Grecia și Muntenegru au încheiat o alianță numită *Uniunea Balcanică* al cărei scop era eliberarea teritoriilor aflate încă sub stăpînirea otomană. Lupta unită a popoarelor balcanice a dus la înfrîngerea Turciei, care a fost nevoită să ceară pace (1912). La împărțirea teritoriilor eliberate s-au produs neînțelegeri între aliați: Bulgaria a pus stăpînire pe Macedonia și a refuzat s-o împartă cu Serbia și Grecia. Sprijinită de Austro-Ungaria, care nu vedea cu ochi buni întărirea Serbiei, Bulgaria a atacat Serbia și Grecia.

Greciei și Serbiei li s-au alăturat România și Turcia. Atacată din toate părțile, Bulgaria a cerut pace.

Prin *pacea încheiată la București* (1913), Bulgaria ceda Serbiei și Greciei părți din Macedonia, Adrianopolul îl lăsa Turciei, iar Cadrilaterul a fost atribuit României. Tot acum s-a recunoscut și independența Albaniei.

Războaiele balcanice au lichidat stăpînirea turcească în Peninsula Balcanică și au grăbit procesul de formare a statelor naționale din această parte a Europei. Dar aceasta nu convenea marilor puteri imperialiste: Germania, Rusia țaristă, Anglia și mai ales Austro-Ungaria, care urmăreau să-și întindă influența și chiar stăpînirea asupra teritoriilor balcanice. De aceea, ele așteptau necontenit popoarele de aici, transformînd Balcanii într-un „*butoi cu pulbere*” pe care să-l aprindă după voia lor.

LECTURĂ

„*Gazeta Transilvaniei*” din Brașov scria despre războiul de independență: „Cauza ostasului român e cauza generală română. Victoria lui e a întregii națiuni, fie aceasta răspîdită în orice parte a lumii”.

Un ziar belgian scria în 1877: „Românii s-au purtat cu vitejie, ei au luat o mare parte la împresurarea Plevnei și la înfrîngerea definitivă a lui Osman Pașa, fapt care a hotărît rezultatul campaniei; ei și-au dovedit în război, ca și în pace, dreptul de a exista ca națiune independentă”.

Conducătorii Austro-Ungariei despre țelurile politicii lor în Balcani, la începutul secolului al XX-lea:

„Dacă trupele noastre vor fi la Niș, dacă vom fi stăpîni acolo, influența noastră va fi asigurată atît în partea de sud-vest a Balcanilor, cît și în Balcani, în general... Într-un moment cînd situația din Europa va fi prielnică, vom pune mîna și pe partea rămasă din Serbia. Atunci vom avea hotare sigure... Cuibul reacționar sîrb trebuie distrus cu desăvîrșire”.

Revista „România muncitoare”, 1906, despre tocmelile sau învoielile agricole (așa se numeau contractele de arendare a pămîntului):

„Cine nu s-a cutremurat de indignare răsfoind barbarele tocmeli agricole, aceste măruri de lăcomie și cruzime a proprietarilor și arendașilor, menite să povestească generațiilor viitoare ororile pe care le-au îndurat strămoșii lor”.

Secretarul general al P.C.R., Nicolae Ceaușescu, despre importanța independenței:

„Împlinirea a 100 de ani de la proclamarea independenței de stat a României constituie, într-adevăr, un moment epocal în istoria poporului nostru... Pentru că acest moment constituie, după Unirea din 1859, un însemnat moment în dezvoltarea națiunii noastre, în dezvoltarea statului nostru, în afirmarea independenței noastre naționale, în mersul înainte al României pe calea progresului. Trebuie să fie evident pentru toți că fără unire, fără proclamarea independenței de stat, însăși ființa națională și dezvoltarea poporului român, a națiunii noastre, nu ar fi fost posibile”.

ÎNTREBĂRI

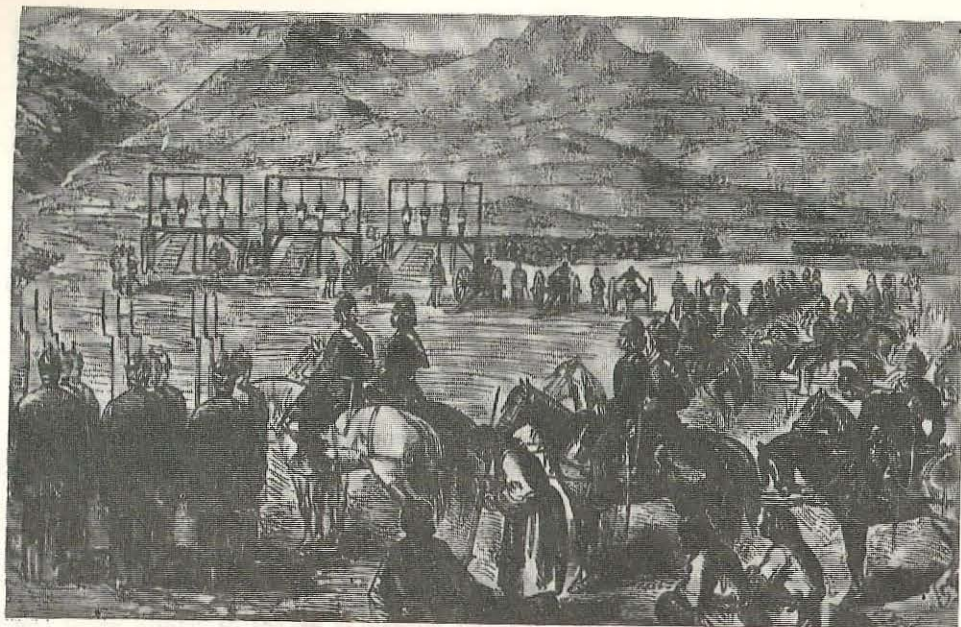
- Care puteri susțineau Imperiul otoman și de ce?
- Caracterizați politica externă a Austro-Ungariei pe baza documentului de mai sus.
- Urmăriți pe hartă evoluția granițelor statelor balcanice pînă în 1914.

CARACTERISTICILE DEZVOLTĂRII STATELOR DIN ASIA, AMERICA LATINĂ ȘI AFRICA LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XIX-lea ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-lea

ASIA

Intensificarea exploatării coloniale și a mișcării de eliberare națională din India. Țară cu un teritoriu vast, pe care locuiau vreo 300 milioane de oameni, cu bogății mari și variate, India era în secolul al XIX-lea *cea mai importantă colonie a Angliei*: i se spunea „perla coroanei britanice”. Ea aducea stăpînitorilor englezi venituri imense și bogății de tot felul. În schimb, concurența mărfurilor engleze a ruinat pe meșteșugarii indieni, iar exploatarea intensă a pămînturilor și degradarea canalelor de irigație a dus la ruinarea țăranimii. Muncile grele și dările mari au sărăcit întreaga populație.

Poporul indian a ripostat prin numeroase rășcoale. Cea mai importantă a fost *Marea rășcoală* (1857—1859). La ea a participat întregul popor indian, în frunte cu feudații; dar rolul principal l-au jucat masele de țărani și meșteșugari. Rășcoala, un adevărat război de independență, n-a putut fi înfrîntă decît după ce englezii au adus o puternică armată care a săvîrșit masacre odioase, condamnate de lumea întreagă.

Trupe coloniale engleze executând prin spânzurătoare pe revoluționarii indieni.

După înăbușirea Marii răscoale, englezii au intensificat exploatarea Indiei. Pentru a profita cât mai mult de bogățiile ei, au construit fabrici, căi ferate etc. Dezvoltarea industriei a contribuit la formarea burgheziei și a proletariatului indian. Aceste clase noi, cu o conștiință națională mai avansată, au intensificat mișcarea de eliberare națională. În fruntea luptei

Intervenția brutală împotriva răscoalei boxerilor.

de eliberare se afla partidul numit *Congresul Național*, precum și conducătorul său *Mahatma Gandhi*, mare gânditor și om politic.

China. Începutul dezvoltării capitaliste și lupta imperialismilor străini.

China era un stat feudal absolutist. Capitalismul a început să se dezvolte abia la sfârșitul secolului al XIX-lea, când s-au înființat primele fabrici și s-au construit primele căi ferate. Pentru pregătirea cadrelor necesare s-au înființat școli și institute superioare de învățământ.

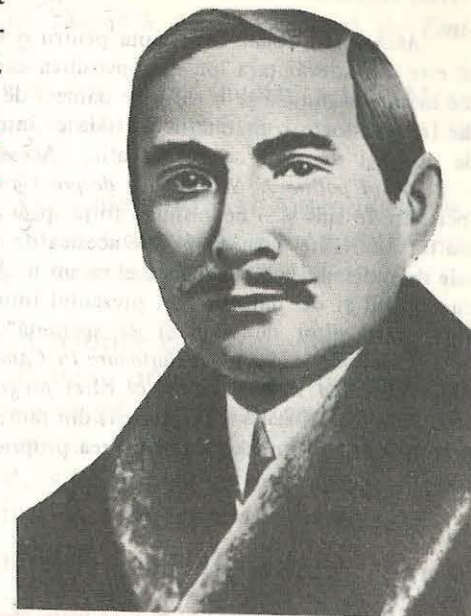
Dezvoltarea capitalismului chinez se făcea însă foarte lent: în agricultură se păstrau încă relațiile feudale, imperialismii străini dețineau poziții importante în economie și voiau să mențină China ca sursă de materii prime și piață de desfacere pentru produsele lor. Mai mult, în 1894—1895 a fost atacată și înfrântă de Japonia, căreia a trebuit să-i cedeze insula *Taiwan* și o mare despăgubire de război.

Profitând de slăbirea Chinei, imperialismii din Anglia, Franța, Germania și Rusia au dezmembrat-o, luându-i fiecare părți din teritoriu, pe care le-au transformat în adevărate colonii.

Nemaiputând răbda exploatarea, poporul chinez s-a ridicat, în anul 1900, atât împotriva imperialismilor străini, cât și împotriva feudalității chineze. Europeanii i-au numit pe răsculați *boxeri*, iar răscoala lor, *răscoala boxerilor*. Opt țări capitaliste au trimis trupe pentru reprimarea răscoalei boxerilor.

Revoluția burghezo-democratică din China, 1911—1913. Deși a fost înfrântă, răscoala populară a boxerilor a zdruncinat feudalitatea chineză. Tot mai puternice, burghezia și proletariatul chinez au intensificat mișcarea antifeudală și anticolonialistă.

În fruntea mișcării se afla partidul *Liga Națională Revoluționară*, condus de luptătorul revoluționar-democrat *Sun Yi-xian*. În anul 1911 mișcarea s-a transformat într-o *revoluție burghezo-democratică*, care a cuprins întreaga Chină. Împăratul a fost răsturnat, iar China a devenit Republică. Puterea a fost acaparată de burghezie, în alianță cu moșierimea, care au colaborat, în continuare, cu imperialismii străini.

SUN Yi-xian, organizatorul revoluției chineze, 1911—1913.

LECTURĂ

Mahatma Gandhi: „voi lupta pentru o Indie în care oamenii cei mai săraci să simtă că este într-adevăr țara lor, în construirea căreia ei să aibă cuvântul hotărâtor, pentru o Indie în care să nu existe o clasă de oameni de sus și o clasă de oameni de jos, pentru o Indie în care toate comunitățile să trăiască într-o înțelegere deplină... Femeile se vor bucura de aceleași drepturi ca și bărbații... Aceasta este India visurilor mele”.

Omul politic J. Nehru scria despre Gandhi: „Gandhi, care avea o uimitoare energie, încredere în sine și o neobișnuită forță spirituală, care năzuia spre egalitate și libertate pentru toți, dar care pornea în toate acestea de la interesele celor săraci, a fermecat parcă masele de indieni și le-a atras spre el ca un magnet. Acestora li se părea că el unește trecutul cu viitorul și că, datorită lui, prezentul întunecat reprezintă un fel de treaptă de trecere spre acest viitor de viață și de speranță”.

Veteranul mișcării revoluționare în China a fost Sun Yi-xian. El a înființat organizația Liga Națională Revoluționară, al cărei program era: „Izgoniți-i pe manciurieni (împărații care erau din Dinastia manciuriană) din țară, refaceți China, întemeiați o republică și egalizați proprietățile funciare” (egalizarea proprietăților funciare însemna socializarea pământului).

ÎNTREBĂRI

- Cum s-a desfășurat lupta social-politică din India în a doua jumătate a secolului al XIX-lea? Dar în China?
- Care era Programul Ligii Naționale Revoluționare din China?

AMERICA LATINĂ

După scuturarea dominației spaniole, cucerirea independenței și desființarea sclaviei, economia celor 20 de state ale Americii Latine a cunoscut o oarecare înviorare. S-a intensificat exploatarea minieră și s-au înființat fabrici de prelucrare a produselor agricole și animale. S-a înviorat comerțul extern. Baza economiei a continuat să fie agricultura și creșterea animalelor. Starea de înapoiere se datora faptului că se mențineau marile latifundii, erau dese frământări interne, războaie interamericane și o dependență de capitalul străin: englez, german și, mai ales, nord-american.

Mexicul. Încă din anul 1824, Mexicul s-a proclamat *Republică federală*, având în frunte un președinte și un Parlament cu două camere.

Progresul Mexicului a fost frânat însă de amestecul străin; astfel, Statele Unite i-au impus războiul din 1846—1848, după care California, Texasul și Noul Mexic au trecut la S.U.A. Cel care a reorganizat Mexicul a fost președintele **Benito Juarez** (1861—1872); el a suspendat plata datoriilor externe și a făcut o serie de reforme cerute de popor. S-au opus Franța și Anglia, care au debarcat trupe și au vrut să transforme Mexicul în colonie. Dar forțele populare au izbutit să alunge armatele străine în 1867.

Țăranii s-au răsculat deseori pentru împărțirea marilor domenii particulare și bisericești. Cea mai de seamă răscoală a fost condusă de **Emiliano Zapata**.

Pe baza marilor sale bogății miniere: aur, argint, cupru, petrol, Mexicul și-a creat o industrie proprie. Economia sa era însă dependentă, în mare măsură, de capitalul nord-american.

Argentina. După proclamarea independenței (1817) și Argentina a trecut printr-o perioadă de frământări interne. Constituția adoptată în anul 1853 organiza țara ca *Republică federală*, condusă de un președinte ales pe 6 ani și un Parlament bicameral.

Între anii 1868—1880 s-au înfăptuit reforme care au contribuit la înflorirea economică și culturală a țării. Ramura principală a economiei era agricultura și creșterea animalelor. Cultivau grâu, porumb, viță-de-vie etc. Industria cuprindea fabrici alimentare, textile și de pielărie. Exporta în țările europene mari cantități de cereale, vite, conserve, piei, lână, vinuri. Rolul principal în economia Argentinei îl avea capitalul englez.

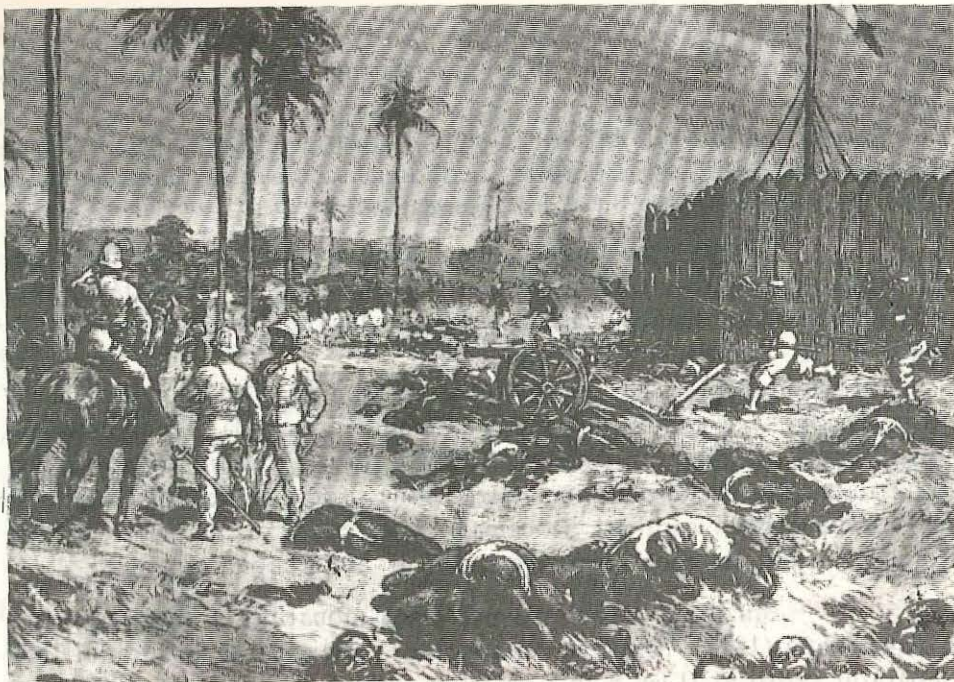
Brazilia. Brazilia și-a păstrat conducerea monarhică și după cucerirea independenței (1822). Mișcarea republicană s-a lărgit însă, și în anul 1889 împăratul Pedro al II-lea a fost detronat. Prin Constituția din 1891, Brazilia devenea o *Republică federativă*, cu un președinte și un Parlament bicameral.

Disponind de mari zăcămintele de fier, ulei, aur, argint, în Brazilia s-a dezvoltat, cu capital străin, german și nord-american, industria extractivă și metalurgică. Economia Braziliei era, în general, o economie agrară producătoare de cafea, cacao, trestie-de-zahăr, tutun, bumbac, grâu, porumb și arbori de cauciuc. Menținerea marilor latifundii, cele mai întinse din lume, împiedica dezvoltarea agriculturii și a economiei braziliene.

În urma unor războaie, **Cuba** a intrat în sfera de influență a S.U.A., care a declarat război Spaniei și a proclamat această insulă Republică independentă. Dar, după câțiva ani, nord-americii s-au instalat în Cuba, răpindu-i libertatea economică și politică.

AFRICA

Exploatarea și supunerea completă a Africii. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, s-a desăvârșit explorarea și cunoașterea Africii. Călători englezi, francezi, germani, ruși au explorat mai ales regiunile puțin cunoscute ale Africii ecuatoriale. S-a remarcat englezul **D. Livingstone** (1840—1873) și americanul **H. Stanley** (1870—1880). Acesta din urmă, ajutat de capitaliștii belgieni, a traversat în 999 de zile Africa ecuatorială, de la Oceanul In-

Lupte duse de francezi pentru cucerirea unei colonii în Africa.

dian la Oceanul Atlantic. Prin aceasta, contribuia la cunoașterea bazinului fluviului Congo și a afluenților lui și aducea Belgiei o colonie din cele mai bogate.

Paralel cu explorarea completă a „Continentului negru”, marile puteri: Franța, Anglia, Germania, Italia se luptau între ele pentru împărțirea lui. Francezii au acaparat mai ales partea de nord-vest (Africa occidentală franceză și Africa ecuatorială franceză); englezii, toată partea de est și sud (de la gurile Nilului până la Capetown); germanii au pus stăpânire pe teritoriile mai sărace, ca Africa de vest și Africa de est, iar italienii, pe Eritreea și Cirenaica. Mai existau colonii spaniole, portugheze și Congo belgian.

În preajma primului război mondial, în Africa erau doar două țări libere: *Etiopia* și *Liberia*.

Populația autohtonă, în marea ei majoritate, formată din negri, și-a pierdut pământurile și, o dată cu ele, libertatea. Colonialiștii, interesați, au trecut la valorificarea bogățiilor din teritoriile ocupate, deschizând mine, întemeind fabrici, construind șosele, porturi, organizând plantații etc. cu munca negrilor, tratați de noii stăpâni ca niște sclavi. Munca fizică istovitoare, tratamentul neomenos, hrana necorespunzătoare secerau milioane de negri. Cei care nu se supuneau erau vînați ca animalele, închiși și executați în numele civilizației.

LECTURĂ

Conning, prim ministru al Angliei, scria în 1825: „Acțiunea s-a realizat, gheara e înlăturată. America spaniolă e liberă și, dacă nu conducem rău afacerile noastre, ea va fi a englezilor”.

Emiliano Zapata era un clăcaș metis, conducător al țăranilor răsculați din sudul Mexicului. El exprima scurt programul răscoalei: „Pământ și libertate!”. „Rebeli ai sudului, e mai bine să muriți pe picioarele voastre decît să trăiți în genunchi”. General foarte capabil și conducător extrem de popular, Zapata a fost ucis mișelește în 1919. Un contemporan spunea despre el: „din ziua în care s-a ridicat la răscoală pînă în ziua în care a fost ucis, el nu s-a predat niciodată, niciodată n-a fost învins, niciodată n-a încetat să lupte”.

Pătrunderea europenilor în Africa și acapararea ei s-a făcut sub pretextul propagării creștinismului. Chiar și D. Livingstone s-a dus în Africa ca misionar. Negrii africani au exprimat acest adevăr într-o glumă amară: „Cînd au venit albi, ei aveau evanghelia, iar noi pămîntul; acum, noi avem evanghelia, iar ei pămîntul”.

— *Un contemporan despre viața negrilor care lucrau în minele de diamante: „Negrii locuiau în lagăre uriașe. Fiecare lagăr era un loc întins îngrădit, fără acoperiș, acoperit deasupra cu pînză de sîrmă, care nu-ți permite să sari peste gard. În interiorul lagărului sînt corturi în care trăiesc băștinașii. Toate ieșirile sînt pázite cu strictețe. În lagăr nu intră nimeni. Un drum subteran duce din lagăr în mină”.*

ÎNTREBĂRI

- Care erau principalele state ale Americii Latine după eliberare și ce formă de organizare politică aveau?
- Caracterizați economia țărilor din America Latină și numiți motivele pentru care era slab dezvoltată.
- Marcați pe hartă, cu stegulețe, coloniile franceze și coloniile engleze din Africa. Duceți o diagonală de la gura Nilului, peste Africa, pînă la gura fluviului Congo.
- Caracterizați atitudinea coloniștilor față de popoarele din Africa. Ce concluzie desprindeți?

MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ INTERNAȚIONALĂ LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XIX-lea ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-lea

Formarea partidelor politice ale clasei muncitoare. Trecerea capitalismului, la sfîrșitul secolului al XIX-lea, la noul său stadiu de dezvoltare, imperialismul, a determinat creșterea contradicțiilor dintre burghezie și proletariat. Setea de cîștig a marii burghezii, dominația monopolurilor au înăspriț condițiile de viață ale muncitorilor; orele de muncă au sporit, salariile au ajuns adesea necorespunzătoare, amenzile și reținerile din salarii, sub diferite pretexte, ca și concedierile forțate au devenit un sistem.

Acestea erau grele lovituri date muncitorilor pentru a asigura profituri cât mai mari monopolistilor.

Suferințele muncitorilor au intensificat răspîndirea ideilor revoluționare marxiste, au sporit combativitatea revoluționară a muncitorilor și capacitatea lor de organizare.

În aceste condiții, pentru a-și apăra interesele, proletariatul și-a creat *partide politice proprii*. Așa s-au înființat *partidele socialiste-muncitorești* din Germania (1875), Franța (1879), S.U.A. (1876), Italia (1885), Austro-Ungaria (1888), Bulgaria (1891), România (1893), P.M.S.D.R. în Rusia (1893) etc.

Crearea și activitatea Internaționalei a II-a. În activitatea lor ideologică și politică, partidele socialiste simțeau nevoia unui for internațional îndrumător, a unui organ care să facă legătura între ele, să dezbată și să stabilească liniile generale de orientare în mișcarea socialistă internațională. În iulie 1889, cînd muncitorii francezi sărbătoreau o sută de ani de la cucerirea Bastiliei, s-a întrunit la Paris *Congresul socialist internațional*. Președinte de onoare a fost Fr. Engels. Congresul a hotărît înființarea *Internaționalei a II-a* și, în amintirea jertfelor de la Chicago din 1886, sărbătorirea zilei de 1 Mai, ca zi a solidarității internaționale a muncitorilor.

Pînă la primul război mondial, Internaționala a II-a a desfășurat o activitate largă de propagare a ideilor socialiste, de apărare a intereselor maselor muncitorești și ale tuturor popoarelor.

În congresele sale, a dezbătut problema căilor și metodelor de luptă a proletariatului pentru cucerirea puterii; a demascat și combătut politica imperialistă și militaristă a marilor puteri, războaiele și lupta pentru împărțirea și reîmpărțirea lumii în sfere de influență; a condamnat politica de cîmpire colonială, ca și politica de asuprire națională practică de imperiile multinaționale.

Prezența socialiștilor români în mișcarea muncitorească internațională. Internaționalismul consecvent al mișcării muncitorești din România s-a manifestat prin participarea activă la întrunirile socialiste și muncitorești internaționale, prin ajutorarea muncitorimii din alte țări etc. Astfel, socialiștii români au participat la Congresul de formare a Internaționalei a II-a din 1889 și la toate congresele acesteia, contribuind la dezbaterile și hotărârile luate. Așa, de exemplu, la propunerea delegației române, s-a discutat pentru prima dată necesitatea alianței muncitorimii cu țărănimea în revoluția proletară. Socialiștii români au avut legături cu partidele socialiste din Balcani; în 1915 s-a organizat chiar un congres al acestora la București.

Organizațiile muncitorești din România au ajutat pe emigranții ruși să transmită, prin țara noastră, materiale de propagandă revoluționară în Rusia. În 1905 au convins guvernul României să acorde azil politic marinilor revoluționari de pe vasul „Potemkin” etc.

Apariția leninismului. Răspîndirea ideilor leniniste în România. La început, activitatea ideologică a Internaționalei a II-a a fost îndrumată de Fr. Engels. După moartea acestuia (1895), partidele socialiste și congresele Internaționalei a II-a au alunecat treptat spre oportunism, adică, în activitatea lor, înlocuiau lupta revoluționară cu lupta parlamentară, lăsînd muncitorilor iluzia că pot cuceri puterea politică și se pot elibera și fără revoluție.

V.I. Lenin, care a participat la congresele Internaționalei a II-a și avea o bogată experiență revoluționară, a combătut oportunismul și a apărut tezele revoluționare marxiste. În lucrările sale, Lenin a aplicat marxismul la noile condiții ale imperialismului. Ținînd seama de experiența revoluționară și de noile cuceriri științifice, el a îmbogățit învățătura marxistă cu idei noi privind Partidul Comunist, revoluția proletară, dictatura proletariatului, alianța muncitorească-țăărănească și a indicat căile construirii socialismului. În 1903 a creat Partidul Comunist (bolșevic). Astfel a apărut leninismul, care s-a răspîndit, cu repeziciune, în sînul socialiștilor revoluționari din toate țările. Metodele noi de luptă — bolșevice — ca greva politică generală, insurecția armată, au fost însușite și folosite de cele mai înaintate detașamente ale muncitorimii. Leninismul s-a răspîndit și în România. Partidul Social-Democrat din România, cu frunțașii lui, Șt. Gheorghiu, Mihai Gheorghiu-Bujor și alții, alături de Lenin, au condamnat războiul imperialist.

LECTURĂ

Revista „Munca”, pregătind primul 1 Mai muncitoresc, scria:

„Ceea ce fac frații noștri din toată lumea să facem și noi; avem suferințe ca și ei, ca și dîșii muncim azi mai mult decît dau voie puterile omenești”. Iar a doua zi după sărbătorire, arăta că: „un alt partid s-a ridicat în țară, altă clasă de oameni are dreptul la viață politică și socială și, în sfîrșit, *partidul muncitorilor* are puternice baze și adînci rădăcini împlîntate în inima poporului. De azi încolo, se poate spune, fără doară, că partidul muncitorilor există, că este puternic, plin de viață și de voință de a lucra și lupta”.

Programul P.C.R. despre importanța creării P.S.D.M.R.:

„Înființarea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor în 1893, pe baza principiilor socialismului științific, a ridicat pe o treaptă superioară lupta clasei muncitoare, a sporit rolul ei în întreaga dezvoltare social-economică a țării”.

ÎNTREBĂRI

- În ce condiții de dezvoltare a societății s-au format partidele muncitorești și Internaționala a II-a?
- În ce condiții a apărut leninismul și care-i contribuția lui la dezvoltarea mișcării revoluționare a proletariatului internațional?
- Care este însemnătatea creării P.S.D.M.R.?

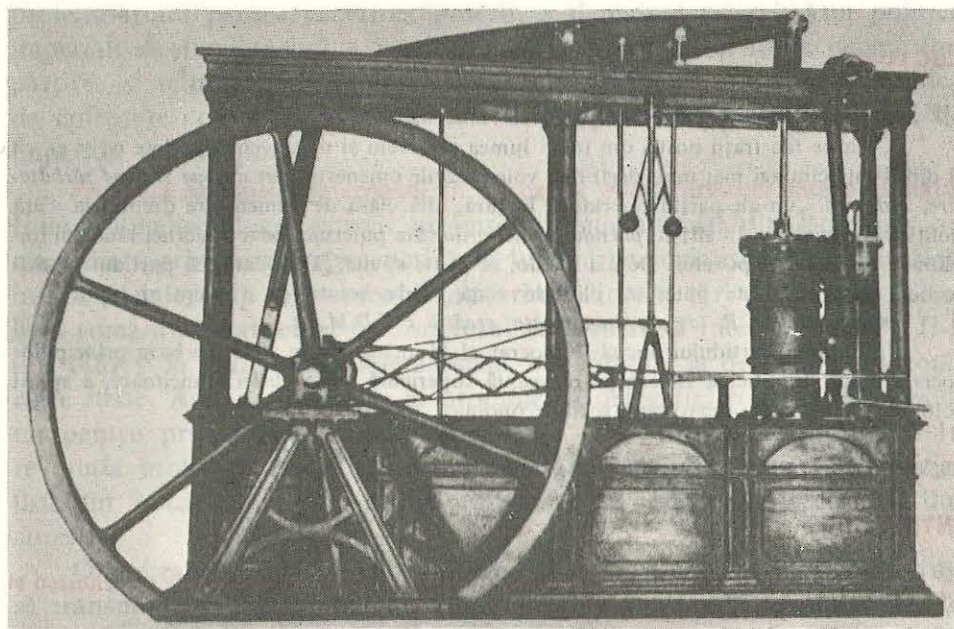
DEZVOLTAREA TEHNICII ȘI CULTURII UNIVERSALE ÎN EPOCA MODERNĂ

Dezvoltarea tehnicii; revoluția industrială. Victoria revoluțiilor burgheze și dezvoltarea economiei capitaliste au favorizat dezvoltarea tehnicii, științei și culturii. Burghezia în ascensiune a luat măsuri pentru dezvoltarea învățământului, a înființat laboratoare, biblioteci, muzee și institute superioare de cercetare, ale căror descoperiri și invenții să fie aplicate în producție.

Încă la începutul epocii moderne tehnica a progresat prin invenția primelor mașini textile, și mai ales a *mașinii cu abur*, inventată de *J. Watt* (1769). Aplicarea acestora a determinat în Anglia, la mijlocul secolului al XVIII-lea, *începutul revoluției industriale*, adică trecerea de la manufactură la fabrică.

Mereu perfecționată, mașina cu abur a fost aplicată de către *R. Fulton* (1803) la *vapor* și *G. Stephenson*, la *locomotivă* (1814); prin aceasta s-au revoluționat transporturile pe glob.

În secolul al XIX-lea, tehnica progresează rapid prin invenția *motorului cu explozie*, a *motorului electric*, a *telegrafiei fără fir*, a *radiotelegrafiei*. Noile realizări ale tehnicii au impulsionat revoluția industrială. De la mij-

Mașina cu abur, construită de James Watt.

locul secolului al XIX-lea, ea a cuprins, treptat, toate țările Europei, Americile, țările din Asia și unele state din Africa (Egipt, Algeria etc.). Au apărut industrii noi, ca industria electrotehnică, aeronautică, de automobile și s-au înălțat primele hidrocentrale.

Revoluția tehnico-industrială a revoluționat în continuare mijloacele de transport. S-a lărgit rețeaua de căi ferate, navigația maritimă a fost mult ușurată prin construirea *Canalului Suez* (1869) și a *Canalului Panama* (1914). Motorul cu explozie a deschis calea *transportului auto*. În 1900 a fost realizat *primul dirijabil* (Zeppelinul), inaugurând transportul aerian. Legătura dintre țări și continente a ajuns să se facă direct prin *telegraf*, *telefon*, *radio*.

Marile descoperiri științifice ale epocii moderne. Dezvoltarea științei a mers mână în mână cu aceea a tehnicii. Primele mari descoperiri științifice ale epocii moderne au fost tocmai cele care au stat la baza revoluției tehnico-industriale: energia aburului, energia electrică și a combustibililor lichizi.

Alte mari descoperiri în matematică, fizică, chimie, astronomie au fost: legea atracției universale (Newton); prima teorie științifică despre originea lumii (Kant-Laplace); legea conservării energiei (Lavoisier-Lomonosov); teoria atomică modernă (Dalton). În domeniul electricității: pila electrică (Volta), motorul electric (Iacobi), becul electric (Edison), telegraful electric (Morse), radio-telegrafia (Marconi). De mare importanță a fost descoperirea razelor X (Röntgen), a radium-ului (Marie și Pierre Curie), legea periodicității (Mendeleev).

În științele naturii s-a descoperit teoria evoluționistă (Ch. Darwin), viața din peșteri (Em. Racoviță), iar în medicină, anestezicele și vaccinurile (L. Pasteur, V. Babeș). Prin explorarea Americii Ecuatoriale, a Africii

Prima locomotivă construită de George Stephenson.

Centrale și atingerea celor doi poli, întreg globul era cunoscut.

În domeniul istoriei s-au făcut marile descoperiri arheologice de la Troia și Micene (H. Schliemann), Creta și Egipt (Arthur Evans); au fost descifrate hieroglife (Jean François Champollion). Au fost scrise tratate de istorie antică, de istorie a Germaniei, a Rusiei, a Franței, a Țărilor Române etc.

În filozofie s-au remarcat prin ideile lor progresiste *Alexandru Ivanovici Herzen*, *Mahatma Gandhi*, *Sun Yi-xian*, *Nicolae Bălcescu* etc. Cei mai de seamă gânditori ai epocii moderne au fost *Karl Marx* și *Friedrich Engels*. Ei au formulat teoria marxistă: *materialismul dialectic și istoric*, o teorie științifică care cuprinde principiile generale ale dezvoltării naturii și societății omenestii. Însemnătatea acesteia constă mai ales în aceea că nu se mulțumește numai să explice apariția lumii și societății, ca gânditorii de pînă atunci, ci a arătat cum să se poată schimba și transforma lumea și societatea pentru a asigura un progres social continuu.

Principalele curențe literar-artistice. Curente literare și artistice dominante în epoca modernă au fost *curentul romantic* și *curentul realist*. Scriitorii și artiștii romantici exprimă în creațiile lor nu numai propriile lor sentimente, ci și protestul împotriva nedreptăților din societate; multe din operele lor erau o chemare la luptă pentru libertatea omului și a popoarelor.

Curentul realist exprima omul și societatea, așa cum erau, cu defectele și calitățile lor.

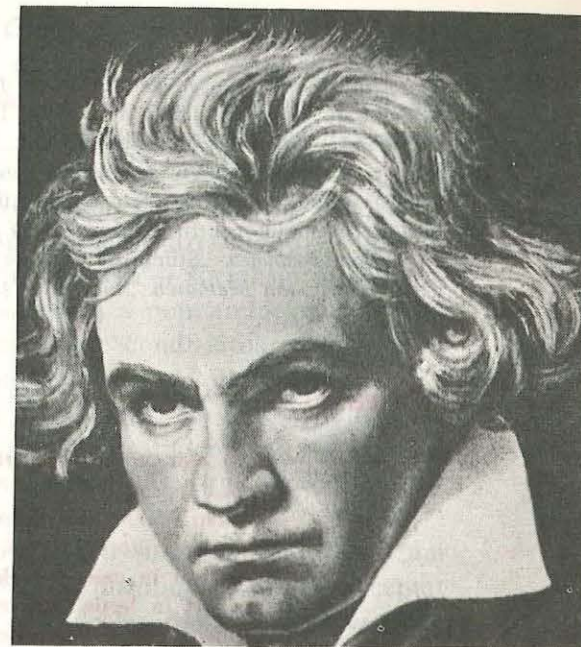

„LIBERTATEA
CONDUCÎND
POPORUL”
pictură de
E. Delacroix

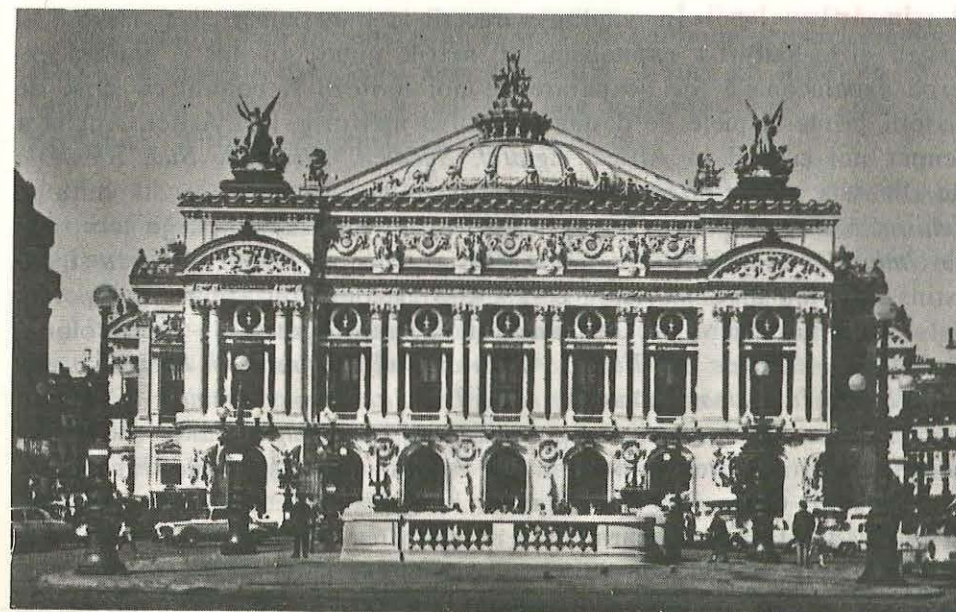
Printre scriitorii romantici, amintim pe: *I. W. Goethe*, *G. Byron*, *V. Hugo*, *A. Pușkin*, *A. Petöfi*, *Adam Mickiewicz*, *M. Eminescu*. Dintre realiști: *H. de Balzac*, *Ch. Dickens*, *N. Gogol*, *I. L. Caragiale*.

Pictorii cei mai de seamă din veacurile XVIII—XIX au fost: *L. David*, *E. Delacroix*, *Th. Aman*, *N. Grigorescu*, iar cei mai mari sculptori: *A. Rodin*, *Fr. Rude*. Printre pictorii realiști: *Fr. Goya*, *I.E. Repin*, *Șt. Luchian*.

În muzică, epoca modernă este epoca celor mai mari compozitori; acum s-au scris simfonii, opere, concerte și alte creații muzicale de o valoare neîntrecută. Muzica lui *W.A. Mozart*, *L. van Beethoven*, *G. Rossini*, *G. Verdi*, *M. Glinka*, *Fr. Chopin*, *P.I. Ceaikovski*, *G. Enescu* etc. a încântat și înnobilit generații după generații. Compozițiile lor formează și azi programul marilor spectacole muzicale din lumea întreagă.

LUDWIG VAN
BEETHOVEN
cel mai mare compozitor
al lumii

Fațada Operei din Paris.

LECTURA

Un călător francez descria astfel folosirea mașinii cu aburi în Anglia:

„Fără exagerare aceste mașini sînt în Anglia tot așa de obișnuite și chiar mai mult, decît sînt la noi morile de apă și de vînt... unele pompează apa din mine, altele urcă cărbunii la suprafață, altele pun în mișcare laminoare, pietre de moară și filaturi. Aproape orice muncă se face cu mașina; pentru operațiile care cer oarecare forță, pentru laminat metalele, de exemplu, pentru lustruit..., se folosesc roți mari, mișcate de mașina cu aburi“.

Danton spunea: „Știința de carte este tot așa de necesară pentru om ca și pîinea“.

Ludwig van Beethoven: „Libertatea și progresul constituie nu numai țelul artei, dar și al întregii vieți“.

ÎNTREBĂRI

- Care sînt cele mai importante realizări ale revoluției tehnico-industriale din epoca modernă?
- Căutați în Dicționarul enciclopedic român: căror țări aparțin oamenii de știință, scriitorii, artiștii, compozitorii amintiți în lecție?
- Notați-vă în caiet numele personajelor din piesele de teatru ale autorilor amintiți în lecție, văzute pe scenă sau la televizor.
- Ce mari muzicieni ai epocii moderne cunoașteți în afară de cei menționați în lecție?

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1914—1918)

Politica externă expansionistă a marilor puteri; lupta pentru împărțirea și reîmpărțirea lumii. În condițiile trecerii la imperialism și a dezvoltării inegale și în salturi a capitalismului, marile puteri au dus o politică externă expansionistă, de acaparare de noi teritorii și colonii ca surse de materii prime și piețe de desfacere pentru mărfurile lor. Astfel, Anglia a ocupat noi colonii în Africa: *Egiptul, Sudanul, Africa de Sud, Rhodesia* etc.; în Asia: *Afganistanul, Birmania, Malaia* etc. Franța a pus stăpînire pe *Tunisia, Maroc, Sahara, Congo*, în Africa, iar în Asia și-a lărgit teritoriile din *Indochina* și *influența în China*. Rusia a ocupat teritorii în *Iran* și și-a extins *influența în China*, ceea ce a dus-o la conflictul armat cu Japonia.

Țările mai tinere, ca Germania, Italia, au ocupat și ele unele colonii; Germania, *Africa de Sud-Vest* și *Africa de Sud-Est, insule în Pacific* și *zone de influență în China*, Italia, *Eritreea, Tripolitania* și *Cirenaica*, în Africa. Statele Unite ale Americii au pus stăpînire pe *Insulele Hawai* și *Insulele Filipine* și au instituit protectoratul asupra *Cubei* și *Porto Rico*.

Dar, atît Germania, cît și Statele Unite, Italia etc. nu erau mulțumite cu împărțirea făcută. Ele urmăreau reîmpărțirea coloniilor și a zonelor de influență în țările slab dezvoltate. Această reîmpărțire nu se putea face decît prin război. În vederea războiului pentru reîmpărțirea lumii, marile puteri s-au înarmat și s-au coalizat, formînd două blocuri politice și mili-

tare opuse: *Tripla Alianță* sau *Puterile Centrale*: Germania, Austro-Ungaria și Italia și *Tripla Înțelegere* sau *Antanta*: Franța, Anglia, Rusia.

Cauzele și caracterul primului război mondial. La începutul secolului al XX-lea, contradicțiile dintre marile puteri s-au ascuțit la maximum. Lupta armată pentru reîmpărțirea lumii era inevitabilă. Aceasta a fost cauza fundamentală a primului război mondial. Dar ea nu este cauza unică. I se adaugă și cauze interne, proprii fiecărei țări, cum ar fi intensificarea luptei democratice, a mișcării muncitorești și socialiste, precum și creșterea luptei de eliberare și unitate națională a popoarelor asuprite din Austro-Ungaria, Rusia etc. Virfurile reacționare conducătoare ale marilor puteri socoteau că pe calea războiului le vor putea înăbuși.

Pentru dezlănțuirea războiului însă, era necesar un pretext, un prilej. Prilejul s-a ivit în vara anului 1914, cînd un tînăr student sîrb l-a asasinat la Sarajevo (Bosnia) pe *Franz Ferdinand*, moștenitorul tronului Austro-Ungariei.

Încurajată de Germania, Austro-Ungaria a prezentat un ultimatum Serbiei, punîndu-i condiții foarte grele, de înrobire. Deși a acceptat aproape toate condițiile, Austro-Ungaria a declarat război Serbiei (iulie 1914). La 1 august 1914 au intrat în război Rusia și Germania, apoi Franța și Anglia. Italia s-a desprins din Tripla Alianță și a rămas neutră. Neutră a rămas și România.

Așa începea primul război mondial. S-au format două fronturi principale: în vest — *frontul franco-german*, în est — *frontul germano-austro-ungaro-rus* și un front secundar în *Balcani* — *frontul austro-ungaro-sîrb*.

Războiul a avut în general un *caracter de cîmpire din partea ambelor blocuri*. Popoarele care erau sub dominația străină au intrat în război pentru *a se elibera și a se uni în state naționale*, cum a fost cazul României, Serbiei, Poloniei, Cehoslovaciei etc.

Desfășurarea războiului în 1914—1916. Planul de război al Germaniei prevedea să atace mai întîi Franța cu cea mai mare parte a armatei, s-o distrugă și s-o scoată din război. Apoi, cu toate forțele sale să se întoarcă spre Rusia și s-o oblige să capituleze în cel mai scurt timp.

Pentru realizarea planurilor, germanii au călcat neutralitatea Belgiei și au pătruns în Franța prin nord-estul ei, înaintînd fulgerător spre Paris.

Dar, spre surprinderea Germaniei, armata rusă a atacat-o în est, mult mai repede decît se aștepta, silind-o să mute multe divizii din Franța în est. Acest lucru a permis francezilor să obțină o primă mare victorie pe rîul *Marna* (septembrie 1914) și să oprească înaintarea germană.

Pentru a se menține și în timpul iernii pe linia atinsă, germanii au săpat tranșee, au întins rețele de sîrmă ghimpată, au făcut cazemate și alte obstacole. Francezii au procedat la fel.

În acest timp, pe frontul de est, germanii au înfrînt armatele ruse, pă-

Tranșee pe frontul francez în primul război mondial.

trunse în Prusia orientală. În schimb, în sudul frontului de est, rușii au provocat înfrângeri grele Austro-Ungariei, ocupând Bucovina și Galiția. În Peninsula Balcanică sîrbi rezistau eroic, provocînd pierderi însemnate armatei austro-ungare.

Treptat, în război au intrat și alte țări din Europa, Asia, Africa. De pildă, Japonia a intrat de partea Antantei, iar Turcia de partea Triplei Alianțe. Războiul a căpătat un *caracter mondial*.

În anul 1915 cele mai mari lupte s-au purtat pe frontul de est unde germanii, deși au obținut unele victorii asupra Rusiei, n-au reușit s-o scoată din război, așa cum doreau.

Pe de altă parte, în acest an, Italia, căutînd să elibereze teritorii cu populație italiană stăpînite de Austro-Ungaria, a intrat în război de partea Antantei. În schimb, Bulgaria s-a hotărît să lupte de partea Puterilor Centrale (Germania și Austro-Ungaria).

Prinsă ca într-un clește, format din armata austro-ungară și din cea bulgară, armata sîrbă n-a mai putut rezista.

În anul 1916 s-au dat bătălii mari pe frontul de vest. Cea mai sîngeroasă dintre ele a fost *bătălia de la Verdun*. Printr-o masivă concentrare de forțe și armament, Germania spera să spargă frontul francez și să înainteze rapid spre Paris. Dar, cu tot „*măcelul de la Verdun*”, germanii n-au putut sparge frontul.

Intrarea României în război. Neutritate României a durat pînă în 1916. În acest timp, pentru a-și ușura situația, Antanta a insistat mult pe lîngă guvernul român să intre în război de partea ei. Ea promitea României teritoriile din Austro-Ungaria locuite de români, ceea ce corespundea cu aspirațiile poporului român care, de secole, lupta pentru desăvîrșirea unității naționale și politice a statului. În urma convenției semnată între guvernul român și Antantă, la 15 august 1916, România a intrat în război alături de Franța, Anglia și Rusia. Luptînd cu mult elan patriotic, armata română a respins trupele austro-ungare de pe frontul din Carpați și a eliberat o parte a Transilvaniei și Banatului cu orașele *Brașov*, *Sf. Gheorghe*, *Făgăraș* și *Orșova*. Românii transilvăneni au primit cu mare entuziasm pe frații veniți să-i ajute a se elibera. România, ca și alte state care se găseau sub stăpînirea marilor imperii, ducea un război drept de eliberare și realizare a unității naționale.

Așa cum prevăzuse Antanta, germanii au luat numeroase trupe de pe frontul de la Verdun și au oprit înaintarea armatei române, trecînd apoi la atac. Slab echipată cu armament și inferioară ca număr, armata română n-a putut rezista contraofensivei germane. Mai ales că, în același timp, alte trupe germane și bulgare au atacat de la Dunăre. Ca să poată înfrunța un dușman atît de puternic, guvernul român a hotărît să se retragă cu toată armata în Moldova. Cu mari eforturi și eroice lupte s-a stabilit în timpul iernii un nou front, de la cotul Carpaților pînă la Siret și de aici la vărsarea acestuia în Dunăre.

O mare parte a țării era deci ocupată de germani. Bogățiile ei, cereale, vite, petrol etc. au căzut pradă cîmpitorilor, iar populația trebuia să muncească pentru ei. În Moldova, pe lîngă armata și administrație, s-au retras și mulți locuitori din teritoriul cîmpitor de străini. Aglomerarea de populație, condițiile grele de cazare și asistența medicală slabă, lipsa de hrană au provocat grave epidemii și în special tifosul exantematic, care a răpus mulți oameni.

Țara trăia clipe grele, dar poporul nu-și pierdea speranța în victoria cauzei sale: eliberarea țării ocupate de germani și Unirea Transilvaniei cu România.

Ostași români trecînd Munții Carpați.

Poziția mișcării muncitorești față de război. În timpul războiului, contradicțiile dintre burghezie și masele populare din țările aflate în război s-au agravat. Războiul provocase multe distrugerii de sate și orașe, ucisese sute de mii de oameni, secătuiseră resursele alimentare și de combustibil. În toate țările bîntuia foametea și criza financiară. Popoarele erau sătule de război.

De aceea, într-o serie de țări s-au produs mișcări revoluționare împotriva războiului. În fruntea acestora se găseau muncitorii și organizațiile socialiste de stînga. Partidul Comunist (bolșevic) și partidele socialiste din România, Bulgaria, Serbia chemau popoarele să întoarcă armele împotriva propriilor guverne și prin revoluție să oprească războiul imperialist.

LECTURĂ

V.I. Lenin despre războiul mondial:

„...Un război care a fost dus pentru a se ști căreia din cele două grupe de bandiți financiari — cea engleză sau cea germană — trebuie să-i revină o parte mai mare din pradă... un război din amîndouă părțile, un război imperialist (adică un război de cucărire, de jaf și de pradă), un război pentru împărțirea lumii, pentru împărțirea și reîmpărțirea coloniilor, a sferelor de influență ale capitalului financiar etc.”.

Scriitorul francez Charles Pégny, mobilizat, scria în 4 august 1914: „Am plecat, soldați ai Republicii, pentru dezarmarea generală și pentru ultimul dintre războaie. Cei mai mulți francezi credeau că trebuie să lupte împotriva militarismului german ca să întemeieze pacea și să salveze libertatea”.

Secretarul general al Partidului Comunist Român — tovarășul Nicolae Ceaușescu — despre participarea României la primul război mondial: „Cu toate că primul război mondial a avut un caracter imperialist, poporul român n-a participat la acest război călăuzit de intenții de cîmpire și anexiune teritorială; cedînd presiunilor puterilor Antantei, cercurile conducătoare ale țării au hotărît intrarea în război alături de Anglia, Franța și Rusia care promiteau satisfacerea dezideratului unității noastre naționale”.

„Aspirațiilor profunde ale poporului român spre unitate le-au dat glas declarațiile politice ale vremii, presa, puternicele manifestații publice, care au avut loc cu acest prilej pe întreg cuprinsul țării și, în mod deosebit, entuziasmul nemărginit cu care ostașii români au fost înmîpinați în Transilvania de masele largi ale întregii populații. Numeroși cetățeni, atît din România de atunci cît și din Transilvania și Bucovina aflate sub stăpînirea Imperiului habsburgic, s-au înrolat voluntari, cerînd să li se dea posibilitatea de a lupta pentru cauza întregii țări”.

ÎNTREBĂRI

- Explicați cauzele și caracterul primului război mondial.
- Cînd s-a dat bătălia de la Marna? Dar cea de la Verdun?
- De ce armata germană n-a putut ocupa Parisul în 1914?

DESFĂȘURAREA RĂZBOIULUI ÎN ANII 1917—1918. PACEA DE LA VERSAILLES

Revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 din Rusia. La începutul anului 1917, mișcările greviste și antirăzboinice s-au intensificat. În Rusia, în februarie 1917, ele s-au transformat într-o revoluție burghezo-democratică. Avînd în frunte Partidul Comunist (bolșevic), revoluția a biruit. Țarul a fost răsturnat. Rusia a devenit republică. Conducerea avea un guvern provizoriu dominat de burghezo-moșierime. Acesta a hotărît să continue războiul. Poporul însă nu mai voia să lupte.

Intrarea S.U.A. în război. Revoluția rusă a avut ecou în toate țările. Mișcarea revoluționară și antirăzboinică a cuprins și multe unități militare. De aceea, Antanta n-a putut întreprinde acțiuni militare deosebite. În schimb, Puterile Centrale se aflau în plină ofensivă. Astfel, în februarie 1917, Germania a dezlănțuit războiul submarin, cu scopul de a distruge flota engleză și de a sili guvernul englez să încheie pace. Rămasă singură, Franța ar fi capitulat și ea. Dar englezii au rezistat. Totodată, Statele Unite, care pînă atunci au fost neutre, sub pretext că submarinele germane amenințau și flota lor, au declarat război Germaniei și au trimis trupe în Europa, ajutînd Franța.

Alăturarea Statelor Unite la Tripla Înțelegere a schimbat raportul de forțe: Antanta a devenit mult mai puternică decît Puterile Centrale.

Românii se apără eroic. Pe fondul românesc, Germania voia să ocupe Moldova, să scoată România din război și apoi să atace Rusia dinspre Marea Neagră. Pentru a împiedica planurile Germaniei, armata română, reorganizată și refăcută după pierderile din anul 1916, ajutată și de unități ale armatei ruse, a început ofensiva la sfîrșitul lunii iulie 1917.

Cu multe jertfe, în luptele de la *Oituz*, *Mărăști* și *Mărășești*, ostașii noștri au apărut pămîntul patriei. În bătălii grele, de multe ori corp la corp, soldații români au făcut minuni de vitejie, scriind de-a lungul frontului, cu sîngele multor eroi, lozincă „*Pe aici nu se trece!*”. Ei erau convinși că aici, la poarta Moldovei, se desfășura o bătălie de al cărei rezultat atîrna însăși existența statului român, însăși independența poporului român, soarta și viitorul său. Înfrîngînd ofensiva germană, armata română a dovedit lumii că este capabilă de mari fapte de arme și că știe să-și apere pămîntul strămoșesc și libertatea națională.

Rusia sovietică. Pacea de la Buftea—București. În octombrie 1917, comuniștii și poporul rus au transformat revoluția burghezo-democratică într-o revoluție socialistă, care a dus la instaurarea puterii sovietice.

În martie 1918, guvernul sovietic a încheiat pacea cu Germania și a ieșit din război.

Rămînînd singură pe întreg frontul de est, România nu mai putea continua războiul. De aceea, în mai 1918, a încheiat pacea de la *Buftea—București* cu Germania și aliații ei. O pace foarte grea: România ceda

Dobrogea și Munții Carpați, iar petrolul și alte bogății, timp de zeci de ani, urmau să fie exploatate în folosul Germaniei.

Ultima ofensivă germană. După încheierea păcii cu Rusia sovietică, Germania și-a concentrat toate forțele pe frontul de vest și a început o nouă ofensivă, sperând să obțină victoria mult dorită. Dar aliații din Antantă, primind ajutorul Statelor Unite, au rezistat și au trecut la o contra-ofensivă de mari proporții; în vara anului 1918, suferind pierderi mari, armatele germane au fost silit să se retragă de pe teritoriul Franței și al Belgiei. Germania a fost în sfârșit înfrântă.

Și pe celelalte fronturi armatele Antantei au luat ofensiva obținând succese. Aliații Germaniei: Bulgaria, Turcia și Austro-Ungaria au capitulat.

Lupta popoarelor pentru eliberarea națională. Ofensiva trupelor Antantei s-a îmbinat cu lupta revoluționară a popoarelor din Imperiul austro-ungar și din Turcia. Nemaiputând îndura războiul, mizeria, asuprirea, cehii, sârbii, polonezii, românii, maghiarii și alte popoare subjugate au intensificat lupta pentru destrămarea Austro-Ungariei și pentru eliberarea națională. Revolte au izbucnit în mai multe părți ale imperiului.

Călăuziți de oameni politici patrioți, românii din Transilvania au alcătuit comitete și gărzii naționale, în toate satele și orașele. Au alungat jandarmii și conducerea austro-ungară și au hotărât Unirea cu România. Peste 100 000 de oameni s-au adunat la Alba Iulia la 1 decembrie 1918. Aici, într-o atmosferă de clocotitor entuziasm, transilvănenii au hotărât unirea cu România, patria-mamă. Astfel se desăvârșea unitatea politică a statului român. Adunarea de la Alba Iulia a cerut democratizarea regimului politic din România întregită: reforma agrară, vot universal, respectarea drepturilor naționalităților conlocuitoare etc.

Eliberarea românilor transilvăneni și unirea lor cu România s-a îndeplinit o dată cu eliberarea cehilor, a polonezilor, a sârbilor, a celorlalți slavi din sud și a ungarilor.

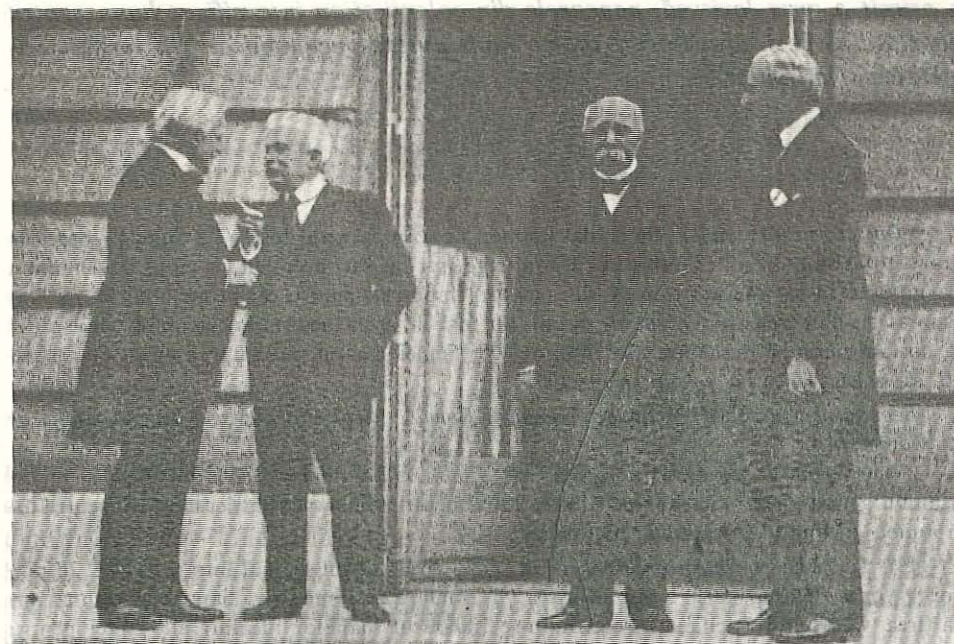
După ce la 22 ianuarie/4 februarie 1918 s-a constituit în Republica Moldovenească independentă, la 27 martie/9 aprilie același an, Basarabia, teritoriu care în 1812 fusese încorporat în Rusia țaristă, s-a unit cu România, în urma hotărârii reprezentanților aleși ai populației dintre Prut și Nistru. La 15/28 noiembrie 1918 Congresul general al Bucovinei a hotărât Unirea cu România a acestei vechi provincii românești.

Sfârșitul războiului; Pacea de la Versailles. Înfrântă pe frontul de vest, lipsită de ajutorul Austro-Ungariei, Germania nu mai putea continua războiul. Ea a capitulat la 11 noiembrie 1918, în condiții grele.

Astfel războiul se termina cu victoria Antantei.

Pacea s-a încheiat la *Versailles*, în anul 1919. Puterile biruitoare au dictat Germaniei condiții în conformitate cu interesele lor.

Germania ceda Franței — Alsacia și Lorena; Danemarcei și Belgiei,

„CEI PATRU MARI”: primul ministru al Angliei (Lloyd George), primul ministru al Italiei (Orlando), primul ministru al Franței (G. Clémenceau) și președintele S.U.A. (W. Wilson) în timpul tratatelor de pace.

cîteva mici teritorii, iar Poloniei — Posnania, coridorul Vistulei inferioare și o parte din Silezia. Coloniile germane erau împărțite între Franța, Anglia și Japonia. Germaniei i se limita numărul soldaților sub arme și i se reducea armamentul. De asemenea, se obliga să plătească învingătorilor săi o mare contribuție de război.

Pacea de la Versailles recunoștea dezmembrarea Austro-Ungariei și statele nou formate: *Austria*, *Cehoslovacia* și *Ungaria*. Teritoriile deținute de Austro-Ungaria și locuite de sârbi, croați și sloveni, se alăturau Serbiei și formau *Iugoslavia*. Polonia, eliberată și unificată, primea o nouă ieșire la mare, în locul orașului *Danzig*, care devenea port liber. De asemenea, se recunoaște unirea Transilvaniei și a Bucovinei cu România, fapt îndeplinit prin voința poporului român.

Tot prin conferința de pace de la Versailles s-au pus bazele unei organizații internaționale numită *Societatea Națiunilor*, cu sediul la Geneva. Scopul ei era să înlesnească o colaborare multiplă între state, să hotărască dezarmarea și să apere pacea.

Primul război a fost dus pentru reîmpărțirea lumii între marile țări imperialiste. Ca urmare, Germania și-a pierdut hegemonia, iar Imperiul austro-ungar s-a dezmembrat. Popoarele din centrul Europei și-au format state naționale. În Rusia a biruit revoluția socialistă.

Coloniile au fost împărțite între Anglia și Franța, dar sistemul colonial

a primit o grea lovitură, popoarele din colonii și-au intensificat lupta pentru libertate. S.U.A. și-a întărit foarte mult puterea economică. S-a format Societatea Națiunilor.

LECTURĂ

Din ororile războiului: Un soldat german nota în carnetul lui, în 23 august: „Seara la ora 10, batalionul I din regimentul 178 ajunge într-un sat incendiat, la nord de Dinant... La intrarea în sat zăceau vreo 50 de locuitori împușcați pentru că, printr-o cursă, au tras asupra trupelor noastre. În cursul nopții, au fost de asemenea împușcați mulți alții, astfel că noi am putut să numărăm mai mult de 200. Femei și copii, cu lămpi în mână, au fost siliți să asiste la acest oribil spectacol“...

Secretarul general al Partidului Comunist Român, Nicolae Ceaușescu, despre bătălia de la Mărășești:

„Victoria de la Mărășești a reprezentat o contribuție importantă la înfrângerea militarismului german, un moment hotărâtor în lupta pentru eliberarea patriei noastre, pentru înfăptuirea idealului de unitate națională“.

V.I. Lenin despre intrarea S.U.A. în război: „...adevăratul scop al intrării S.U.A. în război (e vorba de anul 1917) este pregătirea viitorului război împotriva Japoniei... pentru împărțirea Oceanului Pacific; ...ascunzându-se îndărătul înaltelor idealuri ale luptei pentru drepturile popoarelor mici, să aibă pretexte să creeze o puternică armată permanentă“.

În Conferința de pace de la Versailles, în fapt, și-au impus punctul de vedere reprezentanții S.U.A. (Wilson), Franței (G. Clémenceau) și Angliei (Lloyd George). Scriitorul Bernard Shaw făcea următoarea observație: „Aceste cinci luni de tratative seamănă cu istoria celor „zece negri mititei“, pe care diversele aventuri îi elimină unul după altul, iar al zecelea rămâne, până la urmă, singur! Am văzut mai înțui, ținând ședință Consiliul celor zece; apoi Consiliul suprem al celor cinci, apoi Consiliul celor patru și, în sfârșit, Consiliul celor trei... Ei sînt făuritorii noii Europe“.

ÎNTREBĂRI

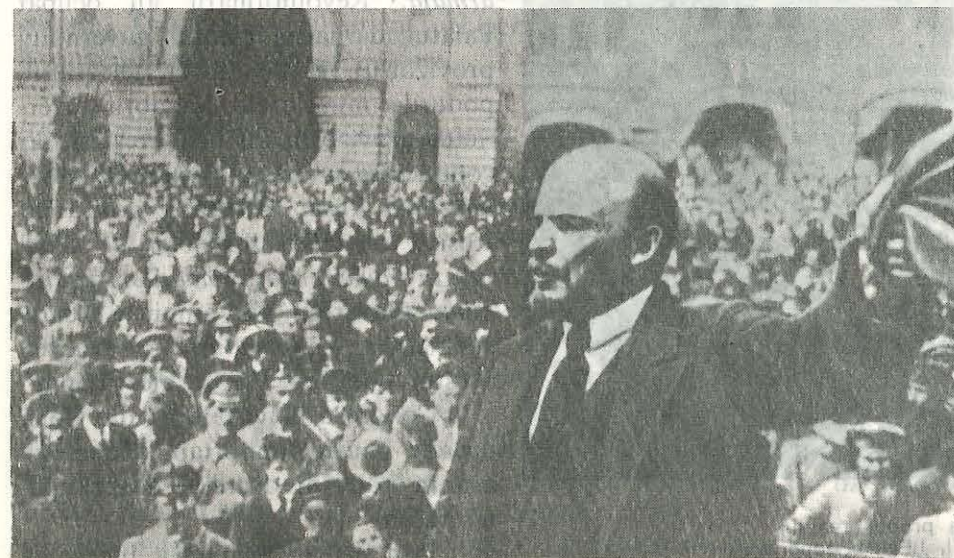
- Care au fost cauzele nemulțumirii maselor în anii 1917—1918?
- Povestii apărarea eroică a românilor în 1917.
- Care popoare, luptînd eroic, s-au eliberat în urma primului război mondial?
- Ce mari puteri au fost dezmembrate prin pacea de la Versailles?

ISTORIA UNIVERSALĂ CONTEMPORANĂ

MAREA REVOLUȚIE SOCIALISTĂ DIN OCTOMBRIE

Rusia, fiind o țară cu o industrie slab dezvoltată, în comparație cu marile state europene, nu putea asigura nevoile frontului. Mare parte din ostași ajunseseră să umble desculți, fără mantale, mereu flămânzi și adesea trimiși în prima linie și fără puști. Țara era cuprinsă de grevele muncitorilor, de răscoale țărănești, iar pe front sporiseră revoltele soldaților. Partidul Comunist se afla pretutindeni în fruntea luptei duse de masele largi, în primul rînd a muncitorimii.

În februarie 1917, masele muncitoare, înfrățite cu soldații, au răsturnat pe țar. În Rusia s-a instaurat un nou regim alcătuit din reprezentanți ai burgheziei și moșierimii. Acesta a continuat războiul, a refuzat să acorde țăranilor pămînt și a asuprit, ca și în trecut, popoarele Rusiei. La inițiativa și sub conducerea comuniștilor s-au înființat în întreaga țară sfaturi ale reprezentanților muncitorilor, țăranilor și soldaților (în limba rusă sfatul este numit soviet).

V.I. LENIN îndeamnă poporul la luptă împotriva regimului țarist în octombrie 1917.

Transformarea revoluției burghezo-democratice în revoluție socialistă.

Conduc de *Vladimir Ilici Lenin*, Partidul Comunist a arătat muncitorilor, soldaților și țăranilor că guvernul burgheziei și moșierimii trădează interesele poporului: deci, numai prin înlăturarea lui și preluarea puterii de către sovietele de deputați, năzuințele maselor largi muncitoare puteau fi îndeplinite.

Toată puterea în mîna sovietelor a devenit lozinca pentru trecerea de la revoluția burghezo-democratică la revoluția socialistă, în care puterea în stat s-o aibă proletariatul și țărănimea muncitoare.

Urmînd îndemnul comuniștilor, în numeroase ținuturi, sovietele de deputați ai țăranilor alungau pe moșieri, trecînd pămînturile și inventarul pe seama Sovietului din comună; sovietele de deputați ai muncitorilor controlau repartitia produselor în fabrici, preluau conducerea administrației orașelor. Treptat, sovietele deveniseră o putere revoluționară, populară.

În loc să încheie pacea, guvernul provizoriu a trimis noi unități militare pe front, dar armata rusă a fost din nou înfrîntă de germani. În vara anului 1917, poporul a demonstrat, în *Petrograd*, împotriva guvernului. În loc să încheie pacea, acesta a tras în demonstrații, a arestat și ucis mulți comuniști. Partidul Comunist a arătat poporului că guvernul provizoriu trebuie înlăturat. El a organizat gărzi roșii armate, la orașe și sate. Atras de partea revoluției cît mai mulți soldați. S-a creat *Comitetul militar*

revoluționar sub conducerea lui V.I. Lenin. El a dezlănțuit, la 25 octombrie (7 noiembrie) 1917, *insurecția armată*. Revoluționarii au ocupat Palatul de iarnă (sediul guvernului provizoriu), gările, poșta, telegraful, podurile, ministerele. Membrii guvernului provizoriu au fost arestați, iar conducerea a luat-o *Congresul sovietelor din Rusia*. Acesta a proclamat Rusia, *Republica sovietelor de deputați ai muncitorilor, soldaților și țăranilor*. Guvernul s-a numit *Consiliul comisarilor poporului*; în fruntea acestui consiliu a fost ales Lenin.

Congresul sovietelor a dat două decrete foarte importante: decretul asupra păcii și decretul asupra pămîntului.

Prin ele se propunea începerea imediată a tratatelor de pace, iar

moșiile boierilor, ale țarului sau ale mănăstirilor erau confiscate în folosul statului și predate comitetelor țărănești. Totodată, Congresul a dat *Declarația drepturilor popoarelor din Rusia*, prin care se proclama deplina egalitate și suveranitate a tuturor popoarelor din Rusia. Astfel s-a îndeplinit *Marea Revoluție Socialistă din Octombrie*.

În 3 martie 1918, Rusia sovietică a încheiat pacea cu Puterile Centrale (Germania și Austro-Ungaria); o pace foarte grea, dar care a permis guvernului sovietic să organizeze lupta pentru triumful revoluției.

Războiul civil. Intervenția imperialistă. Burghezia și moșierimea contrarevoluționară rusă nu se împăcau însă cu victoria sovietelor. Cu ajutorul Angliei, Franței, Statelor Unite, Japoniei, care au trimis forțe armate, contrarevoluționarii ruși au ridicat armele împotriva puterii sovietice, declanșînd un război civil. Timp de trei ani (1918—1921), țara sovietelor a fost scaldată în sînge. Totodată marile puteri au proclamat blocada, care a tăiat căile de comunicație ale Rusiei cu lumea exterioară. În aceste condiții, Partidul Comunist a ridicat poporul la război pentru apărarea patriei, împotriva trupelor intervenționiste străine și a trupelor contrarevoluționare. Sub conducerea comuniștilor, muncitorii și țăranii au apărat revoluția, învingînd cu grele sacrificii dușmanii interni și externi.

Proletariatul din întreaga lume, precum și intelectualitatea progresistă au sprijinit statul sovietic. Numeroși voluntari cehi, chinezi, bulgari, francezi etc. au luptat în rîndurile Armatei roșii. De asemenea mulți muncitori și soldați români, aflați pe teritoriul Rusiei, au format batalioane revoluționare românești, care au luptat pentru instaurarea puterii sovietice în Ucraina.

În anii războiului civil, puterea sovietică a lichidat proprietatea burgheză asupra fabricilor, transformînd-o în proprietate socialistă, obștească. Totodată s-au luat măsuri pentru ca întregul popor să aibă acces la învățămînt, știință și cultură.

Însemnătatea Marii Revoluții Socialiste pentru istoria omenirii. *Revoluția din Octombrie a răsturnat puterea burgheziei și moșierimii în una din cele mai mari țări capitaliste din lume și a instaurat puterea trainică a clasei muncitoare — dictatura proletariatului; a creat primul stat socialist din lume; a desființat exploatarea omului de către om și proprietatea privată; a instaurat proprietatea socialistă, obștească a întregului popor.*

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a avut o influență deosebită asupra luptei sociale și naționale de pretutindeni: mișcarea muncitorească a luat un nou avînt, culminînd cu crearea de partide comuniste; popoarele asuprite din Europa s-au ridicat la luptă împotriva celor patru mari imperii: țarist, otoman, habsburgic, german, pentru independență, pentru formarea de state naționale; popoarele din colonii au intensificat lupta pentru libertate națională și socială.

Revoluția din Octombrie este începutul unei noi epoci în istoria omenirii — *epoca trecerii de la capitalism la socialism*.

La propunerea lui V.I. LENIN, poporul proclamă puterea sovietică.

La ora 10 dimineața, în ziua de 25 octombrie, Comitetul militar-revoluționar a lansat către cetățenii Rusiei următorul apel: „Guvernul provizoriu a fost răsturnat. Puterea de stat a trecut în mâinile Comitetului militar-revoluționar — organ al Sovietului de deputați ai muncitorilor și soldaților din Petrograd, care se află în fruntea proletariatului și garnizoanei din Petrograd. Cauza pentru care a luptat poporul — propunerea imediată a unei păci democratice, desființarea proprietății moșierești asupra pământului, controlul muncitoresc asupra producției, crearea guvernului sovietic, această cauză este asigurată.

Trăiască revoluția muncitorilor, soldaților și țăranilor!”

Decret asupra păcii

„Guvernul muncitoresc și țărănesc, creat de revoluția din 24—25 octombrie și care se sprijină pe Sovietele de deputați ai muncitorilor, soldaților și țăranilor, propune tuturor popoarelor beligerante și guvernelor lor începerea imediată a tratativelor în vederea încheierii unei păci democratice drepte...”

Decret asupra pământului

1) „...Proprietatea moșierească asupra pământului se desființează imediat, fără nici o despăgubire.

2) Pământurile moșierești, precum și toate pământurile, domeniile mănăstirești și bisericești, cu tot inventarul lor viu și mort, cu toate acareturile și accesoriile lor trec... la dispoziția comitetelor agrare de plasă și a Sovietelor județene de deputați ai țăranilor...”

Nicolae Ceaușescu despre Marea Revoluție Socialistă din Octombrie: „Un rol important, de însemnătate istorică mondială a avut victoria Marii Revoluții din Octombrie, care a dus la prăbușirea imperiului țarist denumit de Lenin „închisoarea popoarelor”, la formarea primului stat al muncitorilor și țăranilor din lume, deschizând o eră nouă, era construcției noii orînduiri fără clase și fără asupritori, era socialistă și comunistă”.

ÎNTREBĂRI

- Cum au apărut guvernul provizoriu și Sovietele de deputați? Pe cine reprezentau ele?
- De ce comuniștii au îndrumat muncitorii, soldații și țăranii ca puterea să treacă în mâna Sovietelor?
- Care au fost înfăptuirile puterii sovietice?
- Prin ce se deosebește Revoluția din Octombrie de celelalte revoluții din trecut?

SITUAȚIA POLITICĂ ÎN LUMEA CAPITALISTĂ DUPĂ PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1918—1923)

Împletirea luptei revoluționare cu lupta de eliberare națională; prăbușirea marilor imperii. Foamea, lipsa de locuințe, îmbrăcăminte, încălțăminte, lemne de foc și alte bunuri, pricinuite de cei patru ani de război (1914—1918), au stîrnit adînci nemulțumiri în multe țări din lume. Muncitorii, țăranii, intelectualii s-au ridicat la luptă. În Franța, Anglia, S.U.A., au avut loc greve și demonstrații; masele muncitoare cereau salarii sporite, asigurarea locurilor de muncă, respectarea libertăților democratice, încetarea intervenției armate împotriva Puterii sovietice.

În alte țări, lupta revoluționară s-a împletit cu lupta de eliberare națională.

Astfel, din cauza dublului jug — social și național — în Imperiul austro-ungar, cerințele politice și sociale ale popoarelor asuprite se împleteau cu năzuința lor de a dobîndi *independența* sau de a *desăvîrși unitatea lor națională*.

Lupta revoluționară de eliberare națională a acestor popoare, în fruntea căreia s-a situat mișcarea muncitorească și socialistă, a fost condusă de burgheziile naționale. Încă în anii războiului, reprezentanți ai partidelor burgheze au constituit *consilii naționale* (la unele din ele au luat parte și reprezentanți ai partidelor socialiste), care au organizat lupta pentru independență și unitate națională, luptă care a dus la prăbușirea Imperiului austro-ungar, care ținea sub asuprire un număr însemnat de popoare din Europa centrală, inclusiv o parte a poporului român. Pe ruinele acestui imperiu s-au format noi state naționale.

Desăvîrșirea unității naționale a unor state și crearea de noi state independente. În locul Imperiului austro-ungar și în unele părți din Imperiul german, popoarele ridicate la luptă au organizat state naționale.

Constituirea Iugoslaviei. Puterea austro-ungară a fost răsturnată în teritoriile slave din sud ale imperiului de puternica luptă socială și națională a croaților, slovenilor și bosniacilor. Aceste popoare s-au constituit în state independente. Consiliul național care a preluat conducerea acestui stat s-a înțeles cu Regatul Serbiei (independent din 1878) și s-a hotărît unirea ambelor țări într-un singur stat, denumit *Iugoslavia*.

Formarea Cehoslovaciei. În toamna anului 1918 a izbucnit revoluția populară în Boemia și Moravia. Puterea a fost luată de către *Comitetul național ceh din Praga*, care a proclamat crearea statului independent. La această proclamație s-a alăturat *Consiliul național slovac din Martin*. Teritoriile s-au unit într-un singur stat, *Cehoslovacia*.

În *Ungaria*, în octombrie 1918, luptele oamenilor muncii au dus la răsturnarea guvernului. *Consiliul național*, reprezentînd partidele burgheze, a preluat puterea și a proclamat independența noului stat, *Republica Ungară*, înfăptuind *revoluția burghezo-democratică*. Muncitorii, sub conducerea comuniștilor, au continuat însă lupta, au răsturnat puterea burgheziei și moșierimii și au instaurat, la 21 martie 1919, *Republica Ungară a Sfatului*. Aceasta a fost o *revoluție proletară*, puterea de stat aflîndu-se în mâinile proletariatului și a țăranimii muncitoare. Marile state imperialiste au organizat intervenția armată împotriva republicii proletare ungare. La această intervenție a trimis armată și guvernul regal român; masele largi din România au luptat activ pentru apărarea dictaturii proletariatului în Ungaria. Armata revoluționară maghiară a fost însă înfrîntă și în Ungaria s-a instaurat din nou puterea burgheziei și moșierimii (1 august 1919).

În *Germania*, poporul din Berlin s-a răscolit: împăratul a fugit în străinătate. S-a format un nou guvern care a proclamat Republica (noiembrie).

brie, 1918). Sub conducerea comuniștilor, muncitorii cereau guvernului să ia măsuri revoluționare (dezarmarea poliției și ofițerilor, înarmarea popoului, toată puterea militară, ca și cea civilă să fie predate reprezentanților consiliilor muncitorilor și țăranilor etc.). Guvernul, alcătuit din fruntașii partidului social-democrat, a căzut însă la înțelegere cu burghezia. Guvernul a organizat alegeri generale pentru Adunarea Națională în orașul *Weimar*, departe de Berlinul revoluționar. Adunarea Națională a adoptat Constituția republicii burgheze germane, a ales președintele republicii și un nou guvern (februarie 1919).

Datorită participării maselor largi populare, revoluția din Germania a fost o *revoluție burghezo-democratică*. Ea a desființat monarhia, instaurând republica burgheză.

În *Austria*, muncitorii și soldații răsculați au constituit *consilii revoluționare*, care cereau desființarea imperiului, proclamarea republicii și largi libertăți democratice. *Adunarea națională provizorie*, aleasă din reprezentanți ai partidelor burgheze și ai Partidului Socialist Austriac, a proclamat republica (noiembrie 1918).

În teritoriile *poloneze* aflate sub ocupație germană și austriacă partidele burgheze au înființat un *Consiliu de regență*. Folosind situația creată de prăbușirea Imperiului austro-ungar și a Imperiului german, Consiliul de regență a proclamat reunirea teritoriilor poloneze și constituirea noului stat independent *Polonia* (noiembrie 1918).

În *Mongolia*, în 1921, sub conducerea partidului revoluționar a trium-

Baricadă în Berlin în timpul revoluției burghezo-democratice.

Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, 1 Decembrie 1918.

fat revoluția populară, antifeudală și antiimperialistă; în 1924 s-a proclamat *Republică populară*.

În *Turcia*, sub comanda lui *Mustafa Kemal*, denumit *Atatürk*, Mișcarea revoluționară de eliberare a răsturnat pe sultan, a proclamat țara Republică și a introdus o serie de reforme — administrație modernă de stat, alfabet latin (în locul vechiului alfabet cu caractere arabe) și altele.

Încheierea procesului de formare a statului național unitar român.

După Unirea Basarabiei și Bucovinei cu România, *Marea Adunare Națională*, convocată la Alba Iulia, a afirmat voința liberă a maselor populare din Transilvania care în mod unanim au hotărât *Unirea cu țara, Unirea cu România* (1 Decembrie 1918).

Formarea statului național unitar a constituit încununarea unor lupte de secole, a năzuințelor românilor de pretutindeni de a avea un stat unitar independent.

Avântul mișcării revoluționare; formarea de partide comuniste și muncitorești. Crearea Internaționalei a III-a Comuniste. Mișcarea revoluționară a cuprins nu numai Europa, ci și popoarele coloniale și dependente din Asia, Africa, America Latină. Acestea s-au ridicat împotriva colonialismului și imperialismului, pentru eliberarea lor națională și socială. Clasa muncitoare din numeroase țări s-a aflat în fruntea marilor bătălii de clasă din acei ani. În unele țări, partidele socialiste sau social-democrate s-au transformat în partide comuniste. Toate aceste partide comuniste erau partide revoluționare, bazate pe învățătura marxist-leninistă.

Delegații acestor partide comuniste s-au adunat la Moscova, în martie 1919, și au hotărât crearea unei organizații internaționale a muncitorilor — *Internaționala a III-a Comunistă*. Aceasta a înlesnit schimbul de ex-

periență între partidele comuniste și a contribuit la răspîndirea învățaturii marxist-leniniste.

În mai 1921, Congresul Partidului Socialist din România a hotărît transformarea în Partid Comunist și afilierea la Internaționala a III-a Comunistă. Crearea Partidului Comunist a constituit un eveniment de cea mai mare importanță în viața mișcării muncitorești din țara noastră.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că: „*Partidul Comunist Român este moștenitorul și continuatorul celor mai înalte tradiții de luptă ale maselor populare pentru formarea poporului român, pentru dezvoltarea limbii și culturii proprii, pentru afirmarea națiunii române și a statului național unitar — România. Ne mîndrim și-i cinstim pe toți aceia care au luptat și și-au dat viața pentru afirmarea și libertatea poporului nostru*”.

Internaționala a III-a a existat pînă în 1943, cînd s-a autodizolvat.

Noile orientări în viața politică a țărilor capitaliste; apariția fascismului. Puternicele greve și demonstrații ale muncitorilor din anii 1919—1920 au adus Italia în pragul revoluției: monarhia, marea burghezie și moșierimea, căutînd să stăvilească avîntul revoluționar, au sprijinit partidul fascist.

În anul 1922, fasciștii au preluat puterea de stat, instaurînd în Italia *dictatura fascistă*, în frunte cu Benito Mussolini. Toate celelalte partide politice au fost interzise; dreptul de grevă și libertățile democratice au fost suprimate. Zeci de mii de oameni au fost arestați și condamnați, numai pentru că își exprimau gîndurile lor de libertate. Italia a devenit un stat polițienesc.

În unele țări ca: Germania, Spania, Portugalia, Bulgaria, Polonia, Ungaria, clasele stăpînitore, căutînd să nimicească mișcările revoluționare, au sprijinit crearea de organizații fasciste și apoi chiar au instaurat dictaturi fasciste.

Societatea Națiunilor și rolul ei. Conferința de pace de la Versailles a pus bazele unei organizații internaționale, numită *Societatea Națiunilor*. Scopurile societății erau: dezvoltarea colaborării între state; rezolvarea pe cale pașnică a neînțelegerilor dintre state și menținerea păcii.

Dar marile puteri imperialiste au împiedicat Societatea Națiunilor să-și îndeplinească nobilele obiective pentru care a fost creată.

LECTURĂ

Secretarul general al Partidului Comunist Român — tovarășul Nicolae Ceaușescu — despre unirea Transilvaniei cu România:

„Puternice mărturii ale hotărîrii maselor populare din Transilvania de a se uni cu Țara au fost marile demonstrații politice de afirmare a dreptului la autodeterminare națională, constituirea consiliilor muncitorești și a gărzilor naționale care au preluat puterea din mîinile autorităților habsburgice, sutele de mii de semnături pe mandatul delegaților la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, participarea la adunare a peste 100 000 de ro-

mâni. Au rămas întipărite cu litere de aur în marea carte a istoriei patriei aceste cuvinte ale Rezoluției de la Alba Iulia: „*Adunarea națională a tuturor Românilor din Transilvania și Banat...adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dinșii cu România*”.

Wilhelm Pieck despre revoluția din Germania:

„Într-un uriaș asalt revoluționar, masele au zdrobit în cursul revoluției din noiembrie monarhia, au pus capăt războiului și au pricinuit sistemului de dominație imperialistă breșe decisive”.

Secretarul general al Partidului Comunist Român — tovarășul Nicolae Ceaușescu — despre importanța făuririi P.C.R.:

„Făurirea Partidului Comunist Român, la 8 Mai 1921, a avut loc în condițiile puternicului avînt revoluționar din România creat în anii de după primul război mondial, ale creșterii rolului clasei muncitoare în viața social-politică națională din diferite țări, ca și pe plan mondial, precum și în împrejurările internaționale ale victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie care a deschis era revoluției proletare și a exercitat o puternică influență asupra intensificării luptelor revoluționare de pretutindeni”.

ÎNTREBĂRI

- Care au fost cauzele prăbușirii imperiilor german, austro-ungar, otoman și țarist?
- Care este deosebirea dintre revoluția burghezo-democratică și revoluția proletară?
- De ce au fost înfrînte revoluțiile din Germania și Ungaria?
- De ce au sprijinit clasele exploatatoare instaurarea fascismului?
- Ce însemnătate a avut unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România?
- Ce însemnătate a avut înființarea Internaționalei a III-a?

FORMAREA U.R.S.S. — PRIMUL STAT SOCIALIST DIN LUME. DEZVOLTAREA U.R.S.S. ÎNTRE CELE DOUĂ RĂZBOAIE MONDIALE

Statul sovietic în perioada refacerii economiei naționale 1921—1925.

La sfîrșitul anului 1920, războiul civil sprijinit de forțele imperialiste (trupele Angliei, Franței, S.U.A., Japoniei) s-a terminat. Puterea sovietică (puterea muncitorilor și țăranilor) a învins. Popoarele sovietice au căpătat posibilitatea să lase pușca și tunul și să reia munca de construcție pașnică a țării.

În anii războiului (primul război mondial și apoi războiul civil), țara a pierdut peste 20 milioane de oameni. Uzinele, fabricile, căile ferate erau distruse, ogoarele lăsate în paragină, șeptelul pierdut. Marile uzine din Moscova, Petrograd și alte orașe nu lucrau din cauză că nu aveau cărbune. Nu se găseau de cumpărat nici cele mai necesare produse: chibrituri, petrol, săpun, hîrtie, încălțăminte, îmbrăcăminte etc.

Sub conducerea lui V.I. Lenin s-a alcătuit planul de reconstrucție a țării. Acesta prevedea construirea de centrale electrice, refacerea și dezvoltarea

tarea industriei, crearea de noi ramuri industriale în domeniul aluminiului și electrochimiei.

Prin munca eroică a popoarelor sovietice planul a fost îndeplinit. Uzinele și fabricile și-au reluat lucrul, s-a refăcut transportul pe calea ferată, agricultura s-a înviorat. S-au îmbunătățit condițiile de viață și de muncă ale popoarelor sovietice.

Formarea U.R.S.S. — 30 decembrie 1922. După victoria revoluției, pe teritoriul fostei Rusii s-au înființat 6 republici sovietice. După ce au fost alungați intervențiștii, cele 6 republici au hotărât să colaboreze în continuare și în munca pentru construirea socialismului. Astfel, ele s-au unit de bunăvoie, pe baza egalității în drepturi, într-un singur stat, federal — *Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste*. Acest fapt a întărit puterea statului sovietic atât din punct de vedere militar cât și economic, iar însemnătatea lui în relațiile internaționale a sporit.

În perioada de refacere a țării, când poporul sovietic obține mari succese, s-a stins din viață, la 21 ianuarie 1924, Vladimir Ilici Lenin. Creator al Partidului Comunist, conducător neînfricat al luptei revoluționare, învățător al clasei muncitoare — moartea sa a însemnat o grea pierdere atât pentru popoarele sovietice, cât și pentru proletariatul internațional. În anii următori, în conducerea Partidului Comunist al U.R.S.S. și a statului sovietic un rol de seamă l-a avut *Iosif Visarionovici Stalin*.

Victoria construirii socialismului. Planurile cincinale. Refacerea economiei naționale s-a încheiat în anul 1925. Dar țara sovietică era încă o țară agrară, înapoiată.

Pentru construirea societății socialiste era necesar să se îndeplinească *industrializarea țării, colectivizarea agriculturii, ridicarea nivelului cultural și tehnic al popoarelor sovietice*.

După planuri anuale, s-au alcătuit planuri de dezvoltare a țării pe o perioadă de cinci ani (planuri cincinale). Întrecerea socialistă a cuprins întreaga țară; în întreprinderi și pe ogoare s-au format brigăzi, care munciau cu entuziasm pentru îndeplinirea planurilor.

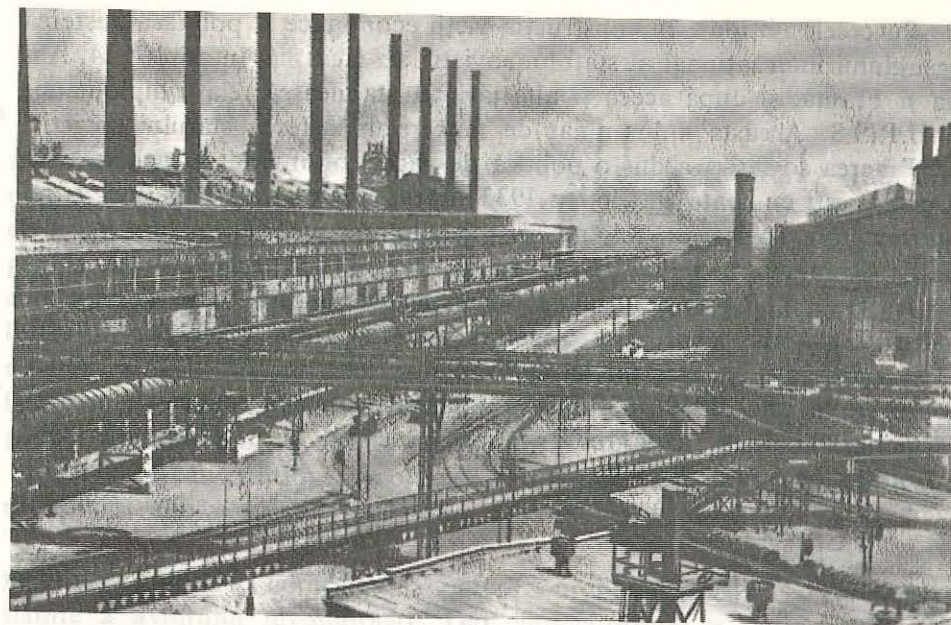
Industria a ajuns predominantă, dând aproape 80% din valoarea producției naționale; U.R.S.S. a devenit o țară industrială înaintată, deținând al doilea loc în lume ca volum al producției industriale.

Odată cu trecerea la planurile cincinale, în 1928, s-a început colectivizarea agriculturii.

S-a încheiat lichidarea neștiinței de carte. A început lupta pentru însușirea tehnicii și ridicarea nivelului cultural al poporului.

Succesele obținute în industrie și agricultură, crearea de cadre tehnice, dezvoltarea literaturii, artei și științei sovietice dovedeau că în U.R.S.S. socialismul a biruit la orașe și sate.

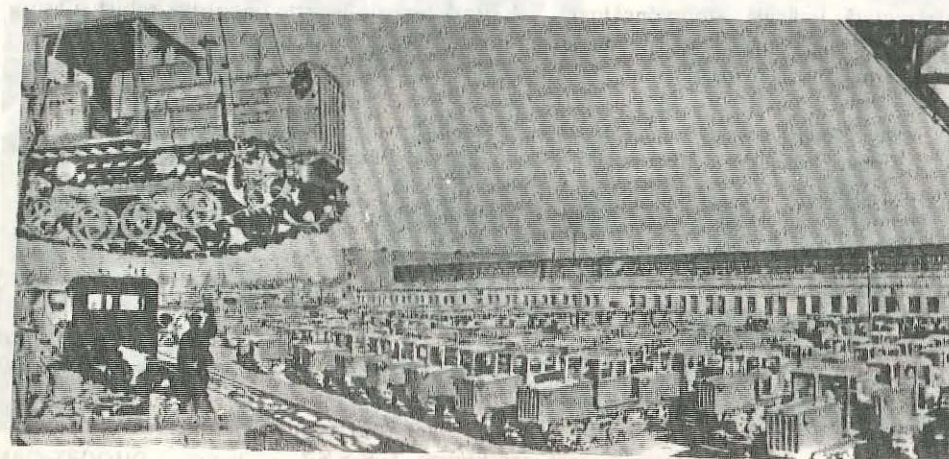
Schimbările petrecute în viața oamenilor, drepturile dobândite au fost înscrise în Constituția adoptată în anul 1936.

Marele combinat de la Magnitogorsk.

Noua Constituție se întemeiază pe următoarele principii de bază: proprietatea obștească asupra uneltelor și mijloacelor de producție, alianța de nezdruccinat dintre clasa muncitoare și țărănime, egalitate și colaborare frățească între popoarele sovietice, inițiativa creatoare a oamenilor muncii, rolul conducător al Partidului Comunist în Uniunea Sovietică.

Organul suprem al puterii este Sovietul Suprem al Uniunii Sovietice; el cuprinde două camere: Sovietul Uniunii și Sovietul Naționalităților, care se preocupă de nevoile și interesele diferitelor naționalități din Uniunea Sovietică. Puterea executivă este exercitată de Consiliul de Miniștri.

Uzina de tractoare de la Stalingrad (astăzi Volgograd).

Succesele obținute în construcția vieții economice și politice, creșterea prestigiului internațional al statului sovietic au făcut ca, în anul 1924, Anglia și Franța, și după aceea și alte țări, să stabilească relații diplomatice cu U.R.S.S. Aceasta a însemnat de fapt recunoașterea statului sovietic.

Puterea sovietică a dus o politică de pace, continuând să încheie relații prietenești cu toate statele. În 1933 și Statele Unite ale Americii au recunoscut țara sovietelor, reluând relațiile diplomatice. Cîteva luni mai târziu, și România a reluat relații de prietenie cu U.R.S.S.

În 1934, U.R.S.S. a intrat în Societatea Națiunilor unde, în repetate rînduri, a propus măsuri pentru menținerea și întărirea păcii, pentru înfrînarea agresiunii fasciste. Anglia și Franța au respins însă propunerile sovietice și, în anul 1939, U.R.S.S. a încheiat un pact de neagresiune cu Germania hitleristă, nădăjduind că prin aceasta va îndepărta pericolul războiului de granițele sale.

LECTURĂ

V.I. Lenin despre starea Țării Sovietelor după terminarea războiului civil (7 februarie 1921): „Sîntem săraci. Nu avem hîrtie. Muncitorii îndură frigul și foamea. Sînt goi și desculți. Mașinile sînt uzate, clădirile se năruie”.

Din mesajul C.C. al P.C.U.S. la moartea lui Lenin:

„Niciînd de la moartea lui Marx, istoria măreței mișcări de dezrobire a proletariatului n-a ridicat o figură atît de gigantică cum a fost defunctul nostru conducător, dascăl și prieten.

Tot ce are proletariatul cu adevărat măreț și eroic: gîndirea neînfriată, voința de fier nestrămutată, îndrîjită, atotînvîgătoare, ură sfîntă, ură de moarte împotriva robiei și asupririi, pasiune revoluționară care mișcă munții din loc, credință nemărginită în puterea de creație a maselor, un uriaș geniu organizatoric — toate acestea și-au găsit o întruchipare măreață în Lenin”.

Din rezoluțiile Congresului al XVI-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. (iulie 1930):

„În perioada care s-a scurs, U.R.S.S. a intrat în faza unei dezvoltări uriașe a construcției socialiste. Politica leninistă justă a Comitetului Central a asigurat o mare dezvoltare a industriei socialiste, a determinat în rîndurile maselor muncitorești un puternic avînt al entuziasmului în muncă”.

ÎNTREBĂRI

- Ce sarcini au stat în fața popoarelor sovietice după terminarea războiului?
- Ce însemnătate a avut constituirea U.R.S.S.?
- Cum ne explicăm creșterea prestigiului U.R.S.S.?

TRĂSĂTURILE CARACTERISTICE ALE EVOLUȚIEI ȚĂRILOR CAPITALISTE ÎNTRE ANII 1923—1939

Refacerea și dezvoltarea economiei țărilor capitaliste după război. În mai toate țările europene, ca urmare a războiului, agricultura și industria erau ruinate. Fiind produse puține, prețurile creșteau mult mai repede decît salariile, ceea ce sporea nemulțumirile maselor muncitoare și le împingea la luptă. Abia după aproape cinci ani de la terminarea războiului, economia a început să se refacă. În principalele țări capitaliste, mai ales în S.U.A., Germania, Franța și altele, în cîteva ani, 1923—1929, fabricile au fost reclădite cu noi echipamente moderne și în agricultură s-a extins folosirea tractoarelor și a îngrășămintelor, astfel că producția a crescut repede, comerțul s-a înviorat.

Înfrîngerea avîntului revoluționar din anii 1918—1922 și refacerea economică din anii 1923—1929 au întărit vremelnice capitalismul.

Situația din mișcarea muncitorească internațională. Refacerea și dezvoltarea economiei, consolidarea puterii burgheziei au dus la o oarecare slăbire a avîntului revoluționar. Dar, muncitorimea a început din nou lupta, cerînd sporirea salariilor, condiții mai bune de muncă și viață. În toamna anului 1925, în Franța se aflau în grevă peste 500 000 de muncitori. În anul următor, 1926, în Anglia, muncitorimea a declarat grevă generală, la care au participat peste cinci milioane de oameni.

Intensificarea luptei de eliberare a popoarelor din colonii și din țările dependente; revoluția antiimperialistă din China. Mișcarea revoluționară a

MAO-ZEDONG — primit cu căldură de populația unui oraș unde se aplică reformele propuse de comuniști.

Șomeri și demonstrații în America.

În timpul crizei economice din 1929 laptele a fost vărsat pe câmp, pentru a nu i se scădea prețul.

luat avânt în Africa, Asia, America Latină. Poporul marocan s-a ridicat în acei ani împotriva coloniștilor spanioli și francezi; popoarele din Siria, Liban, Algeria, Tunisia împotriva dominației franceze, din Afganistan, Iran, Irak, India împotriva asupririi coloniale britanice. Cea mai însemnată a fost lupta poporului chinez. În anii 1925—1927, în China a avut loc o revoluție antiimperialistă, adică de înlăturare a imperialiștilor japonezi, englezi, americani, care dominau viața economică și politică a Chinei. Revoluția a fost condusă de proletariat, la care s-au alăturat masele țărănești și unele pături ale burgheziei naționale. Cu ajutorul forțelor imperialiste (Anglia și S.U.A.), moșierimea și marea burghezie chineză au înlăturat guvernul revoluționar și au reinstaurat puterea lor.

În partea de nord a Chinei, în unele județe, puterea a rămas în mâinile muncitorilor și țăranilor. Sub conducerea Partidului Comunist Chinez, în frunte cu *Mao-Zedong*, în aceste județe s-au înlăturat reforma agrară și alte măsuri democratice. Armata Roșie, creată în anii revoluției de Partidul Comunist Chinez, s-a întărit și a apărut cuceririle poporului.

Marea criză economică a capitalismului din anii 1929—1933. În anul 1929, în magazinele fabricilor se adunaseră mari cantități de produse industriale, iar silozurile și hambarele erau pline cu produse agrare. Muncitorii, țăranii, masele populare aveau nevoie de toate aceste produse, dar nu le puteau cumpăra din cauză că salariile și veniturile lor erau prea mici. Numeroși fabricanți, neavând posibilitatea să-și vândă mărfurile, au închis fabricile, milioane de muncitori rămânând șomeri, adică fără lucru. În ciuda faptului că oamenii flămânzeau, ca să se mențină prețurile la produsele agrare, în S.U.A. au fost arse mari cantități de grâne, bumbac; milioane de porci au fost tăiați și transformați în îngrășămintă, livezile au fost lăsate neculese; în Brazilia se ardeau zilnic vagoane de cafea.

Prin asemenea măsuri — închiderea de fabrici și distrugerea de recolte — fabricanții și moșierii urmăreau reducerea forțată a producției și deci posibilitatea de a-și vinde produsele adunate în depozite și hambare. Ei nu aveau nimic de pierdut, statul capitalist îi despăgubea pe spinarea maselor muncitoare.

Masele largi țărănești împovărate și-au văzut gospodăriile scoase în vânzare de către cămătari și bănci. Mulți țărani și-au pierdut astfel întregul lor avut și s-au îndreptat spre orașe, îngroșând numărul șomerilor.

Peste 27 milioane de șomeri în lumea capitalistă se zbăteau în neagră mizerie. Celor care mai aveau încă de lucru li se redusese salariile la jumătate. În principalele orașe ale lumii — Berlin, Londra, Paris, New York, Tokio — milioane de oameni participau la demonstrații și marșuri ale foamei. Acestea se împleteau cu puternice greve în marile centre industriale ale țărilor capitaliste.

Intensificarea luptei clasei muncitoare în anii crizei economice; marile

GRIVIȚA 1933 — muncitorii înfruntă gloanțele.

bătălii proletare din 1933 în România. Criza economică a cuprins și România. În țara noastră, criza a lovit industria, agricultura și întregul comerț. Șomajul a cuprins funcționarii de stat și particulari. La cererea consilierilor străini care controlau finanțele țării au fost aplicate reduceri masive la salarii, așa-numite curbe de sacrificiu. Guvernul burgheziei și moșierimii a căutat să arunce greutățile crizei pe seama maselor populare. Mișcarea grevistă a luat avânt. Partidul Comunist a organizat și condus în acei ani un șir de mari băătăi de clasă, care au culminat cu eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști, petroliști, metalurgiști, textiliști, din ianuarie—februarie 1933. Aceste lupte au constituit încheștarea cea mai aprigă dintre burghezie și muncitorime în perioada cuprinsă între cele două războaie mondiale. Ele au arătat forța proletariatului român și au avut un mare răsunet internațional.

Instaurarea dictaturii fasciste în Germania și în alte țări. Criza economică a lovit deosebit de puternic Germania, care avea de plătit mari despăgubiri de război și a cărei industrie și agricultură se refăcuse, datorită creditelor acordate de bancherii americani. Lupta de clasă dintre proletariat și burghezie s-a intensificat. Influența partidelor muncitorești, a Partidului Comunist și a Partidului Social-Democrat, a crescut foarte mult. Dar, între conducerile acestor partide nu a existat unitate în vederea luptei comune. De această situație s-a folosit marea burghezie și moșierime. Dându-și seama că nu mai era posibil să zăgăzuiească lupta poporului, păturile cele mai reacționare ale clasei stăpânitoare au adus la putere, în ianuarie 1933, partidul fascist condus de Adolf Hitler. Hitleriștii au dezlănțuit o teroare sălbatică, atît împotriva comuniștilor cît și a tuturor oamenilor cu vederi înaintate. Atunci a fost arestat, printre mulți alții, și *Ernst*

Demonstrație a comuniștilor din Germania în frunte cu ERNST THÄLMANN, conducătorul Partidului Comunist.

Aspect dintr-un lagăr hitlerist.

Thälmann, conducătorul iubit al Partidului Comunist German. Partidele muncitorești au fost scoase în afara legii, syndicatele interzise. Libertățile democratice au fost suprimate. Sute de mii de oameni au fost arestați și aruncați în lagăre de concentrare, unde erau supuși la un regim de teroare și de distrugere. După preluarea puterii, hitleriștii au început să se pregătească de război. Ei propagau ideea fără de teme că ar exista o „rasă superioară”, germană, a cărei menire era de a cuceri întreaga lume. În acest scop, educău tineretul în spiritul urii și al disprețului față de alte popoare.

Germania a ieșit din Societatea Națiunilor (octombrie 1933) și, încălcînd prevederile Tratatului de la Versailles, a introdus serviciul militar obligatoriu (1935). Pregătindu-se de război, întreaga Germanie a fost transformată într-o cazarmă militară, presărată cu lagăre de concentrare și închisori.

Organizații fasciste au apărut și în alte țări ca, de pildă, în: Spania, Franța, Ungaria, Polonia, România, Bulgaria etc. Împotriva acestor organizații și activității lor s-au ridicat toate forțele democratice antifasciste.

Dezvoltarea economiei principalelor state capitaliste (1933—1939). Din 1933, economia lumii capitaliste a ieșit din criză; în uzine și fabrici s-a reînceput munca, ogoarele erau din nou arate și semănate.

Datorită dezvoltării tehnicii, în unele ramuri industriale producția a crescut rapid. Așa, de pildă, s-a petrecut în industria automobilului. Creșterea numărului de automobile a dus la construcția de drumuri trainice, largi — autostrăzi, s-a dezvoltat industria aeronautică, electronică, chimică.

În cinematografie s-a inventat filmul vorbit, iar industria de radio și aparate electrice a cunoscut mari progrese. În industria textilă au apărut țesături din materiale plastice, care înlocuiesc bumbacul și lina.

Cu toate că industria se refăcea și se dezvolta, milioane de muncitori nu găseau de lucru. Țărăimea, împovărată de datorii și de dări, nu a izbutit să-și refacă gospodăriile ruinate în anii de criză. În unele țări s-au luat măsuri pentru sprijinirea agriculturii prin acordarea de credite și subvenții.

Statele imperialiste au sporit eforturile pentru a-și reîmpărți lumea și au îndreptat dezvoltarea economică spre pregătirea unui nou război. Industria de arme și muniții a luat avânt.

Politica agresivă a statelor fasciste; primele focare de război. Încă în anul 1931, *imperialiștii japonezi* au pătruns pe teritoriul *Chinei*, în *Manciuria de sud*, și au ocupat întreaga regiune. Ei au început să construiască acolo baze militare, pregătindu-se de război împotriva Chinei și U.R.S.S. Astfel s-a format în *Extremul Orient un focar de război*. Poporul chinez s-a ridicat la luptă împotriva invadatorilor. Războiul s-a prelungit pînă la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial.

Instaurarea dictaturii fasciste în Germania a însemnat totodată formarea unui focar de război în inima Europei.

Între timp, *Italia* a invadat *Etiopia* și a anexat-o (1936). România, prin Nicolae Titulescu, a condamnat de la tribuna Societății Națiunilor această agresiune, cerînd luarea de măsuri hotărîte împotriva statelor fasciste agresoare. Dar marile puteri, Anglia, Franța, S.U.A., nici n-au încercat să stăvilească planurile agresive ale țărilor fasciste.

În *Spania*, în urma alegerilor din 1936, a fost instaurat un guvern al poporului, care pășise cu energie la democratizarea țării. Fasciștii spanioli (moșieri, industriași, căpetenii ale bisericii catolice, ofițeri), conduși de generalul Franco, au dezlănțuit războiul civil, pentru a răsturna guvernul republican din Spania. Ei au fost ajutați de Italia fascistă și de Germania hitleristă cu arme, tehnicieni, trupe și aviație de bombardament.

În apărarea Spaniei republicane au sosit muncitori și intelectuali voluntari din 53 de țări, printre care și România. Războiul civil s-a prelungit transformîndu-se într-un război național revoluționar al poporului spaniol. Cu toate că Italia și Germania sprijineau fățiș pe rebelii fasciști spanioli, guvernele Angliei, Franței, S.U.A. au refuzat să aprovizioneze guvernul legal al Spaniei, declarînd că sînt pentru o „politică de neintervenție”. Lipsită de arme și de muniție, Republica Spaniolă a fost învinsă (1939).

În anii 1936—1937, Germania, Italia și Japonia s-au aliat în așa-numita *Axa Roma-Berlin-Tokio*, plănuiind să cucerească lumea.

Germania a copleșit *Austria*, înglobînd-o în statul german (1938); în același an și-a îndreptat atacul împotriva *Cehoslovaciei*, copleșind-o defi-

nitiv în 1939. Italia, la rîndul ei, a invadat, în aprilie 1939, *Albania* și a anexat-o. Germania, văzînd că nu întîmpină nici o împotrivire, a pretins să i se cedeze portul și regiunea *Gdansk* din Polonia. Fiecare zi apropiată omenirea de catastrofa celui de-al doilea război mondial.

Lupta antifascistă și antirăzboinică. Atitudinea României. Masele largi populare s-au ridicat pretutindeni în frunte cu patidele comuniste, socialiste și democratice, împotriva pericolului fascist, a pregătirilor de război. În unele țări s-au creat *fronturi populare*, ca de pildă, în Franța, Spania, Chile ș.a., care uneau toate forțele democratice, antifasciste.

În țara noastră, la inițiativa comunistilor, patru mari organizații democratice antifasciste: Frontul

Plugarilor, Uniunea oamenilor muncii maghiari, Blocul pentru apărarea libertăților democratice și Partidul Socialist s-au unit în 1935 într-un front, pentru a duce lupta împreună împotriva fascismului, pentru libertăți democratice. Grupările democratice au organizat întruniri, demonstrații, acțiuni de solidaritate cu lupta antifascistă din țară și străinătate, străduindu-se să închege un larg front democratic antifascist.

Un rol activ în apărarea integrității României și a întăririi securității în Europa și în lume l-a avut *Nicolae Titulescu*, ministru de externe al țării noastre, pînă în 1936. El a cerut, de la tribuna Societății Națiunilor, ca guvernele să se unească pentru a pune capăt agresiunilor fasciste.

În anul 1934, România a încheiat cu Iugoslavia, Grecia și Turcia o alianță politică, numită *Înțelegerea Balcanică*, menită să asigure pacea în această zonă a Europei. Tot în același an, în urma eforturilor depuse de către diplomația română și cea sovietică, pe baza respectării intereselor reciproce, România a reluat relațiile diplomatice cu U.R.S.S.

LECTURĂ

Clara Zetkin (1857—1933), luptătoare pentru cauza mișcării muncitorești germane și internaționale, a demascat fascismul și a chemat popoarele la lupta împotriva lui:

„Priviți Germania, unde capitalismul muribund își caută salvarea în fascism! Fascismul a înscăunat un regim al distrugerii fizice și morale, un regim al barbariei, care lasă mult în urmă chiar și ororile evului mediu. Lumea întreagă e indignată de cruzimile terorii fasciste...”

NICOLAE TITULESCU a apărut de la tribuna Societății Națiunilor libertatea, democrația și pacea.

Adversari ai fascismului din toate țările! Nimeni dintre noi nu are dreptul la liniște și odihnă atâta timp cât fascismul — de care sînt legate asupra noastră, teroarea, foamea și războiul — nu este doborât și zdrobit“.

*

Măsurile de represiune ale hitleriștilor rezultă și din *Regulamentul lagărului hitlerist Esterwegen* (august 1934):

„...Se pedepsește cu 14 zile arest sever de celulă numai apă și pâine și cîte 25 lovituri de bită... cel care în scrisori sau în alte comunicări va face observații defavorabile pentru conducătorii național-socialiști... sau va povesti despre cele ce se întîmplă în lagărul de concentrare...“

Va fi spînzurat ca instigator cel care discută în lagăr, la locul de muncă, în dormitoare, în bucătării și ateliere, în closete și în locuri de odihnă despre politică...“.

*

Munca copiilor într-o fabrică textilă din Shanghai în anul 1932:

„Fără încetare, în aerul halei, se ridică în vârtej roiul de scamă și de praf... Pruncul zace sub războiul de țesut, surioara lui stă la mașina de filat, mămica lucrează la sulul de urzeală, iar mama mare coase baloturile laolaltă. Așa trebuie să decurgă viața ta, copile... Aici au să-ți pâlească obraji, aici ți s-o tulbura lumina ochilor și ți s-or muia picioarele — aici în hala asta plină de sfîrșitul fuselor și de climpănitul războaielor, în hala asta cu aerul îmbîcsit de fulgi de scame și de cîlți. Mișcările pe care le-ai deprins în prima zi, ai să le repeți pînă în cea din urmă zi a vieții tale. Alceva n-ai să mai înveți, altceva n-ai să mai știi din viață. Cartea și jocul nu sînt făcute nici pentru tine, copil care n-ai voie să fii copil, nici pentru colegii tăi, care n-au voie să fie colegi...“.

Egon Erwin Kisch, *Salt la antipozi*, Editura tineretului, București, 1960

N. Titulescu, văzut de M. Maiski, diplomat sovietic:

„Titulescu a fost un diplomat de mare talent, un militant energic împotriva militarismului și războaielor agresive“.

Și de Ed. Herriot, ministru al Franței:

„Acest ministru al unei țări mici face politică în stil mare. Ce om uimitor!“

Din Apelul C.C. al P.C.R. din 17 martie 1939:

„Trupele de asal! ale lui Hitler au invadat Cehoslovacia și se găsesc la granițele noastre. Partidul Comunist din România dă alarma! Să fie pregătit de luptă întreg poporul român pentru apărarea țării împotriva cîmpitorilor fasciști. Partidul Comunist din România declară: comuniștii vor lupta cu arma în mînă în primele rînduri. Uniți-vă cu toții într-un singur front puternic contra lui Hitler și a aliaților săi revizionști. Nici o concesie Germaniei fasciste!“

„Punctul nostru de vedere“, manifest publicat în septembrie 1940 de P.C.R. despre dictatura lui Antonescu:

„Noua dictatură, mai feroce și teroristă, reacționară, jefuitoare și războinică, este tot atît de subredă, ba mai subredă chiar decît dictatura regală. S-au schimbat asupritorii, exploataorii și jefuitorii. Au rămas asupra noastră, exploatarea și jaful“.

Referindu-se la situația internațională între cele două războaie mondiale, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată:

„Desfășurarea evenimentelor istorice în perioada dintre primul și cel de-al doilea război mondial constituie pentru toate popoarele continentului nostru un bogat izvor de învățăminte și concluzii. Încă de la sfîrșitul celui de-al doilea deceniu și începutul deceniului al treilea, din acest secol, forțele cele mai reacționare ale burgheziei au trecut la lichidarea libertăților democratice și la instaurarea dictaturii fasciste. Astfel, în 1920 vine la putere dic-

tatura fascistă horthystă în Ungaria, în 1922 se instaurează fascismul la conducerea Italiei, în 1923 triumfă dictatura fascistă în Bulgaria, iar în 1926 în Portugalia. Urmează apoi, în 1926, instaurarea dictaturii militare în Polonia, a dictaturii militaro-regale în Iugoslavia, în 1929, iar în 1933 a dictaturii fasciste hitleriste în Germania. În anul 1934 se instaurează fascismul în Austria, în 1936 vine la putere dictatura militară în Grecia, iar în 1939 se instalează dictatura fascistă în Spania“.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu despre situația externă a României în anii 1939—1940:

„În 1939—1940 situația internațională s-a agravat. Germania nazistă a trecut la agresiune directă împotriva a numeroase state din Europa, dezlănțuind cel de-al doilea război mondial. România se găsea într-o situație de izolare internațională care a ușurat lui Hitler impunerea Dictatului de la Viena, dezmembrarea teritorială a țării noastre. În aceste împrejurări Partidul Comunist din România împreună cu Frontul Plugarilor, Madosz-ul și alte forțe politice au chemat poporul la luptă pentru apărarea integrității teritoriale a patriei. Se crease o situație favorabilă rezistenței naționale, dar trădarea cercurilor conducătoare guvernante și a conducerii partidelor burgheze a împiedicat lupta maselor largi“.

ÎNTREBĂRI

- De ce a izbucnit criza economică din 1933 și care au fost urmările ei?
- De ce s-au ridicat la luptă cefești și petroliști din România?
- Ce a însemnat instaurarea hitlerismului în Germania?
- Ce țări au fost cîmpitor de statele agresoare fasciste și cum?
- Comparați acțiunile pe plan extern ale Italiei, Germaniei, Japoniei. La ce concluzie ajungeți?
- Care a fost atitudinea comuniștilor români față de pericolul fascist?

AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Cauzele și caracterul războiului. Germania hitleristă, Italia fascistă și Japonia militaristă se aliașeră, urmărind cîmpirea și înrobirea întregii lumi.

Deși ar fi putut, guvernele marilor puteri europene, în primul rînd al Angliei și al Franței, n-au intervenit pentru a opri aceste acțiuni și a pedepsi pe cîmpitori. Prin politica lor îngăduitoare, ele au încurajat agresiunile, deschizînd astfel Germaniei hitleriste și aliaților ei calea pentru a declanșa cel de-al doilea război mondial. Germania, Italia și Japonia, state agresive, au dus un război de jaf și cîmpire, iar statele atacate de ele, un război de apărare.

Desfășurarea războiului în 1939—1941. La 1 septembrie 1939, Germania hitleristă a atacat *Polonia* cu puternice forțe militare; două zile mai tîrziu, Anglia și Franța, aliatele Poloniei, au declarat război Germaniei. Cu toată rezistența poporului, Polonia n-a putut ține piept armatelor blindate și aviației hitleriste. Ea a fost înfrîntă. Scurtă vreme după aceasta, în primăvara anului 1940, armatele Germaniei hitleriste au invadat *Danemarca*, *Norvegia* și au cîmpit *Belgia*, *Olanda* și *Luxemburg*. După aceasta, au năvălit în *Franța*, ocupînd-o. Italia a intrat și ea în război, atacînd Franța.

Germania hitleristă a dezlănțuit apoi „bătălia Angliei” (iulie—octombrie 1940). A bombardat orașele și centrele industriale britanice, dar nu a izbutit să înfrângă rezistența eroică a poporului englez. Aviația hitleristă a fost înfrântă, suferind mari pierderi de avioane și piloți. Germania a fost silită să renunțe la debarcarea în Anglia.

Războiul în Africa. Odată cu intrarea Italiei în război (1940), agresiunea fascistă s-a îndreptat spre bazinul Mării Mediterane și în Africa de est și de nord. Trupele britanice au înfrânt pe cele italiene într-un șir de bătălii. În această situație, Hitler a trimis un corp de armată în Africa de Nord, în ajutorul trupelor italiene (1941). Războiul s-a extins astfel și în nord-estul Africii.

Germania cotopește sud-estul Europei. După ocuparea Poloniei și a țărilor din Europa de vest, România, care se declarase neutră din primele zile ale războiului, nu mai avea nici un aliat pe care să se poată bizui. În iunie 1940, Basarabia și partea de nord a Bucovinei au trecut în componența U.R.S.S. Apoi, României i s-a impus, la 30 august 1940, *Dictatul de la Viena*, prin care a fost nevoită să cedeze Ungariei horthyste partea de nord a Transilvaniei. Poporul român și-a exprimat indignarea și revolta împotriva sfîșierii hotarelor și a dezmembrării.

„Trebuie să menționăm — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — că, în aceste grele împrejurări, i-a revenit Partidului Comunist Român misiunea istorică de cîste de a se ridica cu hotărîre împotriva dictatului fascist de dezmembrare a țării. Organizațiile revoluționare, inclusiv organizația revoluționară a maghiarilor, MADOSZ-ul, s-au ridicat, de asemenea, cu hotărîre împotriva acestui dictat, pentru apărarea integrității României.”

Folosind situația ce se crease, Germania hitleristă a impus aducerea la putere a generalului Ion Antonescu și a Gărzii de Fier. Regele Carol al II-lea a abdicat în favoarea fiului său, Mihai. În țară a fost instaurată *dictatura militară fascistă* (6 septembrie 1940).

Cu acordul dictaturii militare fasciste, în octombrie 1940, au intrat în țară trupe germane, care au ocupat principalele puncte strategice.

Odată cu instaurarea dictaturii militaro-fasciste s-a dezlănțuit o puternică prigoană împotriva forțelor democratice, antifasciste; au avut loc asasinat în masă ale militanților revoluționari, democrați, ale personalităților politice. În teritoriile ocupate de horthyști s-a dezlănțuit o cumplită prigoană, numeroși militanți români și maghiari, sute și mii de cetățeni au fost asasinați, fiind pustiite sate întregi, au fost deportați sute de mii de români, evrei, maghiari în lagărele de concentrare hitleriste.

În toamna anului 1940, Italia a atacat Grecia, dar trupele italiene au suferit grele înfrîngerii. În primăvara anului 1941, Germania hitleristă a venit în ajutorul Italiei, invadînd, cu trupele ei, *Iugoslavia și Grecia*. Ambele țări au fost ocupate.

Atacul împotriva Uniunii Sovietice. În zorii zilei de 22 iunie 1941, Germania hitleristă a atacat Uniunea Sovietică. De partea Germaniei au intrat în război o serie de țări: Italia, Finlanda, Ungaria, România.

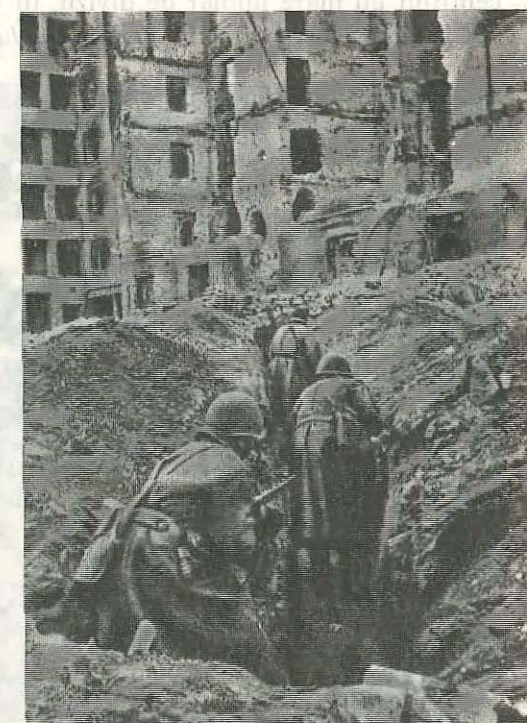
Germania hitleristă a ocupat vremelnice o mare parte din teritoriul sovietic. În septembrie 1941, trupele hitleriste au asediat orașul Leningrad, izolîndu-l de restul țării.

La chemarea Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și a guvernului sovietic, popoarele U.R.S.S. s-au ridicat la luptă împotriva invadatorilor. Oamenii muncii din uzine și de pe ogoare au lucrat în grele condiții, neprecupețindu-și viața pentru a asigura frontul cu cele necesare în armament, muniție, echipament, hrană. În spatele liniilor de front ale trupelor invadatoare s-au format unități de partizani, care au dus o luptă eroică împotriva cîmpitorilor. Partizanii distrugau căile de comunicație ale trupelor germane, depozitele lor de muniții, aruncau în aer podurile, nimiceau pe inamic oriunde era posibil.

Constituirea coaliției antihitleriste. În acele zile de cumplită înclăștare, cînd se aflau în primejdie — datorită crimelor hitleriste — înseși existența și ființa națională a multor popoare, forțe uriașe din lumea întreagă s-au unit în lupta împotriva mașinii de război germane. În septembrie 1941, la Moscova, reprezentanții celor trei mari puteri: U.R.S.S., S.U.A. și Anglia, au pus bazele coaliției antihitleriste, la care au aderat numeroase state. Forța hotărîtoare a coaliției antihitleriste a constituit-o Uniunea Sovietică.

Lupte lîngă Kiev.

Lupte pe străzile Stalingradului.

Marile bătălii în războiul pentru apărarea patriei. Pe frontul sovieto-german s-a dat una dintre cele mai mari bătălii ale războiului, *bătălia Moscovei*. Hitleriștii concentraseră împotriva Moscovei mari forțe, căutând să pună mîna pe capitala Uniunii Sovietice. La sfîrșitul lunii noiembrie 1941, trupele hitleriste ajunseseră la porțile orașului. Luptînd cu dîrzenie și eroism, trupele sovietice, apărînd fiecare palmă de pămînt, au trecut la contraofensivă. Armatele hitleriste au fost învinse și silit să se retragă cu pierderi însemnate. Victoria armatelor sovietice în fața Moscovei a fost prima mare înfrîngere suferită de hitleriști în cel de-al doilea război mondial.

Extinderea războiului în Oceanul Pacific. La începutul lunii decembrie 1941, Japonia a atacat, prin surprindere, baza principală a flotei americane din Oceanul Pacific de la *Pearl Harbour*, distrugînd un mare număr de vase de război. Statele Unite și Anglia au răspuns declarînd, la 8 decembrie 1941, război Japoniei.

Războiul dezlănțuit de japonezi, în Oceanul Pacific și în Asia, a atras în flăcările lui sute de milioane de oameni. Armatele coto-pitoare japoneze au ocupat o mare parte din teritoriul Chinei, Birmaniei, Malaya, Indonezia, Filipinele, Indochina și multe arhipelaguri din Oceanul Pacific. În vara anului 1942 forțele anglo-americane au debarcat în Africa de Nord și au înfrînt trupele germano-italiene de aici. În același timp, concentrînd un mare număr de divizii, în Uniunea Sovietică, hitleriștii au trecut la ofensivă în direcția *Stalingradului* (azi Volgograd) și a *Caucazului de*

Din crimele hitleriștilor: mii de cadavre într-un lagăr de concentrare.

nord. La Stalingrad s-a desfășurat cea mai puternică înclăstare din istoria războiului. Dobîndind victoria, armata sovietică a trecut la o ofensivă de mari proporții pentru izgonirea coto-pitorilor hitleriști din țară.

Mișcarea de rezistență. În țările coto-pite, hitleriștii au dus o politică de represiuni sîngeroase și de jaf sistematic. Ei au înființat numeroase lagăre de concentrare, „lagărele morții”, în care au asasinat prin torturi, înfometare, camere de gazare și ardere în crematorii milioane de oameni pașnici, nevinovați.

Popoarele coto-pite au opus rezistență prin cele mai variate mijloace: de la nesupunerea față de legile impuse de hitleriști și sabotaje, pînă la lupta de partizani cu arma în mînă.

În Franța, Iugoslavia, Cehoslovacia, Polonia, Grecia, România, Filipine, Coreea și alte țări au luat ființă unități de partizani, organizate militărește. Sprijinite de masele largi ale poporului, ele au dat puternice lovituri trupelor de ocupație. Rezistența popoarelor a contribuit într-o măsură însemnată la înfrîngerea, pînă la urmă, a agresorilor hitleriști.

Victoriile coaliției antihitleriste în 1943—1944. În vara anului 1943 armatele sovietice au înfrînt forțele armate germane, pricinuindu-le mari pierderi în oameni și tancuri.

Luptele crîncene de pe frontul sovieto-german au înlesnit armatelor anglo-americane să debarce în sudul Italiei. Italia fascistă a fost silită să capituleze (septembrie 1943) și să declare război Germaniei.

În războiul din Pacific, prin operații combinate, navale, terestre și aeriene, forțele americane au obligat trupele coto-pitoare japoneze să se retragă din principalele insule ale arhipelagului Solomon.

La sfîrșitul lunii noiembrie 1943 s-a ținut, la *Teheran*, prima conferință a conducătorilor U.R.S.S. — I.V. Stalin, S.U.A. — F.D. Roosevelt și Anglia — W. Churchill.

Aici s-a hotărît deschiderea celui de-al doilea front, adică debarcarea forțelor anglo-americane în Franța, la mijlocul anului următor.

Operațiile militare din anul 1944 au reprezentat perioada de victorii hotărîtoare ale coaliției antihitleriste. În mari bătălii desfășurate pe spații uriașe, armatele sovietice au înfrînt pe coto-pitori și au eliberat întreg teritoriul țării. Forțele anglo-americane au debarcat în iunie 1944 în Franța; cu sprijinul mișcării de partizani, ele au reușit să formeze puternice capete de pod și să înceapă izgonirea trupelor hitleriste de pe teritoriul Franței.

În Extremul Orient, forțele americano-engleze au alungat pe coto-pitorii japonezi din Noua Guinee și Filipine. Armatele chineze, create de Partidul Comunist Chinez, au înfrînt trupele japoneze și au eliberat noi teritorii.

Insurecțiile naționale antifasciste. Sub influența victoriilor coaliției antihitleriste, mișcarea de rezistență a luat un caracter de masă, de participare activă a tuturor forțelor populare. În Iugoslavia, Franța, Italia, Grecia, Polonia, Cehoslovacia, Olanda, Albania, Bulgaria, România, Da-

Conducătorii coaliției antifasciste (W. Churchill, F. Roosevelt și I.V. Stalin).

nemarca ș.a., ca și în țările Asiei, partizanii, sprijiniți de masele populare, au nimicit pe cotropitori și au trecut la insurecții armate.

Într-o serie de țări au început insurecțiile antifasciste, care au dus la zdrobirea forțelor hitleriste aflate pe teritoriile lor. Astfel, în august 1944, Partidul Comunist Român, în alianță cu forțele antihitleriste, a trecut la înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și anti-imperialistă. *Înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944 a fost favorizată și de împrejurările internaționale, de marile victorii ale armatei sovietice asupra Germaniei hitleriste, de victoriile obținute de aliați în vest, de intensificarea luptelor de partizani și de eliberare națională în diferite țări printre care și Iugoslavia.*

România a întors armele împotriva Germaniei, alăturându-se, cu toate forțele ei militare și economice, coaliției antihitleriste. Umăr la umăr cu armata sovietică, armata română a dus lupte grele pentru eliberarea nordului Transilvaniei de sub dominația horthystă. Alături de sovietici, trupele române au contribuit la nimicirea și zdrobirea hitleriștilor din Ungaria, Cehoslovacia și Austria.

Victoria definitivă a coaliției antihitleriste. Anul 1945 a fost anul victoriei forțelor coaliției antihitleriste, anul zdrobirii mașinii de război germane și japoneze. În lupte grele, armata sovietică a eliberat Ungaria, Polonia, Cehoslovacia, Austria și a pătruns pe teritoriul Germaniei. În acest timp, armatele anglo-americane au eliberat Franța, Olanda, Danemarca, Belgia și nordul Italiei, pătrunzând pe teritoriul Germaniei. La 25 aprilie,

pe fluviul Elba s-au întâlnit unități ale armatei sovietice cu unități anglo-americane. Câteva zile mai târziu, armata sovietică a cucerit Berlinul. *Germania a capitulat la 9 mai 1945.*

Conferința conducătorilor U.R.S.S., S.U.A. și Angliei, ținută la *Potsdam* (iulie—august 1945), a hotărât începerea lucrărilor pentru încheierea tratatelor de pace în Europa și pedepsirea criminalilor de război, judecați de un tribunal militar internațional.

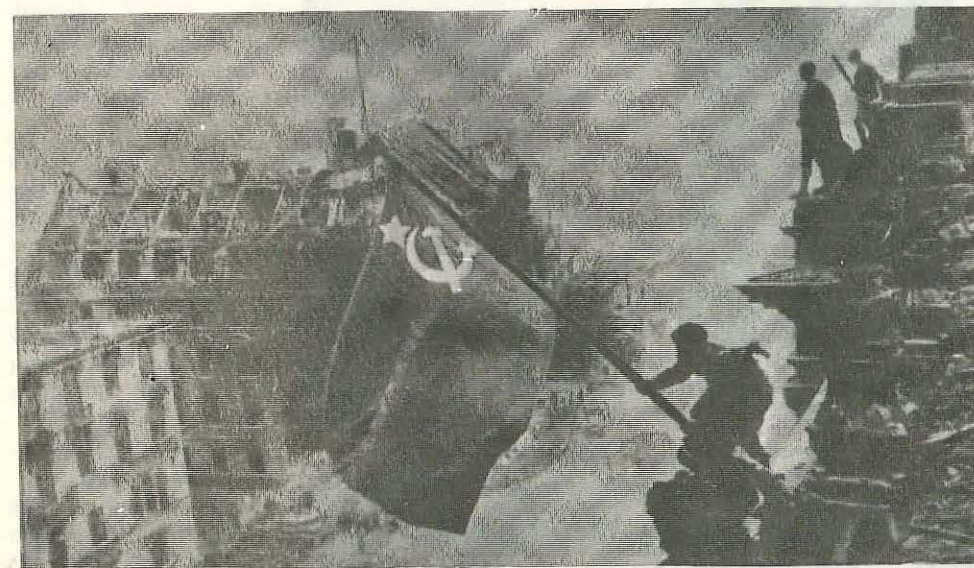
U.R.S.S. a intrat în război împotriva Japoniei (august 1945), începând ofensiva pe un front larg. Tot împotriva acestei țări, S.U.A. a folosit bomba atomică, nimicind populația civilă din două orașe japoneze: Hiroshima și Nagasaki. Această acțiune lipsită de importanță militară, întrucât Japonia era gata să capituleze, a fost condamnată de lumea progresistă. Japonia a capitulat la 2 septembrie 1945. Astfel s-a sfârșit cel de-al doilea război mondial.

Urmările și învățămintele războiului. În al doilea război mondial au fost uciși și schilodiți peste 50 000 000 oameni.

Fasciștii au exterminat milioane de oameni în țările ocupate din Europa și Asia, au distrus vechi monumente de artă, biblioteci, muzee, laboratoare.

Greul războiului în Europa l-au dus popoarele sovietice, care au suferit și cele mai mari pierderi în vieți omenești și în bunuri materiale. Împotriva ocupanților fasciști s-au ridicat la luptă și popoarele coto-pite.

Victoria împotriva fascismului a prăbușit planurile imperialiștilor fasciști de a cuceri lumea întreagă și a înrobi popoarele. Această uriașă luptă

Soldați sovietici înălțând steagul victoriei deasupra Reichstagului.

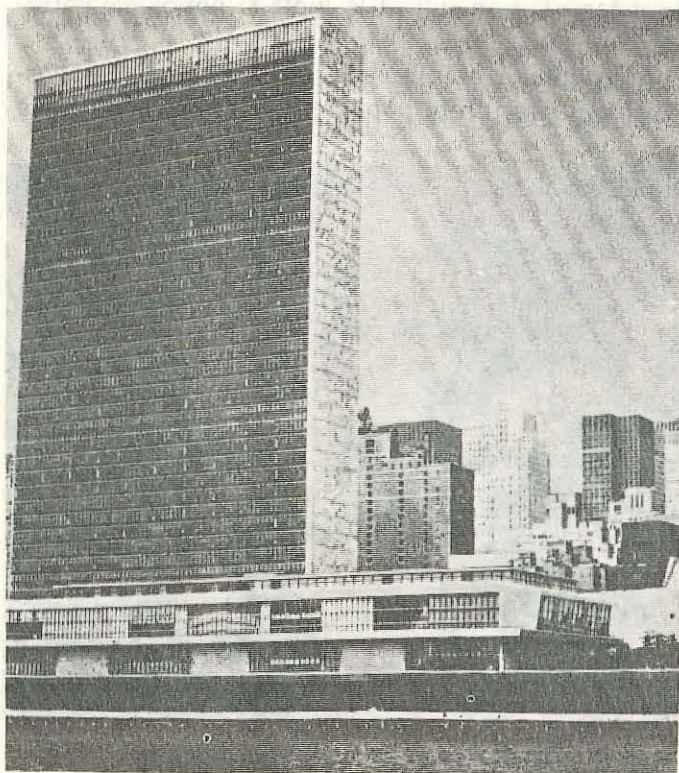
internațională a demonstrat cu putere că dacă forțele democratice, popoarele acționează unite, ele își pot apăra libertatea, independența și suveranitatea, pot înfrînge orice agresor, oricît de puternic ar fi el, pot impune pacea și securitatea în lume.

Crearea O.N.U. Trăgînd învățăminte din cele întîmplate și hotărîte să împiedice pe viitor declanșarea unui nou război mondial, marile puteri învingătoare — U.R.S.S., S.U.A., Marea Britanie, China și Franța — au inițiat constituirea unei organizații internaționale care să apere pacea între popoare.

În 1945, la San Francisco, s-au pus bazele *Organizației Națiunilor Unite* (O.N.U.). Această organizație, făurită pentru menținerea și întărirea păcii și securității internaționale, se ocupă de dezvoltarea relațiilor prietenești între state, de colaborarea internațională în domeniul economic, social, cultural și științific. Aproape toate statele din lume sînt membre ale O.N.U.

Tratatul de pace și consecințele lui. Conferința de pace de la Paris din februarie 1947 a aprobat tratatele de pace cu Italia, România, Bulgaria, Ungaria și Finlanda.

Pentru România, tratatul de pace stabilea anularea Dictatului de la Viena — nordul Transilvaniei fusese eliberat prin lupta dusă în mod eroic de armatele române și sovietice.

Sediul O.N.U. de la New York.

Tratatele de pace prevedeau obligativitatea pedepsirii fasciștilor criminali de război.

Tratatul de pace cu Germania nu a fost încă semnat; Japonia a încheiat în anul 1951 un tratat de pace separat cu S.U.A.; după lungi tratative, în 1956 s-a semnat o declarație comună sovieto-japoneză, care proclama încetarea stării de război între U.R.S.S. și Japonia, precum și restabilirea relațiilor diplomatice între aceste două țări.

Victoria asupra fascismului și încheierea tratatelor au creat condițiile obiective pentru instaurarea unei păci trainice în lume.

LECTURĂ

Apelul adresat francezilor de generalul de Gaulle (18 iunie 1940):

„Acest război nu s-a terminat odată cu bătălia pentru Franța. Acest război este un război mondial. Cu toate greșelile, cu toate șovăielile, cu toate suferințele, în lume există toate mijloacele pentru a zdrobi într-o bună zi pe inamicii noștri. Fulgerați astăzi de forțele mecanizate, vom putea învinge în viitor datorită unei forțe mecanizate superioare. De aceasta depinde soarta lumii...”

I. Broz Tito, comandantul suprem al forțelor de partizani iugoslavi, către Brigada a II-a proletaria (17 octombrie 1942):

„În ciuda tuturor greutăților pe care le avem, în ciuda armamentului slab, a hainelor proaste, hranei insuficiente și altele, nimeni nu ne poate sili să încetăm lupta noastră ce se continuă de șaptesprezece luni și să nu o ducem pînă la capăt. Comandamentul Suprem al Armatei de Eliberare de partizani și armata de voluntari a Iugoslaviei vor depune toate eforturile ca să vă ajute în această direcție. Comandamentul Suprem nu poate duce lupta dacă poporul nu va participa pe deplin la ea, dacă el nu va contribui la maximum pentru cucerirea victoriei definitive și unui viitor mai bun... În ceea ce privește armamentul, pînă în prezent l-am obținut de la dușman. Desigur, nu de bună voie — noi l-am capturat de la dușman.

Tot ceea ce avem, fiecare pușcă, fiecare pistol, fiecare glonț — totul este capturat cu prețul singelui nostru. Acum avem armament suficient ca să capturăm noi arme”.

Mareșalul Uniunii Sovietice, G.A. Jukov, despre bătălia Moscovei:

„Luptele din zilele de 16—18 noiembrie 1941 au fost pentru noi foarte grele. Fără a ține cont de pierderi, inamicul atacă cu înverșunare, încercînd să răzbească cu orice preț spre Moscova cu virfurile sale de atac constituite din unități de tancuri.

În primele zile ale lunii decembrie ne-am dat seama după caracterul acțiunilor și puterea de izbire a tuturor grupărilor germane că inamicul își pierde suflul și nu mai dispune de forțe și mijloace pentru a desfășura acțiuni ofensive...

Trupele noastre, însuflețite de succesele obținute în luptele de apărare, au trecut la contraofensivă fără nici o pauză... În bătălia Moscovei hitleriştilor au pierdut în total peste o jumătate de milion de oameni, 1 300 de tancuri, 2 500 de tunuri, peste 15 000 de mașini și multă altă tehnică. Trupele germane au fost respinse spre vest cu 150—300 km”.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, despre înfăptuirea victorioasă a revoluției de eliberare socială și națională:

„Înfăptuirea victorioasă a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a deschis o nouă eră în procesul luptelor revoluționare, în istoria patriei noastre. În aceste împrejurări, partidul a acționat cu toate forțele pentru participarea activă a României la războiul împotriva Germaniei hitleriste, alături de Uniunea Sovietică și de celelalte forțe aliate, mobilizînd întregul popor în lupta pentru eliberarea deplină a pa-

trierii de sub ocupația trupelor hitleriste și a horthystilor și asigurând participarea ostașilor români, alături de cei ai armatei sovietice, la luptele pentru eliberarea Ungariei, a Cehoslovaciei, precum și la luptele din Austria până la zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste”.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu despre poziția României la O.N.U.:

„Țara noastră își aduce contribuția activă la întreaga viață a Organizației Națiunilor Unite și a celorlalte foruri cu caracter mondial... În numele poporului român... sînt împuternicit să declar că România va milita întotdeauna neobosit și ferm pentru înfăptuirea idealurilor de pace, progres și colaborare ale umanității, pentru afirmarea și respectarea tuturor principiilor care stau la baza unei conviețuiri internaționale”.

ÎNTREBĂRI

- Care au fost cauzele izbucnirii celui de-al doilea război mondial și caracterul lui?
- De ce a apărut mișcarea de rezistență? Ce însemnătate a avut?
- Cînd s-a produs cotitura hotărîtoare în mersul războiului?
- Care sînt învățămintele războiului? De ce s-a creat O.N.U.?

FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA STATELOR SOCIALISTE

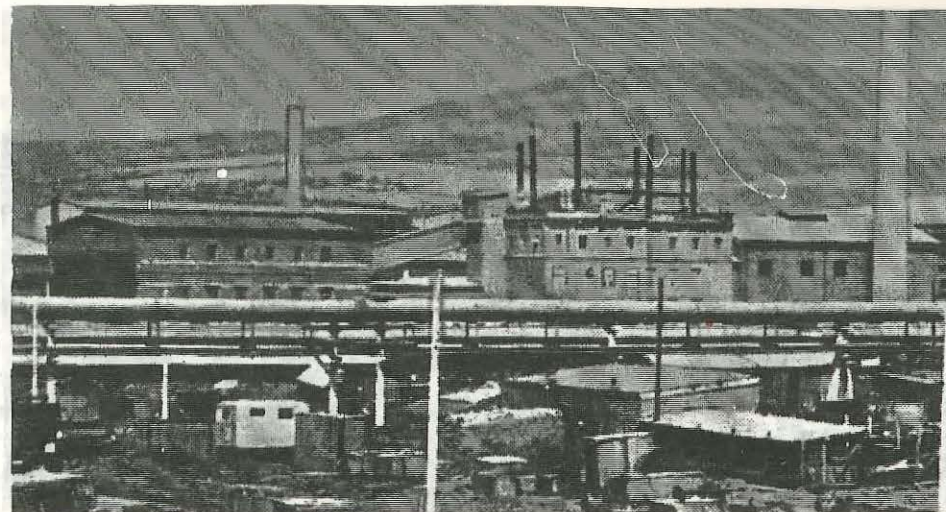
Victoria revoluțiilor populare și formarea statelor de democrație populară în Europa, Asia și America. În țările ocupate de Germania hitleristă, ca și în cele aliate acestora, vîrfurile reacționare ale burgheziei și moșierimii au sprijinit pe fasciști, trădînd cauza independenței naționale și interesele popoarelor.

Așa s-a ajuns în aceste țări ca lupta crescîndă a maselor populare împotriva ocupanților fasciști și a sprijinitorilor lor să se împletească cu lupta împotriva marii burghezii și moșierimii, pentru transformări democratice, pentru socialism.

În aceste țări au avut loc revoluții popular-democratice conduse de proletariat, în frunte cu partidele comuniste și muncitorești. Puterea moșierimii și a burgheziei a fost răsturnată și înlocuită cu guverne ale muncitorilor, țăranilor și intelectualilor. Prin înfăptuirea acestor revoluții s-au format statele de democrație populară.

În *Albania*, poporul a dus o luptă eroică sub conducerea Partidului Comunist, înființat în 1941, împotriva ocupanților italieni și germani. Armata de eliberare națională creată de comuniști a eliberat, în toamna anului 1944, întregul teritoriu.

În *Bulgaria*, insurecția armată din 9 Septembrie 1944 — rezultat al luptei forțelor interne în condițiile victoriilor Uniunii Sovietice și ale țărilor din coaliția antihitleristă — a instaurat puterea populară. Rolul conducător în lupta poporului bulgar l-a avut Partidul Comunist. Sub conducerea acestuia, doi ani mai târziu, poporul a hotărît abolirea monarhiei și proclamarea *Republicii Populare Bulgaria*.

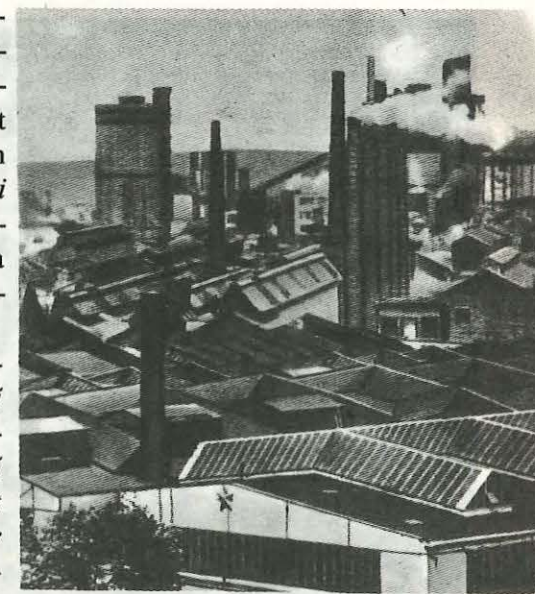
Centrul de industrie grea — R.P. Bulgaria.

În *Cehoslovacia*, insurecțiile din Slovacia și Praga (1944 și 1945) au contribuit la eliberarea țării și la înfăptuirea revoluției naționale și democratice. În februarie 1948, puterea a fost preluată de către clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea muncitoare.

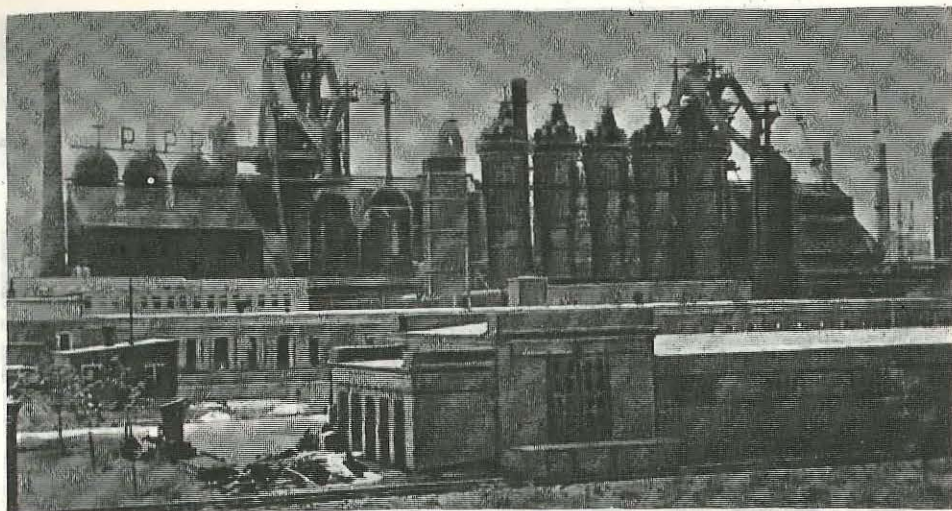
În *Iugoslavia*, încă din anii războiului național de eliberare, dus sub conducerea Partidului Comunist, în frunte cu I.B. Tito, au luat ființă în teritoriile eliberate organe ale puterii populare. În 1945, s-a proclamat *Republica Populară Federativă Iugoslavia* (formată din republicile Bosnia și Herțegovina, Muntenegru, Croația, Macedonia, Slovenia și Serbia).

În *Polonia*, lupta armată împotriva ocupanților nazisti a fost condusă de Partidul Muncitoresc Polonez. Întregul teritoriu al țării a fost eliberat în 1945. Parlamentul ales în 1947 a adoptat Constituția *Republicii Polonia*, care consfințea cuceririle revoluționare ale poporului, voința sa de a trece la construirea socialismului.

În *România*, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a început cu insurecția de la 23 August 1944, condusă și organizată de Partidul Comunist Român și a marcat începutul unor mari transformări, în toate domeniile: politic, social, economic, cultural. La 30 Decembrie 1947, monarhia

Oțelăriile de la Kladno — R.S. Cehoslovacă.

Uzina metalurgică din Polonia (vedere parțială)

a fost înlăturată și s-a proclamat Republica Populară Română. Astfel s-a deschis cale liberă pentru dezvoltarea socialistă și pentru crearea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea spre comunism.

În Ungaria s-a întrunit la Debrețin, în decembrie 1944, Adunarea Națională Provizorie, care a declarat război Germaniei. Apoi, sub conducerea comuniștilor, a început munca de reclădire a țării. La 1 Februarie 1946 a fost proclamată Republica Populară Ungară.

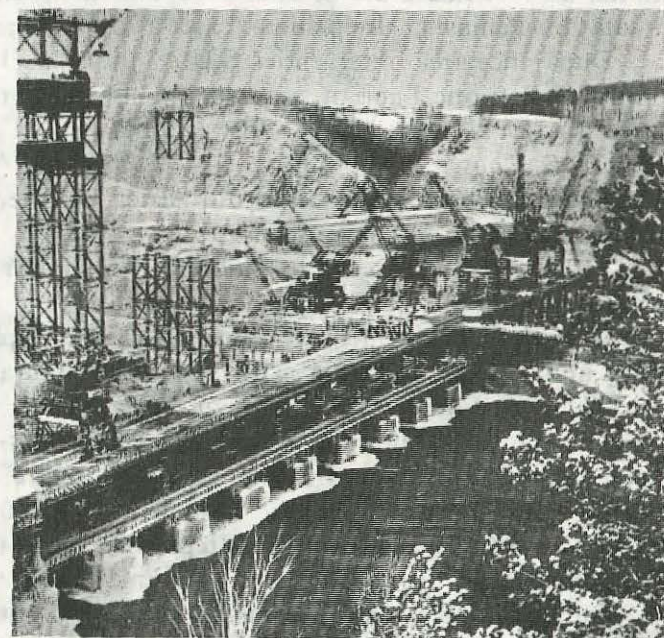
Hidrocentrala de la Porțile de Fier, construită în colaborare cu R.S.F. Iugoslavia.

În septembrie 1949, zonele vestice din Germania, aflate sub controlul S.U.A., Angliei și Franței, s-au unit, creîndu-se Republica Federală Germania. În zona estică, aflată sub controlul U.R.S.S., masele populare au constituit, o lună mai târziu, în octombrie 1949, Republica Democrată Germană (pe scurt R.D.G.), primul stat al muncitorilor și țăranilor germani.

În China, Armata Roșie, sprijinită de masele largi ale poporului chinez și puternice mișcări de partizani, a continuat lupta revoluționară împotriva guvernului reacționar al lui Cîan Kai-Și. Forțele armate guvernamentale instruite și echipate de imperialiștii americani au fost nimicite. Guvernul reacționar s-a retras pe Insula Taiwan. Victoria revoluției populare chineze, organizată și condusă de Partidul Comunist Chinez, a fost încununată cu proclamarea, la 1 Octombrie 1949, a Republicii Populare Chineze. În Republica Populară Chineză, ca și în alte țări socialiste, agricultura a fost cooperativizată, s-a trecut la adînci prefaceri revoluționare, la făurirea noii societăți socialiste.

În Coreea, după terminarea războiului a izbucnit revoluția populară. În sud, cu ajutorul comandamentului trupelor americane, elementele reacționare au înăbușit revoluția. În mai 1948, s-a organizat în Coreea de Sud un guvern al moșierilor și capitaliștilor.

În Coreea de Nord, masele muncitoare — sub conducerea comuniștilor — au luat puterea în mâinile lor și au înfăptuit profunde transformări democratice. Pămînturile moșierești au fost confiscate și agricultura—cooperativizată, industria, băncile, transporturile au fost naționalizate. În septembrie 1948 a fost proclamată Republica Populară Democrată Coreeană (R.P.D.C.). Ea depune eforturi pentru relații prietenești cu Coreea de Sud

Unul din marile baraje construite în Siberia.

(Republica Coreea) și unificarea pe cale pașnică a poporului coreean.

În *Vietnam*, sub conducerea proletariatului vietnamez în frunte cu Partidul Comunist, în luna august 1945 a izbucnit, în întreaga țară, revoluția antiimperialistă și antifeudală împotriva ocupanților japonezi, a administrației coloniale franceze și împotriva moșierilor feudali și marii burghezii vietnameze.

Revoluția a învins și, în septembrie 1945, a fost proclamată *Republica Democrată Vietnam* (R.D.V.). Poporul vietnamez a obținut mari succese în dezvoltarea țării și în făurirea noii societăți socialiste.

Partea de sud a Vietnamului, rămasă sub controlul imperialiștilor americani, a fost transformată de către aceștia într-o bază militară. Forțele patriotice, unite în Frontul Național de Eliberare a Vietnamului de Sud (1960), au cerut să se respecte dreptul poporului de a-și hotărî singur soarta, dar imperialiștii americani au pornit în sud un război barbar împotriva poporului vietnamez.

Operațiile militare ale imperialiștilor americani s-au extins și în nord împotriva Republicii Democratice Vietnam.

Poporul vietnamez a dus ani de zile o luptă eroică. Omenirea progresistă și în primul rând țările socialiste au sprijinit lupta dreaptă a poporului vietnamez. În ianuarie 1973 s-a semnat acordul pentru încetarea războiului și restabilirea păcii în Vietnam. Încheierea acordului reprezintă o victorie istorică a poporului vietnamez în lupta sa pentru libertate. Cucerind independența, s-a realizat unitatea statului, *Republica Socialistă Vietnam*.

Datorită luptei forțelor patriotice, regimul reacționar și intervenția străină au fost înlăturate în anul 1975 din *Kampuchia* (Cambodgia), țară situată în Peninsula Indochina, care a devenit republică democratică.

După încetarea intervenției S.U.A. în *Laos* (1973), sub conducerea Frontului Patriotic Laoțian, au avut loc însemnate transformări revoluționare. În 1975 monarhia a fost abolită și s-a proclamat *Republica Democrată Laos*.

Aceste state, ca și unele țări din Africa, se orientează ferm spre organizarea societății pe baze socialiste.

Pe continentul american, *Cuba* era o republică formal independentă, dar în fapt era o țară dependentă de S.U.A.

În anul 1956 a izbucnit revoluția în Cuba. După ani de lupte, la începutul anului 1959, revoluția a învins și s-a instaurat un guvern revoluționar. Cuba a devenit *prima țară socialistă* de pe continentul american.

În toate țările cuprinse de revoluții populare s-au produs adinci prefaceri democratice. S-au înfăptuit reforme agrare; pământul stăpinit de moșieri a fost dat țăranimii care îl muncea de veacuri; legi democratice au asigurat libertățile cetățenești și drepturi egale naționalităților conlocuitoare; criminalii de război și fasciștii au fost pedepsiți.

După înfăptuirea acestor transformări revoluționare, sub conducerea

clasei muncitoare, în frunte cu partidele comuniste, popoarele din țările de democrație populară au trecut la revoluția socialistă.

Construirea noii societăți este opera istorică a poporului din țara respectivă, rodul activității sale creatoare, al eforturilor și muncii sale. Progresul economic și tehnico-științific al țărilor socialiste se sprijină totodată pe relațiile de colaborare și întrajutorare statornicite între ele.

U.R.S.S. după cel de-al doilea război mondial După terminarea victorioasă a războiului, U.R.S.S. s-a reîntors la viața pașnică. Cotropitorii fasciști au pricinuit pagube uriașe economiei naționale sovietice. Poporul sovietic a început munca de refacere a economiei naționale încă în timpul războiului, pe măsura eliberării diferitelor regiuni. După refacerea economiei, reclădirea orașelor și a satelor, poporul sovietic a trecut la înfăptuirea noilor planuri cincinale.

S-au construit mii de noi întreprinderi, puternice centrale electrice, noi orașe și așezări muncitorești.

Realizările Uniunii Sovietice au demonstrat că socialismul a asigurat ritmuri înalte de dezvoltare în toate sferele vieții sociale.

Știința și tehnica sovietică au obținut succese remarcabile în cucerirea cosmosului și în domeniul folosirii energiei atomice pentru scopuri paș-

Universitatea
Lomonosov
din Moscova,
așezată
pe colinele
Lenin.

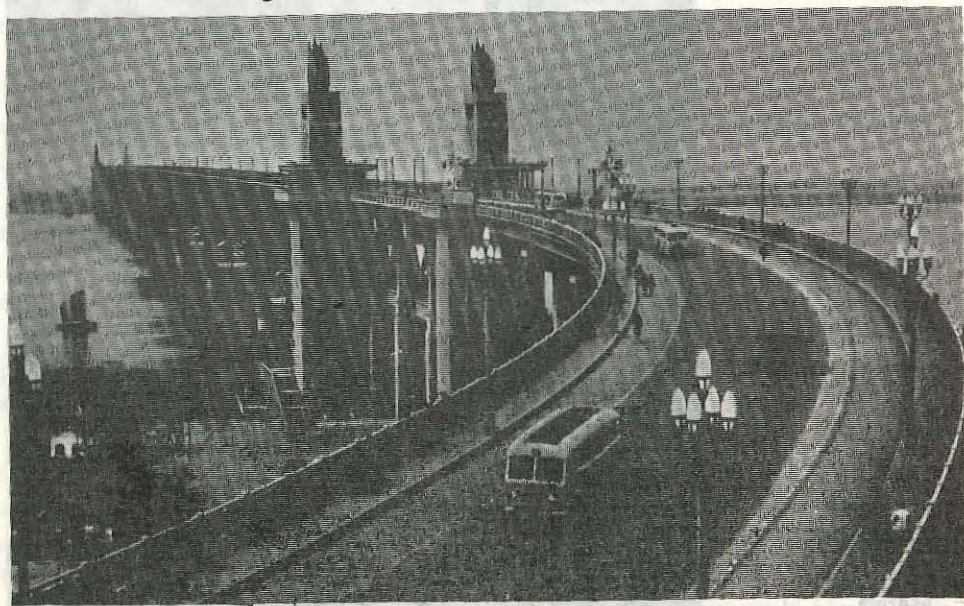
nice. U.R.S.S. este astăzi una dintre marile puteri ale lumii și dispune de un uriaș potențial economic, tehnic, științific și militar.

Trecerea țărilor de democrație populară la construirea socialismului.

Țările de democrație populară au avut de învins nenumărate greutăți în drumul lor spre construirea socialismului. Mai întâi, au naționalizat fabricile, uzinele, băncile, căile de comunicație, adică principalele mijloace de producție. Ele au devenit proprietatea întregului popor. Totodată s-au desființat clasele exploatatoare și, odată cu ele, a fost lichidată și exploatarea omului de către om.

Dacă în trecutul nu prea îndepărtat, cele mai multe state socialiste erau țări agrare, astăzi ele au devenit țări industrial-agrare. Dispunând de considerabile resurse minerale, aceste țări au creat sau au dezvoltat diferite industrii, ca: industria mineritului, energetică, electrotehnică, metalurgică, siderurgică, a construcției de mașini, chimică, mase plastice, materialelor de construcție, forestieră, alimentară și altele. Au apărut noi orașe, noi centre industriale cu uzine uriașe; s-au construit termo și hidrocentrale, poduri, șosele.

Republica Democrată Germană și Republica Populară Polonă se numără astăzi printre primele zece țări din lume prin volumul producției lor industriale, iar Republica Populară Chineză este recunoscută prin forța ei economică, științifică și militară drept una din marile puteri ale lumii. Toate țările socialiste au obținut realizări însemnate pe plan social, în domeniul învățământului (gratuit și obligatoriu), asigurării asistenței medicale, pensii de bătrânețe și de boală, precum și în ridicarea nivelului de trai al maselor largi.

Pod construit peste fluviul langtzi.

Victoria socialismului în România. Având în fruntea sa partidul revoluționar unic, întemeiat pe baza învățaturii marxist-leniniste, clasa muncitoare, în strânsă legătură cu țărănimea muncitoare și cu toți ceilalți oameni ai muncii din țara noastră au pășit cu hotărîre la construirea socialismului.

La 11 iunie 1948 au fost naționalizate, adică trecute în proprietatea întregului popor, întreprinderile industriale, miniere, bancare, de asigurări și transport. Puterea economică a burgheziei industriale și bancare a fost astfel lichidată.

Crearea puternicului sector socialist în economia națională a făcut posibilă, totodată, trecerea la economia planificată, la înfăptuirea politicii de industrializare socialistă. An de an, pe întinsul țării au apărut noi uzine, iar vechile întreprinderi au fost dezvoltate și înzestrate cu utilaje moderne.

Ducînd o intensă muncă de lămurire în rîndurile țărănimii, P.C.R. a pășit și la transformarea socialistă a agriculturii; în luna iulie 1949 au fost organizate primele cooperative agricole de producție. În primăvara anului 1962 s-a încheiat în întreaga țară transformarea socialistă a agriculturii. Socialismul a biruit atît la orașe cît și la sate.

Transformările petrecute în viața economică, social-politică și în conștiința poporului nostru au făcut ca Marea Adunare Națională să ia hotărîrea — conform propunerii Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român — de a denumi țara noastră *Republica Socialistă România* (1965).

Cuceririle poporului nostru au fost consfințite în noua Constituție a Republicii Socialiste România, adoptată de Marea Adunare Națională, în anul 1965.

În luna august 1969 s-au desfășurat lucrările Congresului al X-lea al P.C.R., care a fixat ca sarcină principală făurirea *societății socialiste multilateral dezvoltate*.

Analizînd înfăptuirile de pînă în zilele noastre, *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, adoptat de Congresul al XI-lea al P.C.R., arată: „Dintr-o țară cu un pronunțat caracter agrar, cu o industrie slab dezvoltată și o agricultură înapoiată, România a devenit în mai puțin de 25 de ani o țară industrial-agrară, cu o industrie puternică în plină dezvoltare—organizată pe baza cuceririlor științei și tehnicii moderne, întemeiată pe proprietatea socialistă de stat și cooperatistă în plin proces de modernizare, capabilă să asigure aprovizionarea în bune condiții a populației cu produse agro-alimentare”.

De o excepțională importanță în istoria contemporană a României a fost *Congresul al XII-lea al P.C.R.*, desfășurat între 19 și 23 noiembrie 1979. În Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu s-au analizat realizările obținute de poporul român în perioada 1976—1980, prima etapă a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră, s-au expus liniile directoare ale dezvoltării economice.

co-sociale în cincinalul următor (1981—1985) — urmînd ca România să devină țară socialistă mediu dezvoltată, parcurgînd o etapă de cea mai mare însemnătate în drumul spre societatea comunistă; s-au semnalat marile schimbări în structura socială a țării, dîndu-se cea mai mare atenție perfecționării activității statului prin promovarea largă a formelor colective de conducere, a democrației socialiste și întărirea autoconducerii muncitorești. În dezbaterile din cadrul Congresului s-a remarcat creșterea rolului partidului în conducerea operei de transformare revoluționară a societății românești, s-a reluat, cu o deosebită stăruință, problema activității ideologice și politico-educative pentru formarea omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă și patriotic-revoluționară. De asemenea, Congresul a analizat și dezbătut rezultatele activității internaționale a P.C.R. și liniile directoare ale politicii viitoare a României pe plan mondial.

Relațiile dintre țările socialiste. Victoria socialismului într-o serie de țări constituie cel mai însemnat eveniment istoric al zilelor noastre. Între țările socialiste se formează noi relații, care trebuie să se întemeieze pe deplina egalitate în drepturi, pe respectul reciproc al independenței și suveranității naționale. Statele socialiste trebuie să dezvolte solidaritatea prin înțelegerea frățească pe baza avantajului reciproc și a neamestecului în treburile interne. Pentru colaborarea și înțelegerea economică, unele țări socialiste europene au creat Consiliul Economic de Ajutor Reciproc (C.A.E.R.).

Între țările socialiste din Europa s-a încheiat un tratat militar de apărare — *Tratatul de la Varșovia* (1955). Considerînd că desființarea pactelor militare ar contribui la întărirea păcii, România, membră a Tratatului de la Varșovia, a propus în repetate rînduri desființarea atît a acestui tratat cît și a Pactului Atlanticului de Nord.

Țările socialiste promotoare ale politicii de pace. Țările socialiste duc o politică de pace și prietenie cu toate statele lumii, denumită politica de *coexistență pașnică*. Pe plan internațional, în diferite organizații politice ele se pronunță pentru încetarea oricărui act de agresiune și de amestec în treburile interne ale altor state, pentru respectarea deplină a dreptului popoarelor de a-și hotărî singure soarta.

Țara noastră, punînd în centrul politicii sale externe prietenia și alianța cu toate țările socialiste, își lărgeste și intensifică, totodată, relațiile de colaborare cu toate statele lumii, indiferent de orînduirea lor socială.

În Raportul și dezbaterile la *Congresul al XII-lea al P.C.R.* s-a reluat, cu argumente și experiență nouă, problema politicii active, consecvente în dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare cu țările socialiste, cu statele în curs de dezvoltare și nealiniat, de intensificare a conlucrării cu toate țările lumii, fără deosebire de orînduire socială. România luptă pentru înfăptuirea securității și păcii în Europa, pentru soluționarea problemelor litigioase exclusiv pe calea tratativelor, pentru dezarmarea generală

și, în primul rînd, pentru dezarmarea nucleară. În politica sa externă România stăruie în lupta pentru lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice în lume. Adeptă a politicii de întărire a rolului O.N.U., țara noastră militează pentru participarea, în condiții de egalitate, a tuturor țărilor la soluționarea complexelor probleme ale lumii de azi.

Creșterea influenței socialismului pe plan internațional Țările socialiste cuprind circa 26% din populația lumii și peste 35% din suprafața globului; ele dau circa 40% din producția industrială de bunuri materiale. Uriașul lor potențial economic, uman și spiritual, exercită o influență crescîndă atît asupra luptei popoarelor din țările capitaliste împotriva exploatareii, cît și a transformărilor revoluționare ce au loc în țările eliberate de sub jugul colonial. Socialismul influențează totodată întreaga viață internațională, devine tot mai vădit factorul hotărîtor al dezvoltării istoriei umane, al progresului socialist contemporan.

În perioada postbelică, țările socialiste au devenit o uriașă forță economică și politică; cresc tot mai mult rolul și influența lor în viața internațională.

Între țările socialiste se stabilesc ample schimburi economice, tehnico-științifice și culturale; cooperarea în producție; schimburi de experiență etc. Țara noastră are legături multilaterale cu toate țările socialiste și acționează pentru întărirea solidarității tuturor statelor socialiste, pe baza principiilor socialismului științific, egalității și respectului reciproc, neamestecului în treburile interne și conlucrării reciproc avantajoase.

LECTURĂ

Tovarășul Nicolae Ceaușescu despre dezvoltarea țărilor socialiste:

„În ultimii ani s-a evidențiat tot mai pregnant forța ideilor socialiste, ca rezultat al progresului obținut în dezvoltarea lor economică, științifică, socială. Pe prim plan se află, desigur, Uniunea Sovietică, care a obținut rezultate remarcabile în multe domenii de activitate, constituind o uriașă forță a lumii contemporane. Totodată, este necesar să menționăm afirmarea tot mai puternică a Republicii Populare Chineze, care în urma rezultatelor obținute pe calea dezvoltării economico-sociale, se manifestă tot mai evident ca o mare forță internațională. În același timp, trebuie remarcat că și celelalte țări socialiste înregistrează succese însemnate pe linia progresului economico-social, participînd tot mai activ la viața internațională, dezvoltă largi relații de cooperare cu toate statele lumii, contribuie la creșterea forței și prestigiului socialismului în lume. Tocmai rezultatele obținute de fiecare țară socialistă în dezvoltarea internă, participarea tot mai activă a fiecăreia la viața internațională face să crească forța socialismului, autoritatea și influența sa pe plan mondial”.

Referindu-se la relațiile internaționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată:

„O cerință imperioasă a timpurilor noastre este generalizarea în viața internațională, în relațiile dintre state a principiilor deplinei egalități în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, ale nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța în raporturile interstatuale. Acționînd în acest spirit, să facem totul pentru ca minunatele cuceriri ale științei și cunoașterii umane să servească progresului, bunăstării și civilizației popoarelor, cauzei păcii și fericirii oamenilor pe

pământ. Astfel vom asigura promovarea unor relații noi, a unui umanism nou, care să asigure popoarelor posibilitatea de a-și afirma multilateral geniul și forțele creatoare într-un climat de prietenie și colaborare”.

În Raportul la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta:

„Se poate spune că țara noastră și-a amplificat, mai mult ca oricând, colaborarea cu alte state, are prieteni pe toate meridianele, se bucură de un binemeritat prestigiu pe arena mondială, politica sa fiind apreciată și respectată ca o contribuție de seamă la cauza independenței popoarelor, a destinderii și păcii în lume”.

La grandioasa Adunare populară din București consacrată dezarmării și păcii, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „Poporul nostru a fost și va fi întotdeauna alături la marile manifestări pentru pace din Europa; deși nu am fost prezenți fizic, am fost de fapt alături de manifestările din Europa pentru pace, așa cum considerăm că și popoarele europene, luptătorii pentru pace din Europa sînt prezenți aici, la București, în lupta pentru pace!”

La cel de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român tovarășul Nicolae Ceaușescu a spus: „Marea mișcare pentru pace din Europa și de pe alte continente reprezintă cea mai puternică forță a contemporaneității în stare să oprească cursul periculos al evenimentelor, să împiedice un nou război mondial, o catastrofă nucleară”.

ÎNTREBĂRI

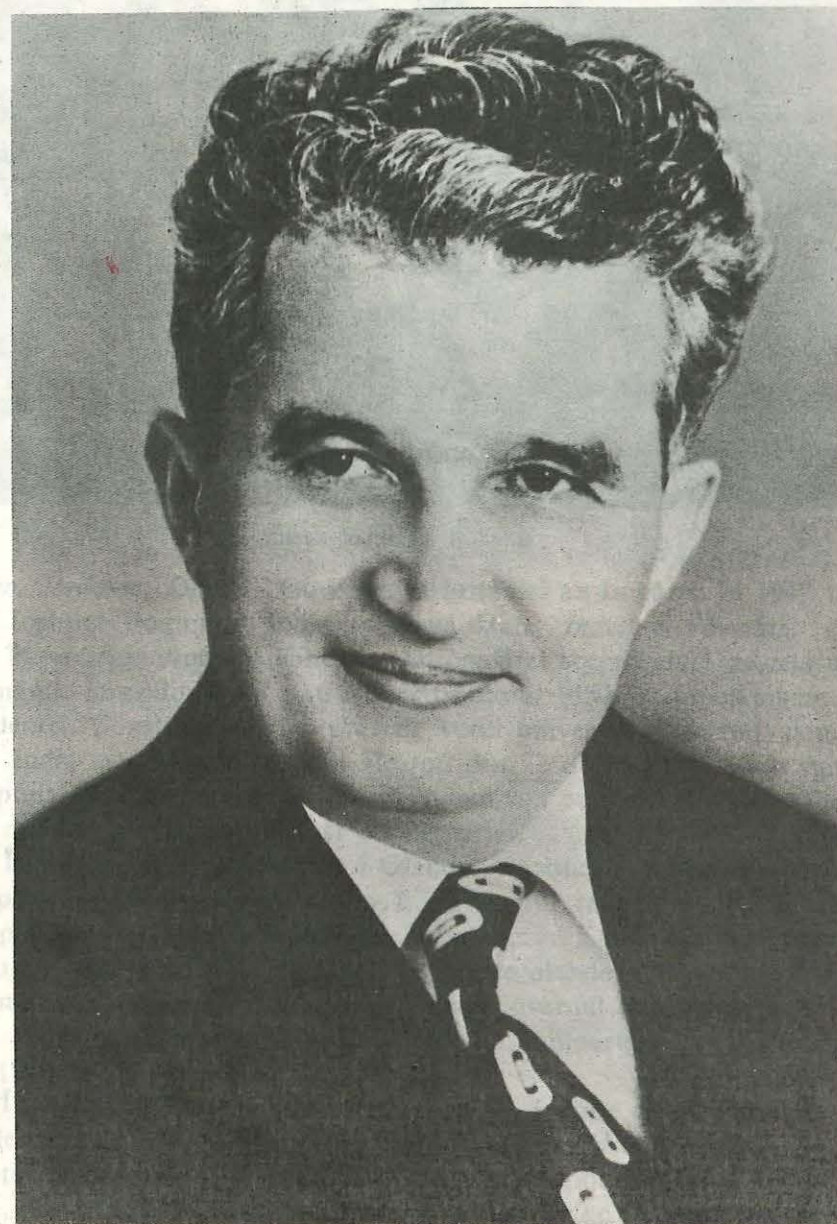
- Ce însemnătate au avut revoluțiile populare?
- Prin ce se caracterizează victoria socialismului în diferite țări?
- Pe ce principii se bazează relațiile dintre țările socialiste?

DESTRĂMAREA SISTEMULUI COLONIAL AL IMPERIALISMULUI; FORMAREA DE NOI STATE INDEPENDENTE

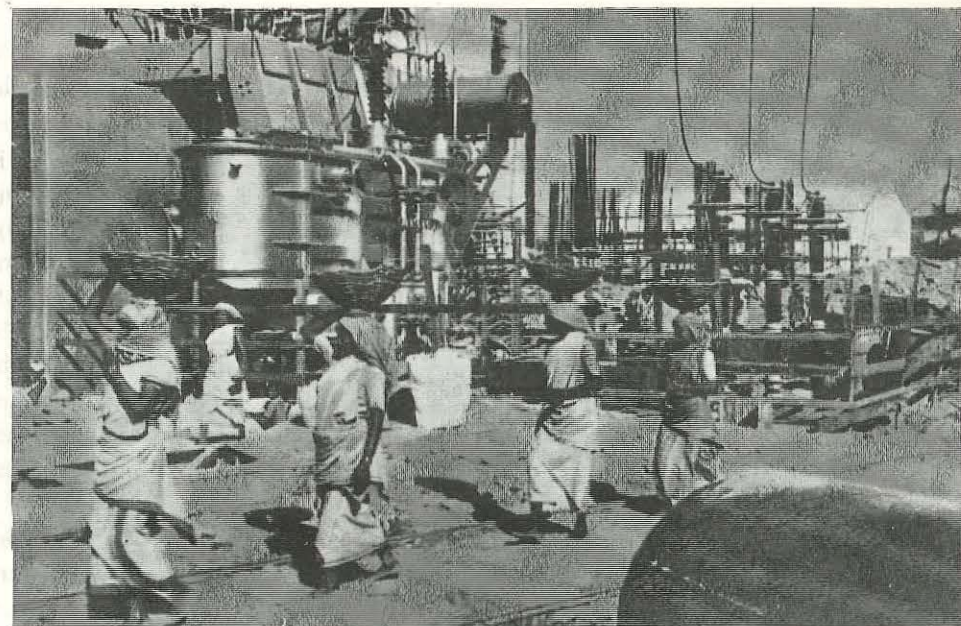
Factorii care au determinat prăbușirea sistemului colonial. Înaintea celui de-al doilea război mondial, peste 90% din populația Asiei și aproape întreaga Africă se aflau sub dependența colonială sau semicolonială a Angliei, Franței, Olandei, Belgiei, Italiei, Portugaliei etc.

Victoria împotriva fascismului în cel de-al doilea război mondial, participarea popoarelor din colonii și semicolonii la obținerea victoriei de către coaliția antifascistă, desprinderea unor state din lanțul imperialist și formarea sistemului mondial socialist au fost factorii care au dat un nou și puternic impuls luptei de eliberare a popoarelor din țările coloniale și semicoloniale. A început prăbușirea sistemului colonial, mai întâi în Asia, unde în anii războiului, în unele țări partidele comuniste au condus mișcarea de eliberare națională. Apoi prăbușirea colonialismului s-a produs și în Africa.

Noile state independente și problemele dezvoltării acestora. În Asia și-au proclamat, după război, independența: Republica Populară Democrată Coreeană, Coreea de Sud, Republica Socialistă Vietnam, Laos, Siria,

Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU
secretar general al Partidului Comunist Român,
președintele Republicii Socialiste România

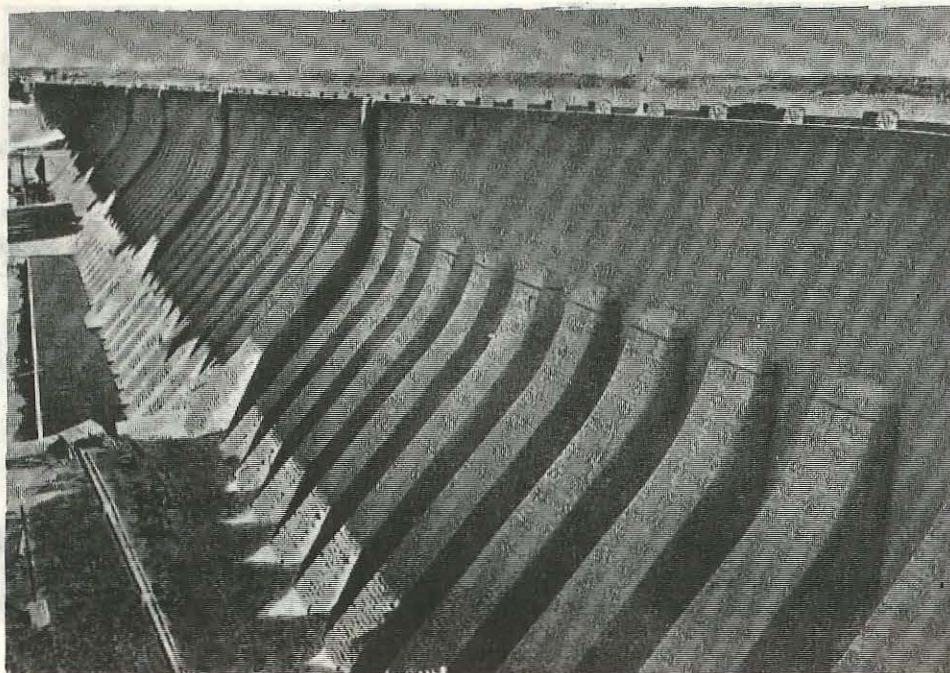
Dezvoltarea industriei în India.

Liban, Iordania, Filipine. Guvernările britanice au împărțit în 1947 teritoriul fostului dominion India în două state: *India* și *Pakistan*.

Puternicele lupte de eliberare națională și socială duse de zeci de ani de masele largi din *India* s-au încheiat în anul 1950, cu proclamarea independenței. Constituția Indiei prevede votul universal și libertăți democratice. India este un stat federal, alcătuit din 22 de state; în unele state s-a înfăptuit reforma agrară. Guvernul indian și-a concentrat strădaniile pentru dezvoltarea agriculturii și a industriei.

În *Indonezia*, fostă colonie a Olandei, a izbucnit în 1945 revoluția antiimperialistă de eliberare națională. Guvernul revoluționar a proclamat independența și formarea Republicii Indonezia. După aproape patru ani de lupte grele împotriva forțelor imperialiste olandeze, în anul 1949 a fost recunoscută independența noii republici. Guvernul indonezian a naționalizat băncile, plantațiile, întreprinderile și mijloacele de transport care aparținuseră capitaliștilor olandezi.

În *Africa: Egiptul și Liberia* erau formal, înainte de război, state independente; cele mai multe țări africane se aflau sub dependență colonială. Egiptul era monarhie controlată de către monopolurile britanice. În iulie 1952, poporul egiptean a răsturnat monarhia. Egiptul s-a proclamat Republică: președintele țării a fost ales Gamal Abdel Nasser. Guvernul egiptean a luat măsuri pentru introducerea reformei agrare și, în 1958, a naționalizat Canalul de Suez, care aparținea unei companii de capitaliști englezi și francezi. Egiptul, denumit din 1961 *Republica Arabă Egipt*, a trecut la industrializarea țării și la cooperativizarea agriculturii.

Marele baraj de la Assuan.

În anii 1967 și 1973 au avut loc războaie între statele arabe și statul Israel. Armata israeliană a ocupat teritorii în Republica Arabă Egipt, Siria și Iordania. Ostilitățile militare au încetat de fiecare dată la intervenția O.N.U.

Mișcarea de eliberare națională a cuprins, treptat, toate popoarele africane. Franța a recunoscut independența Marocului și a Tunisiei. După un război care a durat aproape opt ani, poporul algerian și-a cucerit independența: s-a format *Republica Algeriană Democratică și Populară* care a înfăptuit însemnate reforme economice, sociale și politice.

În anul 1975, numărul statelor independente, care cuprindeau peste 97% din populația Africii, s-a ridicat la 46. Conferința conducătorilor tinerelor state africane a înființat *Organizația Unității Africane*, spre a lupta în comun pentru consolidarea independenței și lichidarea definitivă a colonialismului.

Astăzi, în Africa există *Republica Sud Africană*, un stat cîrmuit după principii rasisto-fasciste. Populația de culoare, alcătuind circa 80% din numărul total, este lipsită de drepturi și crunt terorizată prin legile nedrepte, de discriminare rasială. De aceea ea s-a ridicat împotriva politicii rasiste și de apartheid (politica de segregare rasială împotriva populației de culoare).

Prăbușirea sistemului de robie colonială constituie, ca importanță istorică, al doilea mare eveniment după formarea sistemului mondial socialist.

Capitaliștii din principalele țări au pierdut, prin prăbușirea sistemului colonial, importante surse de materii prime, largi piețe de desfacere, beneficii uriașe și rezerve de oameni. Ei încearcă să subjuge noile state pe cale economică, menținând prețuri scăzute la materiile prime produse de aceste țări și frînând dezvoltarea lor industrială. Această politică, denumită *neocolonialism*, face ca lupta de eliberare națională să treacă în domeniul economic; de aceea noile state creează o agricultură și o industrie proprie, care să le consolideze independența.

Primii pași în dezvoltarea economiilor naționale au dus la naționalizarea totală sau parțială a unor ramuri economice deținute de companii monopoliste străine și crearea unui sector economic de stat. În unele țări s-au înfăptuit reforme agrare. Statele noi, independente, au nevoie de colaborare și cooperare economică atât între ele cât și cu țările dezvoltate în condiții de egalitate și respectare a suveranității lor.

Școală în Ghana.

Sărăcie și foamete în țările subdezvoltate.

Solidaritatea poporului român cu lupta popoarelor în curs de dezvoltare.

tic și diplomatic lupta de eliberarea popoarelor. România a încheiat numeroase acorduri economice cu toate țările care au pășit pe calea dezvoltării independente. Prin strădania specialiștilor, tehnicienilor și muncitorilor români se ridică uzine, rafinării de petrol, fabrici metalurgice, textile etc., construcții industriale și cartiere de locuințe în numeroase țări din Asia și Africa. Medici, ingineri, profesori, tehnicieni români participă la opera de consolidare a independenței și dezvoltării de sine stătătoare a noilor state apărute pe harta lumii.

Astfel, cu ajutorul tehnicienilor români, se construiesc: rafinăria de 6 milioane tone anual de la Barnias (Siria), cartiere de locuințe și edificii social-culturale de la Tripoli (Libia), uzina de triplu superfosfați de la Homs (Siria), fabrica de sodă de la Alexandria (Egipt), rafinăria de la Zarka (Iordania), fabrici de mobilă în Nigeria, rafinării de petrol în India, o fabrică de tractoare la Hyderabad (India) și multe altele în diverse țări. Numeroși tineri din țările arabe și africane învață în instituțiile de învățământ superior din țara noastră. În același timp, țările capitaliste înăspresc condițiile de acordare a creditelor pentru țările în curs de dezvoltare.

Lichidarea subdezvoltării, promovarea unor relații economice bazate pe principii de deplină egalitate și echitate, făurirea unei noi ordini economice internaționale constituie probleme majore ale contemporaneității, cerințe vitale ale mersului înainte al societății omenеști.

LECTURĂ

Tovarășul Nicolae Ceaușescu despre prăbușirea lumii coloniale și afirmarea statelor naționale ale popoarelor eliberate:

„Epoca noastră va rămâne în istoria universală ca epocă a afirmării a zeci de popoare care se eliberează de sub dominația colonialismului și a imperialismului și se afirmă ca state naționale independente, aducând o tot mai puternică și importantă contribuție la soluționarea problemelor majore care frământă astăzi omenirea.”

„Realizarea unui program rapid pe calea ridicării economico-sociale impune, ca o legitate obiectivă, unirea tuturor forțelor naționale. De altfel, desfășurarea evenimentelor din ultimii ani într-un șir de țări din America Latină, Asia și Africa demonstrează că tocmai acolo unde s-a realizat o colaborare largă între toate forțele progresiste naționale, inclusiv forțele militare, s-au putut obține succese importante în lupta împotriva dominației străine, pentru preluarea în propriile mâini a bogățiilor naționale, s-a deschis drumul dezvoltării independente.”

INTREBĂRI

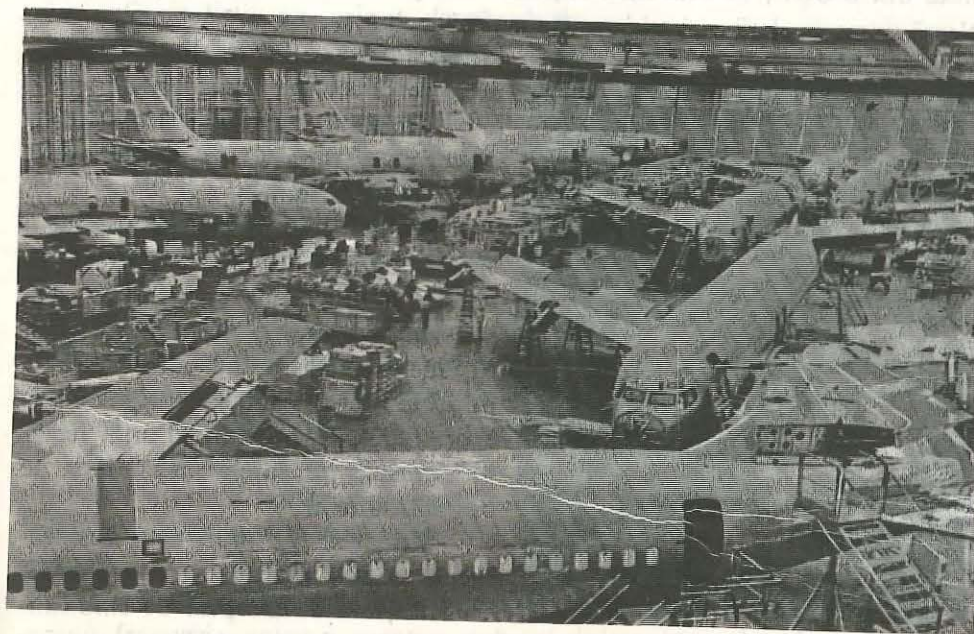
- Care a fost situația popoarelor Asiei și Africii înainte de cel de-al doilea război mondial?
- Ce însemnătate are prăbușirea sistemului colonial?
- Care este poziția țării noastre față de popoarele care s-au constituit în state independente? Dar față de acelea care duc lupta pentru a scutura jugul colonial?

ȚĂRILE CAPITALISTE DUPĂ CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Principalele caracteristici ale dezvoltării economice și politice în marile state capitaliste. După al doilea război mondial, raportul de forțe pe plan economic, militar și politic între marile state capitaliste s-a schimbat. Cele trei țări agresoare: Germania, Italia și Japonia fiind învinse, influența lor pe plan internațional a scăzut. Economia lor era în bună parte distrusă și marea majoritate a orașelor în ruine. Anglia și Franța, deși învingătoare, suferiseră și ele mari distrugerii, iar economia franceză fusese jefuită în mod sălbatic de către hitleriști. Numai Statele Unite ale Americii au ieșit din război mai întărite, dar întâmpinau greutăți în trecerea de la economia de război la economia de pace. Statele Unite ale Americii au sprijinit prin împrumuturi refacerea economică a țărilor ruinate de război, sporindu-și influența în întreaga lume capitalistă.

În numai câțiva ani, Republica Federală Germania, Anglia și Franța, Italia, Japonia, precum și alte țări capitaliste care suferiseră de pe urma războiului și-au reclădit orașele și satele distruse, au reconstruit numeroase uzine și au ridicat noi fabrici, căi ferate, poduri, aeroporturi și altele.

În ultimele două decenii, puterea economică a statelor capitaliste a crescut simțitor. Noile descoperiri științifice și tehnice, precum și aplicarea lor rapidă în industrie, agricultură, transporturi, medicină, au făcut să sporească producția și productivitatea muncii.

Atelier de montaj într-o uzină de avioane în S.U.A.

Inegalitatea în dezvoltarea marilor state capitaliste s-a accentuat. În statele ce fuseseră cوتropite de naziști s-a reinstaurat *regimul parlamentar*.

Forme ale organizării de stat în diferite țări. *Statele Unite ale Americii* — republică federală, constituită din 50 de state — ocupă astăzi, ca putere economică, primul loc în lume. Realizând beneficii uriașe de pe urma războiului, dezvoltându-și forța economică, monopolurile S.U.A. și-au mărit an de an exportul de capital în lumea capitalistă: în țările Europei Occidentale, Americii Latine, Asiei și Africii. Întregi ramuri industriale, îndeosebi în cele mai noi domenii ale științei și tehnicii, sînt astăzi stăpînite de monopolurile americane.

În viața politică americană, cuvîntul hotărîtor îl au două partide: *republican* și *democrat*, care se succed la conducere. Indiferent care din aceste partide deține puterea, în guverne participă reprezentanți ai marilor societăți industriale și bancare.

Peste jumătate din veniturile statului sînt folosite pentru întreținerea forțelor armate. Concernele industriale primesc comenzi uriașe de la stat, din care realizează cîștiguri fabuloase. Din această cauză, marile concerne sînt interesate să capete comenzi cît mai mari și pentru aceasta sprijină sporirea forțelor armate. Masele largi ale poporului american cer reducerea cheltuielilor militare și folosirea veniturilor statului pentru: organizarea asistenței medicale gratuite, construcții de școli și locuințe pe măsura nevoilor, înmulțirea serviciilor publice în orașe, crearea de locuri de muncă pentru șomeri, lichidarea banditismului și a folosirii stupefiantelor.

Populația de culoare numără circa 25 milioane de persoane. În unele state din S.U.A., ea este încă supusă unei politici de *discriminare rasială*. Negrii primesc salarii mai mici pentru aceeași muncă pe care o fac și albi.

Numărul șomerilor în rîndul negrilor este de 2—3 ori mai mare.

Condițiile de locuit ale negrilor sînt foarte proaste. În unele state, negrii sînt prigoși.

Proletariatul american se situează în fruntea luptei pentru reale libertăți democratice și pace.

Japonia este o monarhie constituțională. Prin munca neobosită a poporului și-a refăcut cu repeziciune economia distrusă de război; a reclădit orașele și satele incendiate de bombardament.

Monarhia absolutistă a fost înlocuită după război cu o monarhie constituțională. Dreptul de sindicalizare și ziua de muncă de opt ore sînt

Întreprinderi industriale din Ruhr.

asigurate de lege. Reforma agrară a dat țăranilor, prin răscumpărare, 80% din pămînturile ce fuseseră în stăpînireă moșierilor. De această reformă s-a bucurat îndeosebi țăranimea înstărită, mulți țărani mijlocași și săraci neavînd mijloace de a cumpăra pămînt.

Industria japoneză a cunoscut o deosebită dezvoltare, situînd Japonia ca nivel al producției industriale, în unele ramuri principale, pe al doilea loc în lumea capitalistă, imediat după S.U.A. Totuși, situația clasei muncitoare este încă nesatisfăcătoare. Monopolurile japoneze stăpînesc economia și joacă un rol de seamă în viața politică a țării.

Republica Federală Germania (R.F.G.) s-a constituit în august 1949 prin unirea zonelor vestice ale Germaniei aflate sub controlul Statelor Unite, Angliei și Franței. Puterea politică a fost preluată din toamna anului 1969 de către un guvern de coaliție, format din *Partidul Social-Democrat* și *Partidul Liber-Democrat*. R.F.G. și-a refăcut economia distrusă de război, cu sprijinul marilor investiții americane. Refăcută pe baze tehnice moderne, industria R.F.G. asigură monopolurilor mari beneficii. Drepturile sindicatelor au fost mult lărgite. Sistemul de asigurări sociale a fost extins și îmbunătățit. În ultimii ani, R.F.G. a făcut pași importanți pentru a stabili relații normale cu țările socialiste și a intensifica schimburile comerciale.

Anglia este monarhie parlamentară. La conducerea țării s-au succedat pînă în zilele noastre cînd *Partidul Laburist*, cînd *Partidul Conservator*. În 1945 s-au trecut în proprietatea statului acele întreprinderi din industria carboniferă, centrale electrice, căi ferate, care nu mai asigurau beneficii capitaliștilor și necesitau uriașe investiții pentru reînnoirea utilajelor învechite. Capitaliștii au primit despăgubiri.

Totodată, drepturile sindicatelor au fost lărgite, iar sistemul de asigurări sociale și de asistență medicală mult îmbunătățite.

Cu toate acestea, economia engleză trece printr-o perioadă de dificultăți, ceea ce s-a răsfrînt negativ asupra nivelului de trai al oamenilor muncii. Numărul șomerilor a crescut. Capitaliștii au aruncat greutatea pe spina poporului. Clasa muncitoare își apără dreptul la viață declarînd greve. În ultimii ani au avut loc mari greve în transporturi, mine, metalurgie, poștă.

Franța este Republică, Noua Constituție a Franței, adoptată în 1946, prevedea drepturi cetățenești, drepturi electorale pentru femei și — sub influența avîntului forțelor democratice — a recunoscut necesitatea naționalizării principalelor ramuri industriale.

În același an, guvernul francez căutînd să apere interesele coloniale ale marii burghezii, a pornit războiul împotriva Republicii Democrate Vietnam și Algeriei, unde mișcarea națională de eliberare era puternică.

Profundele frămîntări interne, urmare a războaielor duse de guvernul francez pentru a menține sub stăpînireă lor coloniile, au condus,

Generalul CHARLES DE GAULLE

Vedere din Parisul contemporan.

în iunie 1958, la formarea unui guvern sub conducerea generalului *Charles de Gaulle*. S-a adoptat o nouă Constituție, care lărgea drepturile președintelui Republicii franceze și restrângea pe cele ale Parlamentului. Economia franceză a cunoscut, în ultimii ani, o mare dezvoltare. În anii 1968—1969, în Franța au avut loc puternice frământări ale maselor populare. În fruntea luptelor pentru o viață mai bună și pentru lărgirea drepturilor cetățenești s-a aflat Partidul Comunist Francez. Acesta a încheiat o alianță cu Partidul Socialist, pe baza unui program comun. S-a înfăptuit astfel unitatea de acțiune a clasei muncitoare franceze. La alegerile prezidențiale din 1981 a fost ales președinte al Republicii *Francois Mitterrand*, președintele Partidului Socialist, care a început opera de naționalizare a unor industrii mari.

În zilele noastre, Franța și-a reluat locul de mare putere a lumii capitaliste.

Contradicțiile în lumea capitalistă contemporană. Sub conducerea S.U.A., marile state capitaliste au organizat blocul militar denumit Pactul Atlanticului de Nord (N.A.T.O.).

Între statele capitaliste continuă să existe o vădită inegalitate în ceea ce privește nivelul lor de dezvoltare economică. S.U.A. dețineau în 1970 circa 41% din producția industrială a lumii capitaliste, depășind producția tuturor celorlalte mari state capitaliste adunată la un loc. De asemenea, investițiile de capital american în diverse țări reprezintă mai mult de jumătate din investițiile tuturor celorlalte state luate împreună. Folosind su-

perioritatea lor economică, S.U.A. au instalat baze militare pe teritoriul altor țări; ele au dus un război *nedrept*, de *agresiune* în Vietnam, care a stîrnit indignarea întregii lumi.

Marile state capitaliste, R.F.G., Japonia, Franța, concurează produsele americane și totodată au luat măsuri pentru a stăvili sporirea influenței economice și politice a S.U.A. O parte din țările europene au înființat *Comunitatea Economică Europeană*, denumită și *Piața Comună*, organizație suprastatală, pentru susținerea intereselor lor economice. Contradicțiile dintre marile state se manifestă și pe plan politic. De pildă, Franța și-a retras forțele armate din cadrul Pactului Atlanticului de Nord, bloc militar dominat de S.U.A.

În ultimii ani criza economică manifestată prin inflație și șomaj în permanentă creștere, prin haosul monetar, prin criza energetică (scumpirea periodică a petrolului, ce atrage sporirea tuturor prețurilor) au condus la agravarea contradicțiilor în viața internațională, la intensificarea tendințelor de reîmpărțire a zonelor de influență, de întărire a dominației în diferite părți ale lumii pe calea armelor sau pe cale economică. Se constată totodată o creștere a producției de arme, atât nucleare cît și clasice, o goană după înarmare, amenințătoare pentru pacea lumii.

Hotărîrea Statelor Unite de a produce bomba cu neutroni, o nouă armă ucigătoare, și de a amplasa în țările din vestul Europei rachete nucleare cu rază medie de acțiune au stîrnit vii proteste în țările din vestul Europei. În Franța, Germania Federală, Italia, au avut loc marșuri ale păcii și demonstrații de protest la care participă milioane de oameni împotriva hotărîrii Statelor Unite de a amplasa arme nucleare în Europa, pentru dezarmare generală și pace. Dezarmarea generală, reducerea treptată a arsenalelor și efectivelor militare, a cheltuielilor pentru înarmare constituie în momentul de față probleme esențiale ale vieții internaționale, condiții pentru dezvoltarea economică, pentru independența și suveranitatea statelor lumii. Un răsunet deosebit, în întreaga lume, l-a avut inițiativa de pace a României, propusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Lupta clasei muncitoare și a altor forțe progresiste împotriva exploatării, pentru drepturi și libertăți democratice. După datele culese de O.N.U., aproape 50% din locuitorii globului, mai ales acei care trăiesc în regiuni subdezvoltate, suferă de foame. Și în S.U.A., cea mai bogată țară capitalistă, din date oficiale recunoscute de președinții din ultimul deceniu, peste treizeci milioane de oameni trăiesc în mizerie. În toate țările mari capitaliste șomajul, creșterea costului vieții, degradarea locuințelor orașenești, poluarea atmosferei și apelor au devenit fenomene obișnuite.

În țările capitaliste, masele largi muncitoare luptă pe diferite căi împotriva sărăcirii și înrăutățirii condițiilor de viață. Clasa muncitoare duce mari bătălii greviste împotriva șomajului și pentru majorarea salariilor în raport cu creșterea prețurilor.

Totodată au loc puternice acțiuni — demonstrații, adunări de pro-

test, marșuri, greve — pentru respectarea și lărgirea libertăților democratice, împotriva politicii aventuriste, războinice a statelor imperialiste.

În ultimii ani, regimurile dictatoriale din Spania, Grecia și Portugalia au fost doborâte și aceste țări au pășit pe făgașul democrației, al respectării drepturilor cetățenești.

Victorii însemnate au obținut partidele comuniste și socialiste în Franța, Italia și alte țări.

ÎNTREBĂRI

- Cum au reușit Statele Unite să-și sporească influența lor în lumea capitalistă?
- Care sînt obiectivele luptei duse de masele largi ale poporului american?
- Care sînt relațiile dintre marile state capitaliste?

MIȘCAREA COMUNISTĂ ȘI MUNCITOREASCĂ INTERNAȚIONALĂ DUPĂ CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Dezvoltarea mișcării comuniste și muncitorești internaționale. Datorită faptului că în fruntea luptei pentru vindecarea rănilor pricinuite de război, a refacerii economiei, a apărării libertăților democratice și a intereselor oamenilor muncii, a luptei împotriva colonialismului și pentru eliberarea națională și socială s-au aflat comuniștii, mișcarea comunistă internațională a cunoscut un avînt deosebit. Ea a devenit în zilele noastre *principala forță politică a contemporaneității*. Numărul partidelor comuniste și muncitorești a sporit, ele activînd astăzi în aproape 100 de țări și cuprinzînd aproape 63 milioane membri.

Partidele comuniste și muncitorești își desfășoară activitatea în condiții diferite de la țară la țară. În țările socialiste, ele sînt partide de guvernămînt și conduc istorica bătălie de construire a noii orînduiri sociale. În țările capitaliste dezvoltate, marea majoritate a partidelor comuniste își desfășoară activitatea legal și au reprezentanți în parlamente, consilii regionale și municipale, ca, de pildă, în Franța, Italia, Japonia, Venezuela etc.

În țările în curs de dezvoltare, slab dezvoltate, unele partide activează legal, ca, de pildă, în Peru, Columbia etc.; altele, cele mai numeroase, au fost puse în afara legii și activează în aspre condiții de ilegalitate, ca, de pildă, în Indonezia, Filipine, Birmania și în mare parte din țările Africii.

Fiecare Partid Comunist contribuie prin activitatea ce o desfășoară la îmbogățirea experienței mișcării comuniste și muncitorești, la dezvoltarea practicii și teoriei *tregerii de la capitalism la socialism*, precum și a *construcției socialiste*.

Rolul conducător al partidelor comuniste și muncitorești în țările socialiste

Baza ideologică a partidelor comuniste este materialismul dialectic și istoric, socialismul științific. Călăuzite de învățătura vie a socialismului științific, partidele comuniste elaborează programele concrete de transformare revoluționară a societății în concordanță cu realitățile istorice naționale și sociale din fiecare țară.

În țările socialiste, partidele comuniste și muncitorești sînt partide de guvernămînt.

Paralel cu consolidarea politică, cu perfecționarea centralismului democratic, cu lărgirea și perfecționarea întregii activități economico-sociale, în țările socialiste s-a desfășurat în continuare, în ritmuri înalte, dezvoltarea producției sociale, a crescut nivelul de trai material și cultural al oamenilor muncii. Cu toate marile rezultate obținute în dezvoltarea economiei, țările socialiste, luate în ansamblu, nu reușesc încă să-și satisfacă integral necesitățile de consum. De aceea se depun eforturi susținute pentru a se soluționa cît mai rapid aceste rămîineri în urmă.

Viața a arătat că socialismul este orînduirea cea mai avansată pe care a cunoscut-o omenirea, capabilă să asigure fiecărui popor deplina eliberare socială și națională, făurirea unui viitor liber, corespunzător năzuințelor proprii.

Succesele comuniștilor în viața politică a țărilor capitaliste. În țările capitaliste, partidele comuniste și muncitorești s-au dezvoltat și s-au călit în focul unor puternice bătălii de clasă duse împotriva exploatării, pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice, pentru pace și progres social.

Succese deosebite de importante în activitatea lor au obținut comuniștii din Italia, Franța, Spania, Portugalia, Japonia, Finlanda, Grecia, India, Peru, Columbia, Costa Rica, Sri Lanka ș.a.

De pildă, Partidul Comunist Italian are peste 1 700 000 de membri și el este principala forță politică care se opune clasei dominante italiene. În ultimele alegeri parlamentare și municipale din 1976 au votat pentru comuniști peste 8 000 000 de alegători și astfel Partidul Comunist Italian are un mare număr de deputați și senatori în Parlament; în numeroase orașe consiliile municipale sînt conduse de comuniști.

Partidele comuniste militează pentru făurirea unității de acțiune a tuturor forțelor muncitorești, a partidelor politice ale clasei muncitoare. Exemplul Partidului Comunist Francez este grăitor. Astfel, Partidul Comunist Francez, în alianță cu Partidul Socialist și radicalii de stînga, a obținut în alegerile municipale din martie 1977 peste 52% din numărul voturilor. Aproape 2/3 din marile orașe franceze sînt conduse de forțele de stînga, în frunte cu comuniștii. În alegerile din 1981, Partidul Socialist Francez a obținut un mare succes, iar la alegerile prezidențiale a fost ales președinte al Franței, pe următorii șapte ani, François Mitterrand.

Relațiile dintre partidele comuniste și muncitorești Unitatea concepției asupra lumii, unitatea Țelurilor și voinței lor determină dezvoltarea legăturilor și colaborării între partidele comuniste și muncitorești. Aceste legături dintre partidele frățești, precum și colaborarea între ele cunosc numeroase forme. Contactele reciproce sistematice la toate nivelurile constituie izvorul de nesecat în schimbul de experiență.

Între partidele comuniste și muncitorești din țările socialiste se dezvoltă neîncetat colaborarea economică pe baza avantajului reciproc.

Legătura strânsă dintre toate partidele comuniste și muncitorești duce la înfăptuirea *unității mișcării comuniste și muncitorești internaționale*. La baza acestei unități stau următoarele principii: egalitatea deplină în drepturi a partidelor; neamestecul în treburile interne; dreptul exclusiv al fiecărui partid de a-și elabora de sine stătător linia sa politică internă și externă, metodele și căile de activitate, încredere și stimă reciprocă; solidaritate și sprijin tovarășesc.

Partidul Comunist Român, detașament activ al mișcării comuniste și muncitorești internaționale. Partidul Comunist Român a militat neobosit pentru întărirea legăturilor sale cu partidele comuniste și muncitorești din întreaga lume, pentru introducerea în viață a principiilor ce trebuie să stea la baza unității mișcării comuniste și muncitorești internaționale. Având în vedere diversitatea condițiilor în care își desfășoară activitatea partidele comuniste și muncitorești, P.C.R. consideră că solidaritatea, colaborarea trebuie să se realizeze pe baza principiilor deplinei egalități, respectării dreptului fiecărui partid de a-și elabora linia politică în concordanță cu realitățile din țara respectivă.

P.C.R. a dat și dă sprijin substanțial moral, material și diplomatic luptei duse împotriva imperialismului și a colonialismului de către popoarele din Asia, Africa, America Latină, sub conducerea partidelor comuniste. Călăuzit de o justă concepție internațională, P.C.R. a propus din nou, la istoricul Congres al XII-lea, ca și la Congresul al XIII-lea desfășurat în noiembrie 1985, întărirea colaborării și solidarității comunistilor români cu toate partidele comuniste, cu partidele socialiste și democratice, cu mișcările de eliberare, cu forțele antiimperialiste de pretutindeni, urmărind cu perseverență transformările progresiste, democratice în societatea umană, progresul social și pacea în lume. Prin întreaga sa activitate P.C.R. a dovedit prin fapte consecvența sa în lupta pentru creșterea forței comunistilor de pretutindeni, a rolului lor în transformarea revoluționară a societății, a instaurării păcii în lume.

Mișcarea muncitorească a devenit principala forță politică a contemporaneității; partidele comuniste și muncitorești obțin succese deosebite în toate țările capitaliste; între partidele comuniste și muncitorești din întreaga lume se întrein legături strânse pentru înfăptuirea unității de luptă pe plan internațional. P.C.R. este un detașament activ în lupta pentru libertate, independență, pentru instaurarea păcii în lume.

LECTURĂ

„Partidul Comunist Român pornește de la premisa că în viitor transformările revoluționare vor cunoaște o și mai mare diversificare. Fiecare popor, pornind de la principiile generale ale socialismului științific, va trece la socialism pe o cale proprie: fiecare partid, fiecare popor vor îmbogăți prin experiența lor tezaurul universal al teoriei și practicii revoluției, al construcției socialiste.”

Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

ÎNTREBĂRI

- În ce condiții activează partidele comuniste și muncitorești?
- Ce principii stau la baza unității mișcării comuniste și muncitorești internaționale?
- Ce însemnătate are unitatea clasei muncitoare?
- Care este rolul P.C.R. în mișcarea comunistă și muncitorească internațională?

PROGRESUL CULTURII ÎN EPOCA CONTEMPORANĂ

Principalele orientări în dezvoltarea culturii în epoca contemporană. În epoca contemporană, știința, tehnica și cultura au cunoscut o deosebită dezvoltare. Oamenii de știință încearcă să cunoască, tot mai mult, originea vieții, rolul omului în natură și societate. Știința este folosită în toate domeniile activității umane; totodată, ea are un rol foarte important în viața oamenilor, influențând felul lor de a gândi, de a se comporta în societate.

Dintre științele exacte, cele mai remarcabile descoperiri s-au făcut în fizică și în primul rând în fizica nucleară; acestea au influențat asupra tuturor științelor ducând la apariția unor noi științe.

Energia nucleară este astăzi folosită pe scară din ce în ce mai largă în: industrie, arhitectură, medicină, geologie etc. Înfăptuirile în domeniul fizicii au dat naștere unei noi științe, cu largi aplicări în viața noastră de toate zilele — electronica. Radioul, televiziune, radioghidajul și teleghidajul, trecerea de la cinematograful mut la cel sonor sînt numai o parte din aplicațiile electronicii. Microscopul electronic, realizat în 1937, a contribuit la importante descoperiri în domeniul biologiei și al medicinei. Calculatorul electronic este utilizat în transporturi, în programarea liniilor tehnologice în industrie, ca și în marile bănci.

Contribuții însemnate la descoperirea și dezvoltarea fizicii nucleare au adus savanții: Albert Einstein, Enrico Fermi, Irène și Joliot Curie, Lev D. Landau, Robert J. Oppenheimer și alții.

Dezvoltarea chimiei a dus la apariția de noi industrii, ca aceea a maselor plastice, a fibrelor artificiale, a detergenților.

Biologia s-a concentrat în direcția studierii mecanismului intern al procesului vieții. Descoperirile înfăptuite au contribuit la crearea antibioticelor sintetice — sulfamidele, precum și a celor de origine naturală — penicilina.

Dezvoltarea culturii în țările socialiste. Eliberarea multor țări din Europa, Asia și America din lanțul imperialismului și al colonialismului a deschis în istoria acestora o epocă de *transformări revoluționare în cultură și știință*.

Ducând mai departe marile tradiții progresiste, democratice și realiste, cultura a fost pusă în fiecare țară socialistă în slujba poporului, a progresului său material și spiritual. A luat naștere o cultură nouă, legată de clasa muncitoare. Aceasta servește tuturor oamenilor muncii pentru pregătirea lor științifică, politico-ideologică în vederea activității lor în producție, în viața socială.

Crearea noii culturi în cadrul revoluției socialiste a fost înfăptuită prin participarea activă și conștientă a intelectualilor, oamenilor de știință și artă însuflețiți de ideile materialismului dialectic și istoric și ale socialismului științific.

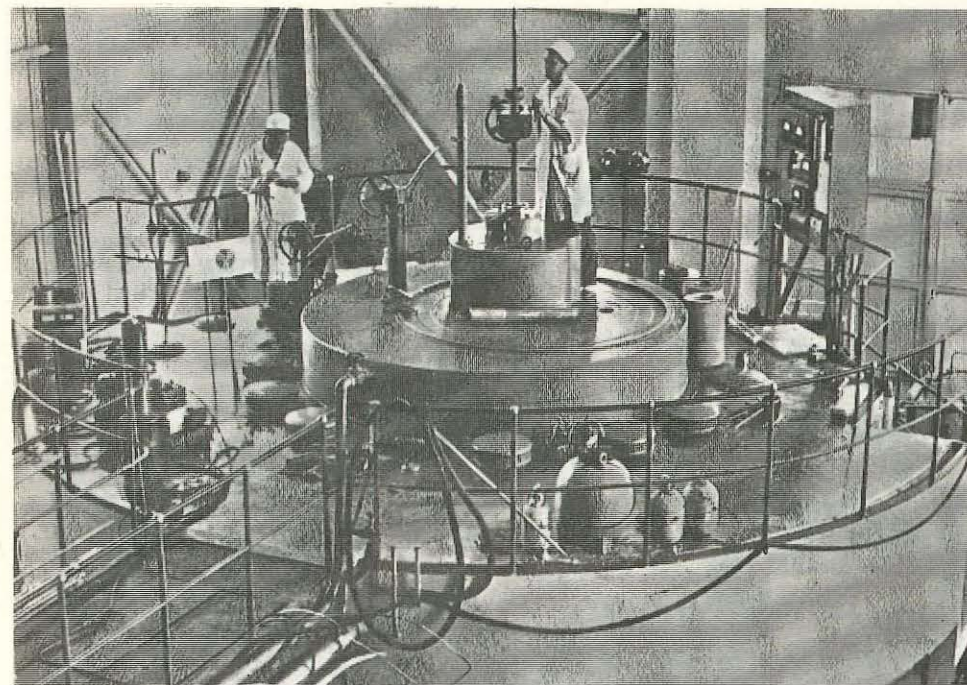
Înfăptuirea revoluției culturale în țările socialiste s-a vădit, între altele, în transformările revoluționare din învățământul de toate gradele. Școala a fost deschisă tuturor — copii, tineri și vârstnici — pentru lichidarea grabnică a neștiinței de carte și asigurarea întregului popor cu cunoștințe generale largi. Aceasta a contribuit la înflorirea noii culturi socialiste, a științei și tehnicii, la faptul că toate cuceririle culturii au devenit un bun al poporului.

Literatura nouă din țările socialiste este consacrată omului, dragostei de viață și încrederii nemărginite în viitorul său fericit; ea descrie atitudinea și activitatea conștientă a oamenilor care transformă natura și societatea, educă dragostea fierbinte de patrie, sentimentele nobile de pace, înfrățire și respect față de toate popoarele.

Alături de marii noștri scriitori, *Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi*, s-au afirmat tineri de mare talent, ca *Nicolae Labiș, Marin Preda* și alții.

Succesele socialismului pe plan mondial, creșterea mișcării muncitorești internaționale, prăbușirea sistemului colonial au influențat și dezvoltarea culturii în țările capitaliste. Literatura progresistă, care oglindește lupta popoarelor pentru pace, democrație și o viață mai bună, își are reprezentanți de seamă în *Paul Eluard, Louis Aragon, Pablo Neruda* și alții, ale căror poezii, romane, nuvele au fost traduse și în țara noastră.

Alături de aceste tendințe progresiste, în literatura din țările capitaliste se manifestă cu putere și alte curente, care cultivă disperarea, nepu-

Reactor nuclear.

tința omului față de forțele oarbe ale naturii, folosesc terorismul ca armă politică, preamăresc războaiele și ațită un popor împotriva altuia, cultivând astfel ura între oameni.

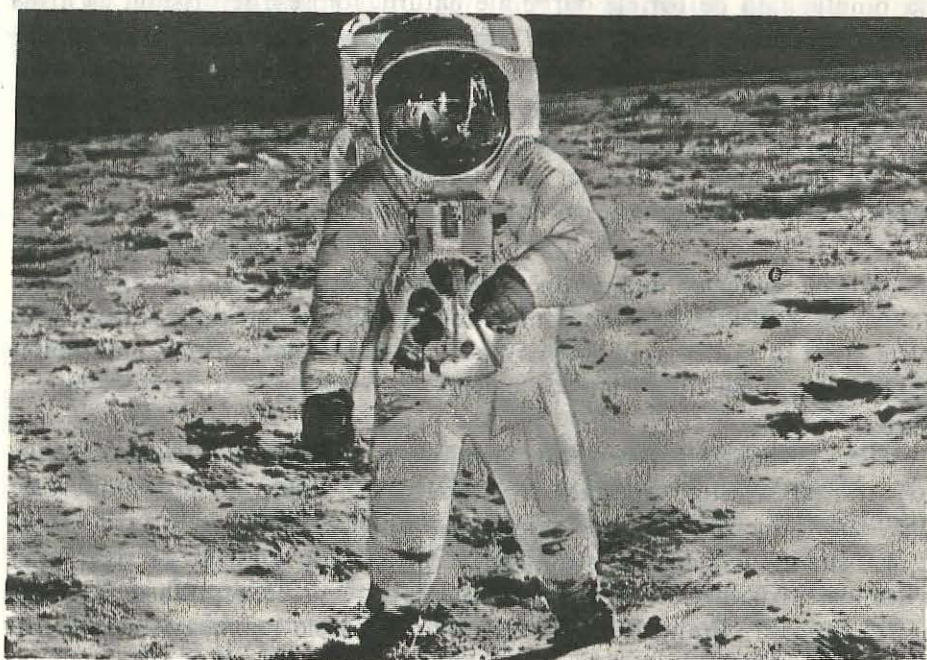
Confruntarea ideologică între forțele revoluționare și progresiste, pe de o parte, și clasele exploatare și cercurile reacționare, pe de altă parte, se intensifică, vădind tot mai limpede fenomenele de descompunere morală și socială a lumii capitaliste.

Revoluția tehnico-științifică și urmările ei. O trăsătură caracteristică principală a epocii contemporane este revoluția care are loc în știință și tehnică. Ea se desfășoară de la mijlocul secolului nostru, atât în țările socialiste cât și în țările capitaliste. Această revoluție este cerută de dezvoltarea mării producții întemeiate pe mașini, de necesitățile societății contemporane.

Ca să se poată face cercetări științifice cât mai intense în toate țările, s-au înființat institute speciale și laboratoare, dotate cu aparatură modernă. În ele lucrează sute de mii de savanți și cercetători. În țările mari, aceste institute de cercetare științifică formează adevărate orașe. Întreținerea lor cere fonduri și investiții uriașe. Dintre țările capitaliste, S.U.A., Anglia, Japonia, Franța și R.F. Germania fac cele mai mari investiții în cercetarea științifică, iar dintre statele socialiste: U.R.S.S., China, Cehoslovacia, România, Iugoslavia, Polonia, R.D.G. etc.

IURI GAGARIN — primul om care a zburat în Cosmos

Astronautul EDWIN ALDRINS pe Lună (21 iulie 1969).

Revoluția tehnico-științifică din zilele noastre se caracterizează prin realizări tehnice și științifice de o mare valoare și prin introducerea și aplicarea rapidă a acestora în producție. Ultimele descoperiri științifice și tehnice sînt aplicate nu numai în industrie, ci și în agricultură, transporturi, în viața culturală. În acest fel se face o legătură tot mai strînsă între știință, tehnică și producție. Știința a devenit astăzi una din condițiile pentru dezvoltarea producției; totodată, producția din industrie sau agricultură este legată de dezvoltarea științei.

Elementul de bază al revoluției tehnico-științifice contemporane este *automatizarea, cibernetizarea și folosirea pe scară largă a calculatoarelor electronice* atît în economie cît și în toate domeniile științei. În producția automatizată omul are numai funcția de observare, de reglare, de control general al sistemului de mașini și de înlăturare a defecțiunilor care se ivesc. Automatizarea complexă sau cibernetizarea este o treaptă superioară a automatizării. Ea constă din îmbinarea sau unirea mașinilor automate cu calculatoarele electronice. În acest caz, reglarea și controlul trec asupra mașinilor complexe.

În condițiile revoluției științifice și tehnice contemporane cea mai mare dezvoltare o cunosc științele *matematice* și științele naturii: *fizica, chimia, biologia, medicina, geologia*. Un loc central ocupă *fizica*, și în special *fizica atomică*.

Revoluția tehnico-științifică are o importanță excepțională atît în viața economică, cît și în viața socială a omenirii. Ea determină o *nouă revoluție tehnico-industrială*. Aceasta se deosebește de revoluția industrială, care a avut loc în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. Atunci, revoluția consta în înlocuirea muncii manuale a omului cu mașina și a producției manufacturiere cu producția de fabrică. Astăzi, noua revoluție industrială înseamnă introducerea de mașini complex-automatizate, extinderea industrializării în toate ramurile economiei, depozitarea datelor furnizate de știință și folosirea lor cu ajutorul calculatoarelor electronice.

Revoluția tehnico-științifică împinge societatea contemporană spre noi culmi de dezvoltare.

Succesele obținute în explorarea spațiului cosmic. Gradul înalt de dezvoltare a științei și tehnicii contemporane și legătura dintre ele se observă în succesele obținute în cercetarea și cunoașterea spațiului cosmic. S-au distins în acțiunea de cunoaștere a cosmosului, mai ales savanții din U.R.S.S. și cei din S.U.A.

Începută cu lansarea de sateliți artificiali ai Pămîntului, acțiunea a continuat cu zborul omului în cosmos. În *aprilie 1961*, neuitatul *Iuri Gagarin* deschidea era zborului în cosmos.

Începînd din anul 1964, în centrul preocupării astronauticii este Luna. Astronauții americani au fost primii oameni care, în *iulie 1969*, au aselenizat și au explorat suprafața Lunii.

Ajungeră omului pe Lună deschide uriașe perspective pentru noi cuceriri ale științei și tehnicii. În efortul lor pentru cunoașterea cosmosului, savanții și tehnicienii din diferite țări și în special din U.R.S.S. și S.U.A. colaborează unii cu alții.

Contribuții românești la dezvoltarea științei și tehnicii contemporane. În România socialistă se desfășoară, de asemenea, o revoluție tehnico-științifică. La baza ei se află transformările social-economice și politice produse în țara noastră după 23 August 1944. În cadrul acestei revoluții, statul român socialist acordă o atenție deosebită dezvoltării științei, factor important în dezvoltarea bazei tehnico-materiale a socialismului.

În acest scop au fost înființate numeroase institute de cercetări științifice, laboratoare, societăți științifice, edituri și reviste științifice. Un rol de seamă în dezvoltarea științei îl au academiile, create de curând în institutele dependente de ele. Aici, alături de savanți și academicieni, lucrează sute de tineri cercetători. Planul de cercetare științifică în colaborare cu întreprinderile industriale și agricole face parte integrantă din planul de dezvoltare a economiei naționale.

În strădania lor, oamenii de știință din România au obținut succese științifice însemnate, multe dintre ele de importanță mondială. Astfel, în matematică s-au distins acad. S. Stoilov și Grigore Moisil, în chimie, Gh. Spacu, în domeniul compușilor macromoleculari, academician dr. inginer Elena Ceaușescu, iar în științele biologice, Tr. Săvulescu. În fizica atomică se distinge Ștefan Procopiu, cu importante contribuții la studiul atomului și Edmond Nicolau, unul dintre fondatorii neurociberneticii. La dezvoltarea științelor medicale și-au adus contribuția medici ca C.I. Parhon, Șt. Nicolau și Ana Aslan, iar în geologia mondială s-a impus numele lui G. Macovei. În aeronautică s-a distins prin investițiile sale, făcute de-a lungul mai multor decenii, inginerul H. Coandă. Numeroși savanți, profesori și cercetători români, din toate ramurile științei, au fost și sînt invitați în străinătate să țină conferințe, să participe la consfătuiri și congrese științifice.

Faptul că multe din congresele științifice internaționale au avut loc în țara noastră demonstrează aprecierea de care se bucură știința românească peste hotare.

În anul 1981 a avut loc la București *Congresul internațional de istoria științelor* sub înaltul patronaj al tovarăsei academician dr. inginer Elena Ceaușescu. Congresul s-a desfășurat sub lozinca: „Știința și pacea”.

În cadrul lucrărilor congresului, la care au participat, alături de cercetători români, numeroși delegați de peste hotare, s-a subliniat contribuția însemnată a savanților români la cuceririle științei din zilele noastre.

Sub îndrumarea pricepută a partidului, savanții și tehnicienii români se orientează îndeosebi spre cercetările științifice care se aplică în producție, contribuind la ridicarea ei și, prin aceasta, la creșterea nivelului de trai material și spiritual al poporului român.

LECTURĂ

Tovarășul Nicolae Ceaușescu despre artă, literatură, creație:

„... arta, literatura, creația din orice domeniu trebuie să se inspire din realitățile și din viața poporului, din izvorul nesecat al spiritului de omenie al națiunii noastre, din minunatele tradiții de luptă pentru dreptate socială și eliberare națională, pentru socialism și comunism”.

Vorbind despre importanța școlii, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta la Congresul educației politice și al culturii socialiste:

„... școala trebuie să asigure pregătirea tineretului pentru muncă și viață și, totodată, însușirea celor mai noi cunoștințe teoretice — științifice și culturale —, să dezvolte în rândul tinerilor respectul și pasiunea pentru munca concretă, producătoare de valori materiale.

Un rol deosebit de important în mersul înainte al societății socialiste românești îl au dezvoltarea științei și tehnicii, cultivarea spiritului de creație propriu, a mîndriei de a aduce o contribuție originală prețioasă la progresul rapid al patriei noastre și la patrimoniul cunoașterii universale”.

CUPRINS

— Introducere.....	3
— Privire de ansamblu asupra lumii la mijlocul secolului al XVII-lea	4

ISTORIA UNIVERSALĂ MODERNĂ

— Revoluția burgheză din Anglia (1642-1658).....	7
— Dezvoltarea Angliei până la mijlocul secolului al XIX-lea	10
— Monarhiile absolutiste din Europa în a doua jumătate a secolului al XVII-lea și în secolul al XVIII-lea.....	14
— Țările Române în contextul istoriei europene în a doua jumătate a secolului al XVII-lea și în secolul al XVIII-lea.....	26
— Războiul revoluționar pentru independența coloniilor engleze din America de Nord; formarea Statelor Unite ale Americii	29
— Marea Revoluție burgheză din Franța	32
— Franța la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea.....	41
— Lupta pentru libertate socială și națională a popoarelor la începutul secolului al XIX-lea.....	50
— Începutul mișcării muncitorești internaționale. Creșterea socialismului științific	58
— Anul revoluționar 1848 în Europa	64
— Formarea statelor naționale moderne: România, Italia, Germania.....	74
— Războiul civil din Statele Unite ale Americii și refacerea Uniunii nord-americane	84
— Comuna din Paris.....	88
— Marile puteri imperialiste la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea	93
— Statele din sud-estul Europei la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.....	105
— Caracteristicile dezvoltării statelor din Asia, America Latină și Africa la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea	109
— Mișcarea muncitorească internațională la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea	115
— Dezvoltarea tehnicii și culturii universale în epoca modernă	118
— Primul război mondial (1914-1918)	122

ISTORIA UNIVERSALĂ CONTEMPORANĂ

— Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.....	131
— Situația politică în lumea capitalistă după primul război mondial (1918—1923).....	134
— Formarea U.R.S.S. — primul stat socialist din lume. Dezvoltarea U.R.S.S. între cele două războaie mondiale.....	139
— Trăsăturile caracteristice ale evoluției țărilor capitaliste între anii 1923—1939	143
— Al doilea război mondial.....	151
— Formarea și dezvoltarea statelor socialiste.....	160
— Destrămarea sistemului colonial al imperialismului; formarea de noi state independente	170
— Țările capitaliste după cel de-al doilea război mondial	177
— Mișcarea comunistă și muncitorească internațională după cel de-al doilea război mondial.....	182
— Progresul culturii în epoca contemporană	185